

Appendix

This document contains all the appendices named in the graduation report.

Table of content Appendix

Appendix nr.	Page nr		
1.	6	Project brief	
2.	13	Elke Stem Telt one pager	
3.	14	Interview EI1 - Citizenship coordinator ROC Nijmegen	
4.	18	Interview EI2 - MBO citizenship teacher	
5.	20	Interview EI3 - Uitgeversgroep & teacher Uitgeversgroep	
6.	23	Interview EI4 - MBO Raad & teacher Zadkine College	
7.	27	Interview EI5 - Citizenship Teacher MBO - Zadkine	
8.	31	Interview EI6 - Mavo Toorop High school teacher	
9.	33	Observation OI1 & YI1 - Grondfest festival Nijmegen	
10.	36	Observation OI2 - Provincie spel Zwolle	
11.	39	Observation OI3 - Citizenship class Mavo Toorop	
12.	40	Interview MI1 - Province Overijssel	
13.	44	Interview MI2 - Lot Mertens Stadsfluisteraar	
14.	45	Interview MI3 - Province of Noord Holland	
15.	46	Interview MI4 - Onderwijs010 Citizenship Rotterdam	
16.	48	MI5 MBO Talent	
17.	50	MI6 Griffie Rotterdam	
18.	52	Interview ExI1 - Professor UVA	
19.	57	Interview ExI2 - YoungXperts	
20.	61	Interview ExI3 - Citizenship coordinator MBO Albeda	
21.	63	Interview ExI4 - Onderwijs124	
22.	68	Interview ExI5 - VNG	
23.	72	Interview ExI6 - Diversion	
24.	75	Interview ExI7 - NJI	
25.	77	Interview ExI8 - Stichting Lokaal & Young010	
26.	80	Interview ExI 9 & ExI10	
27.	81	Expert Interview 11 Dutch Royal Library	
28.	82	Workshop YI1 - Grondfest festival Nijmegen	
29.	84	Interview YI2 - provinciespel Zwolle	
30.	85	Interview YI3 - Library Central Rotterdam	
31.	94	Interview YI4 - Library Rotterdam Zuidplein	
32.	96	Interview YI5 - Young010	
33.	97	Interview YI6 - Coreflectie Mavo Toorop Students	
34.	101	Interview YI7 - Coreflectie Wijkraadslid	
35.	105	Interview YI8 - Coreflectie Wijkraadslid	
36.	108	Interview YI9 - JOB MBO Board member	
37.	111	Questionnaire Youth - Provincie spel Zwolle	
38.	113	Session W1 - Elke Stem Telt	
39.	115	Workshop W2 - #mijnstemtelt	
40.	117	Reading R1 - Grondfest festival Nijmegen	
41.	118	Reading R2 - NJR 'Je bent jong en je wilt wat'	
42.	119	Clustering the data	
43.	121	Versions of the map	
44.	125	Quotes of the map	
45.	132	Co-creation CC0 - Two peer sessions to iterate the map	
46.	134	Co-creation CC1 - Creative facilitation	
47.	144	Co-creation CC2 - Provincie Noord-Holland	
48.	146	Co-creation CC3 - Brainstorm ABZ	
49.	148	User Test 1 - two peer tests	
50.	150	User test 2 ProDemos test interview	
51.	152	User test 3 MBO students library Rotterdam	
52.	158	User test 4 Non-designer peers	
53.	162	User test 5 - ABZ designers	
54.	164	User test 6 non-designer peers	
55.	166	Final test Albeda college	

1. Project brief

Appendix 1.

DESIGN
FOR OUR
future

IDE Master Graduation

Project team, Procedural checks and personal Project brief

This document contains the agreements made between student and supervisory team about the student's IDE Master Graduation Project. This document can also include the involvement of an external organisation, however, it does not cover any legal employment relationship that the student and the client (might) agree upon. Next to that, this document facilitates the required procedural checks. In this document:

- The student defines the team, what he/she is going to do/deliver and how that will come about.
- SSC E&SA (Shared Service Center, Education & Student Affairs) reports on the student's registration and study progress.
- IDE's Board of Examiners confirms if the student is allowed to start the Graduation Project.

! USE ADOBE ACROBAT READER TO OPEN, EDIT AND SAVE THIS DOCUMENT
Download again and reopen in case you tried other software, such as Preview (Mac) or a webbrowser.

STUDENT DATA & MASTER PROGRAMME

Save this form according the format "IDE Master Graduation Project Brief_familyname_firstname_studentnumber_dd-mm-yyyy". Complete all blue parts of the form and include the approved Project Brief in your Graduation Report as Appendix 1 !

<p>family name <u>Smulders</u></p> <p>initials <u>AB</u> given name <u>Anna</u></p> <p>student number <u>4971302</u></p> <p>street & no. <u>Oude Delft 147A</u></p> <p>zipcode & city <u>2611HA Delft</u></p> <p>country <u>Netherlands</u></p> <p>phone <u>0639362635</u></p> <p>email <u>a.b.smulders@student.tudelft.nl</u></p>	<p>Your master programme (only select the options that apply to you):</p> <p>IDE master(s): ☐ IPD ☒ Dfi ☐ SPD</p> <p>2nd non-IDE master: _____</p> <p>individual programme: _____ (give date of approval)</p> <p>honours programme: ☐ Honours Programme Master</p> <p>specialisation / annotation: ☐ Medisign</p> <p>☐ Tech. in Sustainable Design</p> <p>☐ Entrepreneurship</p>
--	---

SUPERVISORY TEAM **

Fill in the required data for the supervisory team members. Please check the instructions on the right !

<p>** chair <u>Ingrid Mulder</u> dept. / section: <u>HCD</u></p> <p>** mentor <u>Milene Gonçalves</u> dept. / section: <u>DOS</u></p> <p>2nd mentor <u>Noëlle van den Dungen</u></p> <p>organisation: <u>Afdeling Buitengewone Zaken</u></p> <p>city: <u>Rotterdam</u> country: <u>Netherlands</u></p> <p>comments (optional)</p> <p>⋮</p>	<p>Chair should request the IDE Board of Examiners for approval of a non-IDE mentor, including a motivation letter and c.v..</p> <p>! Second mentor only applies in case the assignment is hosted by an external organisation.</p> <p>! Ensure a heterogeneous team. In case you wish to include two team members from the same section, please explain why.</p>
---	--

Procedural Checks - IDE Master Graduation

APPROVAL PROJECT BRIEF

To be filled in by the chair of the supervisory team.

chair Ingrid Mulder date _____ signature _____

CHECK STUDY PROGRESS

To be filled in by the SSC E&SA (Shared Service Center, Education & Student Affairs), after approval of the project brief by the Chair. The study progress will be checked for a 2nd time just before the green light meeting.

Master electives no. of EC accumulated in total: _____ EC

Of which, taking the conditional requirements into account, can be part of the exam programme _____ EC

List of electives obtained before the third semester without approval of the BoE _____

name _____ date _____ signature _____

FORMAL APPROVAL GRADUATION PROJECT

To be filled in by the Board of Examiners of IDE TU Delft. Please check the supervisory team and study the parts of the brief marked **. Next, please assess, (dis)approve and sign this Project Brief, by using the criteria below.

- Does the project fit within the (MSc)-programme of the student (taking into account, if described, the activities done next to the obligatory MSc specific courses)?
- Is the level of the project challenging enough for a MSc IDE graduating student?
- Is the project expected to be doable within 100 working days/20 weeks ?
- Does the composition of the supervisory team comply with the regulations and fit the assignment ?

Content: APPROVED NOT APPROVED

Procedure: APPROVED NOT APPROVED

name _____ date _____ signature _____

Design for citizenship education project title

Please state the title of your graduation project (above) and the start date and end date (below). Keep the title compact and simple. Do not use abbreviations. The remainder of this document allows you to define and clarify your graduation project.

start date 31 - 10 - 2022 end date 08 - 05 - 2023

INTRODUCTION **

Please describe, the context of your project, and address the main stakeholders (interests) within this context in a concise yet complete manner. Who are involved, what do they value and how do they currently operate within the given context? What are the main opportunities and limitations you are currently aware of (cultural- and social norms, resources (time, money,...), technology, ...).

The current form of our democracy is not inclusive, therefore governments all across the world encourage active participation (Slingerland et al., 2020). In the Netherlands, municipalities are encouraging citizens to share the responsibility for carrying out governmental activities (Schram et al., 2018). All around municipalities experiment with citizen initiatives, citizen consultation evenings, citizen assemblies and so on. Despite good intentions, participatory forms do not seem to have much of an impact on policy (Edens & Klabbers, 2019). Political participation for example knows the risk of 'empty participation' (Armstein, 2019). Meaning that it is framed as political participation, but citizens do not actually have a say. Political participation is defined as conventional participation, during electoral periods, and unconventional participation, outside of electoral periods (Barrett & Zani, 2015). Political participatory activities often attract a non-representative group of citizens (Tonkens et al., 2015). Often higher educated, native and older men participate. Citizens with a migration background, women, lower educated and youngsters participate less (Boele et al., 2014). Youngsters can be seen as the future of the democracy, the earlier involvement of a representative group of youth starts, the bigger their stake will be later on. Nonetheless, overall youth participation is considered to be important in order to achieve a more inclusive democracy (Figure 1) (Crowley & Moxon, 2017). Education proves to be a promising context for increasing political participation amongst youngsters as seen in Slijkhuis' (2021) research. It has proven the positive effect of early citizenship education on political participation of young adults (Slijkhuis, 2021). Education refers to citizenship education that is mandatory in the Netherlands for primary education (BO), secondary education (VO) and secondary vocational education (MBO) (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2021). However according to multiple surveys by the Education Inspectorate, Dutch students' citizenship skills need improvement (Onderwijsinspectie, 2022). These abilities fall short to those of students in similar nations, according to a prior worldwide ICCS research (2017). The current democratic system and its representativeness can also be questioned as of the low show up rate at the last elections indicates, showing low involvement of citizens in current democracy. Main reasons named by non-voters were not knowing on which party to vote (32%) and low trust in municipal politics (28%) (Figure 2) (Ipsos, 2022). Already in 2010 de Raad voor het Openbaar Bestuur declared an unacceptable huge distance between politics and citizens. In order to return trust in democracy, influence and inclusivity of citizens needs to be enlarged (ROB, 2010). The project 'Elke Stem Telt' initiated by Afdeling Buitengewone Zaken aims towards inclusivity for upcoming elections as of the historically low show up for 2022 Rotterdam elections. This graduation project is part of the project Elke Stem Telt. The graduation project focuses on citizenship education. Enabling youngsters to experience that political participation is useful and that every vote counts. Eventually resulting on bigger chances of participation by youth. The project will research current citizenship education, the attitude of youth towards political participation and education. These insights will form an idea on what skills one needs in order to regain trust and have the right attitude to potentially participate politically. The insights will be used to develop a design to create a more positive attitude for youth towards democracy, making sure they understand and experience that their voices count. For the higher stake of an inclusive democracy while taking away the negative stigma between youth and democracy.

space available for images / figures on next page

introduction (continued): space for images

image / figure 1: A poster of a municipality project '#mijnstemtelt' aiming to involve youngsters within policy making.

image / figure 2: A sticker seen on the streets of Delft, hinting for the low trust in political party D66.

2. Elke Stem Telt one pager

Appendix 2.

MOTIVATION AND PERSONAL AMBITIONS

Explain why you set up this project, what competences you want to prove and learn. For example: acquired competences from your MSc programme, the elective semester, extra-curricular activities (etc.) and point out the competences you have yet developed. Optionally, describe which personal learning ambitions you explicitly want to address in this project, on top of the learning objectives of the Graduation Project, such as: in depth knowledge a on specific subject, broadening your competences or experimenting with a specific tool and/or methodology, ... Stick to no more than five ambitions.

When looking back at the past six years of studying and working I realized that participatory and citizen approached projects have sparked my interest over and over again. My interest in politics and participatory forms of democracy has grown over time.

During an internship at Muzus I was able to work on a project encountering the experiences of youngsters when turning 18, becoming an adult and needing to arrange formal things such as health care insurances and a new right, being able to vote. This project showed me how inspiring and willing to participate this group is. Simultaneously I was working on a side job for the municipality, summarizing differences and similarities in election programs for the strategic team for the municipal elections of 2022. While diving into the party programs and having conversations with several (vulnerable) youngsters I became more and more aware of the current mismatch in our (democratic) system. Youngsters do want to participate and have strong opinions on democracy. However their doing and thinking does not align with the formal culture municipalities encounter.

Furthermore I have been deepening my knowledge and interest in new forms of democracy, such as Citizen Assemblies. I believe this is a very suitable and effective form of inclusive democracy. Experience teaches the value of these Assemblies and its potential to of citizens to regain trust.

During my masters I have been developing my skills regarding facilitation and co-creation. I have experienced the joy of collaborating with stakeholders, facilitation and analysis of collaborative forms of design research. Besides my positive experiences I believe in the value of incorporating stakeholders within the entire design process. The potential of co-creation and participation to work towards a suitable solution.

FINAL COMMENTS

In case your project brief needs final comments, please add any information you think is relevant.

This appendix contains the content and insights of the one pager Elke Stem Telt.

Elke Stem Telt is the initiative by Afdeling Buitengewone Zaken. This graduation project is part of the initiative.

Elke stem telt

Een visie op inclusieve verkiezingen door Afdeling Buitengewone Zaken

Wat is er aan de hand?

In 2022 was de opkomst voor de Rotterdamse gemeenteraadsverkiezing 38,9% en de gemiddelde opkomst voor de wijkraadsverkiezingen 34,9%. Een historisch lage opkomst die ons als ontwerp bureau doet nadenken over democratie en inclusiviteit van de verkiezingen. **We zijn van mening dat inclusiviteit staat voor iedereen moet kunnen meebeslissen.** Dit gaat van democratische betrokkenheid tot fysieke toegankelijkheid van de stembureaus en goed geïnformeerde burgers in aanloop naar de verkiezingen. Want geef toe: wat heb je aan een toegankelijk stembureau alleen als je burgers überhaupt niet willen of kunnen stemmen?

We zien kansen om het stembureau en de verkiezingen an sich dichterbij de mens te brengen in een meerjarig, iteratief onderzoek waarin we verschillende experimenteren opzetten om de komende verkiezingen (Provincie, Waterschap, EU, Tweede Kamer en de Gemeenteraadsverkiezingen in 2026) inclusiever te maken.

Zo gaan we samen op weg naar de grootste Rotterdamse verkiezingsopkomst!

¹ <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/verkiezingen/>

Hoe willen we dat aanpakken?

Als ontwerp bureau brengen we onderzoek en experiment samen in één integrale aanpak. Van ons krijg je niet alleen een advies, maar ook inzicht in de haalbaarheid, handelingsperspectief en oplossingen. Binnen dit thema zien we 2 parallelle paden:

Het Stembureau van de Toekomst

- Wat zijn de gemeentelijke uitdagingen in het organiseren en faciliteren van verkiezingen?
- Hoe verhogen we de toegankelijkheid van de stembureaus, beginnend bij het fysieke?
- Wat als het stembureau naar jou toe komt i.p.v. andersom

Een inclusieve lokale democratie

- Hoe krijgen we meer mensen intrinsiek gemotiveerd om naar het stembureau te gaan?
- Onderzoek naar oorzaken van een lage opkomst bij verschillende doelgroepen
- Urgentiegevoel per verkiezing onderzoeken: is niet stemmen ook stemmen?
- Democratie op maat: welke andere vormen van democratie sluiten aan bij de stad?

Aan de hand van gerichte experimenten beantwoorden we bovenstaande vragen met burgers en de gemeente. We beginnen klein en werken samen naar een meerjarig ondersteund onderzoeksprogramma met concrete resultaten.

Over ons

Afdeling Buitengewone Zaken verheldert complexe maatschappelijke vraagstukken en brengt mensen in beweging. Gedrag van nieuwe en bestaande doelgroepen leggen we onder de loep. Onze bevindingen zetten we om in vindingrijke prototypes die mogelijke toekomst verkenen. Wij geloven dat ontwerp de sleutel is om verandering in gang te zetten. Met beide benen op de grond verkenen we de toekomst door te ontwerpen, we leren door te doen. In dit proces speelt de mens altijd de hoofdrol.

Gaan we samen om de tafel zitten?

Neem contact op met [Noëlle van den Dungen](#) of [Jan Belon](#) van Afdeling Buitengewone Zaken.

Afdeling /
Buitengewone
Zaken

Appendix 3.

This appendix contains the setup and insights of the interview with Citizenship coordinator ROC, of ROC Nijmegen. Van der Riet has started to organize and create citizenship education at ROC Nijmegen. The talk with the youth and the alderman M11 & Y11 is part of the citizenship education program of ROC Nijmegen. The aim of the interview was to find out in what way the citizenship education the youth of ROC, spoken to during Grondfest, is currently setup, what experiences the youth and teachers have with it, in what way the ROC students currently participate and her view on improvement of citizenship education. During their education and to explore the experiences Annemarie has with citizenship education.

Interview setup (E11)

Huidige onderwijs

- » Wat bieden jullie nu aan?
- » Welke vormen?
- » Wat is de redenering achter bepaalde vormen?
- » Welke vorm sluit goed aan en welke niet?
- » Waar mist nu kennis bij jongeren?
- » Op wat voor manier deze het beste invullen om een positieve houding te krijgen?

Huidige ervaringen van jongeren

- » Hoe ervaren jongeren onderwijs?
- » Hoe ervaren ze verschillende vormen?
- » Welke houding hebben zij vaak tov democratie?
- » Wat voor verschillen zie je per lespakket?
- » Wat voor verschillen zie je per leerling?

Hoe nemen ze nu deel?

- » Hoe staan jongeren tov van de democratie?
- » Doen ze mee?
- » Hoe dan?
- » Wanneer gaan ze mee doen?
- » Wanneer haken ze af?

Ideale programma?

- » Aan welke eigenschappen voldoet een ideaal programma?
- » Ongeacht van tijd etc, hoe kan je hen het beste betrokken krijgen?
- » Afsluiting & tips?
- » Andere docenten vanuit ROC of opleidingen in Rotterdam?
- » Heb je nog iets dat heel relevant voor mij kan zijn?
- » Andere tips & tricks voor mijn onderzoek?
- » Kan ik je later nog eens benaderen?

Interview insights (E11)

Transcript notes:

Dit helpt niet enorm. WH ik wil graag met jongeren in gesprek. ROC 4 jaar geleden begonnen. Team pedagogisch werk. Daar de opdracht wil je eens burgerschap opbouwen er ligt nog niet echt een goede lijn. Begonnen met 1e jaars. Ik ben ontmoetingen gaan organiseren rondom het thema vooroordelen. Ik merkte dat studenten dat super interessant vonden. Dat ze zelf konden kiezen

met wie ze wilden praten, dan mochten ze er 3 kiezen uit 14 mensen. Dan hebben ze keuze en een beetje eigen regie. Studenten waren heel erg betrokken. Omdat het echt mensen zijn met echte levensverhalen. Dat is heel anders dan dat je verteld over een groep als docent. Ik ben ook opstap gegaan, naar de tweede kamer, een museum. Dan zijn ze actiever er komt meer binnen. Burgerschap is de wereld leren kennen je moet naar buiten en de school uit. Theater voorstellen, sociaal theater, dat werkte het beste. Dan is de impact groter dan uit een boekje. In 2019/2020 een oproep als je een leuk plan heb krijg je geld, dien het in. Dat heb ik gedaan op burgerschap, ik hoorde van collega's dat het heel verschillend gegeven werd, veel uit een boekje. Sommige opleidingen proberen van alles andere helemaal niet. Gelden voor cultuur werden vaak een probleem, dat werd geschrapt. In sport wordt heel veel geïnvesteerd. Wij hebben ook een sport concept, daar kunnen ze ook allerlei activiteit, bijvoorbeeld skivakantie of paardrijden, of fitness. Hartstikke gaaf, niet voor iedere student, maar dan kan je toch een beetje kiezen in wat je het minst erg vindt. Dat hoort eigenlijk bij vitaal burgerschap. Ik vond het heel opvallend dat er zoveel geïnvesteerd wordt in vitaal burgerschap. En cultuur mag niks kosten, want dat is zo duur. Dus ik ging een plan in dienen dat ik op de andere domeinen ook van die activiteiten kan organiseren. Dat ze daar ook kunnen kiezen en hun punten halen. Dat het eenduidig wordt. Een collega had een zelfde soort plan ingediend, bij een andere opleiding. We hebben alle activiteiten geregeld met regoinale partijen, toen lockdown, ging eht dicht. We mochten door, inmiddels zijn we 1,5 jaar verder en hebbben we een website zoals sport op maat waarin ze kunnen inschrijven. Met een heleboel activiteiten waaruit ze kunnen kiezen. Met twee teams, niveau 1 en 3,4. Dan komen de studenten van verschillende opleidingen bij elkaar en elkaar ontmoeten. Dit jaar met 14 opleidingen aan de gang. Burgerschap is super breed, participatie democratie, maar ook accepteren van homoseksualiteit, uit de schulden blijven. Je kan nooit alles behandelen. De kaders vanuit het ministerie zijn heel vaag. 'inspanningsplicht' wat is het heel vaag, wanneer, hoe veel. We hadden zoiets we hadden die activiteiten en dat is burgerschap. We oefenen niet dat je al die tehma's aftikt, maar dat ze oefenen, er wordt een dilemma neergelegd. Dat ze oefenen in het zien van meerdere perspectieven, van elkaar en dat ze gaan nadenken wat wil ik daar nou mee. Wie wil ik zijn, als ik voor mezelf, zorg, voor de ander en de wereld.

Nu is het een activiteit per periode. We willen een half jaar lang een dagdeel in de week. Meerdere activiteiten of een langer traject ergens mee lopen.

WH; met grondfest hadden we contact opgenomen, we werken veel samen met allerlei partners in de regio zodat ze de weg weten te vinden in de stad, vaak plekken waar ze nooit komen. Stadswandeling met een dakloze, of wethouder spreken. Eigenlijk zou de minister komen anke bruidslot, bz. Dat gebeurt dus wel vaker dat we afspraken hebben end at er ineens iets belangrijkers is.

Dat ze wilden praten over het stations gebied. Dat leeft bij onze studenten, bij het roc als je eruit loopt moet je eerst de busbaan over, je moet goed opletten. En dan een fietspad over, en dan pas het parkje waar je je boterham kan eten. De WH had gezegd, dat hi maar 45 de tijd had. Eerder gesprekken met raadsleden, je meot een beetje geluk hebben met wie je hebt, soms denk je oh dit is geen reclame. Vorig jaar de nachtburgemeester, jonge vent, die veel metjongeren vertelt. Zit helemaal in het uitgaans leven, dat is zijn doel om dat voor iedereen toegankelijk te makne. het blijkt dat mboers vaak niet worden teogelaten in cafe. Hij zit ook in de raad, dus dat ging al veel beter.

Kleine ontmoetingen. Zon wethouder heeft een bepaald effect op jongerne, als hij er wel of niet iets mee doet.

Bininen het ROC is ook inspraak, studentenraad. We willen wel dat jongeren veel meer meepraten over het onderwijs. Bv. 10 weken lang echt daarmee bezig zijn om een plan te bedenken en iets echt voor elkaar krijgen. Kan oko over duurzaamheids doelen zijn. Waarmee ze ervaren dat inspraak en inspanning loont. Daar moeten ze ook punten voor krijgen als het niet loont dan heb je wel betere dingen te doen.

We willen met hem een langer traject doen om dat te veranderen, en echt met horeca ondernemerns in gesprek gaan. Zodat ze echt ervaren dat ze inspraak hebben. Misschien nog wel belangrijker hoeveel stoelen er zitten, of welke de

4. Interview EI2 - MBO citizenship teacher

Appendix 4.

This appendix contains the setup and insights of interview EI2, with a citizenship teacher at HMC Rotterdam.

Interview setup

The interview was a call. The same interview setup was used as EI1.

Interview insights

Transcript;
Inge;

HMC, nog net begonnen. vanaf Augustus. zelf in eht vak burgerschpa nog heel erg aan het zoeken.

Ik kan in dat opzicht nog niet echt een heel erg volledig beeld plaatje meegeven. in hoeverre studenten nou wel of niet betrokken zijn. Evt. je incontact brengen met een iets meer ervaren docent. Collega, anourada panchan.

Dan is het fijn op de mail even heel concreet, wie je bent, wat precies de insteek van het onderzoek en wat ik nodig heb van haar. Wat zoek ik precies.

Nu 4 jaar, ze coördineert het vak.

Zadkin, al jaren het vak burgerschap, al 20 jaar.

albeda.

Masterclass, studenten jaar 1 en twee gaan debateren, tussen gemeente en de mbo scholen. daarbij gaan ze debateren over een bepaald onderwerp met elkaar. het onderwerp is inclusie. omdat wij veel studenten hebben die ofwel meubels maken of interieur adviseur hebben. we gaan een soort city safari, veel studenten bij ons komen vanaf de zuidhollandse eilanden, kleinere dorpen, kiezen heel gericht voor een vakopleiding, niet zonder migratie achtergrond. Wat gebeurt er nou in z'n grote stad, welke vraagstukken kom je tegen. ook andersom, studenten die het familie bedrijf van hun vader overnemen, vakbondschap, vloeren leggen of stofferen. waarbij ze in de voetsporen treden van een wereld voor heel veel mensen vanuit de grote stad onbekend is. dan gaan ze uiteindelijk met elkaar in de debat.

Iemand die een inspirerend verhaal zou kunnen vertellen om studenten op een andere manier zou kunnen laten kijken naar diversiteit en inclusie.

Burgerschap; dat is best weinig, twee jaar burgerschap. in de eerste en in de tweede, Interieur adviseur student, die krijgen het twee uur per week gedurende 8 a 9 lessen per jaar.

mbo 3 1 uur in de week. burgerschap is niet een examenvak. tuurlijk moeten ze alle opdrachten voldoende inleveren maar er is geen exameneis aan.

we zitten aan de andere kant dat we het zo belangrijk vinden dat de actualiteit ook meegenomen wordt in de les. we pleiten veel voor meer uren, meer draagvlak. een plek voor de dit binnen onze school. hoe kunnen we het het beste vormgeven, dat het vak en serieus genomen wordt binnen school en dat de student zich ook betrokken voelt.

toevallig binnenkort een hij dag, dan Amsterdam en Rotterdam hmc.

Ik kom uit het basisonderwijs. ik werk nog steeds ook in eht basisonderwijs, humanistisch vormings.. onderwijs. groep 3 tm 8, het vak HVO. ouders kunnen kiezen welke geestelijke stroming hun kind naartoe gaat. waar willen ze dat hun kind extra les in krijgt. we geven levensles of morele vorming. het gaat over wie ben ik hoe werk ik met andere samen, hoe verhoud ik me tot een vraagstuk als Oekraïne, en de oorlog. dat vormingsaspect is daarbij heel belangrijk, de levensvragen van de kinderen. ik heb het nu met hen over arm en rijk, waar het over gaat wanneer ben je eigenlijk rijk en wanneer ben je arm. ook theoretisch, armoedegrens. wat betekent het nou als je bijvoorbeeld weinig geld hebt maar ook wat doet de overheid, belasting etc, en kritisch nadenken, moet iedereen evenveel geld hebben, basisinkomen. ik wil het er ook over hebben, stel er zou geen geld zijn, en op basis van uitruilen, talent hoe ziet het er dna uit. wat betekent dat voor jullie. wat heb je te bieden, wat zou je zelf graag willen leren. wat zou je van elkaar willen leren zonder dat er geld voor nodig is. dan kijken we gewoon met elkaar op welke manier kun je nou naar arm en rijk kijken.

dat is een andere insteek, volledig vrij. helemaal geen eindterm, waar is de student mee bezig, wat is er in de actualiteit, ervaringsgericht. we werken met creatieve spelvormen. ik heb ook op social work in holland gewerkt, lesgegeven in het eerste jaar. allerlei modules, het creatieve atelier, wie ben je nou eigenlijk, hoe profileer je jezelf. wat maakt dat je jij bent geworden en hoe communiceer je, met de ander. welke communicatieve vaardigheden komen daarmee kijken. en ik in de wijk, de wijk waarin je opgroeit, hoe is die kansen bevorderend of juist beperkend.

Diversiteit en inclusie, aan de hand van een maatschappelijk vraagstuk.

Ik heb een leskoffer gemaakt, voor de HVO docent om met hun leerlingen aan de slag te gaan. over beeldvorming dialoog en vaardigheden, 10 lessen, een bingo, een hele handleiding met linkjes. een les die gaat over beeldvorming,

\ ik werk op een montessori school, met alleen maar witte kinderen en witte ouders.

deze ouders kijken soms met hun ouders naar het 8 uur journaal, ook kinderen die soms al de krant lezen. ouders zijn echt bewust bezig met de opvoeding van hun kinderen. ook best wel media wijs. ze weten soms zelfs meer dan mbo'ers qua actualiteit. deze kinderen kijken in de klas naar het jeugdjournaal. ze houden spreekbeurten over discriminatie en inclusie.

vorig jaar een aantal lessen gedraait over discriminatie, ik heb een pleeg dochter, ze is nu 16, discriminatie is voor aans de orde van de dag. dat heeft mij ook anders laten kijken. ik merk op z'n hele witte school, dingen die van mij heel erg een aanname zijn, kinderen van kleur met minder kansen, stage plek en aangenomen worden. dat is ook daar nog een onderwerp nog gevoelig ligt en echt tegen neuzen ehb aangestoten, waarom gaat het nou nooit voer ons witte, dan valt mijn mond echt open. dan vinden ze dat ze over geslagen worden ipv dat ze zich verbinden met het onderwerp ipv dat ze zich verplaatsen. eht is zo ver van hun bed show, het is dan heel moeilijk die grootstedelijke democratie.

dat merk ik steeds meer de verschillen op scholen en de populatie wordt steeds groter, en daarmee ook de verwijdering, deze kinderen komen uit goede sociale gezinnen.

ik vind dat scholen daar veel meer verantwoordelijkheden over moeten nemen, ik wordt super blij als er een jongen is met een adoptie achtergrond, vinden jullie dat er meer kinderen van kleur op school moeten komen.

een jongen van kleur zegt ja, de rest zegt nee. zo is het bij veel leerkrachten ook, als het gaat om bewust worden.

Heel veel dignen zijn belangrijk, wat voor personeel, de radar op school, uitwisselen tussen scholen onderling, gezamenlijke sport dag, wissel uit. in schiedbroek zijn ook arme wijken, wissel uit. pak het zo aan dat je niet krijgt kijk eens in wat een fantastische wijken zij en wat erg voor die andere kinderen.

zo'n sportdag, dan wordt een heel ander verhaal, met elkaar koken.

5. Interview EI3 - Uitgeversgroep & teacher Uitgeversgroep

Appendix 5.

This appendix contains the setup and insights of interview EI1, an interview with someone from a publishing house who published several citizenship books for VO and MBO. The interviewee also teaches citizenship at a VO school.

Interview setup

The interview was online.

Script;

Ik ben Anna, bezig met mijn afstudeer project aan de TU Delft en bij ABZ vanuit het project Elke Stem Telt. Ik doe onderzoek naar jongeren en de democratie. Hierbij wil ik het gat tussen hen en de gemeente verkleinen door het negatieve stigma te verbeteren. Ik wil me verdiepen in de wijze waarop zij leren over de democratie via burgerschapseducatie. Hoe steekt het nu in elkaar, hoe leren jongeren en waar hebben ze dan behoeften aan. Uiteindelijk zal ik een ontwerp maken die hopelijk dit gat zal verkleinen en zij sneller hun stem zullen laten horen.

- Hoe is dit lespakket opgebouwd?
- Hoe leren jongeren over democratische en politieke uiting?
- Hoe is dat in dit boek anders/beter dan de herziene versie?
- Heb je een beeld van hoe jongeren reageren op deze lesmethode?
- Welke andere lesmethoden op dit vlak zijn er? Dus naast uit boeken leren.

Heb je nog interessante contacten voor mij, enthousiaste docenten in Rotterdam die burgerschap doceren?

Interview insights

Transcript

Docenten collectief, 250 docenten in het land. we ontwikkelen studie materiaal. Burgerschap is in het mbo al een langer gebeuren. veel meer verankerd in het onderwijs. vroeger de maatschappij achtige termen. later meer het verantwoordings document. vanuit het verantwoordingsdocuement van het mbo hebben wij studiemateriaal ontwikkeld. voor nivea 1, 2,3 4. toen hadden we zoiets van, we willen altijd de doorlopende leerlijn in te steken. vooral die doelgroep waarmee wij te maken hebben. zo veel mogelijk herkenning, eenvoud. eenduidig. toen kwam dat verhaal van het burgerschaps verhaal in vmbo. maatschappijleer was er al. burgerschap is breder, het gebeurt op elk moment. het is een vak, maar ook niet. het is een voorbeeld dat je als docent hebt. hoe ga je daar nou mee om

suzanne de graaf. vorig jaar begonnen met vmbo onderbouw. de doelgroep vmbo b /k nog veel meer moeite hebben om te plaatsen. ook het belang etc. dat is wel een moeilijke groep.

daarvoor hebben we een poging gedaan om iets te creëren. de methode die je als een rode draad, dat kan weer als een vak worden ingezet. naast die weg van die domeinen die we omgezet hebben als studie materiaal, hebben we ook actuele modules. we hadden een module ontwikkeld in de tijd van me2, crisissen, klimaat, wat is een crisis. politiek. de burn outs in die tweede kamer. hoe komt dat, we zijn steeds toegankelijker in de democratie. maar het heeft ook een tegen geluid. een soort lijn met actuele thema's.

je stem laten horen.

uitgeversgroep > digiplein > nog geen accoutn, registreer > udehtek > artikelen > brg (alle methodes op gebied van burgerschap > open op je boekenplank > open e-book >

boeken het een deel a en b. A = theorie. 8 hoofdstukken, over allerlei onderwerpen binnen burgerschap uitleg wat is het en wat zijn de oorzaken en gevolgen, wat kun je eraan doen. wat kan de overheid eraan doen. deel b zijn alle opdrachten om geprikkeld te worden. om op een groter kader met de thema's bezig te zijn.

het is voor ons ook wel nieuw.

je hebt een aantal speerpunten, daar werk je met je boek als een stip naartoe. als dat elke stem niet telt op je vizier. dan kan het net een iets andere insteek krijgen.

/welke loop?

het bespreekbaar maken is al een kunst. kinderen willen het helemaal nergens over hebben. zeker niet gevoelens en emoties. het bespreekbaar maken is het aller belangrijkste. kunnen we de theorie en opdracht zo maken dat er iets gebeurt. los van wat er gebeurt. het is een veel hoger doel, van elke stem telt.

alleen al het woord burgerschap dat is best een ding. het is een heel primaire doelgroep. de vraag is ook of je methodisch je doel wel bereikt.

///

methode voor het vmbo, brg vo. dat is nieuw. burgerschap bestond niet in eht vmbo dat heette maatschappij leer. de docent deed van alles om ze normen waarden mee te geven. in het mbo, daar hebben we de methodes in het afgelopen jaar aangepast. actiever gemaakt, doel gericht, veel actiever. minder tekst georiënteerd. meer video materiaal meer hedendaagse dingen. het is vernieuwd en actiever.

omdat het zo moeilijk is om een gesprek aan te knopen. probeer het maar eens zinnig over een onderwerp te hebben. het probleem bij burgerschap is lastig. als het speelt moet je iets uit de kast kunnen trekken. als je een uur weg zet, dan zakken leerlingen onderuit, we moeten weer. dat probeer je eruit te halen. dat probeer je met die actuele thema's. het is een heel moeilijk

actueel thema, als het ze raakt of ze zijn in verwarring. ze willen grip krijgen op de situatie. dat willen de jongeren ook. dat doe je als docent. als er iets is gebeurd, dan bedenk ik zelf alla minute. als je ouder bent heb je een rugzak vol met ideeën. ben je jonger heb je minder maar misschien andere dingen die prettiger zijn.

burgerschap is iets dat je altijd doet.

de mentor in het verhaal, die zie ik wel als de persoon die het dichtste bij de kinderen kan komen en ze het meest kan raken. ik zie het verhaal van loop baan en burgerschap en waar loop ik tegenaan, het is wel een soort mentor verhaal. je ziet op veel scholen dat er voor het mentor schap geen uren gegeven worden. dat is de dood in de pot. als er iets is dat ik, de directie moet zeggend at ze er zoveel uur voor willen.

een uur of twee uur in de week. we pakken bv het onderwerp duurzaamheid, en daar besteden we een aantal lessen aan. 8 eenheden los ingezet worden. je kan het pakken op het moment dat de actualiteit er toe leent.

/hoeveel tijd moet je besteden

op het moment dat het speelt moet je er tijd aan besteden. door de mentor een uur twee uur per week dat te faciliteren, door het te eisen. dat er uren. de docent krijgt maar uren en als ze er geen uren voor hebben doe je het er maar bij. maar dan is het altijd sporadisch en op goed gevoel. als je als mentor het gevoel heb ik heb tijd voor mijn kinderen. er zitten altijd mensen bij die er niks van bakken of mensen die het heel goed doen. tijd om te bezinnen. op allerlei manieren in zetten. geef de mentor de ruimte om het in te vullen. zorg voor een bewijslast, als een eindgesprek over burgerschap. een soort examen, een portfolio examen met een gesprek dat dat altijd verplicht bij

onze methode is wel zo ingezet. bij ons op school zijn er ook geen lesuren voor. ik doe het er maar een beetje bij. als docent ben ik gewoon een onderdeel van het team. bij de uitgeverij kan ik iets bepalen. doordat die kaders van inhoud, die zijn niet duidelijk. ik vind ze duidelijk genoeg, iedereen weet wat burgerschap inhoud. duurzaamheid is belangrijk, financieel zelfstandig, elke stem telt. maar ook respect voor godsdienst van een ander. alles is belangrijk. alles wordt daar gedropt. dat een mentor ook echt de tijd heeft om op eigen manier daar invulling in te geven.

je hebt de discussie van de een zegt, burgerschap zit in alle vakken in de gang. het hebben van een gesprek. dat klopt. je moet er geen tijd voor inruilen op school, je doet het overal. om het methodisch te doen weet je dat er ruimte is om gesprekken te voeren. ik denk altijd met dit soort dingen, het is niet het een of het ander. het is een beetje van dit en beetje van dat. je probeert met zijn allen stapjes te maken. die scholen die vinden dat het niet zo van belang is, krijg je het niet zo op het rooster. dat wil niet zeggen dat ze het slecht doen maar het

in het verleden hadden we politiek, gingen we naar een dag waar gedebateerd werd op school. binnen de klaslokaal houden is leuk, maar sluit het af met een leuk project, een debat of markthal met allerlei duurzaamheids dingen. het echt maken van de buitenwereld in de school. dan krijg je sensatie, gekke dingen dan gebeurt er wat.

Marianne Koot, bezig met een platform, gericht op de mbo er op meiden van eigen keuzes maken. ambitie hebben ambitie

Interview EI4 - MBO Raad & teacher Zadkine College

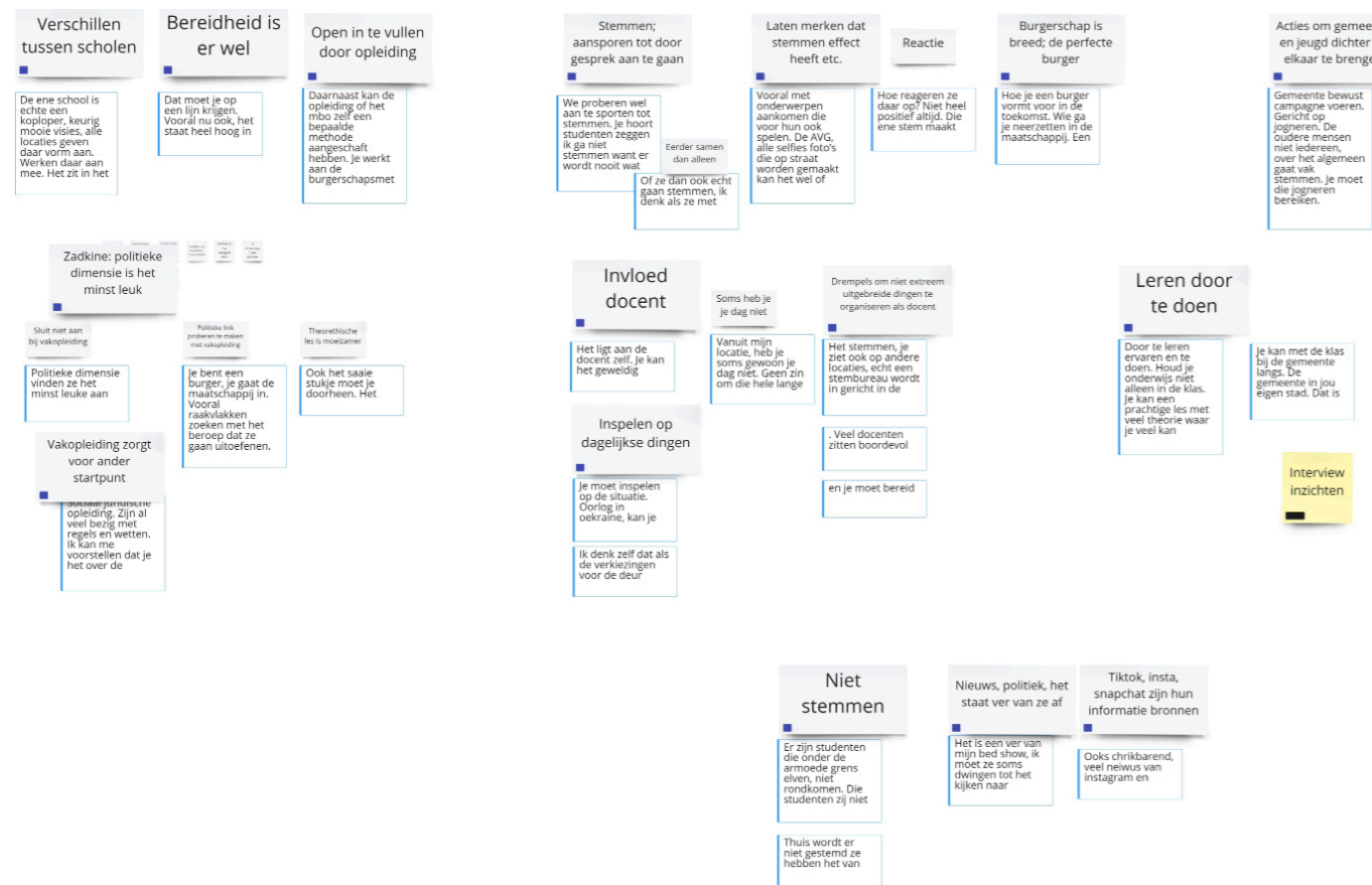
/op zadkine, Heeft 14 locaties uit mijn hoofd. Bij ons op de locatie, wordt het echt als vak op het rooster aangeboden. In het 2e en 3e jaar 1,5 uur per week. 40 weken les. Iedere week eens tukje burgerschap. Dat moet je aan het einde van de periode een product inleveren, in de vorm van een presentatie, in de vorm van een portfo-lio.

/De materie

Bepaalde kaders. 4 dimensies; economisch, sociaal juridisch, politiek en vitaal burgerschap. Op onze loca-tie per periode een dimensie aanbieden per periode. De invulling van iedere dimensie is anders. Bijvoor-beeld een politieke partij in een groepje oprichten. Presenteren, bezoek aan de tweede kamer is daar een onderdeel van. Het product de presentatie, de verslagen, veel jee igen mening geven. Dat lever je in. Vitaal burgerschap, gaat het veel over gezondheid. Vaak gast docenten. Over seksualiteit, gastles over donor zijn. Wel niet, daarop volgend vinden er discussies plaats. Maar ook gewoon een gezonde voeding. Back to ba-sic met de voedings sciif, waar sta jij nu, houd je je daar aan. Drugs alcohol, verslavingen. Veel onderwe-pren. Daar hebben we een vast pakket voor. Je ziet met brugerschap, het is dynamisch, je moet het ieder jaar het aanpssen zodat het acuteel blijft.

/poltiek

Politieke dimensie vinden ze het minst leuke aan burgerschap. Mevrouw wij gaan in de kinderopvang wer-ken, waarom moeten we dat leren? Je bent een burger, je gaat de maatschappij in. Vooral raakvlakken zoeken met het beroep dat ze gaan uitoefenen. Wat vind je van de privacy wet, ouders willen meekijken op een kinderdag verblijf. Hoe vind je dat dat ouders meekijken en kritiek leveren. Dan proberen we het op die manier voor hen aantrekkelijk te maken. Denk aan wet kinderopvang. Dat soort dingen proberen we dan te behandelen. Ook het saai

Interview EI4 - MBO Raad & teacher Zadkine College

stukje moet je doorheen. Het weten dat er een 1e kamer is, links rechts, soci-aal liberaal. Dat zijn de wat moeizamere lessen.

/ moeizaam?

Het is een ver van mijn bed show, ik moet ze soms dwingen tot het kijken naar nieuws. Een opdracht in po-litiek juridische dimensie, 3 weken het nieuws kijken. Wie heeft gekekn, wat is er aan de hand, in het bui-tenland. Dan zie je ooh ja dat heb ik gezien. Ooks chrikbarend, veel neiwus van instagram en tiktok en snapchat halen. Ze geven aan dat hun bronnen zijn.

/voorkennis?

Sociaal juridische opleiding. Zijn al veel bezig met regels en wetten. Ik kan me voorstellen dat je het over de politiek hebt, het tot stand komen van regels en wetten. Het daarmee omgaan dat zij wel een voorsprong hebben. De verzorgende opleidingen, hebben een voorsprong op vitaal burgerschap. De zorgverzekering, zij weten daar een stapje in voor. Vanwege een stage plek.

/

Het ligt aan de docent zelf. Je kan het geweldig maken of je volt alles uit het boekje. Wat misschien tien jaar oud is. Je moet inspielen op de situatie. Oorlog in oekraïne, kan je het niet over de tweede kamer heb-ben. Er speelt iets, iets wat jongeren bezig houdt. Sommigen kunnen dat heel goed. Anderen volgen het boekje.

/verschil.

Vanuit mijn locatie, heb je soms gewoon je dag niet. Geen zin om die hele lange discussies te voeren met de klas. Ik heb het zo druk gehad met lesgeven, ik geef ze een opdracht dan ik even bijkomen. Ik ga ook niet iedere dag fris en fruitig voor de klas. Daarnaast kan de opleiding of het mbo zelf een bepaalde me-thode aangeschaft hebben. Je werkt aan de burgerschapsmethode. Bij andere opleidingen wordt het niet eens als vak aangeboden. De overheid zegt wil we willen zien dat het wordt gegeven. Binnen die kaders mag de opleiding het vormgeven. Sport of beveiligers opleiding, kiezen voor een hele week sportactivitei-ten, op die manier zeggen ze vinkje, we hebben het afgevinkt. Het staat opent ter discussie of dat de ma-nier is. Ik denk zelf dat als de verkiezingen voor de deur staan. Dat je daar als school, als docent aandacht aan moet besteden.

/je stem mee telefn.

Het stemmen, je ziet ook op andere locaties, echt een stembureau wordt in gericht in de hal. Ook voor studenten onder de 18 zijn, allerlei dingen opgehangen een hele week ermee bezig. Dat is super leuk om te zien. Ik ben nooit zo ver gekomen. Maar ook door tijdsgebrek. Veel docenten zitten boordevol ideeën om uit te voeren. Je moet echt groen licht krijgen, zowel van je leiding gevende en je moet bereid zijn vrijwill-ligers werk te doen. Dat is wel een dingetje. Met prinsjes dag hebben we de hele week dat we daar aan-dacht aan besteden.

Er ligt een kroontje ind e gang, concreet materiaal. Zodat ze bewust worden gemaakt van hey er is iets aan de hand. Soms wordt er wat gekeken een scherm. Vorig jaar, hebbenw e ook oranje tompoesen besteld. Het is maar hoe jij het onderwijs vorm wilt geven. En hoe /wat is het meest effectieve?

Door te leren ervaren en te doen. Houd je onderwijs niet alleen in de klas. Je kan een prachtige les met veel theorie waar je veel kan vertellen. Maar kom je dan wel in de buurt van de jongeren. Laat het ze ervaren, ga lekker naar buiten. Ze zijn vandaag naar de tweede kamer, naar den haag. Je kan ook niet iedere dag naar buiten. Er moeten ook lessen in de klaslokalen plaats vinden. Minimaal een keer in de twee weken. Er zijn zoveel programma's, gemeentes bieden.

/ er is zo veel. Hoe keis je

Het kennispunt zorgt dat er informatie bij de mbo scholen terecht komt. We kijken ook echt, is dit el iets dat past bij het mbo. De moeilijkheid graad en het niveau, we wijzen ook organisaties af. We brengen ad-vies uit. Je moet erin duiken. Je kan kijken op de website van het kennisiputn. Daarnaast denk ik ook door te doen en proberen kom je erachter.

Organisatie over schulden over jogneren. Twee weken achter elkaar erover vertellen. Hoe kan je budgette-ren, kosten bijhouden. De lessen waren zo niet op niveau, je geeft eht een aanal keer aan, studenten gaan zich vervelen. Dan gaat de aandacht weg, er is zoveel uit te halen.

Je moet echt het lesmateriaal induiken. Je hebt dan alleen maar studetnen die aan het klagen.

/kiezen.

Ja kunst en cultuur. Dat bestaat uit verschillende clinics, workshops waaruit ze kiezen, SKVR, die bieden aan op locatie hartje rotterdam. Workshop graffiti, spoken word, dansen. Dat zijn toch van die workshops waarbij je uit je comfort zone stappen. Ook studenten die dichtklappen en denken ik doe idt. Je meot ook niet dwingen, dat kan averechts werken. Dat zijn wel van die workshops warbij ze hun creatieve kant kun-nen laten zien.

/felxbiel materiaal.

We proberen wel aan te sporten tot stemmen. Je hoort studenten zeggen ik ga niet stemmen want er wordt nooit wat mee gedaan. Dan probeer je toch ja maar wat vind je daarvan, wat vind je hiervan. De basisbeurs komt miss terug, dat is dankzij de studenten verenigen, raden. Landelijk jong die daar een bij-drage in levert. Op die manieren probeer je het wel. Of ze dan ook echt gaan stemmen, ik denk als ze met een groep zijn gaan ze eerder stemmen. Omdat het anders te veel moeite is dan in hun eentje.

/v

Vooral met onderwerpen aankomen die voor hun ook spelen. De AVG, alle selfies foto's die op straat wor-den gemaakt kan het wel of niet. Je ziet dat deze partij daar wel voor is, moeten er meer vluchtelingen in NL aankomen. mevr ik kan geen

7. Interview E15 - Citizenship Teacher MBO - Zadkine

Appendix 7.

baan vinden, maar een oekraïens meisje heeft wel een baan gekregen. Veel wat ze van huis uit krijgen ook. Je ziet dat de volgende partijen gestemd hebben voor meer vluchtelingen in het land. Als jij wil dat jou stem gehoord wordt kan je gaan stemmen.

Hoe reageren ze daar op? Niet heel positief altijd. Die ene stem maakt niks uit. Ik heb dat nooit gezien. Het is wel echt een kunst om ze dat wij s te maken hoor. Je moet daar echt veel energie in stoppen.

/

Hoe je een burger vormt voor in de toekomst. Wie ga je neerzetten in de maatschappij. Een verantwoorde-lijke burger, die zicht ook betrokken voelt met de medemens in straat. Maar ook weet hoe die met geld gaat omgaan. De perfecte burger eigenlijk zou je bijna zeggen.

Er zijn studenten die onder de armoede grens elven, niet rondkomen. Die studenten zij niet bezig met de stembus. Ze willen overleven. Doen in de les wel wat er van hen gevraagd wordt. Dat stemmen is niet prio-riteit 1 voor hun. Ze hebben andere dingen waar ze zich zorgen voer moet maken. Thuis wordt er niet ge-stemd ze hebben het van huis uit niet meegekregen. Ze vergeten het, tijdsdruk ik moet werken ik kan er niet heen. Gemakzucht.

/ rol van de gemeente

Gemeente bewust campagne voeren. Gericht op jogneren. De oudere mensen niet iedereen, over het al-gemeen gaat vak stemmen. Je moet die jogneren bereiken. Bepaalde gadgets aanbieden. Als je naar het stembureau komt krijg je een cultuur kaart van ons. Gemeente Rotterdam vraagt ook echt studenten om in die bureaus te zitten, vergoeding van 100 euro. Dat is best lekker geld verdienen. Je krijgt een lunch een avondmaal. Als je daar bent, dan ga je ook automatisch stemmen. Je komt in aanraking met mensen je gaat in gesprek. Dan zie je toch door zelf te ervaren het belang ervan. Dat soort acties.

/voor school aanbieden.

Je kan met de klas bij de gemeente langs. De gemeente in jou eigen stad. Dat is fijn voor docenten die niet zo ver, makkelijker in je eigen stad. In je eigen gemeente. Je mag ook de rechtbank bezoeken. Dan is het toch dichterbij het vuur. Er is een enorm aanbod.

Kennispunt burgerschap. Heel veel linkjes. Doorverwijzen naar websties. Naar het curriculum omtrent bur-gerschap.

Jonnic, naar de tweede kamer. Je hebt een account daar. Je kan dan voor de zomer al boeken welk pro-gramma je wilt zien. Scholen zijn best snel daar in. Het is echt onder de aandacht.

Het is een kant en klaar programma. Je gaat als docent mee. De begeleiders daar pakken het helemaal op. Het is een volledig verzorgt programma. Je loopt een rondje, als er een debat is mag je een half uur bijwo-nen. Weer terug naar het andere gebouw. Een verkeizingsspel. Helemaal uitgezet in de gang. Studetne met stellingen, keuzes maken, een politeik partij. Even in een ander eomgeving. Veel positieve feedback.

Kwaliteits medewerker. Jose de Haan. J.haen@zadkine.nl

Bezig met onderzoek burgerschap, kunnen jullie het uitzetten binnen de locaties.

/mbo kennispunt.

We spreken wel scholen. Veel rondom beleid en regelgeving, daar kan je alle dimensies terug vinden.

This appendix contains the setup and insights of Teacher interview 5 E15.

Interview setup (E15)

In gesprek op Zadkine

- » Vanuit Betül gehoord dat jij me kan helpen aan studenten.
- » in gesprek met studenten over burgerschap politiek - juridische dimensie + hoe ze nu zelf mee doen + hoe kan het nou beter (leren + het meedoen)?
- » Laten zien hoe ik met mbo studenten in gesprek ben gegaan hiervoor.
- » Ideeën over het gesprek delen op school
- » in de kantine staan
- » in een los klaslokaal
- » Tips voor het gesprek?

Hoe gaat het nu op Zadkine?

- » Aan welke opleiding/ opleidingen geef jij les?
- » Ingekochte module VS zelfgemaakte module?
- » Welke uitdagingen heb je zelf nu tijdens de les?
- » Wat werkt goed!
- » Is dat wat goed werkt, voldoende?
- » Eerste inzichten delen.

Hoe wordt burgerschap nu ervaren?

- » Huidige mening van docenten & studenten tov burgerschapsonderwijs & democratie.
- » Waar zitten de struikelpunten?

Jongeren laten ervaren dat hun stem telt?

- » Kansen om studenten te laten ervaren dat je stem laten horen loont.
- » Zie je dat jongeren hun stem laten horen?
- » Wat is daarvoor nodig?
- » Is het nodig om het specifiek over stemmen zelf of de politiek te hebben?
- » Hoe laat je deze link zien?

Interview insights (E15)

/Switchen van lespakket.

De vraag is of het blijft. Voorheen gewerkt met eigen lesmateriaal. We hebben heel lang geen module ge-had. Dus zelf iets opgezet, en nagedacht, hoe zetten we het in elkaar.

Een grote eindopdracht.

Sinds dit jaar een online module. LOB zit in hetzelfde programma. 1e en 2e jaars lopen het nieuwe pro-gramma af. We gaan binnenkort overleggen of het nogmaals op de boekenlijst komt. We zijn er echt niet tevreden over.

Het is een meervoudig probleem. Stofinhoudelijk is het heel zwak. Het vervelende aan burgerschap geven is dat het vak feitelijk door iedereen gegeven mag worden. Ik heb zelf maatschappijleer achtergrond dus het ligt mij goed. Maar dat is niet overal zo. Naar mijn idee speelt de module in op een docent die ook wei-nig kennis heeft over burgerschap. De module is heel algemeen. Met name voor deze doelgroep, sociaal pedagogisch en maatschappelijk werk.

Het blijft nu hangen op; racisme is slecht, zou het niet heel leuk zijn als we allemaal heel aardig zouden zijn tegen elkaar... daar zijn we ver voorbij.

Dus inhoudelijk heel zwak. En voor studenten is het heel lastig te achterhalen of ze alles gedaan hebben wat ze moeten doen. De werking van het online pakket met feedback geven, huiswerk herkansen en inle-veren werkt heel slecht. Je bent heel veel tijd kwijt aan busy work, en daar hebben wij genoeg van.

Er zitten ook vragen tussen waarvan ik betwijfel of we het mogen vragen. Betul kwam naar me toe, weet je of er bij vitaal burgerschap gevraagd wordt of de student nog maagd is. Dat lijkt me erg ongepast en geen huiswerk. Er zitten stukken tussen waarvan ik denk dat het niet zou moeten mogen. Burgerschap is een rare eend in de bijt, er zijn heel veel docenten die juist focus willen leggen op de life skills, kritisch den-ken enzo.

Interview EI5 - Citizenship Teacher MBO - Zadkine

/eigen module. Wat werkt daar al?

Lat ligt hoger en het is specifiek gericht op de doelgroep. Het huiswerk dat ze krijgen past binnen het on-derwijs wat ze toch al krijgen en met stage. Dat zie ik als een meerwaarde. Er is meer herkenbaarheid om-dat ze bepaalde dingen meemaken bij stage.

Ik ben zelf groot voorstander van dingen vertellen, en ga maar wat doen met die informatie. Dat slaat ook aan bij studenten door iets te doen en zo te leren. Ipv maar een vragenlijstje invullen en klaar.

/wat werkt het beste voor politieke thema's

Ik werk toevallig ook bij prodemos en begeleid spellen, rondleiding in den haag. Vanaf volgende week zit ik bij team educatie en mag ik echt aan de slag met de uitvoering die we doen etc.

Het nadoen van de prodemos spelen is ook wat ik probeer te doen in de klas. Dus over de lessen heen gaan ze een politieke partij oprichten, standpunten etc. uiteindelijk eidnigt het met een debat.

In de les gaat het niet om de instituten, politiek is niet de eerste kamer, tweede kamer en mark rutte. Nee ik probeer juist de nadruk te leggen op wat vind jij, dat politiek daarom draait en dan te kijken wat daar dan het beste bij past i.p.v. andersom. Ik merk wel dat dat blijft hangen dus dat is mooi.

/door het doen, zie je dan wel meer effect?

Niet heel expliciet, ik heb geen leerlingen die zeggen ik ga naar de kinderraad. Het leuke is wel dat je naast het vormen van politieke partijen en in de lessen of prodemos spellen je dan een gesprek daarnaast aan kan knopen, waarbij leerlingen stellig aangeven van ah meneer maar ik vind dit en dat. En dan kan je weer wat meer uitleggen over instituten enzo. Ze leren bijna nog het meeste door er gewoon normaal over te praten. Ook wel omdat er al een soort basis is van wat ze al wel weten.

/wat is de balans tussen theorie kennen en praktijk en oefenen.

Het is vooral belangrijk om eerst te beginnen met en te laten zien hoe breed politiek eigenlijk kan zijn. Dat het gewoon gaat over jezelf en de waardes die je hebt en wat er dan logischerwijs moet gebeuren. Dan kan je ze laten inzien van hey dit gaat over jou zelf. Als je dat al kan in laten zien dan kan je vervolgens ver-der naar wil ik daar dan wat mee. En kan je de spelregels van meedoen aan politiek laten zien.

Ik heb zelf het idee net als een bordspel, je moet eerst vaag uitleggen di is het ongeveer waarop je kan kie-zen 'oh dit vind ik wel leuk' en dan pas pak je het regelboekje erbij.

Dat is ook iets waar ik de nadruk op leg. Dat politiek juist niet alleen gaat over de eerste kamer en de tweede kamer. Dan zie je inderdaad dat ze in eerste instantie zeggen ik weet helemaal niks van politiek. Maar als je vraagt; wat vind je dan van de vluchtelingen crisis. Nou bam dan ligt het antwoord klaar. Maar dat is het, precies dit is politiek.

/waardoor ontstaat dit beeld?

Wij onderwijs, het vervelende is dat bij maatschappijleer VO gigantisch de nadruk wordt gelegd op het or-ganogram, hoe zit het machtenveld eruit. Wederom, belangrijk, maar niet the end all be all. Als ze bij mij binnekomen zeggen ze de politiek gaat over de 1e en 2e kamer, maar het gaat ook over demonstraties en maatschappelijke debat. Wat vinden we van bepaalde dingen. Maar daar wordt in het VO al geen aandacht aangegeven, ik kan me voorstellen als je leert in het VO politiek is dat hele machtenveld, dat je dan denkt ja daar heb ik helemaal niks mee.

/VO ook prodemos?

Ja.

In het VO wordt er al te weinig maatschappijleer gegeven, het is een scholexamen vak. Het zijn 40 weken school, 4 daarvan toetsweek. Dus 36 uur per schooljaar, en daar moet je alles leren over wat maatschap-pijleer in zou houden. En de gemiddelde middelbare scholier gaat afstuderen met 10 uur politiek, dat is gewoon te weinig.

/hoeveel idealiter?

Idealiter elk jaar.. basischolen hebben ook de opdracht gekregen om iets te doen

met burgerschap. Dat is binnen het mbo ook niet alltijd het succesvol geweest. Maar ik geloof wel dat je in groep 3 kan beginnen. Ik denk niet dat je dan moet praten over de verhoudingen in de 2e kamer, maar je kan wel spreken over de problemen die in het dagelijks leven spelen. Er zijn ook faciliteiten in heel veel gemeentes om naar het ge-meentehuis te komen om een beeld te krijgen van wat gebeurt er nu in die gemeentes.

Ik zie ook wel bij de landelijke dingen kinderen bijna niet weten hoe het allemaal werkt. Met de prodemos spellen krijg je ook vragen aan de wethouder van hey, dit achter mijn huis dat speelt al een tijdje wat is dat.

Pas als het over jou persoonlijk gaat, dan is duidelijk hoe of wat. Wat dat betreft besteden we in het on-derwijs veel te weinig aandacht aan wat vind jij nou. Het gaat veel te veel over, ergens begrijpelijk, alles in het onderwijs wordt gemeten over wat weet jij al. Wat vind jij nou is een hele andere vragen. Ik snap hem wel maar die shift moet wel komen.

/het hele onderwijs

Het is niet alles, maar wel de tendens. Ik denk daar zelf ook wel overna, ik moet ook aantonen dat ze iets hebben geleerd dus hoe meet je dat nou. Dat is heel lastig.

Daarom juist, zou het zo moeten zijn dat er in het algemeen veel meer aandacht voor is. Het enige is dat je die pakombeet 10 uur hebt ik een onderwijs carrière. Het kan ook veel meer als er meer aandacht voor is. Dat is wat je wilt.

/andere plekken naast school?

Ik vind sowieso andere schoolvakken kunnen ook prima wat met burgerschap. Buitenschool is natuurlijk lastig, de meeste kinderen spenderen hun tijd op school en als ze niet op school zijn vaak thuis. Of je moet erop vertrouwen dat wijken en buurtplekken dit soort dingen oppakken maar daar heb ik zelf een hard hoofd in.

/verschil per leerling

Je merkt precies wie er thuis heel rustig aan tafel zit of waar het mondiger is. Daar kan onderwijs wel aan werken om dat een beetje recht te trekken. Ik merk het zelf aan het vermogen om jezelf te uitten.

Mijn jongste broertje gaat nu in het debatteam op school, dat is ook omdat hij thuis al 13 jaar oefent.

Zeker dat thuis oefenen, die situatie is over het algemeen redelijk veilig. Een klaslokaal is dat niet altijd of wordt niet altijd zo ervaren. Je wilt leerlingen ook niet voor het blok zetten om mee te doen.

/inzichten prodemos. 'praten' als antwoord

Niet iedereen is geboren om de discussie aan te gaan, in grotere groepen of laat staan met een groep die je niet goed kent. Het is ook toch het leren kennen van jezelf. Er zijn mensen die houden niet zo van de discussie voeren, maar ik ken niemand die zn eigen mening niet leuk vind. Het hoeft niet allemaal klasikaal en in gesprek vorm. Het kan ook meer individueel of reflectie opdrachten.

Onze eigen module eindigt met de eindopdracht is een kamerdebat. Dat gaat dan natuurlijk minder over wat zij er persoonlijk van vinden, maar als partij. Ik merk wel met 2 van de 3 klassen dat ze daarna veel be-ter het gesprek met elkaar aan gaan. Dan heb je de vaardigheid om een gesprek te voeren over een on-derwerp waar je misschien niet heel veel verstand van hebt maar wel een mening over hebt.

Het leren praten over iets waar je niet heel veel verstand van hebt en je eigen mening vormen zijn twee losse dingen.

Wel met als kanttekening, dat de situatie in de klas goed moet zijn. Het moet veilig zijn, de docent moet de student niet afrekenen op wat zij zeggen zodat zij ook de vrijheid voelen om dat te zeggen. Dat is dan weer super docent afhankelijk. Het verschilt, er zijn klassen waarbij je een hele goede relatie mee hebt, maar ook waar je een lastigere relatie mee hebt.

/maatschappijleer op VO, verschilllen leelringen vo en mbo

Ja echt heel groot verschil tussen VO en MBO. Nu geef ik dan les op een opleiding waar leerlingen echt voor kiezen. Ik merk voornamelijk bij de 3e jaars, als je er dingen bijhaald die in het land gebeuren, hebben ze een veel grotere herkenning vanuit hun stage. Leerlingen op het VO hebben nog niet echt praktijk erva-ring.

/klankbord groep bij OCW?

Allereerste nieuwe versie waar de nadruk heel erg lag op het politieke aspect van burgeschap. Misschien dat het in de toekomst wat beter in elkaar zit.

Burgerschpa en maatschappijleer wordt vaan een beetje, het past niet in een ander vak dus we doen het hier maar bij. Wat heel fijn is want het is super breed, maar ook lastig want wat ga je dan kiezen.

Kritisch denkvermogen.

Huiswerkopdrachten gericht op de doelgrope. Dat is een meerwaarde. Herkenbaarheid

Begeleider educatieve programma's

Team educatie.

Dat nadoen in de klas.

Beginnen met hoe breed kan het zijn. Jezelf en de waardes die je hebt.

Maatschappijleer op het VO.

Te weinig maatschappijleer.

Basischolen ook de opdracht.

OCW; concreter maken.

Jonnick gaat navragen bij leerlingen.

Appendix 8.

Interview EI5 - Citizenship Teacher MBO - Zadkine

This appendix contains the setup and insights of

Interview setup

Doorontwikkeling programma ****burgerschap****

- Alleen jaar 3
  - Hoe komt het nog terug in latere jaren. moet de docent dan bv. in een examenjaar andere vakken laten vallen?
- Hoe door ontwikkelen?
- Meer uren nodig?
  - meer verweven in andere vakken zoals NIs en Geschiedenis?
- Wat wordt er allemaal aangeboden?
  - Bij welke partijen checken jullie?

Ervaring jongeren & invloed op de politiek en vanuit op dagelijks leven

- Hoe staan jongeren tegenover de politiek?
  - Veranderd het door de jaren heen? Of na het vak burgerschap
- hoe zien jongeren dat?
  - waar ziet het kantelpunt dat ze dat ervaren?
- Hoe kan je hen dat het beste leren?
  - Hoe ervaren dat je ****stem telt****?
  - dat je ****invloed**** hebt
- Hoe leg je die link tussen de ervaringen, zoals de vragen envelop en de politiek om de bewustwording te creëren?

Interview insights

Transcript; Maatschappijleer geven we alleen in leerjaar 3. 1 uur in de week. het is een examenvak maar daarom ronden we het al eerder af om de druk zo weg te halen.

Het onderdeel politiek vinden jongeren wel lastig.

De opdracht; een politieke partij oprichten. Er komen hele leuke dingen uit. maar soms vinden ze het ook stom omdat het saai is.

Creatief denken over hun eigen toekomst is belangrijk.

Bij maatschappijleer hebben we ook de 4 dimensies.

Ik geef een envelop langs waarom ze vragen mogen stoppen. ze mogen echt alles aan me vragen. Seks, drugs dat soort dingen geen vraag is te gek. Of bv over scheiden, ik ben zelf gescheiden dus dan mogen ze me ook alles vragen. ik krijg veel vragen. het geeft ook de mogelijkheid om de vraag terug te stellen. als ze mij iets vragen kaats ik hem terug nadat ik hem beantwoord heb. Als de envelop bijna leeg is deel ik weer lege briefjes uit.

We koppelen de onderwerpen terug naar hun eigen ervaringen. dat leveren ze in en is wel privé. Je krijg hele open opdrachten. Ik zeg wel tegen ze, het kan zijn dat ik dan nog met je ga zitten. 1 leerling bv. uit mijn mentor klas zit nu bij de psychiater.

Het vormen van je mening.

Je moet leren compromis vinden. je moet samenleven. onze school zit best wel in een kak wijk. als het over politiek gaat zijn er veel geneigd pvv te stemmen. voor mij zijn er geen lastige onderwerpen. het is wel belangrijk wat ze zeggen

en hoe, je mag je mening geven zonder de ander te beledigen Dat zie je niet aan iemands neus. je mag me uitschelden maar ik kom er op terug.

dit soort manieren van je mening vormen etc. doen we wel vaker. ook door het journaal te kijken. in leerjaar 1 t/m 4 doen we dat wel. Bij Nederlandse les bv het jeugdjournaal terug kijken. of bij geschiedenis de onderwerpen zoals de excuses voor slavernij.

Burgerschap zit verweven in vakken zoals Nederlands en geschiedenis.

Volgend jaar moeten we verder implementeren hoe dat af te vinken volgens de normen van de overheid.

In februari presenteren we het aan het heel team. Burgerschap komt op het rapport. 3x per jaar in jaar 1 tm 4.

Appendix 9.

This appendix contains the content and insights of Grondfest democracy festival in Nijmegen. The festival was visited on the 30th of September 2022 in Nijmegen. In total three activities were visited. First of all the reading by Eva Rovers on citizen assemblies. Secondly a workshop by VGN on the project #mijnstemtelt, sharing insight on youth participatory projects. And finally an observer role within a meeting with three MBO students, from ROC Nijmegen who had the ability to talk to an Alderman. The aim of visiting the festival was to gain insight on existing youth participation and learn from youngsters, in what way do they experience democracy.

Interview observation setup (MY1)

Three ROC students had the ability to talk with the alderman of the municipality of Nijmegen about the train station area. In 30 minutes the students were able to ask questions and share insights with the alderman. The session mainly resulted in the alderman talking about the municipal hierarchy and setup. At the end of the session a reflection talk between the researcher and the students was done. Questions asked:

- » Why did you sign up to participate in this activity?
- » What education do you follow?
- » How did you experience the session?

Interview observation insights (MY1)

Figure on the next page shows the insights on the Miro board. Main insights of the observation activity were:

- » Motivational starting points by youth, based of what you learn at home or from friends influences your motivation
- » Slang
- » Differences municipality & youth; too fast, does not take the effort to take them along

New questions

What are good examples of how youth does feel involved, are taken seriously and feel involved/understood?

Transcript notes;

3 studenten vanuit ROC kennen elkaar niet & 1 docente vanuit ROC.

1; studeert ROC logistiek.

- Achteraf: Opgegeven 'Ik heb me opgegeven omdat ik zelf ambtenaar wil worden en mijn ouders zijn het allebei' Ik wil graag meedenken in de gemeente.

2; Onderwijs assistente.

- Achteraf: 'Bij het ROC moeten we het vak burgerschap volgen. Dan moet je

Interview observation OI1 & YI1 - Grondfest festival Nijmegen

allemaal activiteiten doen en mijn docent zei dat dit vandaag was en er was nog plek dus heb ik me opgegeven. Ik heb me dus opgegeven voor de punten'

3; Metaal. Spreekt slecht Nederlands. Heeft tijdens het gesprek niets gezegd. 'Ik doe het ook voor de punten'

Begin van gesprek; we worden de kamer van de wethouder ingelaten door de assistent van de wethouder. Handje geven aan tafel zitten.

*' Nou we gaan het hebben over het station, jullie mogen mij vragen stellen. Wat willen jullie anders aan het station Nijmegen?'

1- *oh ik dacht het anders zou gaan ik heb een hele presentatie voorbereid. Ik heb een aantal punten waarvan ik denk dat het anders moet bij het station. Dit en dit viel me op. Ik heb het ook nagevraagd bij klasgenoten en zij vinden dit en dit en dit.* -had in totaal iets van 5 punten-

WH reageert er een soort van op. Docent aan andere studenten; *'hebben jullie vragen?'

Niet echt..

2- *ik heb wel dat ik het niet veilig vind. De bussen rijden hard langs.*

Meedenken vanuit eigen ervaring.

WH legt van alles uit over wat er moet gebeuren. Bv Raad van bestuur.

Weten jullie hoe het allemaal inklaar zit terwijl hij ondertussen al verder ratelt. Veel uitleg met wat ze allemaal gaan doen rondom het station. Weinig tot geen stilte/pauzes om vragen te stellen. Verteld veelal over praktische zaken, wat gaan ze nu al doen welke plannen zijn er.

Spreekt over 'west zijde station' praat alleen over de zaken maar niks is visueel.

Ik vertel het nu maar, je moet eigenlijk gewoon plaatjes zien over hoe het eruit ziet;

Terwijl WH verder ratelt.

*Mijn taak is eigenlijk om alle problemen van anderen op te lossen. Dus alle belangen bij elkaar te halen. Heel veel weten we al maar waar we nu nog niet uitkomen is hoe het moet met de bus. Voor de rest is veelal een oplossing. *

Dit gaan we aan de mobiliteit doen.

WH na lange uitleg '*Als jij dit zo hoort wat denk je dan?'

Vraagt waar studenten studeren, hoe ga je naar het ROC? Waar woon je?

Zoals wij hier werken, wij zijn als wethouders bestuurlijk verantwoordelijk

Er komen veel moeilijke termen voorbij, heel snel gaat hij door de ingewikkelde gemeentelijke structuur.

1- *wat ik zo hoor, voor alles hebben jullie dus al aan oplossing behalve voor de bussen?'

Vertelt nog verder.

WH. *Daarom zijn de verkiezingen zo belangrijk eens in de vier jaar. Dan kan je stemmen op wat je belangrijk vindt. Bijvoorbeeld en partij die zich bezig houdt met de bussen'

Deelt het alsof je zo makkelijk stemt, je door 1 x in de 4 jaar te stemmen kan aangeven wat je wilt.

1 - *ik heb nog wel een idee over de fietstunnel waarover u vertelde.*

WH onderbreekt; *wij noemen dat een fietsvallei.* Stilte *maar wat is dan je vraag?'

15 min eerder dan gepland word het gesprek afgekapt en de wethouder ratelt nog wat door over wat hij allemaal doet en wat de ingewikkelde plannen zijn binnen de ingewikkelde gemeente structuur. Afsluiting met een foto - ik ben benieuwd wat er op linked in geplaatst wordt; 'wethouder in gesprek met ROC studenten over wat zij willen voor het station Nijmegen? Of bedoelen ze misschien wethouder ratelt over wat er al bekend is. ROC studenten mogen luisteren.' Schijn-anticipatie ten top!

Na kletsen;

Het was een kwartier eerder afgerond dan gepland. Docent vroeg na; het ging wel snel. hebben jullie een beetje wat geleerd ervan? wat jullie hoopten?

'Ja het is een groot probleem [hoe het station nu is]. Hij ging niet echt in op de punten die ik had. En er komt te snel veel bij. Daarom kwam ik ook op mijn punten terug.'

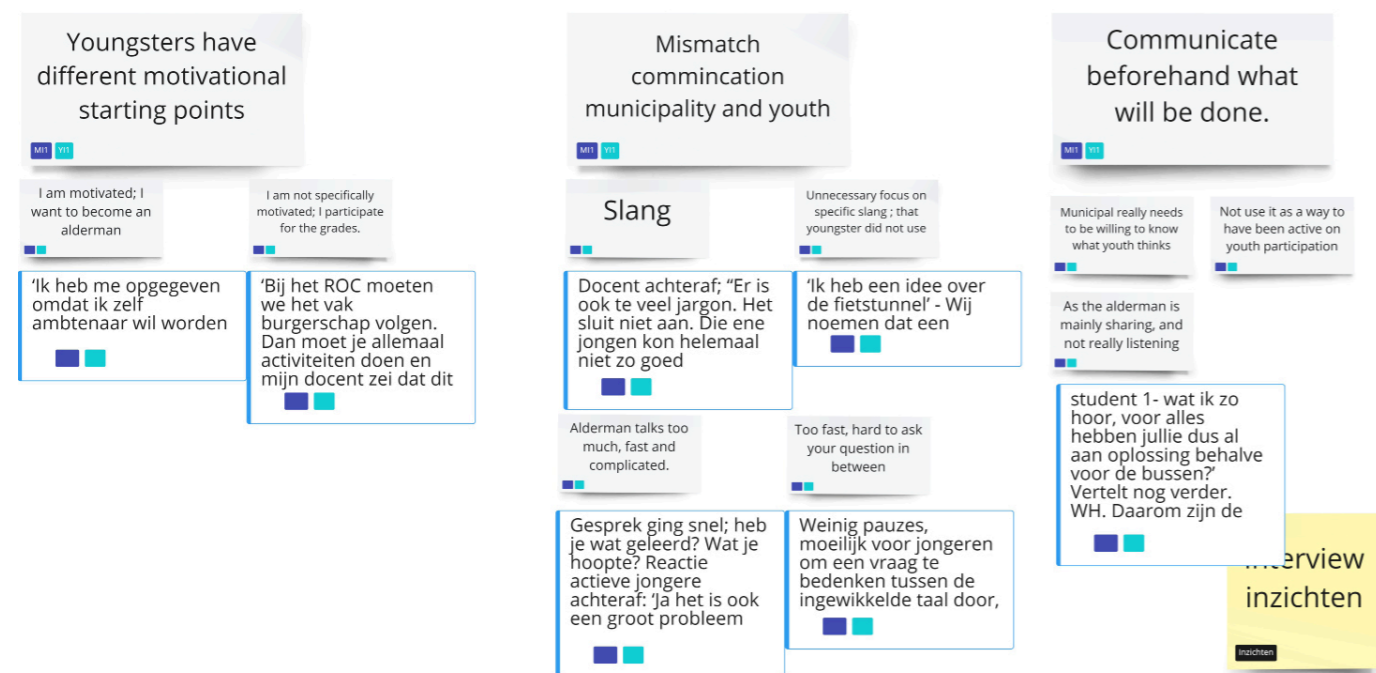

Figure X

Appendix 10.

This appendix contains the setup and insights of observation one. 'Provinciespel Zwolle'.

Interview setup

During this observation I could participate in a citizenship class at the province of Overijssel. The students participated in a citizenship class designed by ProDemos. In the break I had the ability to speak to a student. Other insights are observatory insights.

Interview insights

Transcript:

Inzichten Provinciespel overijssel

Lid raad van staten.

SL Ik ben het niet eens met die brief van Jetten. Dat is meteen veel te links

SpL Wat is de provincie?

St. Geen reactie

SL Uitleg van Staten Lid. 47 staten en 13 partijen.

SpL Jullie mogen je allemaal voorstellen met het microfoontje.

St. oh god, kunnen we nog weg?

SpL 5 minuten in groepjes. Wat is de naam van je politieke partij, je slogan en verdeel de taken.

St. Wat is een voorzitter?

-De vraag is heel breed, staat niet visueel op het bord waardoor de studenten heel vaak vragen wat ze moeten doen. Bepaalde volgorde is nodig om te kunnen kiezen wat je gaat doen? Er staat ook geen vraag op het bord oid.

-Vraag komt heel erg vanuit het niets. Leer je nu wel nadenken over wat vind je belangrijk? Waar wil je voor staan?

St. We worden partij van de feesten.

St. Wat doet de voorzitter ook alweer? /uitleg/ oh dus ik mag dan bepalen?

- Veel vragen over welke functie wat inhoud.

- Lijst met opties voor standpunten waaruit studenten kunnen kiezen.

1) /1v1 woordvoerder naar voren die; Delen van partijnaam + punten + een object kiezen dat bij je partij past en die op de kaart zetten.

- SDB- steun de boeren.

o Zorgen voor de boeren, moeten blijven bestaan en ze moeten onderdeel zijn van de NLse maatschappij

- PVDBZ – Partij van de beste zorg

o Werkdruk is te hoog, ze nemen geen mbo'ers aan in ziekenhuis, je moet weer intern opgeleid worden in ziekenhuis.

- PVHF – partij van het feest

o Meer feest en festival in regio. Meer geld ervoor. Regiowedstrijd; 1 miljoen subsidie voor de beste. Nachtbussen want nu veel fiets ongelukken.

- SPN – stageplekken

o Meer betaald voor stage. Evenveel als collega's wanneer je hetzelfde werk moet doen.

- Pv. Almelo

o Beter faciliteit voor iedereen profiteert. Beter scholen, woonwijken en straten.

- GR – Goed rechts

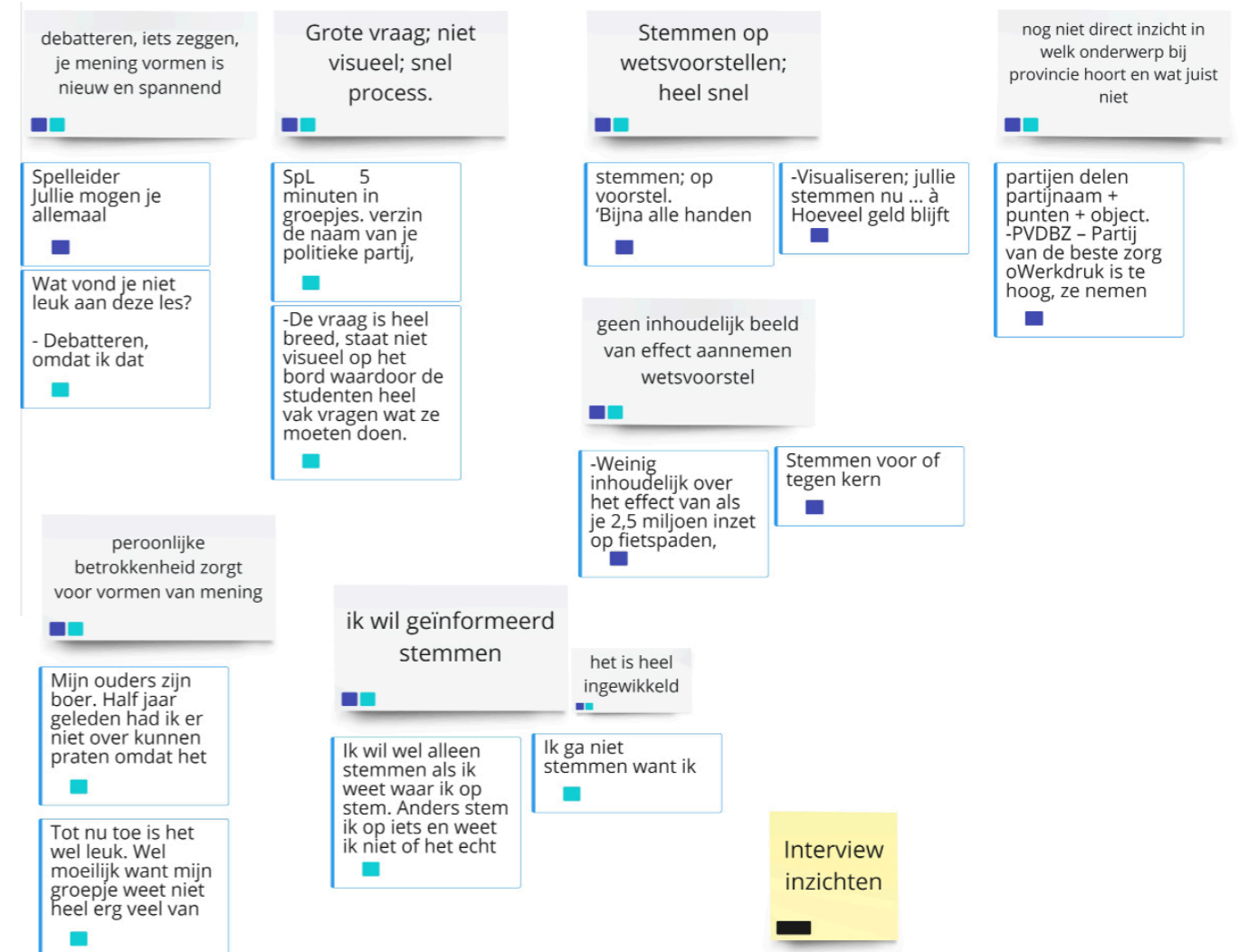
o Veiligheid, gezondheid, sociale gelijkheid. Stem voor veilig, rechts gaat voor.

/SL; mag naar voren en deelt wat info. Zorg is een probleem maar de provincie gaat daar niet over. Feest; hier gaan we wel over, cultuur & sociaal. Wat valt dan wel en niet binnen provinciale staten. Met name wat feedback op wat studenten deelden en wat dan wel of niet binnen de provinciale staten valt.

Vraagt de groep hoeveel een staten lid verdient. Netto 800/900 pm voor deze uren werken kan je bij de Mac meer verdienen. Het is een ere baan! 'Je kan beter iets anders doen als je het voor het geld doet.'

2) Vertellen wat je wilt bereiken + andere partijen mogen vragen stellen via de

voorzitter ter verduidelijking.
 'hoe wordt er gekozen? Welk festival wint?'
 'waarom investeren in festival en niet in de zorg?'
 3) stemmen; op voorstel.
 'Bijna alle handen omhoog → voorstel aangenomen' de partij mag iets op de kaart leggen.
 - vaak dezelfde studenten aan het woord.
 - Leer je hiervan wat je zelf kan doen om effect te hebben? Dat je stem telt?
 - Visualiseren; jullie stemmen nu ... Hoeveel geld blijft er dan nog over?, wat is het effect van het aannemen van een wetsvoorstel?
 - Hoe veel kennis moet je hebben? Bv. Details over geld, welke weg van wie is?
 - Verschillen gemeente & provincie?
 - Miss kieswijzer, die je helpt waar je voor staat. Dat als je station van Almelo belangrijk vindt, je voor de gemeenteraad moet stemmen.
 - Weinig inhoudelijk over het effect van als je 2,5 miljoen inzet op fietspaden, kunnen andere voorstellen dan nog wel worden aangenomen en uitgevoerd?

Appendix 11.

- Moeilijkheden / afwegingen visualiseren.
Asielzoekers moeten beter gecontroleerd worden. Tegenwoordig krijgen ze alles voorgeschoteld. Dus maximaal aantal asielzoekers om te participeren in de maatschappij. En meer huizen voor studenten.
SL We gaan hier wel over. Maar woningbouw ja; we moeten er 42000 bouwen. We willen voor 1 of 2 persoons huizen bouwen.
Asielzoekers → statushouders worden in jouw ogen voorgetrokken. Asielzoekers mogen niet werken.
Met meer huizen bouwen zou ik zeggen we willen dat snel, gooi die stikstof regels overboord. Mbo'ers moeten meer aan de bak.
4) Brief jetten NL moet zelf voor 50% meer energie opwekken
Hoe zien jullie dat gebeuren? Extra energie opwekken? Over nadenken in de pauze
Na pauze.
Stemmen voor of tegen kern energie. Maar weten studenten wel wat het in houd? – Geen effecten zijn zichtbaar.

/PAUZE GESPREK/

Tot nu toe is het wel leuk. Wel moeilijk want mijn groepje weet niet heel erg veel van onze partij af. (partij voor de boeren). Alleen ik weet er echt veel van door mijn thuis situatie. We hadden beter een ander onderwerp kunnen kiezen want nu kan alleen ik erover praten.
Mijn ouders zijn boer. Half jaar geleden had ik er niet over kunnen praten omdat het te emotioneel is. Op dit vlak vind ik de overheid niet leuk. Papa heeft mij nog even geholpen met dingen die belangrijk zijn en ik kan zeggen. En hij zei als je die persoon ziet, wordt maar boos.
De provincie kwam bij ons thuis. Ze willen ons uitkopen we konden ook geen andere boerderij kopen. We weten nog niet hoe het gaat lopen.
Ik wil wel alleen stemmen als ik weet waar ik op stem. Anders stem ik op iets en weet ik niet of het echt in mijn voordeel is. De vorige keer had ik ook gestemd, toen was ik net 18. We moesten toen een partij helemaal uitzoeken, waar ze voorstaan, daar leer je wel echt veel van. Het is wel heel ingewikkeld.

Ik ga niet stemmen want ik snap het allemaal niet, ik kan dan geen doordachte keuze maken.
Dit spel is de gehele invullen van het aspect Politiek in het vak burgerschap.

This appendix contains the setup and insights of an observation at a citizenship class at Mavo.

Interview setup

Before the co-reflections I observed in class for a while. The insights written below are observation insights.

Interview insights

- » The teacher was quite strict.
- » The students only listened in class
- » There was not really a discussion or conversation amongst teacher and students.

Appendix 12.

This appendix contains the setup and insights of MI1 with Province Overijssel. Ferenc works at the municipality of Overijssel and wrote a book about citizen participation.

Interview setup (MI2)

- Ervaring met jongeren participatie?
 Hoe ervoor zorgen dat jongeren wel mee doen?
 moet dit wel een doel zijn?
 Wat betekend het voor de raad, het college en de ambtelijke organisatie als er meer participatie zou plaatsvinden?
- » Wat is er nodig van jongeren?
  - » Passen zij nu wel binnen dit plaatje? Hoe dan wel?
  - » Wat is het juiste startpunt voor jongeren om hun mening te geven?
  - » Moeten ze interesse hebben in het onderwerp?
  - » Willen jongeren wel hun mening geven?
  - » Hoe zorg je dat dit inclusief is?
  - » is dat wel nodig?
- In je boek spreek je over...
- » 8 sociale mileus, kan je jongeren ergens schalen?
  - » De 4 houdingen - verantwoordleijken, geplichtsgetrouwen, pragmatici, structuurzoekers
  - » De regeneratie.
- Hoe dan dat onderwijs vormen, dat aansluit op deze regeneratie?
 Educatie; je kan jongeren leren hoe te passen in het systeem of leren hoe hun eigen systeem te maken.
- » hoe denk je dat educatie hierin een rol kan spelen?
  - » wat denk je hiervan?
  - » welke rol ligt er voor burgerschapsonderwijs + het benoemen van bepaalde activiteiten als politiek actief

Interview insights (MI2)

Studio vers bestuur → wij doen juist de besturen laten veranderen
 Overijssel doe tme; mbo opleidingen die leren we hoe de systeem thorbecke werkt. Dat doorlezen zij in een simulatie spel. Dan leren ze o gaat dat.

Alle besturen laten inzien dat de belevings wereld van jogneren totaal anders.
 Vanuit kerntaak 7; kwaliteit openbaar bestuur en democratie. Bijzonder dat zij verantwoordelijk zijn. Niet het bzk. Enige provincie die dit activitstisch oppakken. Oude wereld van systemen controle, thorbecke, het hele stelsel is nog geldig vind steeds minder aanhang. Die neiuwe wereld gedraagd zich nog heel ognevormd. Geloof niet zo heel erg in jongere en oudere. Het onderscheid in belevingswerelden.

Van de raditionele burgermentaliteit zijn er veel meer mensen van boven de 50. Dat merken we ook bij die statusspelen, dat ok jonge mensen een andere belevingswereld hebben.

Het moeilijk om te generaliseren. Er zitten meer jonge mensen in die groeined

Spellen; jonge mensen.

Simulatie spellen, casus nadoen als politieke partij. Dan worden ze ingedeeld in politeiek partijeen. Over een stuk weg. In 2 uur lang zelf dat doorlopen. Alsof zij de provencieel staten zijn. Het provincie spel.

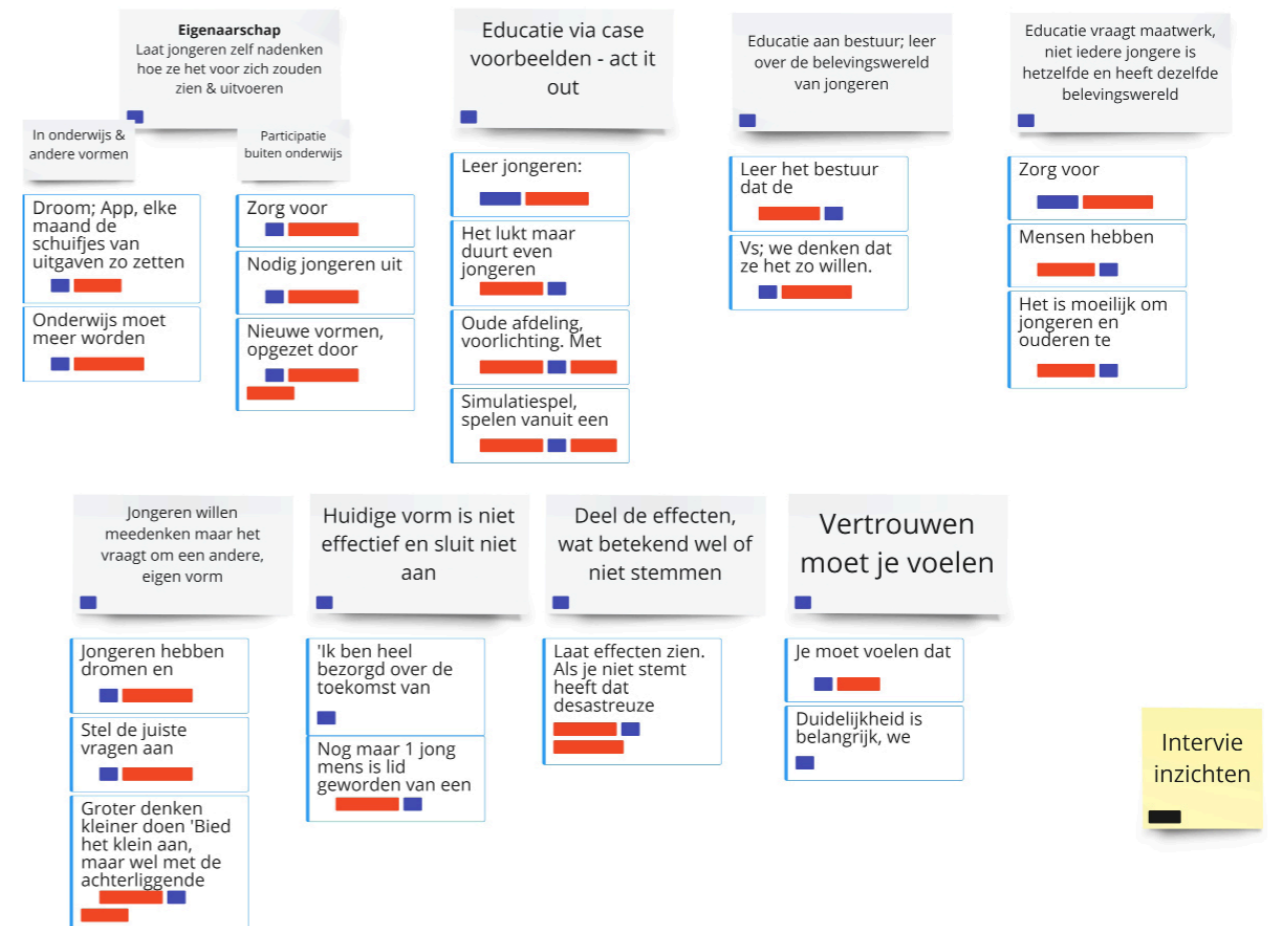
Heel netwerk met alle scholen uit overijssel. Het is een full package als school. Komt voort uit de oude afdeling voorlichting. Alleen maar zenden wat doen wij. Dit is belangrijk. Goed voor je. Echt alleen maar zenden.

Aan de kant van besturen wijkbestuur, gebiedscoopoooretie bestuur. Ook spellen, blik op bestuur, allemaal kaartes, die je op heel veel manieren an elkaar kan leggen. Leren als bestuur hoe het is om te dealen met een initiatief vanuit de

samenleving. Hoe ga je daar dan als bestuur mee om.

/reactie jongeren

Clubje vrijwilligers vinden het leuk en belangirk om de spellen te begeleiden. 1x peer maand laat ik me inroosteren. Ik vind het belangrijk voor mijzelf, in contact blijven met de belevings wereld van jonge mensen. En leren over de huidige manieren van invleod uitoefenen. Als jullie dat niet zien zitten, 1 keer in de vier jaar stemmen. Het lukt wel om enthousiast te krijgen, eht duurt even. Als ze even in het spel zitten zijn het net mensen. Dat spel element is mooi.
 Nog meer 1 jong mens, die zo bevlogen is geworden dat ze lid werd van een jongerenpartij. In de `14 jaar. Zon 40000 jonge mensen door die molen.
 Het systeem werkt niet. Maar er is nu geen ander systeem. Mijn droom is een app, iedere maand de schuifjes zelf zetten. En dan direct inzien wat de consequenties zijn van jou keuzes. Dus als je kiest voor feesten, dat er geen geld is voor zorg. De hele represenatite is van eht industirele tijdperk.
 Als ik dat vraag aan de jonge mensen, dan zeggen ze ik stap morgen over.
 We oefenen op allemaal plekekn, als je op dorps niveau vraagt, wil jij invleod uit oefenen. Ze komen niet iedere dinsdag trouw langs, maar hebben wel dromen en wensen.
 Het belangrijkste is dus om jonge mesnen mede eigenaarschap te geven. Ze moeten dan oko echt kunnen meebeslissen. Dan gaan ze hartsikke aan. Geen lange processen, duidelijkheid, hier gaat het over. Dan hebben we echt mega goede resultaten.

Interview MI1 - Province Overijssel

Onder die twee groeiende groepen, pragmatici. Zitten veel jogneren. In 2030. Reacties zijn dus, hartstikke positief als zij eenmaal door hebben dat het echt mee telt wat zij vinden en dat ze echt mee mogen beslissen. Als ze voelen dat ze alleen worden afgetapt, dan willen ze juist.

/moeder en dochter voorbeeld

In een dorp om de toekomst van het dorp van iedereen te laten zijn, de krimpende en groeiende groepen. Ik leg dan uit in zon dorp hoe dat zit. In de eerste sessie komen alleen de verantwoordelijken, ik vraag hen neem een structuur zoeker en een pragmatist mee. Een moeder nam bij de volgende bijeenkomst haar dochter mee. Die zat chagerijnig, ze werd heel erg geraakt door herkenning. Ja inderdaad de wereld verandert, door oude mensen. Aan het einde, ik vond eht zo interessant meneer. Waarom heb je dat dan niet live gestreamd op facebook. Wil jij dan van het dorp chef facebook streaming worden. De bijeenkomst erna was zi aan eht streamen op haar faceboko pagina. En er waren 23 jonge vrouwen uit het dorp die keken naar haar stream. Het is van haar. Meestal zie je dan, dat onderzoekers denken streaming is het geheim maar alleen via haar kanaal. Het eigenaarschap, van uitnodigen, communiceren, het meot van de mensen zelf zijn.

/

Gemeente zwolle, opkomstbevordering. De structuurzoeker en pragmatici houden van hollandse muziek en vlees. Als we nou een bbq organiseren dan komen ze wel. Die mensen voelen dat ze bespeeld worden. Iedereen voelt dat het nep is. Thuis bi diederik samson, filmpje, gescripte echtheid. Deed net alsof hij gewoon thuis was. Dat droop er vanaf. Mensen voelen direct of eht porecht is of niet.

/

Eigenaarschap, echtheid, snelheid, niet te traag.

/

Teamopkomstbevordering; 8 zijn bezig met verkiezngsdebatten, en posters. Vanuit het perspectief van verantwoordelijken. Ik heb de helft van het budget gekregen, en ik ga zelf jongeren uitnodigen om opkomst sessies te doen. Ga het maar regelen. Motiveer je soortgenoten, je gelijkgestemden om wel te gaan stemmen. Het gaat om miljarden euros. Die utigegeven owrden in jou leef omgeving. Als je iets belangrijk vind. Dat gaan de jongeren zelf zeggen, niet wij.

Ik wil dat doen via thema's sport. De providcie gaat over sport accomodaties. Als je sport belangrik vind, ga dan stemmen.

/

/ 4 jaar geleden in het kelin gedaan.

Diezelde jonge mensen verzinnen dingen, iemand van de media opleiding wilde een verkiezngsdebat opzetten. In een jongeren centrum in almelo, normaal kleine banjes en bier drineken. Verkiezingen gaat over besturen en bestuurders, grote comfortable bank en hd beamer, place station en mario karten, de burgemeester en andere bestuurderders. En dan zien we wel wie de beste bestuurders is. Letterlijk besturen

Het ging niet over politiek, maar over mensen. En sympathie.

Toen ehbben we tien plekken gedaan. En nu wil ik dat op 25 plekken doen. Je benaderd de plekken, wat wil jij verzinnen om het op te zetten.

/iemand met afkeer

Ik vind dat niet zon probleem, mijn colelga's zijn daar bang voor. Maar dan weet je dat ook dat dat er is. Er zin ook wel eens wethouders die zich niet comfortabel voelen in deze situaite.

Het ergste wat er mis gaat als er weer een totaal zinloze campagne, de provincie doet ertoe.

/

Die structuurzoekers denken als ze zon poster zien.

Pragmatici zien die poster niet eens. Die zijn met andere dingen bezig. Met goede bedoelingen totaal zinloze dingen.

Op een hbo komt er iets heel anders uit. Die scholen zitten al heel erg in ons netwerk.

/

Dit is nog steeds een zoektocht. Daarvan leren.

We weten in ieder geval wel wat niet werkt. Conventionele bekerings campanges, verleiden en betrekken.

/

We hebben niks te verliezen. Als we dit op 25 plekken doen en 13 wel.

/

Het odnerwijs schiet net zo tekort in de 21e eeuw als eht openbaar bestuur. Het onderwijs is ook niet meer toerijkend. Wij zijn als ouders een basisschooltje begonnen om onze dochter wel klaar te maken voor een werled waarni ze terecht gaat komen. Wij moeten de wereld veel meer inrichten op mede eigenaarschap. Moet je dan nog wel weten wat worteltrekken is met wiskunde.

Het is belangrijker om alle informatie die je nodig hebt je eigne te maken.

Burgerschap, ik ken een hele hoop docenten die daarmee bezig zijn. Net als met allerlei andere beroepen heb je bevlogen mensen, die dat wel in zich hebben. Een heleboel zijn gewoon leraar biologie. Die gaan echt niet van mijn dochter een zelfstandig autonoom mens maken, die doen dat uit verplichting omdat het in de wet staat.

Het onderwijs schiet ernstig te kort.

/

Ouders schieten ook tekort. Minstens een dag per week besteden, om jonge kinderen tussen de 12 en 18. Hoe ga jij nou richting geven aan jou toekomst. Politiek terrein, economisch terrein allerlei.

E hoeft ze geen handvaten te geven, je kan daarna met elke groep maatwerk maken. Als je hierover nadenkt, welke thema's

onderwepren komen er nu bij je op. Een baan wonen, een relatie. Er komt van alles naar boven end aarmee ga je co creeren.

Mini proces, prioriteit, 12 themas die gaan over jou toekomst. Handsup methodiek; 1 of twee handen geven aan een thema. Van de thema's kreeg het thema wonen zoveel stemmen. Met wie zouden we dan moeten gaan praten, hoe kunnen we eracher komen. Dan gaan ze nadenekn; iemand va het rijk, woningcorporatie. Aan de groep vragen, wat hebben jullie ndoig wie hebben jullie nodig.

Niet iedereen heeft dezelfde behoefte aan dezelfde mate van vrijheid, sommigen willen net wat meer sturing. Wie heeft wat nodig om meer te kunnen nadenken. Die fictieve klas waar we inzitten, wonen staat op 1. De een wil echt les hebben over hoe gaat dat dan, de ander denkt daar wacht ik niet op, ik wil naar aardehuizen waar mensen duruzame woningen ehbben gebouwd. De algemene principes zijn hetzelfde. Het is altijd maatwerk.

Een boel mensen die lesgeven, die denken in bulk. Insturmentarium, hele groepen in een zelfde mal.

/hierna meeting met opleiding direuctuer; deisng thinking. De vakschool voor de verbeelding. Creatief toegepast design werk met meubels, mbo opleiding. Die proberen dat ontwerpende om niet alleen te doen.

Toegepast design thinking. Ruimtes inrichten om mensen te ontmoeten.

Kennisfestival van NL in deventer. Sibab. Om hen uit te dagen om een blok te vullen met eits wat zij denken dat van meerwaarde is.

Geef een context, iets waar de wereld iets beter van wordt.

Van stukken hout, met een groepje mensen samen een zit meubel maken. Met vorobijgangers van 20 min een zitmeubel maken.

Daarna spiegelen aan de groep, het viel ons op dat.

/

Groter denken, kleiner doen. In het klein toepassen en concreet maken. Je begint met grote algemene principes, breng het op een schaal niveau zodat het tastbaar is.

Meedneken over de omgevings visie overijsel, 1 van iets wat je mooi vind en je meer van wilt zien en een van wat je lelik vindt.

Waarom gefotografeerd wat je hebt.

Die grote transities, waar we de komende twintig jaar mee dealen. Bied het klein aan maar wel met de achterliggende gedachte.

/

Gemeente noord oost polder,

Onze jongerenraad, dat zijn geen normale jongeren.

Dat inz on jongerenraad van een prvincie, hoog bevlogen mensen die niet representatief is voor de meeste mensen.

Hij wilde griffier worden

Ik ben heel bezorgd over de toekomst van onze democratie, als het ons niet lukt om ze mede eigenaar te maken. Dan stevenen we af op een soort dictatuur. De mensen die nu nog mee doen, doen mee uit innerlijke loyaliteit.

Dat zijn boze mensen die genoeg hebben van het systeem.

/

Ik hoop dat we in die cocreatie processen voldoende voedingstoffen om andere beslissings vormen. Zodra er iets is waarop mesnen op een andere manier invloed kan uitoefenen stappen mensen over. De politiek blijft te lang te bestaan.

Als we nu zeggen als je niet stemt, heeft dat desastrueze gevolgen voor de democratie denken mensen nou en, het is toch al een zootje. Zolang we nog een grondwet hebben is de volksvertegenworodiging de baas. Dat is bloed link.

Dit moet je voeren op scholen: Willen we dan een poetin, nee we willen

/

Op een school meekijken?

13. Interview MI2 - Lot Mertens Stadsfluisteraar

Appendix 13.

This appendix contains the setup and insights of Municipal Interview 2.

Interview setup

This interview was conducted by telephone. With someone from the municipality of Rotterdam very actively aiming to increase participation and provide knowledge.

Interview insights

Transcript:

Instapagina **stadluisteren010**

- stemmen tot daaraan toe, dat mensen het gevoel hebben dat de stad niet meer van hen is. dat de overheid er niet voor hun is.
- Reisbureau; probeer ik dus mensen de spelregels uit te leggen van het spel waarin we nog steeds zitten. en niemand neemt ooit de moeite om het uit te leggen. je kan het gewoon als een game zien, waar we allemaal toegang toe moeten hebben.
- ik neem ze mee, het is een fysieke drempel een mentale drempel. ik ga ze gewoon ophalen om ze samen te laten zien; het stadshuis is ook van jullie. wil niet zeggen dat het ook gebeurt en dat het erom gaat dat hun overweging ook echt op tafel te laten
- niet alleen de droge kant maar de droge kant. het zijn mensen die ook in zeker zin acteurs zijn. mensen vinden elkaar leuk, hebben ruzie.
- en al helemaal leuk als mensen zelf durven te spreken. er zijn momenten waarop dat kan. het is vorm te geven in de gemeente wet, de enigen die dat doen, zijn al aangehaakt.
- logistiek; gebonden aan de momenten waarop vergaderingen plaats vinden. die bepaal ik niet. het reisbureau; als concept, in een 3 daagsje reis. de eerste reisdag voor de groep eerst thuis in hun eigen wijk. een vertrouwde en prettige plek. de 1e dag kijken we op groot scherm een vergadering van de gemeente raad terug. laagdrempelige eerste ontmoeting.
- 2e reisdag, we gaan er samen naartoe. op de publieke tribune zitten en kijken. nabeschuiving ook met de mensen van de gemeente raad en de griffier. wat vinden we er nou van, wat vinden rotterdammers
- 3e dag; commissie van de gemeente raad dan is er mogelijkheid om zelf iets te zeggen.

dat met een groep gedaan, leuk ; logistiek om te plannen omdat het het vaste moment is. → nadeel je zit vast aan een dag waarop je kan inspreken. Hierdoor kunnen mensen soms niet mee omdat ze niet kunnen.

Nieuw idee; er zijn 3 soorten reizen en je kan kiezen hoe je mee gaat.

- Vers Beton; artikel lezen. ludiek reisbureau.
- de mensen die meegingen; via via. een deel van de mensen die meegaan die zitten in een wijkraad. dat is mijn andere project. om die wijkraden die we nu hebben. 300 rotterdammers. de helpt mensen zonder politieke partij. als mens erin gaan zitten. kennisachterstand; ze weten niet in welk spel ze terecht gekomen. als wijkraad helpt het wel om te weten in welk spel je zit.
  - geworven bij de wijkraden.
  - Ook jongeren daarbij; afgelopen week een groep; een jonge dame, 18. Van al die Rotterdamse wijkraden in totaal wel een aantal jonge mensen onder de 20e, 15 in totaal. die hebben we bij elkaar gezet. Uitgenodigd om eens samen te zitten om het ook over hun agenda te hebben wat hebben zij nodig om hun werk goed te doen.
  - Meisje van 18; ik wil heel graag met alle jonge wijkraden mee op reis.
  - Ook nog; een deel van onder 25.
- gemeente raad; onder 20; begin 20ers > aan elkaar binden.

- wijkraadsleden; contacten.
- op Instagram kijken. die wijkraden hebben ook allemaal wel een insta pagina.

14. Interview MI3 - Province of Noord Holland

Appendix 14.

This appendix contains the setup and insights of an interview with the Province of Noord-Holland. The aim was to learn more on their citizenship program; Baas van Noord Holland.

Interview setup

- Baas van Noord Holland? Wat is het precies. bieden jullie dit aan aan scholen?
  - Geven jullie de lessen ook zelf?
- Welke programma's hebben jullie?

Interview insights

het idee is dat jongeren de baas zijn tijdens de programma's

what's next. jongeren die richting de verkiezingen verkiezingsprogramma's maken. door voor jongeren. gastlessen en spellen of in de klas of het provincie huis.

- scholieren battle. bv. hoe ontwerp je een voedselbos weg naar het lager huis.
- 2000 scholieren per jaar.
- wat hebben we gedaan, wie bereiken we al en wie nog niet. bv gastlessen belastingbaas, die bestaat al 4 jaar. deze is nu voor alle niveaus.
- soms hebben ze bepaalde basiskennis niet. die je verwacht wel te hebben.
- vanaf januari weer lessen.
- 16 januari, gastlessen; 10.30 -12.10 purmerend.
- 100 minuten.
- workshop met het team
- of workshop met jongeren
- 1 collega bij statengriffie. vanuit de politiek zit vaak in gesprek met jongeren.
- Eind februari debat tournooi.
- Vorige maand jeugddebat nationale jeugdraad.
- vanuit eigen belevingswereld, dan is inleven.
- dan gaan ze vooral met het spel aan de slag en willen ze willen. naderhand wil ik nog de diepte in over
- bij een vmbo klas, belastingbazen. ze mogen over 10 onderwerpen stemmen.
- dan de begroting kloppend maken. bij sommige onderwerpen zitten ze ook eht boeit me ook niet zo veel.
- fietsbrug vlakbij school wel een sterke mening, of woningbouw
- maar duurzaamheid kunnen ze ook denken ja.
- alles korte termijn interessanter.
- de provincie doet miss ook niet super veel dingen die ze direct beïnvloeden.
- maar mee rde toekomst.
- dan zegt de docent ook wel hier zijn ze totaal niet mee bezig.
- wel over de toekomst praten terwijl het toch in het nu voelt.
- handleidingen
- kansen?
- VO onderwijs maatschappijleer krijgt best wat over politiek en overheid. MBO is burgerschap heel verschillend ingevuld. ja meestal is het een mentor uur. end an hoeven we ook niet altijd te komen.

15. Interview MI4 - Onderwijs010 Citizenship Rotterdam

Appendix 15.

This appendix shares details of an interview with the municipality of Rotterdam with someone from Onderwijs010, invovled with citizenship education.

Session setup

Interview script:

Voorstellen

- afstuderen bij IO, ABZ, vanuit interesse stage & samenvatten verkiezingsprogramma's

*Momenteel ben ik bezig met mijn afstudeerproject aan de TU Delft, IO DFI. Ik voer mijn project uit bij Afdeling Buitengewone Zaken, een ontwerp bureau in Rotterdam, op het project Elke Stem Telt. - Inclusieve verkiezingen

Ik verdiep mein mijn project in de wijze waarop jongeren leren over de democratie en ervaren dat hun stem telt. Via kwalitatief onderzoek wil ik leren van jongeren wat voor burgerschapsonderwijs ze ontvangen, hoe ze het vak burgerschap ervaren en op welke wijze ze hun stem laten horen. Uiteindelijk werk ik toe naar een ontwerp dat zal inspelen op de behoeften van jongeren en ze zal helpen ervaren dat hun stem telt.*

- Ik ben allereerst heel erg benieuwd naar wat jullie allemaal doen maar zou daarna ook graag mijn ideeën via een paar slides met je delen en je feedback daarop horen

Beleidsadviseur gemeente?

» - wat houdt het in?

» - wat doen jullie aan burgerschap als gemeente zijnde?

» - manifest Burgerschap

» - hoe is dit ontstaan? Met wie?

» - .Lespakketten etc. wordt dit vaak aangevraagd? Weten scholen jullie te vinden?

» - samenwerken met scholen?

» - Wat gaat er nu goed? Wat gaat er minder goed?

Concept

» - Ik zie zelf een kans om burgerschap direct te linken aan de gemeente. Hoe zien jullie dat voor je?

» - Welke thema's denk je dat interessant zouden zijn voor jongeren om over mee te denken?

Session insights

Interview transcript:

Ik dacht eerst wat heeft Burgerschap met je opleiding te maken, als er zon tool is of product waar je jongeren mee kan interesseren in de politiek. Dat zou heel goed zijn.

Ik werk al lang bij gemeente en nu 1,5 jaar, 1 jaar op thema burgerschap. We waren als Rotterdam best vroeg daar mee, toen het rijk daar nog niks mee had, de wet kwam en was heel vaag, toen heeft Rotterdam daar een beleid voor ontwikkeld. Dat heeft de afgelopen 4 jaar gedraaid, nu nog een jaar. Wat we doen met burgerschap is we geven de scholen subsidie voor burgerschapsactiviteiten, een bezoekje aan de moskee of de tweede kamer. De scholen mogen het zelf bepalen. We kunnen daar als gemeente niks op zeggen, burgerschap is van de scholen. Dat is best complex we krijgen 140 aanvragen in een jaar. De scholen proberen ook dingen die ze toch al doen te schalen onder burgerschap. Dus de straat schoonmaken op school 'burgerschap'.

Je schaal hem naar d epolitiek, maar het is heel breed, duurzaamheid willenz e ook bij burgerschap leggen. Je moet het ook een beperken want adners word eht heel groot. In mei geven we voor het laatst subsidie

We betalen mee aan de griffie van de gemeente Rotterdam, die verzorgen mbo debat trainingen.

De kinderbουργemeester van Rotterdam.

Conferentie met afdeling samenleven, over burgerschap en inclusie.

Onlangs het beleid geevalueerd, burgerschaps manifest. Basis van ons subsidie kader. Waar moet de aanvraag aan voldoen.

Scholen zijn vooral bevraagd hoe vinden jullie dat het werkt in het manifest wat vindne we dat er goed gaat.

De verwachting is in de volgende coalitie dat burgerschap niet meer terug komt. De wethouder zegt het rijk heeft het nu zo goed opgepakt, er is een nieuwe wet, de inspectie controleert op scholen.

/horen jullie al terug dat het beter gaat?

Ze gaan er wel hard mee aan het werk, ze hebben ook heel weinig leerkrachten. De wet geeft wel heel veel meer duidelijkheid, maar ze hebben nog steeds beperkte inzet.

Ik wijs niet snel af, ook omda tik denk als ze mar iets doen in dat sorot dingen vind ik het eignelijk al prima. Ruim 1 miljoen beschikbaar voor scholen. Het merendeel gaat wel op, wat ik afwijs is een gezamenlijke sportdag, of het vegen van de straat. Wat scholen ook wel aanvragen is een ouder komt vertellen wat voor beroep die heeft, ja dat hoort gewoon wat een school doet.

Uit het onderzoek blijkt ook dat het manifest goed bekend is, vrijwel alle scholen werken er mee, je ziet ook dat docenten in principe alle onderwerpen wel bespreken. Zoiets als politiek, ja het is heel goed dat je het doet. Het polariseert heel erg.

Ik ben heel erg opzoek naar hoe we dat kunnen doen.

PO en VO gaat het heel erg over de democratie en de wetten leren kennen, bij MBO is de wet veel meer op inspannings verplichtng. Dat is wel waar me meer op willen inzetten, je gunt jongeren gewoon een goede baan.

De aanvragen zijn altijd in mei, ik denk bij PO is het anders, VO zijn veel meer bezoekjes aan de tweede kamer. PO is meer over samenwerken en andere culturen leren kennen. MBO kwalificatie dossier.

//concepten voorleggen

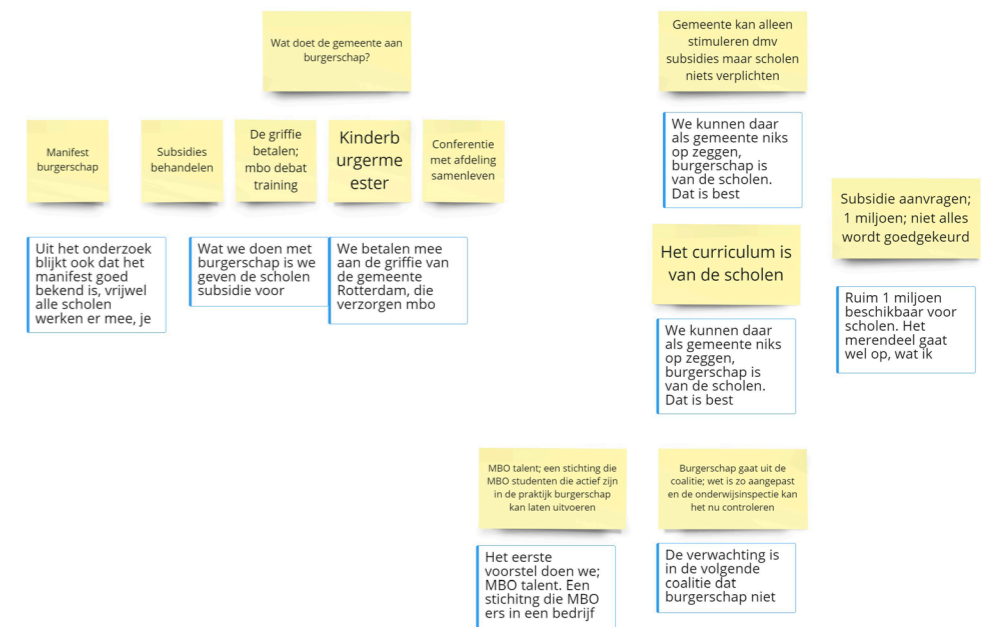
Ik vin het leuke concepten, ik denk wel dat het kan werken.

Testen kan op de gemeente maar dan 3 maanden van te voren aanvragen voor een ruimte.

Ze kan geen inzicht geven in hoeverre het mogelijk zou zijn om een poutje aan beleidsadviseurs te creëren, dat zodra jongeren iets interessant vinden om te doen ze gekoppeld kunnen worden aan deze mensen van de gemeente.

Curriculum is van de scholen, daar mogen we helemaal niks op doen. We hebben wel als gemeente die vanuit hun eigen expertise dingen aanbieden. Afdeling samenleven, koopt aanbod Radar in, gaat meer over anti discriminatie eigenlijk tegen polarisatie.

Zodra ze geld nodig hebben dan werken ze wel met ons samen maar anders heoven ze ook niet zo veel met ons.

Appendix 16.

This appendix contains the setup and insights of an interview with MBO Talent. A citizenship program for MBO students in Rotterdam to eventually present a plan to the municipality how Rotterdam can be a student city for them.

Interview setup

- Wat doen jullie precies nu al MBO talent?
  - Is de pilot die jullie draaien en onderdeel van datgene dat ik online kon vinden?
- Hoe is het tot nu toe verlopen?
  - Wat gaat er goed wat niet?
- MBO talent focust alleen op 'gemotiveerde MBO studenten'?
- Waarop zouden we jongeren goed kunnen betrekken?
  - welke richtingen zijn interessant voor studenten om te bespreken?
  - hoe aanvliegen deze richtingen te delen met jongeren?
    - Idee vanuit Ferenc; Opdracht: ga de stad in en maak 3 foto's van dingen die je belangrijk vind en meer zou willen zien + 3 foto's van dingen die je niet belangrijk vind/lastig vind en minder zou willen zien

Interview insights

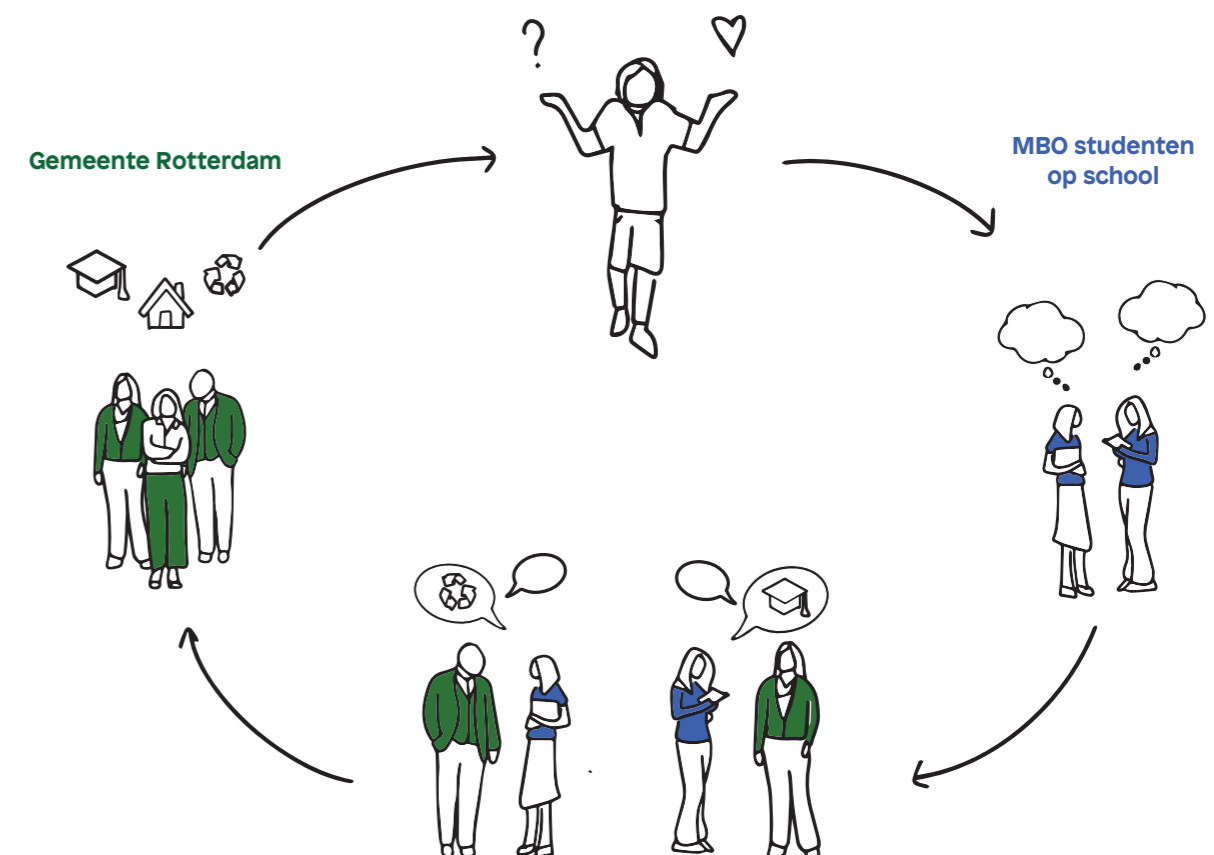
- Hoofddoel = jongeren leren via burgerschap dat de (gemeente) politiek te maken heeft met hun dagelijkse leven.
- Vaak ervaren jongeren dat niet zo > ze zien de relatie tot henzelf en de gemeente niet, ook voelen ze geen verbinding met hetgeen dat zij zien als politiek; representatie, betrokken voelen, etc. mist hier. Door studenten via het vak burgerschap direct aan de gemeente te koppelen en een vraagstuk dat past bij hen kunnen we deze gevoelens proberen weg te nemen.
- Ik zou heel graag met jullie samen, omdat ik wat jullie doen heel tof vindt willen kijken of we een pilot kunnen opzetten met als doel jongeren te laten ervaren via het vak burgerschap dat de gemeente politiek te maken heeft met een thema in hun dagelijkse leven. En hen een onderwerp laten kiezen waarvan zij graag zouden zien dat het anders is in hun stad.
- Op school gaan ze (in groepjes) aan de slag en worden ze gekoppeld aan iemand van de gemeente om zo hun idee tot leven te brengen. In een workshop middag worden ze gekoppeld aan iemand van de gemeente om het verder te realiseren.

Wat is nodig om het te realiseren

1. Opzoek naar een goed thema; samen met studenten
2. Opzoek naar iemand van gemeente Rotterdam die hierbij mee wil werken samen met MBO talent
3. Samen met Albeda een klas/ aantal studenten vinden die de pilot mee willen uitvoeren
4. De pilot verder uitwerken en concretiseren
5. Pilot sessie deel 1; op school, aan de slag met het vraagstuk
6. Pilot sessie deel 2; in contact met de gemeente
7. Pilot sessie deel 3; afronding van het project
8. Advies; hoe dit verder op te pakken

1. gemeente levert vragen op en cijfers
2. school introduceert project bij leerlingen
3. leerlingen bedenken vragen
4. gaan naar de gemeente toe om meer informatie te krijgen en vragen beantwoord te krijgen voor 1 sessie
5. presentatie

MBO studenten meer betrekken bij gemeente politiek via burgerschap

Appendix 17.

This appendix contains the setup and insights of

Interview setup

- concept delen
- hoe zouden we het kunnen invullen?
- welke thema's en hoe gaan we die thema's dan delen?

Griffie Rotterdam & onderwijs

- Griffie en burgerschap
- MBO debat, organiseren jullie dat?

Concept delen

- Initiële doel/droom zou zijn om de gemeente en MBO burgerschap direct aan elkaar te koppelen via projecten.
- Nu als onderdeel daarvan een testopzet bij de BIEB; ga zelf eens aan de slag en verdiep je in een onderwerp, welke keuzes zou je maken en waarom?
  - Doorloop een opstelling als klein groepje en ervaar wat het effect is van jou stemming
- Welke onderwerpen denk jij dat het meest waardevol zullen zijn?
- Hoe kunnen we deze onderwerpen aanleveren?
  - welke afwegingen laten we jongeren maken?
  - welke afweging maakt de gemeente?
- BV thema's vanuit coalitie akkoord;

Interview insights

What do you think; veel collega's zeggen vaak we moeten studenten leren hoe het systeem werkt en vertellen wat de gemeente en de griffie allemaal doet.

Politiek is ook keuzes maken, dat is belangrijk.

Bij het MBO debat deden we ook stellingen zoals; iedereen moet 1x kosteloos van studie kunnen switchen. Het is dan heel belangrijk dat leerlingen ook gaan inzien wat is dan het effect. het is super goed als het kan, maar wat betekend het als je zoh keuze moet maken.

Thema's voor MBO debat

- Sociale huurwoningen in rijke buurten
- Stage vergoeding net zo hoog als op WO en HBO
- Vega in alle mbo kantines in Rotterdam

Milieu komt ook echt overal heel veel terug, het is echt een belangrijk thema voor studenten. Toen ik die leeftijd was, ik ben nu 30, was ik daar echt niet zo veel mee bezig als studenten dat nu zijn.

Nachtvervoer

Ongelijkheid; racisme, arm en rijk, discriminatie ook voor mboers

maar ook MBO beeld van de samenleving; onderwaardering, mbo discriminatie; burgemeester opent het debat en laat ook zien hoe belangrijk mbo studenten zijn voor de stad. bv het streek vervoer de staking en het effect daarvan of de vuilnis staking. dat is veel meer effect dan een of andere hoge pief die op kantoor zit en 3 dagen niet komt.

Het is belangrijk om die waardering te laten spreken.

*****hoe maken we de cijfers inzichtelijk? welke info aanleveren om de afweging te kunnen maken*****

Cijfers; plotten van bv 100 euro, als iedereen switcht van studie kost het 15 munten bv.

gelijke kansen voor iedereen

keuzes maken die soms pijn doen dat is denk ik interessant om te ervaren

bv; metro nemen om 3.00 snachts; wat betekend het als je daarvoor kiest; vs meer effect van gelijkheid in de stad

Bij het MBO debat zag je soms ook dat studenten dingen kiezen die niet in het voordeel zijn van jongeren, bv gros loopt naar meer nachtvervoer maar dan zijn er ook anderen die zeggen ik kies daar niet voor en hebben hele goede argumenten waardoor andere dingen belangrijker zijn. ze kunnen zich echt in anderen verplaatsen en zijn bezig met een mooiere wereld te krijgen.

Begin dus eigenlijk met de WHY; hoe wil je die wereld mooier maken, wat is daar dan voor nodig

'hoe zou jij de wereld een beter plek maken?'

Invullen van afwegingen

- doorrekenen van verkiezingsprogramma's wat zou het kosten
- stellingen van verkiezingsprogramma's / debatten?

Conflicterende belangen is ook een heel interessante

bv uitgaan VS iemands nachtrust. Het gaat om het kosten plaatje maar ook om het mentale effect/koten neveneffect

Geef een duidelijke omschrijven van een plek en wat ik verwacht/nodig heb van deze persoon.

Albeda

Gemeente; ook in de gemeente weet niet iedereen zelfs hoe de gemeenteraad werkt en wat de functie van hen is. de griffie is daar vaak mee bezig om dat te delen en communiceren.

Appendix 18.

This appendix shares details of Appendix Ex11.

Session setup

Welkom

Dank voor je tijd en leuk dat je hier bent.

Voordat we starten kan ik even kort mezelf voorstellen en kort het project toelichten.

Voorstellen en korte uitleg project

Ik ben Anna, bezig met mijn afstudeer project aan de TU Delft en bij ABZ. Ik doe onderzoek naar jongeren en de democratie. Ik wil me verdiepen in de wijze waarop zij opgroeien met en leren over de democratie. Wat voor invloed heeft dat op de wijze waarop zij zich nu gedragen. Maar ook welke rol de gemeente of andere partijen zoals jongeren organisaties of scholen aannemen. Uiteindelijk ga ik dus een ontwerp ontwikkelen dat jongeren zal stimuleren om hun stem te laten horen en mee te beslissen in hun stad.

En naar aanleiding van je boek Aantrekkelijke politiek heb ik je benaderd. Ik heb delen hiervan gelezen en ben erg benieuwd wat je hierover nog meer met mij kan delen. Ik ben met name benieuwd naar de inzichten rondom actieve, inactieve jongeren. Ik zal meeschrijven maar het lukt me misschien niet alles mee te typen, is het akkoord als ik het gesprek opneem? Dan kan ik mocht dat nodig zijn het nog terug luisteren.

Start opname

Chris Voorstellen

Zou je jezelf kort kunnen voorstellen en wat je precies doet en hebt gedaan?

How do young people give meaning to politics and popularized politics?

Inactieve en actieve jongeren & oorsprong hiervan

Relevantie tov huidige tijd - onderzoek uit 2006

- Heb je enig idee waardoor deze neerwaartse spiraal ontstaat bij jongeren?
  - Waarom zijn sommigen wel actief en anderen niet?
  - Waar komt dit vandaan?
  - Waarop inspelen?
- Wat is jou mening over de wijze waarop inactieve of actieve jongeren zich opstelden?
  - Het onderzoek komt uit 2006, kan je iets zeggen over de verschillen in relevantie van nu en toen?
  - Je sprak over een neerwaartse spiraal bij inactieve jongeren. Wat zijn aanknopingspunten om deze spiraal te doorbreken?
  - De tegenstrijdigheid bij inactieve jongeren vond ik opvallend, waardoor kwam dit met name?
  - Wat zie je als grootste struikelpunten van jongeren tot deelnemen in de politieke gemeente?

**Welke andere ervaringen met participatie?*

- Je bent erg actief bent rondom het politieke thema. Heb je andere ervaringen rondom jongeren participatie?
  - Hoe zou je dit linken aan je onderzoek?

Toekomst

- Waarop inspelen om jongeren meer te kunnen betrekken?
  - Hoe kan het eruit zien?
  - Wat werkt? Wat juist niet?
  - Communicatie?
- Wat zou voor jou de meest ideale vorm zijn van participatie?
  - Ben je bekend met burgerberaden?
    - Wat is je mening hierover? Hoe denk je dat dit kan werken voor jongeren?
- En in zijn algemeenheid?
  - Is het wel nodig dat alle jongeren actief worden
    - is representativiteit genoeg?
  - Hoe komen je af van het stoffige imago van de politicus, dat de jongere linkt

Interivew Ex11

aan politiek. Terwijl participeren ook op andere manieren zou kunnen?

**Andere vormen - hoe effectief zou dit kunnen zijn?*

Ik lees nu veel over jongeren projecten en innovatieve participatie vormen. In je boek schreef je ook over de tegenstrijdigheid van inactieve jongeren; het niet opdringen, het niet veranderen van het imago want het is belangrijk, ze moeten dus wel formeel zijn maar dat sluit niet aan. Heb je een idee van de effectiviteit van dit soort dingen?

Session insights

Transcript:

Communicatie wetenschappen aan de uva.

Het boek is beter. Er is niet zo veel veranderd. Je kan het zo weer uit de kast trekken. Sindsdien schrijf ik over politiek.

Semi wetenschappelijk.

3hoek - wetenschap, opinie, journalistiek; redelijk actueel.

Probleem; ik zit tussen die drie punten.

- Als het veranderd zou moeten zijn zou ik dat moeten weten. 2 fenomenen. Empirische deel; 2 soorten manieren waarop jongeren naar betrokken.

2 manieren;

- Jongeren organisaties, heel formeel in de participatie hoek

o Ik zeg niks, je hebt jongeren die erin participeren en die dat niet doen. Die wereld van die jongeren is hetzelfde gebleven. De journalist zal zeggen we hebben jong partijen, dat is zeker waar. Dat maakt voor die percentages weinig uit.

o Jong kritisch.

o Dat is niet veranderd

- Het moet helemaal anders en we gaan kijken naar wat jongeren daarvan vinden.

Hoe werk je die 2 dingen uit

Wensdenken; ik ben daar kritisch in. Dat is een leuk idee. Maar daar is weinig bewijs voor dat dat zo werkt.

Je hebt veel participatie projecten, die zo heten en waar jongeren iets in mogen doen. Het is niet zo dat dat allemaal niet werkt. Naarmate het politieker wordt neemt het animo en het proces af. Gaan jongeren stemmen. Gaan ze stemmen weten ze wei arieb is. Hebben ze idee van hoe het met de stikstof zit.

Weten ze dat provinciale staten bestaan. Dat precies de hoek waar het gebrek aan succes zit.

Ik ben er niet tegen. Ik vind het prima. Het gaat vgm ook over de vraag; hoe verhouden jongeren zich tot die politieke sfeer. Iedereen loopt daar graag omheen. We hebben die jongeren organisaties en iedereen wet dat het niet.

/ vorm

Die vraag is verkeerd. Volgens mij gaat het juist niet over vorm. Het gaat over is het belangrijk. In 2002, had je fotuijn, er kwam een debat over multiculturele samenleving ook door jonge mensen. Het deed iets om er iets over te vinden erover te praten. Uitmuntend voorbeeld van politiek die er inhoudelijk toe doet. 4 jaar geleden provinciale staten verkiezingen, het is voor een hele hoop mensen heel ver weg.

Dat is in feite nu weer zo. Als ik jong ben, waarom zou ik me hiermee bezig houden. Waarom zou ik dat doen? Eigenlijk wat je krijgt is ; er zijn jongeren die een jeugdthunk of skatebaan willen hebben. Ja die jongeren kun je best met een ambtenaar laten praten, een keer maar niet langer. Je moet het zus en zo doen. Vervolgens vinden die jongeren het helemaal vreselijk, na 2 maanden heb ik die skatebaan nog steeds niet. Zinvolle participatie. Iedereen neemt de populistische afslag, politiek past zich nietaan. '11.15. hoeveel werk het allemaal is.

The sticky notes contain the following text:

- Column 1: Zoek elkaar op zodat je weet wat er écht speelt**
  - Politici; kom in contact met jongeren, wat speelt er echt bij hen
  - 'Waarom hebben ze rapporten nodig om te weten wat er leeft.'
  - Gemeente: je moet naar plekken toe, daar waar je je onprettig voelt. Leer wat de ander echt wil
- Column 2: Mensen willen niet participeren ,maar moeten wel een betekenisvolle stem uit kunnen brengen.**
  - Veel mensen willen niet participeren, maar moeten wel een betekenisvolle stem kunnen geven als zij stemmen
  - Meedenken moet vooraf, niet als er al een probleem is.
  - Jongeren weten niet wat er is als zij kunnen stemmen.
  - Zorg dat mensen een betekenisvolle keuze kunnen maken. De keuze moet duidelijk zijn, als ik A stem dan ... als ik B stem dan...
- Column 3: Ben transparant, suggereer niet dat zij iets kunnen veranderen als dat niet zo is**
  - Jongeren weten best dat iets niet in een keer veranderd, suggereer dat dan niet - transparantie
  - Representativiteit is slecht; ambtenaren zetten projecten op; als burger hoeft ik niks met die ambtenaren. Ik moet iets met politici. Ambtenaren kunnen niks veranderen dus suggereer dat dan niet met participatie
  - Organisaties willen neutraal blijven en zeggen; we doen dit voor jongeren
- Column 4: Educatie; laat zien hoe dan wél**
  - Zorg dat mensen de weg naar de politiek vinden wanneer zij een probleem hebben

Interview inzichten

Interivew Ex11

is een probleem. Die communicatie adviseurs kunnen niks toezeggen.

Meeste jongeren willen er niks mee; de meeste mensen zitten thuis willen netflix kijken sporten, die zijn niet met politiek bezig. Maar zij moeten een betekenis volle stem kunnen geven als ze stemmen, en als ze een probleem tegen komen dat ze dan de weg naar de politiek kunnen vinden.

Vrouwen van een jaar of 30, je kan niet minder werken, de huur niet, de energie niet, mensen hebben het veel te druk.

Dat doen ze niet, omdat ze niet weten waarop.

Leefbaar; zorgt ervoor dat er in Rotterdam wat te kiezen valt. Die keuze moet voor mensen duidelijk zijn. Die versnippering is zo hopeloos. Als ik jou 300 smaken aarbeien jam voor je neus zit dan weet jij ook niet meer wat je favoriet is.

De keuze is niet betekenis vol meer.

‘vroeger waren de tegenstanders van stikstof op 2 handen te tellen, nu sgp pvv forum, ja21, haga, bbb, 6 partijen die alle 6 tegen dat stikstof beleid zijn.’ Is dit in het belang van mensen die tegen stikstof zijn? Nee. Er is mee rkeuze gekomen maar is het een zinvolle keuze.

CDA is contactgestoorde partij, er zijn mensen die in die partij zitten dat het beleid niet past.

Partij versnippering;

Participatie moet voor elkaar krijgen dat politici na gaan denken over hun eigen rol, nieuwe perspectieven opdoen.

Consensus model en conflict model → gezonde balans.

Alle weerstand over de europese unie, dit is wat burgers tegen politici moeten zeggen, je maakt wel lekker ruzie, maar wat levert het eigenlijk op.

Hogeropgeleiden zijn geen haar beter, die stemmen tegenwoordig volt; niet anders dan gl en

Ja want de politiek luister niet, de politiek wil wel luisteren, maar als de praktijk de overhand neemt is de vraag kan het dan. Het veranderd niet door de jongeren. Het enige wat je krijgt is scinic

19. Interview Ex12 - YoungXperts

Appendix 19.

This appendix contains the setup and insights of expert interview 2 with YoungXperts.

Interview setup (Ex12)

Wat is jullie doel als YoungXperts?

- » Wat doen jullie voor activiteiten?
- » Hoe jongeren betrekken
- » Welke jongeren doen hieraan mee?
- » Hoe betrekken jullie hen?
- » Hoe leren wat jongeren willen?

Hoe pakken jullie projecten aan? Met jongeren of met experts?

- » BV. Jeugd in Onderzoek congres?

Ervaringen rondom politiek en politieke jongeren participatie?

- » Wat denk je dat haalbaar is?
- » Eerste positieve ervaring?
- » Kennis?
- » Welke vorm zou passend kunnen zijn voor jongeren om mee te denken?
- » Waar moet dat dan plaatsvinden?
- » Met wie? en op welke manier?
- » Hoe zou de ideale situatie van jongeren participatie & politiek eruit zien?

Wetenschap verbinden met mening van jongeren W; welke belangrijke inzichten rondom participatie?

- » Mj; wat zie je vooral? - verschillen & overeenkomsten tussen meningen?

Wat is het juiste startpunt voor jongeren om hun mening te geven?

- » Moeten ze interesse hebben in het onderwerp?
- » Willen jongeren wel hun mening geven?
- » Hoe zorg je dat dit inclusief is?
- » is dat wel nodig?

Eerste idee;

Doel; de afstand die jongeren voelen naar de politiek en de gemeente verkleinen door het kennis maken met en ervaren van de mogelijkheden op een positieve manier.

- » bv op school, in een buurthuis, samen met de wijkraad, in de stad
- » Door te leren over hoe het kan zijn, de eerste stap zetten, de mogelijkheden, je mening te vormen.

Waar zit denk je het grootste probleem dat jongeren nu niet mee doen?

Waar zitten de grootste mogelijkheden?

- » Moeten we ze laten ervaren dat meedenken voor hen relevant is? Hoe dan om te gaan met de lange vs korte termijn verschillen?
- » Is het wel relevant voor jongeren?

Interview insights (Ex12)

Transcript:

YoungXperts is ontstaand tijdens corona crisis. Samen SYNC lab (Society, Youth, Neuroscience Connected). Onderzoeken naar Jongeren, van 12 tot 25. Soms ook tot 30. We doen niet alleen onderzoek naar jongeren maar ook met hen. Voorheen was het onderzoek vooral passief. Bijvoorbeeld de behoefte van jongeren om bij te dragen in te samenleving. Toen hebben we brainstorm sessies gehouden in Rotterdam met jogneren die je niet zo snel bereikt, Rotterdam Zuid, MBO. Om te kijken wat zij hebben aan onze kennis en welke actiepunten daaruit komen richting beleid. Een manier voor hen om hun stem te laten horen.

Assistent professor bij neuropsychologie en convergentie positie om samen te werken met TU Delft & Erasmus. Hoe hen het beste een stem te geven in het vormgeven van beleid.

Paper; Coronapandemie. Uit het onderzoek blijkt dat de behoefte van jongeren om hun stem te laten horen is toegenomen de afgelopen jaren. Gedurende de toenemende behoefte zijn de kansen die ze zien dat hun stem gehoord krijgt, gaat omlaag.

/waar komt het vandaan dat ze zich niet gehoord voelen.

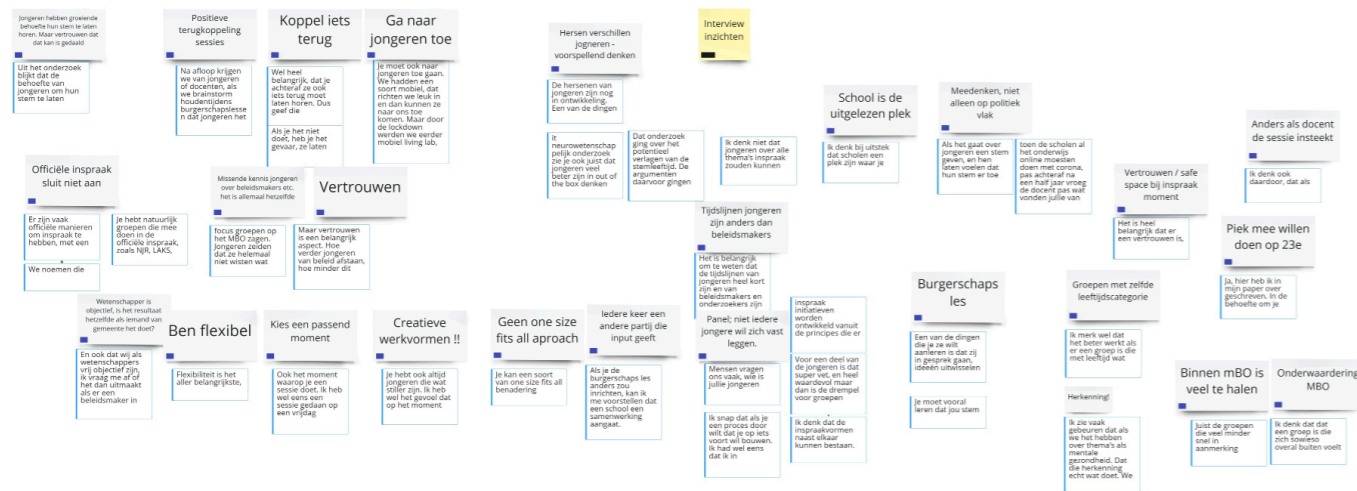
Bij specifieke groepen zal nog sterker het gevoel spelen dat zij wel of niet gehoord worden. Je hebt natuurlijk groepen die mee doen in de officiële inspraak,

Interview ExI2 - YoungXperts

info is, of waar ze dat konden vindne. Voor hen, zijn alle beleids aspecten, instituties is een ding. Het wordt op een hoop gegoid. Beleidsmakers vragen ook wel eens advies. Ik heb me wel eens afgevraagd, is er niet wat makkelijker te organiseren, waarbij beleidsmakers thema's aandragen en dat dit soort dingen worden besproken. Dat kan de beleidsmaker dan doen. Maar vertrouwen is een belangrijk aspect. Hoe verder jongeren van beleid afstaan, hoe minder dit vaak is. In ons onderzoek zien we ook dat het vertrouwen van jongeren in beleid of de politiek en instituties is gedaald tijdens de corona crisis. Tijdens gesprekken zie je wel dat dat bij sommigen jongeren meer is dan bij anderen. En ook dat wij als wetenschappers vrij objectief zijn, ik vraag me af of het dan uitmaakt als er een beleidsmaker in de klas komt om de mening van jongeren te horen of als wij dat doen. Wij zijn nu het doorgeefluik van jongeren naar beleid, ik weet niet of in gesprek gaan met jongeren hetzelfde zou opleveren als de gemeente precies zou doen wat wij nu doen.

zoals NJR, LAKS, studenten. Veel Rotterdamse jongeren voelen zich totaal niet betrokken bij zoiets. Zij zeggen, die jongeren representeren mij niet. Er zijn vaak officiële manieren om inspraak te hebben, met een organisatie waarmee je heen moet, vaak met de beste bedoelingen. Jongeren hebben niet het gevoel dat deze inspraakvormen voor hen zijn. Bepaalde groepen doen dat wel, We noemen die jongeren die wel deelnemen vaak de beroepsgroep.

/Bijeenkomsten

/werkt het ook wel eens niet?

Iedere sessie met YoungXperts is totaal anders. Flexibiliteit is het aller belangrijkste, je werkt met jongeren en geen groep jongeren is hetzelfde. Ook het moment waarop je een sessie doet. Ik heb wel eens een sessie gedaan op een vrijdagmiddag met een groep jongeren, dat werkte totaal niet. Die school had het zo ingepland dat het ingepland was bovenop hun lesrooster, ipv dat zij om 14 naar huis mochten kwam er nog een uur bovenop. Dat werkte niet, of in ieder geval minder goed. Je hebt ook altijd jongeren die wat stiller zijn. Ik heb wel het gevoel dat op het moment dat je daar juist gebruik maakt van creatieve werkvormen, dat je uiteindelijk wel de meeste uit hun schulp krijgt. Of ze zeggen niks in de groep maar schrijven ze wel wat op een post it. Ik denk wel dat je een one size fits all benadering kunt hebben en dat je dan iedere jongere hun stem kan geven.

Via het design aspect, ik merk wel dat de meeste jongeren zo wel uit hun schulp krijgen. Misschien zeggen ze niks in de groep, maar wel iets waardevols op een post it. Flexibel zijn, en het juist insteken kan zorgen dat iedere jongere zich uitent. Je kan een soort van one size fits all benadering hebben, maar je moet wel een bepaalde groep voor ogen hebben als je een sessie ontwerpt. De hersenen van jongeren zijn nog in ontwikkeling. Een van de dingen waar ze mogelijk wat minder goed in zijn is voorspellend denken. Ik vind dat zelf absoluut geen argument dat ze geen inbreng kunnen hebben. Uit neurowetenschappelijk onderzoek zie je ook juist dat jongeren veel beter zijn in out of the box denken dan volwassenen. Ik denk dat veel van de dilemma's waar we nu als samenleving mee zitten. Zijn enerzijds dilemma's die voor jongeren het meeste gevolgen zullen hebben, zoals klimaat crisis, zijn ook onderwerpen die creativiteit juist het meeste nodig hebben. Dat onderzoek ging over het potentieel verlagen van de stemleeftijd. De argumenten daarvoor gingen ze vergelijken, uiteindelijk bleek dat de jongeren tov de ouderen veel genuanceerdere argumenten hadden. Jongeren maakten afwegingen, veel breder en met meerdere aspecten in vergelijking met de ouderen. Het ging over onderwerpen die hun ook echt aangingen. Ik denk niet dat jongeren over alle thema's inspraak zouden kunnen hebben. Daar doen we ook onderzoek over, welke thema's kunnen het nou zijn, dat noemen we ons generatie onderzoek; met welke thema's identificeren jongeren zich. Als het gaat over thema's die dichtbij zijn, het verschilt wel per groep jongeren welk thema dicht bij hen staat. Het thema verschilt, maar de methode of dat zij wel of niet iets kunnen zeggen zal niet uitmaken. Ik denk bij uitstek dat scholen een plek zijn waar je dus die stem kunt ophalen. En het burgerschapsonderwijs hier een belangrijke plek voor is.

Na afloop krijgen we van jongeren of docenten, als we brainstorm houdentijdens burgerschapslessen dat jongeren het heel fijn vinden dat we ze serieus nemen en naar ze luisteren. We geven ze aan dat er geen fout antwoord is, alle input is waardevol. Met die houding zijn we er en luisterne we naar hun ideeën. Ik denk dat ze zoiets niet ervaren vanuit andere organisaties. Je moet ook naar jongeren toe gaan. We hadden een soort mobiel, dat richten we leuk in en dan kunnen ze naar ons toe komen. Maar door de lockdown werden we eerder mobiel living lab, we gingen naar scholen en buurthuizen toe. Dat werkt echt veel beter. Heel vaak hebben ze vooraf niet, als we zeggen we willen met je praten over ... we zijn wetenschappers en we willen je mening horen. Veel jongeren hebben dan het idee, dat is niet voor mij. Terwijl als we daar gewoon zijn, en met ze in gepscr gaan en onszelf voorstellen in de klas, dan ervaren ze het en hebben ze wel het gevoel dat ze mee doen.

Wel heel belangrijk, dat je achteraf ze ook iets terug moet laten horen. Dus geef die terugkoppeling, zodat ze merken dat er ook daadwerkelijk iets mee gebeurt. Binnen YoungXperts experimenteren we daarmee. Bijvoorbeeld geven we terugkoppelingen een week later via socialmedia. Het is belangrijk om te weten dat de tijdslijnen van jongeren heel kort zijn en van beleidsmakers en onderzoekers zijn heel lang. Je moet niet pas terugkoppelen aan het einde van je onderzoek, maar eigenlijk meteen. Dit is er opgehaald. Niet in een soort email notuleen manier, maar bijvoorbeeld met een filmpje. Dan maakte ik een vlogje. Hier hebben we het over gehad.

Als je het niet doet, heb je het gevaar, ze laten hun stem horen, en ze hebben het gevoel dat hun stem gehoord is. Maar dan gebeurt het als nog niet, want er gebeurt niks mee. Dat is wel wat we in onze ondezoeken met focus groepen op het MBO zagen. Jongeren zeiden dat ze helemaal niet wisten wat betrouwbare

/voorbeeld jongeren 18 jaar worden en stemwijzer. Hoe geef je nu de juiste tools om mee te doen in het systeem dat er nu is. Binnen het huidige systeem Ik denk dus wel wat wij doen, dat je zoiets kan ontwikkelen. Een onafhankelijk iets, van de welwillendheid. Als het gaat over jongeren een stem geven, en hen laten voelen dat hun stem er toe doet. Gaat het niet alleen over politiek. Maar het kan ook op school zijn. Het zou ook al helpen als je buiten de gemeente en beleidsmakers om hen mee laat denken. Wij hoorden ook van jongeren toen de scholen al het onderwijs online moesten doen met corona, pas achteraf na een half jaar vroeg de docent pas wat vonden jullie van online onderwijs. Toen bleek dat meer pauzes nodig waren want het duurt te lang online, online op je scherm kost meer energie. Dus meer pauzes. Jongeren wisten dat al na een les. Maar als je hen nou had betrokken vanaf het begin, en hen een stem had gegeven met het inrichten van het online onderwijs. Dan wist je het meteen. Als je de burgerschaps les anders zou inrichten, kan ik me voorstellen dat een school een samenwerking aangaat. Bijvoorbeeld met de AH op de hoek, die graag meer jongeren wil werven om achter de kassa te zitten, of met ons als wetenschappers, of het vernieuwen van het schoolplein. Dan heb je dat programma, en daarbij levert een andere partij input waarop zij inspraak willen. Inspraak gaat altijd op dezelfde manier. /spraken jullie steeds dezelfde jongeren of ook anderen. Dat wisselt. Wij merken dat er een soort drempel is. Het maakt niet zo veel uit of jongeren een keer, of vaker inspraak hebben. Je kan ook een half uur meedoen met een brainstorm. Mensen vragen ons vaak, wie is jullie jongeren panel? Dat zie je vaak dat organisaties dat hebben. Dat zijn wel dingen waar je je als jongeren vast leg. /hoe zorg je dan voor inclusiviteit Ik snap dat als je een proces door wilt dat je op iets voort wil bouwen. Ik had wel eens dat ik in verschillende klassen sprak. Dan ging ik eerst met een groepje a door, en ging ik met groep 2 vanaf daar verder. Ik vind dat thema van inclusiviteit belangrijker. Het maakt niet zo veel uit of je jongeren dan een keer spreekt of heel vaak. Het probleem is vaak dat dit soort inspraak initiatieven worden ontwikkeld vanuit de principes die er al zijn en het beleid dat er al is. De belangen en tijdslijnen van jongeren en beleidsmakers zijn anders. Dan kom je op zon jongeren panel, iets waarbij je jezelf voor langere tijd vastlegt. Het jongeren panel wordt ingepast binnen de bestaande lijnen. Voor een deel van de jongeren is dat super vet, en heel waardevol maar dan is de drempel voor groepen jongeren die daar verder vanaf staan wordt steeds maar groter. En daardoor hebben zij nog meer het gevoel dat het niet voor hen is. Omdat zij op een

Interview Exl2 - YoungXperts

bepaalde manier mee moeten doen.

/onderzoek naar hoe jongeren dat dan ervaren hebben? Als zij het gevoel hebben dat ze er niet in passen.

We hebben data, maar nog niet geanalyseerd. We hebben gekeken op basis van wat jongeren zicht niet gehoord voelen. Sommigen groepen weten helemaal niet van het bestaan van inspraak initiatieven af. Daarom is burgerschap zo belangrijk. En Young010, zij gaan de wijk in en naar jongeren toe. De insteek is anders. Ik denk dat de inspraakvormen naast elkaar kunnen bestaan. Dus de officiële inspraak vormen, zoals dit panel, maar ook de minder officiële die bijvoorbeeld op scholen kunnen plaatsvinden.

/weinig tijd voor educatie. Hoeveel tijd is nodig?

Dat weet ik niet.. ik denk wel dat veel thema's overlappen. Een van de dingen die je ze wilt aanleren is dat zij in gesprek gaan, ideeën uitwisselen ook met elkaar. Het is meer een soort werkvorm. Iets dat op meerdere dingen is toe te passen. Niet alleen op Burgerschapsles.

We krijgen vaak van jongeren terug dat ze tijdens een sessie echt het gevoel hebben dat ze zich heel erg gehoord voelen. Dat willen we verder onderzoeken, wat maakt nou dat ze dat gevoel wel of niet hebben. We zien dat wel al terug na een keer. Al zou er al iemand per half jaar komen, iets consequenter, dat dat al echt een effect hebben.

/kom je die 20% wel eens tegen die aangaf geen inspraak te hebben.

Vast. Je ziet vaak wel jongeren die niet zo geïnteresseerd zijn. Zeker als we in een burgerschapsles zitten, maar vaak lukt het toch wel dat ze ergens een soort van aangaan in een discussie. Misschien niet in alle thema's. Ik heb niet het gevoel dat ze er niks van mee krijgen. Je moet vooral leren dat jou stem er toe doet. Dat bewustzijn alleen al kan veel doen.

/leeftijd groeps? 14-25?

Hoor je daar verschillende dingen terug, we hebben wat meer ervaring met 16 -25. We gaan ook wel 12/13 leeftijd doen binnenkort. Ik merk wel dat het beter werkt als er een groep is die met leeftijd wat meer bij elkaar ligt. Dat werkt beter dan dat je veel verschillende leeftijden bij elkaar zet. Het is dan toch vaak dat ze niet zo veel herkennen bij elkaar.

Ik zie vaak gebeuren dat als we het hebben over thema's als mentale gezondheid. Dat die herkenning echt wat doet. We hebben een filmpje waarbij een meisje letterlijk zegt, ik dacht dat ik de enige was die er zo in zit, maar dat is dus blijkbaar niet zo. En dat zegt ook wel echt wat iets doet, dat je je herkent in anderen die er ook zo inzitten. Dan is het wel belangrijk dat mensen een beetje in dezelfde leeftijd, levensfase zitten dat je je daarmee kan spiegelen.

/verschillen in als ze elkaar kennen?

Het is heel belangrijk dat er een vertrouwen is, naar ons, maar ook in de groep onderling. Voordat ze echt hun mening, durven en kunnen uiten. Dat is wel iets waar we veel aandacht aan besteden. Dus eerst elkaar leren kennen en die vertrouwensband maken. Daarom is het ook wel fijn als er een docent bij is. Iemand die een beetje weet hoe zij in elkaar zitten.

Dinsdag een brainstorm in BD, jongeren in de jeugd GGZ, verslaafd geweest of depressief, dat soort dingen. Ik vond het heel bijzonder dat ze na een icebreaker, we hadden talenten gedeeld, dat was een goede basis, vervolgens waren ze heel kwetsbaar en super open. Als er iemand begint, zeggen andere later ik vind het heel knap hoe je dat deelt ik vind dat zelf heel moeilijk.

Ik denk ook daardoor, dat als de docent de sessie zelf zou doen, of jongeren zich dan ook zo zouden openstellen.

/welke leeftijdsgroep nu op focussen. Verschillen in meedenken per leeftijd.

Ja, hier heb ik in mijn paper over geschreven. In de behoefte om je stem te laten horen, de groep van 16-30 zie je een toename. De piek van deelnemen licht rond de 23, daarna neemt die weer af. Ik zou zelf dus zeggen, gevoelens om gehoord te worden heb je ook op de universiteit, maar die groep weet vaak zelf de weg te vinden in het systeem. Juist de groepen die veel minder snel in aanmerking komen met, maar wel de wat oudere leeftijdsgroep, dus het MBO, dat lijkt mij zelf dan het meest interessant. Binnen het MBO denk ik dat er ook veel te behalen valt.

/jongeren groep op de middelbare school?

Die hebben wij wat minder gesproken. Het mbo is ook een heel gemengde groep.

Ik denk dat dat een groep is die zich sowieso overal buiten voelt vallen. Die gevoelens zijn wel heftig. Ze voelen zich geen studenten, etc. Zij voelen zich op meerdere lagen ondergewaardeerd.

Ik blijf graag op de hoogte, of als je nog dingen ontwikkeld of nog eens wat erlangs wilt houden. We kunnen het ook een keer uitproberen als jij iets ontwikkeld hebt.

20. Interview Exl3 - Citizenship coordinator MBO Albeda

Appendix 20.

This appendix contains the setup and insights of Expert Interview 3. This interview was with the citizenship coordinator of all the Albeda locations in Rotterdam.

Interview setup (Exl3)

Mijn onderzoek:

Ik doe onderzoek naar jongeren en de democratie vanuit ABZ studie io DFI. Hierbij wil ik het gat tussen hen en de gemeente verkleinen door me te focussen op het negatieve stigma dat er nu vaak heerst. Ik wil me verdiepen in de wijze waarop zij leren over de democratie via burgerchapseducatie. Hoe steekt het nu in elkaar, hoe leren jongeren en waar hebben ze dan behoefte aan. En hoe uitten zij zich nu politiek gezien/hoe laten zij hun stem horen. Uiteindelijk zal ik een ontwerp maken die hopelijk dit gat zal kunnen verkleinen zodat zij sneller hun stem zullen laten horen.

Korte intro; wat doe jij precies?

Albeda college

- » burgerschapsonderwijs, hoe ingestoken (albeda next?)
  - » op welke manieren leren ze?
  - » op school maar ook buiten school
  - » welke eigenschappen heeft goed onderwijs?
  - » hoe leer je jongeren dat mee doen zin heeft?
- » hoe ervaren leerlingen en docenten het
  - » wanneer haken jongeren aan, wanneer haken ze af
  - » waardoor ervaren ze dat hun stem telt? en waarom dat hij niet telt?
- » hoe participeren leerlingen (politiek)
  - » doen ze mee?
  - » zo ja hoe?
- » wat is er nodig vanuit de gemeente?
- » het ontwerp
  - » Hoe zou een ideale educatie les eruit zien? Een one size fits all pakket voor docenten om jongeren te leren hun stem te laten horen. DMV installatie / spel op locatie → stem op iets met stembusje.
- » kan je me helpen om met jongeren in gesprek te gaan?
  - » Ik wil graag met jongeren in gesprek om hen te vragen of zij het gevoel hebben dat hun stem telt.

Interview insights (Exl3)

Appendix 21.

This appendix contains the setup and insights of Expert Interview 4. The interview was with the founder and an employee of Onderwijs124. An organisation supporting schools with shaping their education at MBO.

Interview setup (Ex14)

Mijn onderzoek introduceren

Korte intro; wat doen jullie precies? onderwijs124

burgerschapsonderwijs, wat is er nu?

- » op welke manieren leren ze?
- » op school maar ook buiten school
- » welke eigenschappen heeft goed onderwijs?
- » hoe leer je jongeren dat mee doen zin heeft?

hoe ervaren leerlingen en docenten het

- » wanneer haken jongeren aan, wanneer haken ze af
- » waardoor ervaren ze dat hun stem telt? en waarom nu dat hij niet telt?

hoe participeren leerlingen (politiek)

- » doen ze mee?
- » zo ja hoe?

is er rol nodig vanuit de gemeente?

het ontwerp

- » Hoe zou een ideale educatie les eruit zien? Een one size fits all pakket voor docenten om jongeren te leren hun stem te laten horen. DMV installatie / spel op locatie → stem op iets met stembusje.

kan je me helpen om met jongeren in gesprek te gaan?

- » Ik wil graag met jongeren in gesprek om hen te vragen of zij het gevoel hebben dat hun stem telt.

Interview insights (Ex14)

Ik werk voor het mbo. Allerlei projecten. Voorliefde van het MBO is begonnen met het promotie onderzoek opgeleid tot socioloog, wat wil ik nou. Ik merkte dat ik onderzoek leuk vindt. Waarom vind de een wel een baan en de andere niet. Dat proefschrift is in lades en kasten terecht gekomen. Ik onderzoek het met een reën. Dus ik moet naar een andere plek. Toen bij een expertise centrum gaan werken. Stichting sinob. Echt praktisch gericht onderzoek. Geen engelstalige artikelen, maar meer nederlandse boekeje.burgerschap, lob. Toen dacht ik nog steeds, dt isis wel leuk maar veranderd er nu echt wat in de praktijk. Dan moet ik hem zelf oprichten. Zo is onderwijs124 ontstaan. Verzameling onderzoekers en kunstenaars Om echt iets te bewegen in het mbo. Nog steeds de maatschappelijke kant. Maar ook sociale projecten in een school.

We maken geen onderwijs. We staan in interactie met de docent en de managers. We kunnen wel ontwerpen maken over hoe de les eruit zou kunnen zien, meer als aanwijzing ipv dat het 1o1 overgenomen kan worden. Soms ook trainers rol. Om te trainen om het zelf te maken.

Onderwijs124. Burgerschapontwikkeling mbo. Ik kom zelf ook uit het mbo. Ik heb 17 jaar rondgelopen als docent van alles en nog wat, lerarenopleider. Ook op hbo gewerkt. Ik werk naast bij onderwijs124 ook onderwijskundige. Ook om interactie en zelfstandigheid binnen de klasmuren de krijgen.

//The way to go.

Ook speculatief?

Mbo wordt voor een klein stukje bepaald voor wat het ministerie wilt dat er gebeurd, die hebben gezegd het burgerschapsonderwijs is te vrijblijvend. Dus de kwalificatie eisen moeten aangepast worden. Is het nou een inspanningsplicht of moet je ook een bepaald resultaat halen. Dat staat nu ter discussie. Er gaat iets

Missende kennis
mbo student bij
binnenkomst

Als jongeren binnen
komen in het mbo
missen ze een laag.
Het is niet echt een
doorlopende leerlijn.
Maar het komt niet
goed voor elkaar,
waar komt dat nou
door. Waar zijn
leerlingen van 14/15

Missende
doorlopende leerlijn
vmbo > mbo

Er is geen
doorlopende
leerlijn. Dat is het
probleem denk ik.

Belang burgerschap.
Vakvaardigheden &
burgervaarigheden

Burgerschap is
een belangrijk
thema. Vanuit
mbo een
drievoudige
opdracht, een
daarvan
burgerschap. Het
is ook wel echt iets
waarop we impact
op willen maken.

Interview
inzichten

Interview Ex14 - Onderwijs124

gebeuren in het mbo om het naar een hoger niveau te krijgen. Kennis rechtstaat, houding geïnteresseerd zijn in de ander, participatie en stemgedrag. Onderzoek Pisa; participatie kennis en vaardigheden, zijn beperkter op de vmbo mbo hoek.

Er is iets nodig, hoe gebeurt het in het onderwijs, nou daar weten we eigenlijk alleen hoog over dingen over. Meer als aanmoediging waarom ik het belangrijk vind dat jij het doet.

Wat je in het onderwijs ziet, er zijn heel veel soorten studeten, over totaal verschillende niveaus. over 8 sectoren die heel verschillende uitstroom profielen binnen de arbeidsmarkt. Maar ook dat er dus heel veel, of juist heel weinig interesse kan zijn. De aanpak bestaat niet, de student niet. Dat zijn disclaimer die je in je ontwerp gehoord moet hebben. Het zegt iets over hoe precies je moet zijn. Je moet eerder in een waaier van mogelijkheden denken dan een one size fits all.

Daarnaast Studenten in het mbo zijn graag in actie. Niet zo zeer uit boeken leren of een uur lang technisch theoretisch verhaal. Dan is het dus belangrijk dat politiek een Den Haag achtig sausje kan hebben. Maar dat politiek ook in je beroep en in je privé en de fysieke ruimte zit. Dat hele frame van politiek zou ik wat rekbaar willen maken. Juist ook om die ingang te vinden bij studenten. Niet alleen hoe veel kamer zetels er zijn, maar eerder ook andere dingen.

Vmbo en mbo is ook nog gigantisch.

Elke stem telt is prettig. Je stem laten horen, je stem telt. Dat kan dus zijn in een kieshokje, dat moment. Maar het is natuurlijk nog veel vaker. Ik denk namelijk dat dat, het er achter komen dat je mee kan werken. Of dat je iets kan

beïnvloeden, impact kan hebben dat is voor elke jongere fijn om te merken. Voor elk mens, maar vooral voor kinderen. Het begint met dat je bloemkool moet eten en daar heb je geen stem in. Dat je iets te kiezen hebt en dat je daar overna moet denken. Dat je iets te kiezen hebt, dat is interessant.

///Elke stem telt.

Hoe ontwikkel jij je politieke self efficacy?

///19.57.

Als je dat zo zegt, het gaat voor jou ook echt over het kieshokje. In jouw verhaal gaat het daarover. Voor mij voelt dat stukje ook gewoon als een knop indrukken zonder effect. Of het kruisje indrukken. Met het songfestival heb je meer effect als je stemt.

Mijn eigen houding is meer dat stemmen objectief goed is om te doen. Aan die norm conformeer ik me. Dat is een heel ander proces voor mij dan dingen als student voice, of het gevoel dat je invloed hebt. We proberen het nu aan elkaar te praten. Maar ik denk niet dat die keten zo werkt. Je kan wel zeggen we zorgen eerst dat je voelt dat je invloed hebt in je omgeving, en als je hier duwt gaat je hoofd naar rechts, en zo doe je het op school en zo medezeggenschap in de raad. En als je dat nou ook doet in het stemhokje, dan werkt het ook.

Volgens mij is dat helemaal niet de weg. Het is wel de weg naar de raadskamer ansicht. Je kan wel denken ik zou dat ambiëren. Maar dat komt waarschijnlijk niet eens in ze op omdat ze denken dat ze daar niet goed genoeg voor zijn. Wat natuurlijk onzin is.

///wat is dan het doel?! 22.47

Dat is een vraag die wij met zijn drieën niet kunnen beantwoorden. De belangen zijn heel anders, gemeente Rotterdam zal misschien die opkomstcijfers wel heel belangrijk vinden.

Het doet me ook denken aan laaggeletterdheid. Vroeger hadden zij veel minder last van omdat de drempel niet zo hoog was. Er waren veel meer loketjes waar je alles pratend kon doen. Alle laaggeletterden hebben een probleem, omdat het nu allemaal online moet en je het zelf moet lezen. We hebben het met zijn allen gecreëerd.

/onderwijs124 ? > hoe advies aan de docenten hoe leer je dat soort dingen aan jongeren.

Ik heb beperkt kennis van ontwerpen. Ik heb het gevoel dat ontwerpers op de hoek kant zitten, hoe doe je het. Ik blijf meer hangen op de WHY.

Wat wil je nou realiseren dan, ik denk dat je dat gedachten proces eerst moet aanzetten. Waar is het je om te doen. Is het je om dat stemhokje te doen. Ik heb zelf wel uitgesproken opvattingen over wat voor burgers we willen. En hoe we samen een samenleving zijn. Daar zitten gedachten over dat het inclusief zijn, maar ook participatie. Je mag er zijn, je kan je laten horen, maar ook dat je er moet zijn. Je moet ook mee doen. Je kan niet aan de zijlijn blijven roepen dat het spel niet goed gespeeld wordt. Je moet je bemoeien, je moet je uitspreken en instappen.

Je moet het speelveld op je moet je ermee bemoeien.

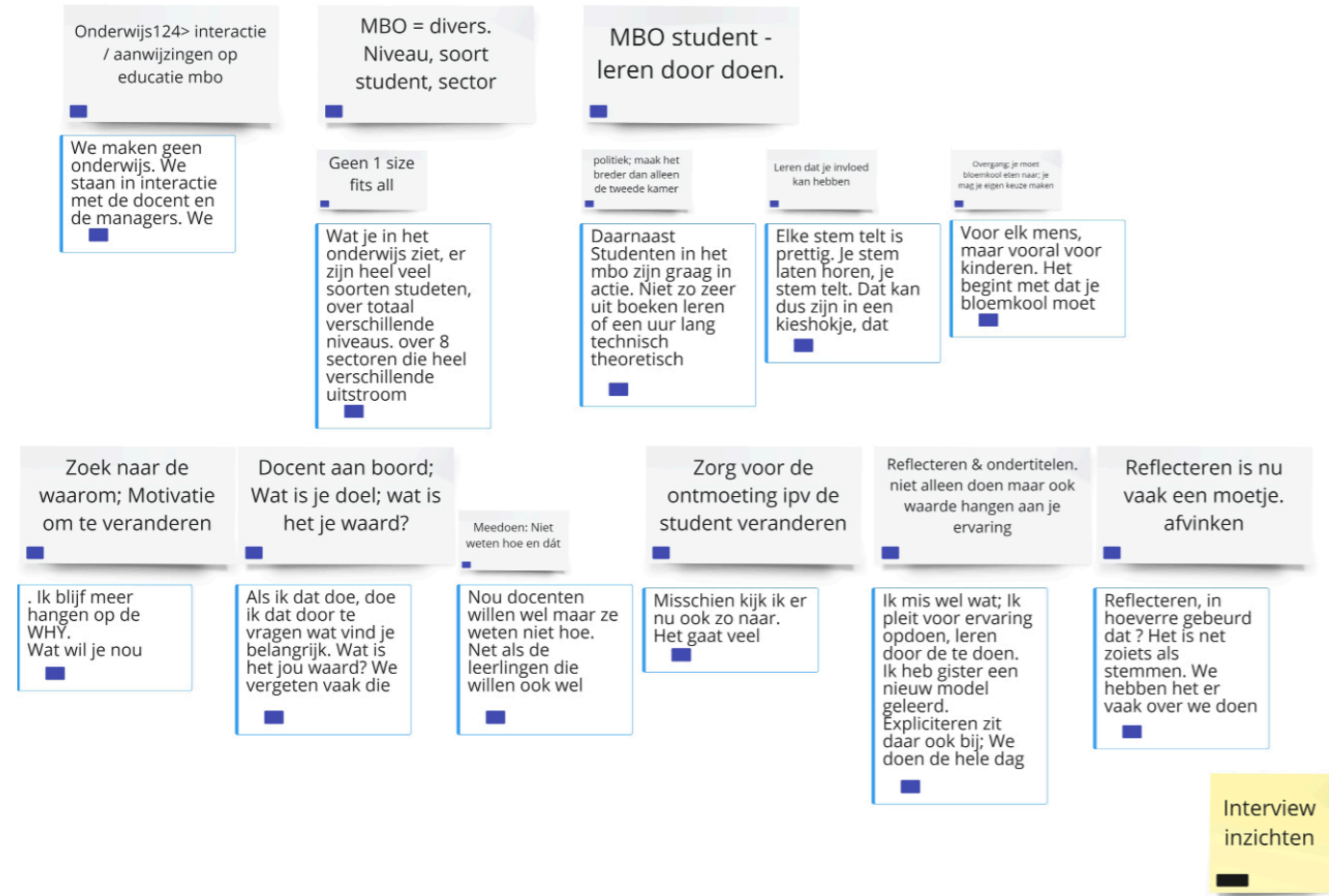
Als dat de conclusie is, dan weet je aha het gaat om het mee doen. Dan moet je dus die Participatie uitlokken. Hoe doe je dat nou, dan kun je iets zegge over dat je competent in worden, het gevoel hebben dat te zijn, autonomie hebben, het gevoel hebben dat je een beetje richting mag geven, om betrokken te zijn. Dat zijn de knoppen waar je aan moet zitten. Als je dit weet kan de ontwerper los om dat de realiseren.

/hoe doen jullie dat met de docent?

Als ik dat doe, doe ik dat door te vragen wat vind je belangrijk. Wat is het jou waard? We vergeten vaak die vraag te stellen. Ik zat bij een les rekenkundig ontdelen. Wat wil je nou eigenlijk met deze les. Wat is het je waard. Niemand heeft er lol in. Dan heb je uiteindelijk iets geleerd en dan? Dat gebeurt veel in het onderwijs

De wat is het je waard vraag is waar wil je naar toe, en hoe krijg je dan die persoon ingestapt. De docent en de student. De docenten zijn ook allemaal nog niet ingestapt.

Wij zijn wel doorgeslagen naar die kant bij 124. Die proces kant, om de persoon te laten instappen. We creëren een ruimte om in te stappen. Andere kant is gewoon vertellen dat het belangrijk is. Dat het urgent is en dat het moet. En ook

kennis meegeven over waarom dan. Wij zijn daar terughoudend en misschien wel laks in.

De mix; ja een ruimte creëren anderzijds ook wel kennis inbrengen die het belang duiden.

Die is ook wel echt nodig. Kennis is ook ervaringskennis. Je hebt een boekenkastje in je hoofd, je moet dingen kunnen plaatsen. Als je boekenkastje niet zo groot is, dan plaats je het niet en gaan dingen volledig langs je heen. Je moet zorgen dat er behoefte is aan kennis en ervaringskennis.

Het hele spectrum.

Dat is misschien ook persoonlijk, ik vind het fijn om te kunnen snappen, wanneer ik een keuze maak.

Er hoort ook inzet bij, dat vergeten we soms. Niks doen dat leidt soms ook naar wat we nu hebben en daar zijn we ook niet blij mee. Het laat ook zien dat het niet vanzelf in stand blijft.

/docenten die niet willen?

Nou docenten willen wel maar ze weten niet hoe. Net als de leerlingen die willen ook wel maar weten ook nog niet hoe. Ze weten nog niet wat het waard is. Ze willen wel maar weten niet hoe, maar ook niet dat. Ze weten niet dat ze het willen omdat ze hun eigen wil nog niet hebben ontdekt, omdat ze er nooit op bevestigd worden en uitgedaagd.

Ik keek laatst het nieuws, een filmpje over Oekraïne en een varkensstal. Daar hadden Russische soldaten in gezeten. Er was een muur buiten waar de soldaten hele positieve dingen op de muur gezet over hun missie, ze moeten in deze omstandigheden leven. Maar je kan niet anders, stel dat je al deze ontberingen moet ondergaan en het is het ook nog eens niet waard. Ergens in geloven is niet perse goed of fout maar het is wel een belang om iets wel of niet te doen.

/beeldvorming wat jullie doen? Delen met docenten om hun de vraag te stellen?

Reden dat je een bepaald vak op een bepaalde manier geeft?

We introduceren het principe van een via. We vragen het niet op de man af. Anders schiet je je hoofd in. We proberen een gesprek via het maken of een inspiratiebron. We zoeken naar de ingang recht op je gezicht. Maar je wel iets kan leren. Daarop doorvragen of zelf inzichten formuleren, dat is onze strategie.

/wat voor bronnen? Ingangen?

Allerlei dingen die je mee maakt zijn je bronnen. Dan ga je aan, daar heb je ook een opgave. Je moet die bron hebben. Je denkt dat je de jogneren moet helpen, maar het is een systeem vraag.

Hoezo de les in, rot eens op dat je aan de jogneren moet trekken tot ze door een hoepel springen.

//// les burgerschap via Annemarie. Je moet leren dat je dat plekje zelf kan maken.

Het is een interactie en een ontmoeting. Het gaat om toenadering naar elkaar. Wij gaan net een nieuw project starten, Student in beeld. We hebben studenten in beeld maar er zijn er ook veel studenten verdwijnen, we weten niet zo goed meer wie ze zijn. Het gaat niet alleen om de student maar ook om de docent. Relatie tussen docent en student.

Misschien kijk ik er nu ook zo naar. Het gaat veel meer over de ontmoeting. In plaats van dat de student in beweging moet komen.

//// inzichten delen 44.00

Het gaat ook over de vorm van inspraak. Rechts onder hoek is interessant, je lijkt niet serieus genomen.

Wat is dan eigenlijk serieus genomen worden.

Alles is wel herkenbaar. Wat de docent zegt, ja het is allemaal waar. Makkelijk gezegd ook van mij, zijn het excuses. Het ontslaat je niet van de mogelijkheid om het anders gaan doen.

Rechts boven zijn aanwijzingen. Leren door te doen.

Ik mis wel wat; Ik pleit voor ervaring opdoen, leren door de te doen. Ik heb gister een nieuw model geleerd. Expliciteren zit daar ook bij; We doen de hele dag door dingen, we ervaren van alles. Maar hoe zorg je nou dat het echt een doorleefde ervaring is. Ook echt even de ervaring vastpakken. Alleen iets doen of ervaren is niet genoeg. Hoe zorg je dat het een doorleefde ervaring is. Voorbij aan het tiktok niveau en alles langs zien komen.

Ondertitelen. Reflecteren. Kan je de ervaring ondertitelen, wat gebeurde er nu. Reflecteren, in hoeverre gebeurd dat? Het is net zoiets als stemmen. We hebben het er vaak over we doen het weinig. Maar we vinden het heel belangrijk. Of, we gooien een model er tegenaan we vullen het in. Oké voldaan.

Het zijn moetjes. Je moet even een reflectie formulier invullen bv. Dat maakt de verbinding met jezelf niet echt beter.

Het gebeurt veel. De impact is er wel, maar het is heel beperkt. Inzichten over dat jij daar iets gedaan hebt.

Ik heb net een homoseksuele man ontmoet. Maar om daar nou uit te concluderen dat ze wel eens oké kunnen zijn. Dat we dan dus ook moeten werken naar meer rechten, en daar iets aan moeten doen. Dat zijn wel twee denk stappen verder.

Daar moet je ze dan nog wel even.

/hoe zorg je voor wel dat effect.

Het draait om het woordje dat het waarde moet hebben. Het kan hebben. Reflecteren de waarde kan verhoogd worden. Omdat je inzicht krijgt en het voor de toekomst kan gebruiken. Het was niet een mislukking alleen. Het was wel een mislukte pannenkoek maar ondertussen weet ik wel hoe het de volgende keer moet.

Waar reflecteer je op. Reflectie heeft iets navelstaarderigs, je zit naar jezelf te kijken en kijkt naar je navel. Breng het even naar het hart, wat is het gevoel. En breng het daar daarna dan ook naar de handen, dus wat doe je dan ook? Heb ik daar dan invloed op.

Het ondertitelen doet hij nu voor mij, een ander kan het ook voor je doen. Het moet wel heen en weer.

///ik zit te denken hoe kan je dit doen in een video game

Dit doen in een video game. Heb je die docent eigenlijk wel nodig. Je hebt die waarschijnlijk wel nodig.

We moeten niet met de oplossing komen maar met spiegels, zodat mensen beetje bij beetje leren. Halfgare ideeën

Alles hangt ook af van de context hoe je iets ervaart.

Extinction rebellion, andere gematigdere acties zijn minder erg. Dat is aan de ene kant eng. We vinden ineens dingen normaal die we voor trump en poetin.

Appendix 22.

appendix contains the setup and insights of an interview with the VNG. They did six pilot tests of participatory programs for youth.

Interview setup (ExI5)

Intro Anna

Intro VNG & #mijnstemtelt.

6 Pilots

- » Hoe waren deze pilots ingestoken?
- » Hoe hebben jullie jongeren betrokken?
- » Welke van de 6 pilots werkte het beste en waarom?
- » Wat hoorde je terug van deze jongeren?
- » Wat ging er niet goed? Waar werkte het niet zoals verwacht en waarom?
- » Wat hoorde je terug?
- » Welke rol hadden jullie als VNG bij deze pilots?

#mijnstemtelt → manifest & waar staat het nu?

- » Waar staat het project #mijnstemtelt nu? / doen jullie nu nog meer pilots?
- » Kopje meewerken in het manifest; jong geleerd.
- » Hoe kan je jongeren nou het beste leren dat zij hun mening veilig kunnen uiten?
- » Lange termijn
- » Hoe zorg je dat inspraak van jongeren stand houdt? - zonder dat zij in een raad hoeven.
- » Hoe betrek je verschillende jongeren?

Andere projecten 'goede voorbeelden'

- » MBO stem?
- » Participatie op school & burgerschaps les
- » Hoe hebben jullie de pilots op school ervaren?
- » Was dit binnen ook het vak burgerschap?
- » Terugkoppeling? Van een andere expert hoorde ik dat terugkoppeling zo belangrijk is. Gezien het verschil in tijdslijn, gemeente lang, jongeren kort. Hoe ga je hier mee om?

Kennis kunde

- » Is het nodig dat jongeren het hele systeem heel goed kennen?
- » 'ik ga pas stemmen als ik weet waar ik echt op stem, dadelijk stem je toch verkeerd'
- » Hoe hier het beste mee om te gaan? Hoe jongeren dit leren?
- » Onderzoek; weinig kennis en vaardigheden op gebied van burgerschap?
- » Hoe dan wel? Weinig uren? Hoe dit te leren?

Interview insights (ExI5)

Leeftijd brede groep onderscheiden van 18 -20. Aanbod prodemos.

Aanbod. Aanvullend. VNG bezig met gemeente en prodemos is gericht op scholieren. Andere aanviegroute alelen andere jogneren en dezelfde gemeente. Mijn stem telt aan jogneren gevraagd. Ook vragen van raadsleden of ambtenaren en goede voorbeelden laten zien. Gebruiken bij jou gemeente.

Het moet altijd iets zijn, wat voor gemeente wil ije zijn als je het hebt over jogneren participatie. Niet iets knippen en plakken uit gemeentes omdat het een mooie naam heeft. In Delft, veel digitale hulpmiddelen en tools. In een andere stad werkt het misschien wel anders.

6 gemeenten buiten de randstad, daar gebeurt al zo veel. De onderwijsinstellingen zijn er veel meer. We willen graag buiten de randstad en aansluit bij wat jullie doen. In gronningen waren al veel initiatieven. Eerst aan jongeren zelf vragen. Allemaal uit ons netwerk. Waar zijn gemeente waar er al aandacht is bij jongeren participatie. Of de gemeente of griffier is al actief ermee be Voor een jaar maar aan de slag bij 6 gemeentes je wilt wel het succes van je programma in bakken. Best kans na een jaar pas weinig vooruitgang. Snel Jogneren betrekken;

Vorkomen vrijheid. Ze moesten het helemaal zelf op hun eigen manier doen. In kerkrade de jongeren raad. In heereven mbo scholen of vmbo. Dat is de vrije keuze.

Verschillen in scholen of raad?

Kerkrade al 2 jaar bezig met jongeren raad, gekoppeld an vmbo school. 2 docenten gaven goede tips, wil je dit doen moet je ook die jogneren die je vraagt vergoeding geven. Nooit langer dan 2 jaar bij een initiatief betrekken. Dan weer andere prioriteiten. Je zag dat als het gekoppeld was aan een school, in kerkrade, heerhugowaard en heereveen. Dan kun je gebruik maken van de infrastructuur van de docenten, van de basis die er al is.

/ hoe vaak?

Vorbereidende fase. Dan in heerhugowaard, wilden ze een debat wedstrijd organiseren over de politiek op vmbo scholen .dat voorbereid, uitgevoerd en met de winnaars een avond georganiseerd waar zij als jogneren. Gingen vertellen wat hun was opgevallen en waarz e tegenaan liepen. Vorbereidignen, debat wedstrijden op school. En nog de resultaten vertellen. 4 of 5 bijeenkomsten.

In groningen en kerkrade, bij een jongerenraad, die bestond al, het initiatief bij mijn stem telt besproken en ingebracht in die jognerenraad. Wat leuk was in ettenleur, was een jognerenwerker actief. Maak maar een video. En een verhaal van etten leur.

Doorlooptijd van 4 maanden.

Verschillen per pilot, school of raad

Mbo of vmbo scholen ehb je veel meer jogneren betrokken. Dan bv in urk. Een keer een pizza avond voor 20-25 jogneren. Dat is een andere schaal grootte dan in kerkrade met de jognerenraad die al 2 jaar actief was. Dan ehb je een andere aanvlieg route. Je maatk gebruik van onderwijs waardoor je al veel groter bereik hebt.

De pilot is afgerond.

We ehbben nu ruim 2 maanden geleden de gemeente weer benaderd, hoe staat het nu wat doen jullie nog rondom particiaptie. Hebben jullie echt iets gehad aan die pilots, dat het ook afhangt van de wisselingen personeel. Je zag heel erg grotte verschillen, hoe urgent het onderwerp is of ze wel of niet focussen. Bij de ene gemeente is het wat meer ingebed dan bij andere gemeentes. Ze waren nog heel enthousiast. En ze willen dan oko graag wel wat er mee.

Hoe dan vervolg stappen zetten. De community of practice, wij faciliteren dat wij deie groep bijeenhouden en om de paar maanden een bijeenkomst en de gemeente voorzien van input. Een over 2 weken, hoe bereik je nou jogneren. Hoe het beste met ze communiceren. En een bestuurslid van de nationale jeugdraad en die zijn ervaringen ook verteld. Op die manier het onderwerp warm houden. En met kennis en ze een plek aan te bieden dat ze ervaringen delen en elkaar vragen stellen. Dat merkten we hiervoor ook, de ene gemeente heeft moeite om jogneren te bereiken, de eractie is spannend. De andere gemeente.

Communcity of practie, pilot gemeentes. Nog meer gemeentes die met het manifest aan de gang gaan. Even getest of geproefd. Ook steeds meer nieuwe gemeentes aansluiten.

Vorig jaar een slot bijeenkomst, de heel pilot af te ronden, nu ook bezig met een nieuwe bijeenkomst. Om het zo levendig te houden en op dat moment er eecht aandacht aan te besteden.

De ambitie voor onszelf hoog leggen, 6 pilot gemeenten, na de gemeente al zo veel gesprekken gevoerd, toen al bij de 20, einde van het jaar 50 gemeente in gesprek over het manifest. Zodat het ook iets is dat zichzelf door gaat vertellen. Einde van eht jaar ledenvergadering van vereniging nederlandse gemeente. Daarin vertellen wat de adviezen zijn van jogneren.

/grootste stuikelpunt.

Gemeente in oude reflexen stappen. Ze willen wel, maar nemen niet genoeg tijd, luisteren niet end oen hun eigen ding. Veel te ingewikkeld en moeilijke taal. Moeilijke brieven. Projectleider groningen, jongerne moeten het snel gebeuren spanningsboog is nu vandaag of nooit. Het moet ook duidelijk zijn wat er mee gebeurt. De valkuil door op de oude voet zonder te vragen op de oude voet.

/tjdslijn?

Alles mogelijk als je maar wil. Een aantal vragen heel bewust stellen. Alles is mogelijk. Je moet er de tijd voor hebben. En het goed aanvult. Niet iedereen is geschikt om met jongeren te communiceren. Iedereen die bij een gemeente werkt zou met jongeren moeten kunnen communiceren, maar niet iedereen kan dat. Ben heel duidelijk wie wel en wie niet. Vraag het aan de jongeren. Ambassadeur, iemand die je kan vragen of benaderen. Maak daar gewoon gebruik van dat je niet op.

/balans tussen wat je moet weten en het meedoen.

Juist zijn spel democratie. Of voor provincies is bedoeld om ze te laten voelen wat het is om beslissingen te nemen. De casus die je gebruikt of het onderwerp waarbij je ze moet betrekken moet een onderwerp zijn waarin ze geïnteresseerd zijn.

Gemeente loepik. Wij willen in gesprek met jongeren in die kernen over wat het toekomstbeeld van die jongeren in die kern. Dat door jongeren laten opnemen. Met een camera en microfoon op pad gestuurd. Dat leverde hele mooie ideeën op van hoe zij naar de gemeente kijken. Jongeren kunnen meer dan wij met zijn allen denken. Bijvoorbeeld heel veel visueel zichtbaar ipv lange teksten.

De verschillende belangen die er zijn in een casus dat je die kan afwegen.

Je leert in ieder geval dat het soms ingewikkeld is. Je moet belangen afwegen. Je leerde vanuit een andere rol of positie naar een zaak kijken. Niet alleen jou wereld, of jou beeld van gemeenten. Maar ook dat je ziet dat mensen een ander beeld kunnen hebben. En dat er een beslissing genomen moet worden. Maar dat er ook een keuze gemaakt moet worden. Jongeren daarin mee laten denken en doen dat het soms een ingewikkelde beslissing is. Maar die je wel prima kan uitleggen. Welke keuzes je hebt gemaakt. Dat je weet dat het de bedoeling is om.

/ hoe hen laten weten dat zij invloed hebben

Nadenken over jongeren stem geven als zij onder de 18 zijn. Maar wel hun om een mening vragen. Bijvoorbeeld bij middelbare school. Om daar onderwijs te geven. Er kan eigenlijk veel meer dan dat er nu geprobeerd wordt. Het is wel spannend als jij jongeren niet alleen mee laat praten maar ook beslissen wat gebeurt er dan. Je kan het niet voorspellen. Maar als je dat serieus neemt moet er ook ruimte zijn om een ander besluit te nemen. Als je dit op een goede zorgvuldige manier doet heb je de ambassadeur van morgen te pakken. Dan kunnen zij ook prima meepraten over het klimaat of huisvesting.

Het is ook echt een vaardigheid. Mee beslissen en mee praten moet je leren. Toen ik in de gemeente raad kwam wist ik ook niet precies hoe het werkte. Het is een kwestie van doen en ervaren. Het is niet.

Ander voorbeeld.

Afgelopen maandag bij de voor de jeugd dag. In het teken van jongeren. Dat gaat breder dan alleen burgerschapsonderwijs. Maar er was een stukje over burgerschapsonderwijs in de klas. Linkje webstie?

Meer informatie, er zijn echt docenten die zich heel erg inzetten. Juist ook [16:05] Meike-Yang Cnossen

<https://www.voordejeugddag.nl/>

ook echt vanuit het onderwijs zijn er echt mensen die zich daar hard maken. Het onderwijs kan je vergelijken met gemeente land het duurt lang voordat het land.

Het hangt ook heel erg af van het doel. Van de gemeente. Wat je daarmee wil bereiken. De voorbeelden in de pilot gemeente zie je zoveel aansluiten aan jongeren participatie. En hoe je jongeren betrekt bij de politiek en bij gemeente. Ik kan me voorstellen dat als de gemeente een heel stevig netwerk heeft met jongeren dat dingen veel sneller gaan. Dan wanneer je nog nooit wat gaat doen. We willen een jongeren raad.

Gemeente en school samenwerking?

Goede voorbeelden van scholen en gemeente met digitale participatie. Dat

hebben we zelf in corona tijd een eerste aanzet gegeven van wat er beschikbaar is. Ik ben benieuwd van welke middelen er gebruikt worden. Ik weet niet wat er is. Wat gemeenten op dat vlak aan het doen zijn.

Ik moet denken aan toen ik digitaal mijn master volgde. Toen gebruikten ze slack. Ik weet niet of dat perse dingen zijn die gemeente inzetten.

Op een interactieve manier met elkaar kan spreken.

Het beste hun jongeren hun mening laten uiten.

Beginnen in de klas. Dan bereik je alle jongeren. Met een jongerenraad of je verstuurd een uitnodiging dan gaan daar de standaard mensen heen. Dus ik denk dat in de klassen belangrijk is.

2 belangrijke aandachtspunten; bereiken we de ongehoorde jongeren, wie zijn dat en hoe bereiken we die. Iedereen gaat naar school. Hoe voorkom je dat het de participatie elite, al geïnteresseerde jongeren. Die weten de weg wel naar de gemeente. Maak gebruik van bijvoorbeeld, jongerencommissie. Waar zij sowieso zijn. Op een normale manier naar binnen met ze in gesprek. Ga naar de plekken waar jongeren zijn bedenk vooraf wat voor vragen je gaat stellen. Die zijn ook van belang.

Onderzoek doorsturen!

Appendix 23.

This appendix contains the setup and insights of an interview with Diversion. Diversion is a company supporting schools and youngsters to let their vocies be head. They have been creating teacher programmes to discuss complex social issues at school.

Interview setup (Exl6)

Intro

peer educators

- » wat houd peer educator zijn precies in
- » hoe leiden jullie peer educators op?
- » wat zijn aandachtspunten bij het bespreekbaar maken van maatschappelijke thema's

toolbox leerlingen participatie

- » hoe gaat de toolbox in zijn werk?
- » wat is de rol voor de leerling en docent?
- » Wat was het effect van deze toolbox? hoe reageerden de deelnemers
- » Waarom is dit zo belangrijk?
- » is het een eenmalig proces of iteratief en door het jaar heen lopend?

get under pressure

- » hoe leren jullie in deze game dat jongeren hun eigen democratische standpunt in kunnen nemen?
- » in welke context en hoe vaak wordt dit spel gebruikt?

methode lerarenopleiding; stuur vluchtelingen terug

- » hoe hebben jullie dit opgezet?
- » wordt dit gebruikt voor de leraren opleiding?
- » welke rol is er voor de docent?
- » ik hoor vaak terug; weinig tijd, dus daarom lukt het niet. welke handvaten hebben zij nodig om burgerschap goed te kunnen geven.

wie grijpt in case

burgerschapseducatie

- » hoe om te gaan met het tijdsgebrek.
- » miss het verweven in de andere lesstof?
- » moet het dan wel op school?
- » in hoeverre is het belangrijk dat de docent zich 'aanpast'
- » Kan ik met peer educators spreken?

Interview insights (Exl6)

Stem o peen vrouw devita. Congres ECP jaarfestival. Online technologie. Sessie online haat. Emancipatie perspectief, bang dat er een soort halt wordt toegeroepen. Die zich hierdoor laten tegenhouden.

Projectleider – under pressure. Een van de peer education. Weerbaarheid jongeren vergroten van desinformatie. Online leefwerled, hoe omgaan met informatie bubbels.

Behalen op jongere leeftijd wat er .

/ get under pressure.

Desinformatie en nepnieuws. Game, ontwikkeld doro ROG. In de schoenen plaatsen van desinformatie verpreiders. Werkt als

Gebaseerd op iets dat het ROG al eerder had ontwikkeld. Lesprgogramma op iedere VO en MBO school, geen financiering voor. Nu gefinancierd door gemeente vaak via antiradicalisering profefuulle otjes om geld inte zetten op preventie. Gratis aanbieden op scholen in die gemeente. Lastig.

Lesprogramma met 3 lessen. Gegeven door 2 peer educators.

/peer educators.

6 educators. De overtuiging dat juist de themas in de taboe sfeer. Als die worden

aangekaard door een docent van 50 die een hele andere leefwereld heeft dan de jongeren waarover het gaat. Jonge rolmodellen. Mensen die zelf in een leefwerled zitten en zelf een persoonlijke ervarnig ehbben. Dat zij de lessen geven. Zowel kennis overdraag,d e dialoog openbreken als de .. Training. Inhoudelijke training op het lesprogramma.

Underpressure; jongeren die zelf ooit in een complottheorie hebben geloofd. Famillie die niet in corona geloofd. Migratie achtergrond, geen vrijehid van menings tuiting.

Programma; mentale gezondheid. Armoede Maatschappelijke bijbaan. Ze krijgen betaald. Door vacatures. Mensen schrijven zich in. Die groep diverser maken. Veel WO achtergrond en overwegend wit. Het gaat vaak via via.

/reacties van jongeren.

Niet een reactie. Heel inspirerend, vaak de persoonlijke ervaringen. Ook omdat docenten dat vaak niet doen, ze zijn het niet gewend. Voor under pressure; evalautie onderzoek verwij jonker instituut. 2 overkoepelnde doelstellingen; weerbaarheid en democratisch burgerschpa. Weerbaarheid wordt grotendeels behaald. De doelstelling op democratisch burgerschap minder. Abstracter en minder aandacht.

Democratisch burgerschap; vrijehdi van menings uiting, wat het indhoud, risicos als je dat niet hebt. Pervrijheid, redactiespel. Casus; hoe dit naar butien brengen achteraf weten dat de casus echt is gebeurd. Bedreigingen van journalisten toegenomen.

/wie grijpt in.

OM > in gesprek over wat is de rol van de staat. De poiltie, het OM wat is jouw rol als burger. Democratische waarden.

Alles in co-creatie met de doelgroep. Doorontwikkelen.

15:00

Women ink – baanbrekers. Beeldvorming en de rol van gender stereotypes. Iteratief; met jongeren in co-creatie. Wat is er nodig. Doelstellingen opzetten. Pilot met 20 klassen.

16:30

/gesprek aangaan.

Publicatie over dialoog methodiek. In samenwerking met SLO en lerarenopleidingen. Maatschappelijke context, komt steeds meer de klas in. In die periode veel terroristische aanslagen, leerlingen nemen dit soort onderwerpen mee de klas in. Leraren gaven aan, we weten niet goed hoe we met dit soort onderwerpen moeten omgaan.

Hoe voor je nou die dialoog?

Nooit het wereldbeeld van jongeren ontkennen. Niet als je iets hoort waar je het zelf niet mee eens bent of wat shocking is voor jou, dat klopt niet. Direct in de verdediging te schieten of zeggen het klopt niet. Uitvragen; waar komt zon wereld beeld vandaan. Tegelijkertijd is het belangrijk er zijn grenzen waarover je het gesprek aan gaat.

Grenzen rechtstatelijkheid, als iemand de wet overschrijd moet je de norm trekken. Social norm theory; hoe belangrijk het is om een sociale norm te stellen. Ook als je het niet doet stel je ook een norm. Discrimatische opmerking en je laat dat gaat,

Dialoog als burgerschapsinsturement.

/balans tussen peer educators en docent

Wij doen dat in onze programma's wel. Maar niet realistisch voor het gehele odnerwijs. Ambitie; alle docenten in NL weten hoe ze het gesprek aan gaan. Iedere docent, ook biologie of wiskunde moet dat kunnen voeren. De moord op samuel pathie, op een zondag; eerst vogledne les, wiskune les. De docent had iets van het is wiskunde, wacht maar op burgerschap. De docent wist niet wat die er mee moest.

Appendix 24.

Oko de theamtiek van under presuusre. Niet alleen bij burgerschp. Juist ook bij geschiedenis ook , of biologie.

Hoe leerlingen meer betrekken bij beleidsvorming. SLO; verantwoordelijk voro curicluem. Vanuit OCW exameneisen van het hele VO herzien. Al 20 jaar hetzelfde. Leerlingen daarin meenemen. Met jongeren sessies doen. En advies hoe ze dat lange termijn doen.

Meer participatie van jongeren bij beleid. Beleid wordt meer ingericht op de deolgreop, ook impact op jongeren. Jongeren laten beseffen. Dat ze inzien dat ze onderdeel zijn van het gesprek over beleid. Dat hun stem echt telt.

/sessies.

2; 1 digitaal 1 fysiek. Ook met LAKS; vertegenwoordigen jongeren. 2 groepen tijdens sessie aan de hand van vragen en werkvormen in gesprek over thema's. overkoepelende thema's, in ieder vak terug laten komen. Culturele sensitiviteit. Sessie over overkoepelende vakken. Wat vind ik belangrijk in hoe mijn

///

Leerlingen en oud leerlingen. Tot 21 jaar. Het minst; niet heel veel vmbo leerlingen. Die voelen zich niet altijd verzekerd genoeg om mee te doen. ///// Uitnodig is best wel talig. Het klinkt ingewikkeld. Groot stigma heerst op vmbo en mbo. Aanname.

/hoe zien jongeren dat.

Deels advies op inhoud. Met name proces.

/

Mogelijkheid om lange termijn betrokken blijven. Je moet niet van alles vragen zonder ze iets terug te geven. Ga nadenken over welke kennis heb jij in huis, die best interessant kan zijn om iets terug te geven. SLO; heel erg zonde om te werven zoals wij dat hebben gedaan. Heel veel docenten betrokken die jongeren in hun achterban. Niet een participatie op 1 school in brabant. Dan kan je meerdere plekken. Bunelen.

Scholen is plek

Verwachtingsmanagemt is key. Vertaalslag maken ligt nog bij hun. Dat hadden zij niet verwacht.

Feedback; wel heel leuk al die persoonlijke verhalen. Ze waren niet represenatief voor alle leerlingen.

/stem laten horen.

Niet een antwoord op te geven. Combinatie van verschillende ervaringen. Ik kom ook wel terug een schurend gesprek voeren op school. Ook in ieder vak. Leren hoe hun mening te vormen en te beargumenteren. NLse les; hier is een standpunt ga dit maar beargumenteren. Wat is je bril.

Voroal in zon gepolarissserd klimaat. Juist op school is het zo waardevol om je te realiseren dat je in de klas zit met jongeren met verschillende achtergronden en meningen. Niet hard tegen hard.

Interviews met peer educators online. Op de case pagina op de website van under pressure.

Vorige week en twee weken terug twee podcast afleveringen, bnn vara. Ervaring als peer. Waarom gaan doen. Echte oogappels. Nepnieuws; discriminatie en vooroordelen. Gelijk is gelijk en baanbrekers.

Maatschappelijk gedreven jongeren. Jongeren die vanuit een maatschappelijke motivatie. Persoonlijke drijfveer omdat ze zelf iets hebben meegemaakt. Zo tegenaangelopen dat ze anderen daar tegen beschermen. Carriere drijfveer, toffe bijbaan. Iets dat op je cv ook goed staat. Ook wel peer educators, deie later in dienst gaan bij ons. Persoonlijke, maatschappelijke.

/simone berichten hoe het was bij NRJ

This appendix contains the setup and insights of Expert interview 7 with NJI. NJI is a research organisation that is specialized in youngsters.

Interview setup (Ex17)

Intro Anna

NJI

- » Welke ervaringen hebben jullie met (politieke) jongerenparticipatie?
- » Betrekken jullie zelf ook jongeren?

Burgerschapsonderwijs – Artikel aandacht voor burgerschap in de klas loont.

- » Hoe leren jongeren over politiek om uiteindelijk participatie te stimuleren?
- » Op welke wijze is dit het meest effectief en het leukste voor jongeren?
- » 'vragen stellen.' Zijn er ook momenten waarop dat niet werkt.
- » Hoe zou de rol van docenten het beste worden ingekleurd?
- » en van andere volwassenen zoals benoemd in het artikel.

Huidige associatie met politiek

- » Hoe in te spelen op de negatieve houding die sommige jongeren hebben tov politiek?

Jongeren een stem geven

- » Wat zijn de belangrijkste waarden die ervoor zorgen dat jongeren een stem geven?
- » Op welk moment en op welke manier werkt dit het beste?
- » Wanneer is het doel 'jongerenparticipatie' bereikt? Hoe ziet deze wereld eruit? en is dat wel haalbaar.
- » inzicht; prodemos les. wat vonden zij niet leuk ;praten' > herken je dat terug? hoe daarmee om te gaan?
- » Artikel; je stem laten horen als jongere
- » gefocust op 'professionele' vormen. Welke andere vorm zou nuttig kunnen zijn? zodat jongeren ook op ander niveau hun stem kunnen laten horen.

Interview insights (Ex17)

NJI landelijk kennis centrum. Alles over opgroeien. Onder de aandacht bij professionals en bleidsmakers. Sinds 2 jaars. Ook jongeren en ouders.

Jongeren zelf vinden niet zo snel de weg naar het nji en de site.

Project leider; ervarings kennis en jeugd participatie. Hoe geef je op een duurzame manier vorm jeugdparticipatie. Praktijk voorbeelden, hoe doet de gemeente dat, leerwerk traject met 11 gemeente. Democracy reloading. Met elkaar aan de slag, lerenw at werkt er wel wat niet.

Wat jongeren zelf het prettigste vinden. Het beste vinden werken. We werken.

/betrekken jogneren

Ja, sinds 2 jaar een jognerenpanel. Zij hebben een individuele opdracht zelf bedacht. Prestatiedruk. Om daar een publicatie of product of filpmje te makne. als de directie een vraag heef tkunenn ze dat voorleggen.

Advies; wat kwam daar uit?

Ongeveer een jaar een panel. Iets minder dan een jaar.

Het NJI is best abstract. Het was te lastig voor jongeren om korte trajecten mee te denken omdat het zo abstract is.

Jongerenpanel; practice what you preach. En kennis beter kunenn overdragen. Vanuit gemeente, kijken naar jongerenparticipatie. Formele vormen. In een strucutur die de verwassenen kent. Daarmee trek je de jongere aand ie vanui thuis hebben meegekregen mijn mening doet ertoe, mijn mening magik uiten, ik wordt gehoord. Agency; dat je invloed hebt op je eigen leven.

Inclusieve jongerenparticipatie;de formele vormen dat is een ding. Maar je moet ook zorgen dat de andere jogneren net zon bealngirjke stem ehbben ook de kans. Er wordt vaak gezegd jongeren willen niet. Je hebt als volwassene de taak om jogneren de kans te geven. Je bent in een kwetsbare wijk meer an het overleven,

dan wil je niet meepraten in beleid. Inlvoed ops choool, in je sportclub, in jew ijk. Dan zien jongeren daar meer het nut van in. Een stukje, hoe we als volwassene anders kunnen kijken. Meer de politiek, gaan stemmen, politiek, meedenken in een jognerenraad. Denk je zelf na over wat er anders zou moeten, vind je dat . Femke Kaulingfreks lector van hogeschool en onderwijs

///

Ze willen wel mee doen. Ze laten wel zien dat ze wel betrokken zijn. Je moet als volwassene bedenken hoe ga ik die stem meenemen. Op die thema's. het werkt vaak het beste als ze ook samenwerken met de professionals die al goed dat gesprek kunnen voeren. Bijvoorbeeld jognerenwerkers. Beleidsmedewerkers vinden dat super moeilijk. Gesprek over politiek. Moeilijke onderwerpen. Jongeren taal van jogneren en leefwerled en de gemeente. Werkbezoek tilburg. Organisatie me tjognerenparticipatie, vanuit de schouwburg. Zelf een voorstelling opzetten, verzinnen. Zo ook meer gesprekekn voeren met de gemeente met de beleidskant. Coördinator. Burgerschapsonderwijs. Vaak in het mbo meer ingestoken op wat is de democratie hoe werkt het. In VO om wat vind je ergens van, waarom vind je ergens iets van. Meer die vaardigehden. Die dignen zijn belangrijk om te oefenen met je mening geven en inspraak geven.

/

In de ideale werled op de basisschool al inspraak hebben. Niet alleen het leren over maar ok het doen. Op kleine manieren binnen de klas, de kerstviering. Dan ga je ervaren wat het doet om gehoord te worden. Ipv alleen te leren over dat het belangrijk is. Dat is de start, daar komt elke jongere. Ook al op de basisscholen een kinderraad. Alle kinderen een keer mogen stemmen op iets. Over dingen die hen aangaan op school. Dat ze inspraak hebben. Op school niveau.

Basisvaardigheden die iedere volwassene moet hebben zodat kinderen zich gehoord voelen.

- Het besef da tje als volwassene een rol hebt en verantwoordelijkheid om kinderen hun mening te laten geven. En echt invloed te hebben op hun eigen leven.
- o Veel volwassnee zeggen snel dat kinderen en jongeren niet willen.
- Vragen stellen. Daardoor de mogelijkheid.
- Taal.
- Via juiste kanalen.

Weten dat het invloed kan hebben op jou straat, op jou leven. Terugkoppeling is belangrijk. Als je ze dan hebt.

Dan ga je het de volgende weken niet meer mee doen.

Dossier teksten, samen met hen teksten schrijven. Die voor jongeren waren. Ook wekelijks updates. Dat hoorden we bij de evaluatie. Dan weten we dat het niet aan ons idee lag. Maar aan de organisatie.

Beloningen in die zin. Zorgen dat zij echt invloed.

Hoe kan je alle kanten op gaan met de stembus.

Appendix 25.

This appendix contains the setup and insights of the semi-structured interview with an employee of Stichting Lokaal and Young010, . The interview took place on the 6th of December 2022 at the studio of Afdeling Buitengewone Zaken. The goal of the interview was to gain insights in the setup of Lokaal and Young010, learn about the motivations for the young010 youngsters to join young010 and learn about their citizenship educational program.

Interview setup (x)

Welkom

Korte uitleg lokaal?

- » Jullie doel: Afstand tussen jongere en democratie verkleinen

Verschillen tussen Lokaal en Young010

- » Hoe werken ze samen?

Programmalijn nr. 3: Jong in Rotterdam (LOKAAL begeleidt o.a. jongerenraad Young010, verzorgt burgerschapslessen op het Mbo, organiseert jaarlijks het Groot Jongerendebat Rotterdam).

- » Hoe betrekken jullie jongeren?
- » hebben jullie een link met scholen? Burgerschapsonderwijs
- » Young010 verzorgt burgerschapslessen op mbo?
- » Wat werkt wel met jongeren? Wat niet
- » Hoe bereiken jullie ook de niet bereikte jongeren?
- » Jongeren inzichten
- » Hoe denk je; zien jongeren de politiek?
- » ik zie nu vaak; 'de politiek heeft niks met mij te maken'. Hoe zorg je voor meer verbinding?
- » hoe het dichterbij huis te brengen?
- » De onderwerpen?
- » Hoe het beste leren dat je stem telt, dat je invloed hebt, dat de politiek jou beïnvloed?
- » Hoe heb je zelf ervaren dat je stem telt?
- » hoe zie je dat jongeren van young010 dat ervaren?
- » wanneer komt dat moment van bewustwording?
- » wat is daar voor nodig?
- » Hoe heb je burgerschap ervaren?
- » Wat is er nu niet goed aan burgerschap?
- » Hoe burgerschap beter in te richten?
- » wat moet je dan wel leren?

Interview insights (x)

13 dec. Is een panel gesprek.

Young 010 besteden minimaal 2 uur per week. 1 x per maand hebben we een kerngroep vergadering. Ze werken aan dingen als interne, externe of sociale media. Als ze in een werkgroep zitten op een bepaald project besteden ze 5 uur per week.

Maximaal 30 010ers, nu hebben we er 20.

Young 010 gestart en uitgezet via de Gemeente, zon 1500 reacties. Ze zijn tussen de 13 en 23. In de praktijk hebben we nu 1 iemand van 15 en de rest is boven de 19. Dat zien we wel, het is lastig om de echt jonge jongeren actief te krijgen. Ze zijn er vaak nog niet zo mee bezig.

Burgerschap.

We kunnen cursussen aan scholen aanbieden maar dat gebeurt nog niet zo veel. We doen het Groot jongeren debat Rotterdam GR.

Interivew Exl8 - Stichting Lokaal & Young010

- Politiek spel in de klas. Ze moeten een partij oprichten, voor de gemeente, een slogan, standpunten. Dan gaan ze in debat, kunnen ze geld verdelen met fiches. Ook komt er een crisis waardoor ze geld moeten weghalen.

- Je ziet dan ook dat echt de rustige jongeren helemaal los komen en heel actief mee doen.

- De politieke partijen zijn lokaal, dus ze mogen niks landelijk. Dan leren ze ook dat bepaalde dingen niet bij de gemeente politiek horen. Dat is wel belangrijk om zo te leren, het systeem is gewoon heel ingewikkeld.

MBO debat

- Samenwerking met docenten.

- In een quiz vorm. 'wie kan de burgemeester ontslaan?' Uiteindelijk is er dus een debat met een paar jongeren. Of 'wie is de baas van Rotterdam?' Dan is het Abouitaleb? Als ze dan horen dat dat niet zo is hoor je daarna vaak Rutte, Wilders...

- Je ziet dat er soms al wat meer voorkennis is. Op het mbo zijn ze soms wat bewuster bezig met burgerschap. Maar ik weet niet of dat nou komt door de school of door het mbo.

Je ziet vooral dat jongeren zelf interesse moeten tonen. Veel gebeurt in Den Haag, en daar ligt de focus heel erg op. Ook omdat er veel mis gaat, door corona ook.

Jongeren nemen sneller iets aan van jonge mensen. Je ziet echt dat als we een jonge spelleider oid hebben dat ze echt aan hun lippen hangen. Ik had dat zelf ook, dan kwam er iemand van een oudere klas bij ons langs, dan was die gene toch heel cool. Er is dan meer inlevingsvermogen beide kanten op. Je kan bijvoorbeeld ook tiktok grapjes maken.

Je ziet grote verschillen bij scholen. De ene school zegt, het burgerschapsvak sluit nu perfect aan bij ons en de andere zit net in een andere fase van het vak waardoor het aangeboden burgerschap door ons niet aansluit.

GR; de docent is vaak heel enthousiast waardoor het gebeurt.

Young010

Je ziet toch veel jongeren vanuit een bepaald niveau en bepaalde opleiding. Veel bestuurskundige opleidingen, of sociale studies. 1 meisje is bv. 15, zij wilde graag iets ernaast doen maar niet in de supermarkt werken, nu denk ik ook niet dat dat nodig is vanuit huis qua geld. Haar moeder had iets gezien van Lokaal.

We hebben nu niemand van vmbo of mbo. We hadden 1 iemand van mbo maar die ging toen ook al werken dus stopte bij young010.

Het begint bij henzelf, ze hebben ergens young010 gezien en doen daarom mee. Er is een bepaalde eigen intrinsieke motivatie vanuit waar het start. Of ze hebben een bepaald probleem dat ze al lange tijd ervaren, of ze willen zichzelf maatschappelijk ontplooien of hebben een bepaald ambitie; later de politiek in. We geven ook mini cursus gemeente politiek, deze hadden we ook een keer aan young010 gegeven, dan zie je ook dat ze echt nog niet alles weten.

Young010 heeft een voorzitter en een vice voorzitter. Yvana is dan secretaris.

Je ziet wel, vooral gemotiveerde jongeren, motivatie om dus verder de gemeente in te gaan, consultancy oid.

Als ze zich bij ons aanmelden moeten ze een motivatie brief inleveren. En ze moeten zich willen inzetten in Rotterdam. Je mag blijven tot je 23 bent en je moet wel bij vergaderingen oid zijn.

Young010 on tour

Young010 met jongeren praten in het buurthuis. 1 iemand is via zon tour aangehaakt bij young010. Ook wel iemand die vwo doet.

De belofte die young010 heeft is 2x per jaar advies uitbrengen aan de gemeente. Daarom ook young010 on tour, om zo representatiever te worden en meer input op te halen.

Soms is de vraag voor on tour vanuit de gemeente en soms vanuit young010 zelf. Ze leveren dan uiteindelijk een poster of een boekje op.

Jongeren vinden is wel echt lastig. We hadden de 1e young010 on tour in 2021. We zoeken dan ook de experts bij elkaar om vragen meteen op te lossen. In

Delfshaven kwam toen geen 1 jongere,

De 2e keer hadden we dit via welzijnsorganisaties gedaan die al in die wijk zitten.

Bv. Met jongeren werkers en ze kregen een cadeaubon.

Sommigen zeggen ook wel eerlijk 'ik ben hier alleen voor die bon eigenlijk'

Na een sessie hadden we een gemeenteraadslid uitgenodigd, hij ging daarna bij bijna alle jongeren langs dat ze echt hun stem moesten laten blijven horen, je merkte dat dat echt goed was. De jongeren voelen zich dan persoonlijk benaderd. Zoiets is nodig.

Lokaal

Lokaal is door de gemeenteraad opgericht. 25 jaar later young010 pas. Er was eerst een jeugdparlement die is gestopt.

Young010 is by far groter dan lokaal. Er is een duidelijke opdracht vanuit de gemeente en er is geen einde. Het loopt gewoon door. We krijgen heel veel verzoeken, zoals het meedenken over een plein, organisaties willen graag de input van jongeren. We kunnen niet tegen alles ja zeggen. Ze vragen het specifiek aan young010.

We krijgen heel veel aanvragen maar kunnen ook niet op alles ja zeggen.

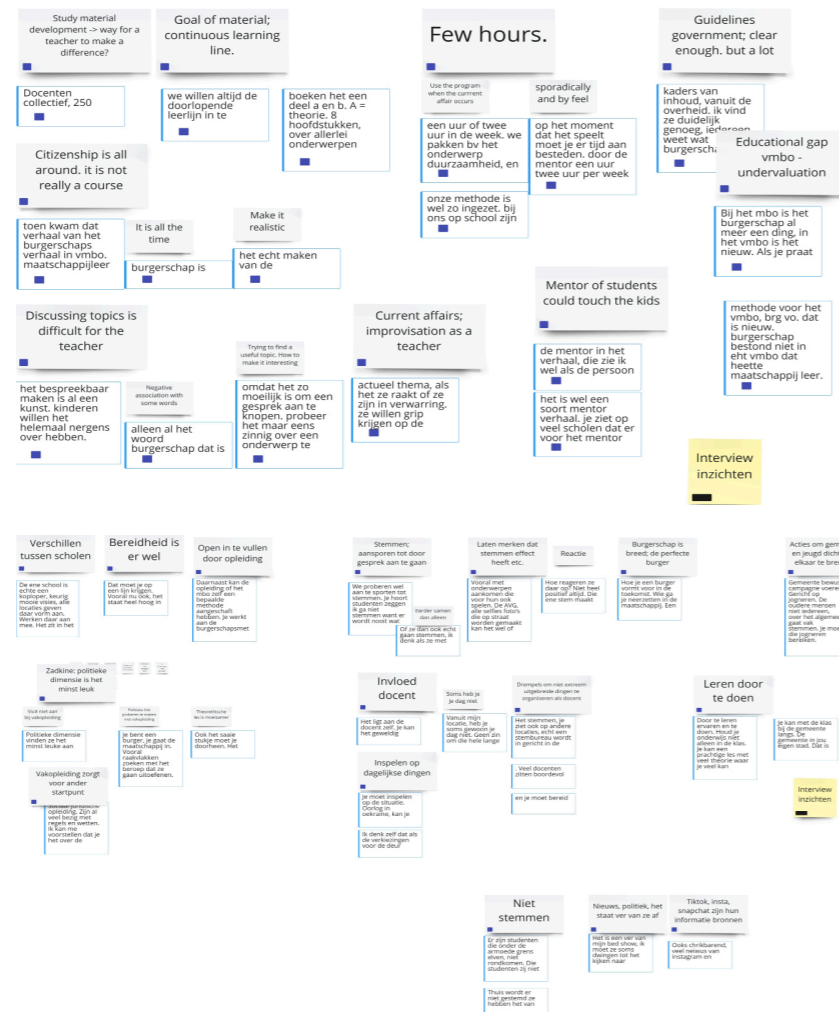
- *** vanuit burgerschap meedenken? Dan bereik je direct een bredere doelgroep

26. Interview ExI 9 & ExI10

Appendix 26.

The appendices of ExI9 and ExI10 are connected to those of Appendix 6 & Appendix5. ExI9, was interviewed both as a teacher as well as an expert, ExI9 focusses explored the organisation kennispunt MBO, an organisation that provides information, tips and updates on citizenship education. They function as an information source for MBO schools. ExI10, Uitgeversgroep & teacher, was interviewed both as a teacher as well as a member of a publishing organisation, Uitgeversgroep. The interview focussed on finding out in what way they publish, judge and choose proper citizenship education.

Below the insights of the interview in Miro are shared again. For more details on the interview script see the other appendices.

27. Expert Interview 11 Dutch Royal Library

Appendix 27.

This appendix contains the setup and insights of expert interview 11.

Interview setup

Project nu

- Kort presenteren project
- Map presenteren
- Nu concepten verzinnen; die deel ik zo!

Wat is jullie idee?

- Participatie? op welke manier doen jullie dat nu?
- Ambities?
- Is het verbonden met politiek(e thema's)?..
- Wat zou er mogelijk zijn?

Concepten - wat kunnen we samen doen?

- Concepten delen + inzichten nav gemeente & albeda
- Het moet dus klein beginnen... Wat vind je van de concepten?

Interview insights

X

Appendix 28.

This appendix contains the content and insights of Grondfest democracy festival in Nijmegen. The festival was visited on the 30th of September 2022 in Nijmegen. In total three activities were visited. First of all the reading by Eva Rovers on citizen assemblies. Secondly a workshop by VGN on the project #mijnstemtelt, sharing insight on youth participatory projects. And finally an observer role within a meeting with three MBO students, from ROC Nijmegen who had the ability to talk to an Alderman. The aim of visiting the festival was to gain insight on existing youth participation and learn from youngsters, in what way do they experience democracy.

Workshop setup (Y1)

The insights of Y11 are combined with the insights of O11. Due to the fact that the main activity was observing, but at the end of the session there was a reflective conversation of about 20 minutes between the researcher and the students. The details of the setup of the interview can be found in Appendix . Below the Miro board insights are shared.

Workshop insights (Y1)

1; studeert ROC logistiek.

- Achteraf: Opgegeven 'Ik heb me opgegeven omdat ik zelf ambtenaar wil worden en mijn ouders zijn het allebei' Ik wil graag meedenken in de gemeente.

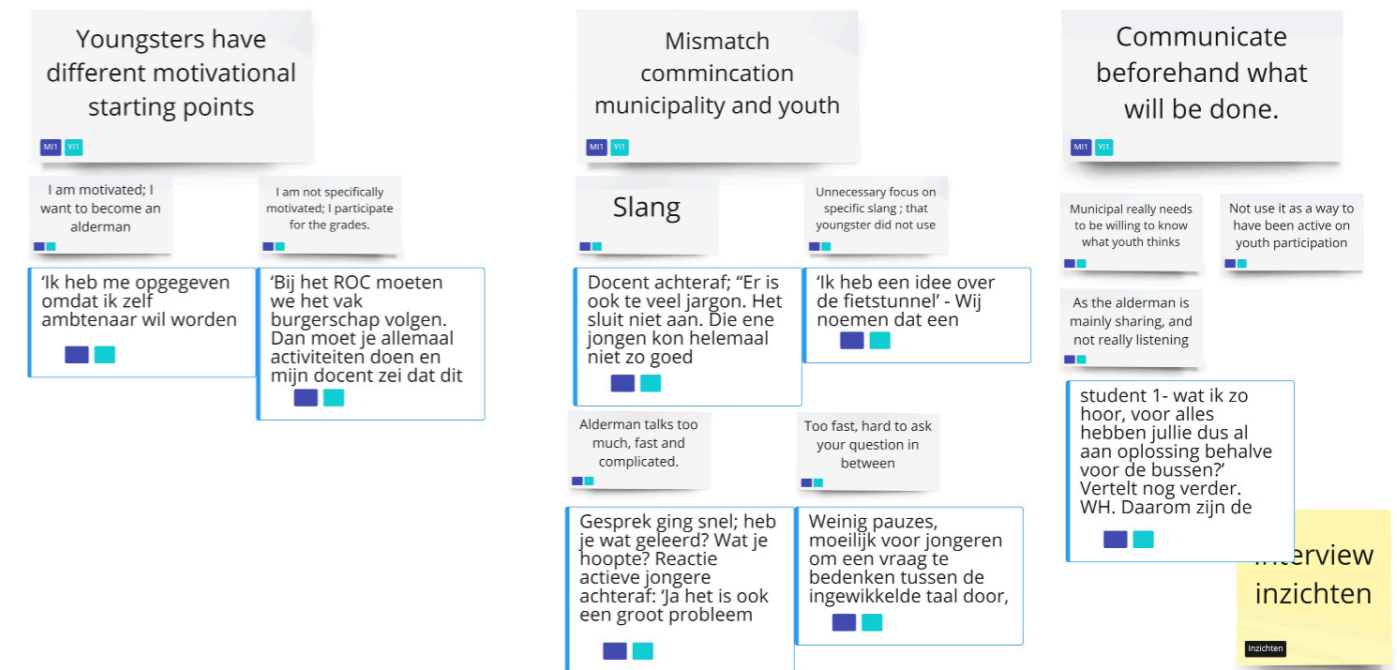
2; Onderwijs assistente.

- Achteraf: 'Bij het ROC moeten we het vak burgerschap volgen. Dan moet je allemaal activiteiten doen en mijn docent zei dat dit vandaag was en er was nog plek dus heb ik me opgegeven. Ik heb me dus opgegeven voor de punten'

3; Metaal. Spreekt slecht Nederlands. Heeft tijdens het gesprek niets gezegd. 'Ik doe het ook voor de punten'

Het was een kwartier eerder afgerond dan gepland. Docent vroeg na; het ging wel snel. hebben jullie een beetje wat geleerd ervan? wat jullie hoopten?

'Ja het is een groot probleem [hoe het station nu is]. Hij ging niet echt in op de punten die ik had. En er komt te snel veel bij. Daarom kwam ik ook op mijn punten terug.'

Appendix 29. Appendix X

This appendix contains the setup and insights of the interview during the break at the province of overijssel.

Interview setup

During a citizenship observation I had the ability to talk to another student.

Interview insights

/PAUZE GESPREK/

Tot nu toe is het wel leuk. Wel moeilijk want mijn groepje weet niet heel erg veel van onze partij af. (partij voor de boeren). Alleen ik weet er echt veel van door mijn thuis situatie. We hadden beter een ander onderwerp kunnen kiezen want nu kan alleen ik erover praten.

Mijn ouders zijn boer. Half jaar geleden had ik er niet over kunnen praten omdat het te emotioneel is. Op dit vlak vind ik de overheid niet leuk. Papa heeft mij nog even geholpen met dingen die belangrijk zijn en ik kan zeggen. En hij zei als je die persoon ziet, wordt maar boos.

De provincie kwam bij ons thuis. Ze willen ons uitkopen we konden ook geen andere boerderij kopen. We weten nog niet hoe het gaat lopen.

Ik wil wel alleen stemmen als ik weet waar ik op stem. Anders stem ik op iets en weet ik niet of het echt in mijn voordeel is. De vorige keer had ik ook gestemd, toen was ik net 18. We moesten toen een partij helemaal uitzoeken, waar ze voorstaan, daar leer je wel echt veel van. Het is wel heel ingewikkeld.

Ik ga niet stemmen want ik snap het allemaal niet, ik kan dan geen doordachte keuze maken.

Dit spel is de gehele invullen van het aspect Politiek in het vak burgerschap.

Appendix 30.

This appendix contains the setup and insights of .....

Interview setup (YI3)

Ik wil het met jullie hebben over burgerschapsles op school vanuit de politieke dimensie.

Willen jullie eerst een tegeltje uitkiezen en jezelf kort voorstellen. Kies een leuk icoon dat bij je past! Welke studie doen jullie?

Burgerschapsles in de Politiek-juridische dimensie. Geel = nu Rood = toekomst

- » Hoe ziet jullie burgerschapsles eruit in deze dimensie?
- » Wat leren jullie?
- » Wat vinden jullie belangrijk om te leren?
- » Hoe kijken jullie tegen deze les aan? Moet er wat anders?
- » Leer je wat je zou moeten leren?
- » Zijn er andere plekken waar je ook leert over?
- » Moet burgerschap alleen in 'de mentorles' of het vak burgerschap?

Hoe laat jij je stem horen? - Op welke manier neem jij deel? Turq. = nu Blauw = toekomst

- » Welke manieren van politiek/maatschappelijk deelnemen kennen jullie?
- » Op welke manier doen jullie mee? Hoe ervaar je dat?
- » Wat maakt meedoen leuk? Of juist niet?
- » Wat maakt meedoen makkelijk? Of juist moeilijk?
- » Of zou je mee willen doen?
- » Wat zijn andere manieren waarop je liever mee zou doen?
- » Hoe zou de gemeente de mening van jongeren meer kunnen horen?
- » Voel jij je gehoord?

Interview insights (YI3)

: 16 jaar

D: 19 jaar

Beiden 2e jaars student social work op Albada college in Rotterdam. Nu stage bij de bibliotheek, helpen op de vloer.

D. Ik zei altijd, als ik 18 ben ga ik stemmen. Maar toen was het eenmaal zo ver en heb ik het toch niet gedaan. Ik had wel een stemwijzer ingevuld, maar dan kwam er iets uit van Partij van de Dieren. Misschien omdat ik dieren schattig vind ofzo. Maarja dat is niet de reden om op de partij te stemmen.

Ik wist niet echt goed wat er nou was en waar je op zou kunnen stemmen. Zo'n stemwijzer zegt dan eens of oneens. Maar het is ook niet zo ja of nee. Dat is veel te ingewikkeld.

Ik ga alleen stemmen de volgende keer als ik het dan wel echt weet waar ik op stem.

/Toetsweek? Hoeveel vakken

D. dit jaar hebben we weinig vakken. Begeleiding 1, begeleiding 2, burgerschap, nederlands engels rekenen. Van burgerschap hebben we geen toetsen.

De vorige opdracht, wat was dat nou? Met die politieke partijen.

S. Je politiek voorkeur. Je moest onderzoek doen naar bepaalde politieke partijen en je moest kiezen welke het beste bij je paste en waarom.

d. ik had gewoon die test gedaan en er kwam uit partij van de dieren.

s. ik ook

d. ik had een beetje gelezen wat er bij stond. Je krijgt de uitslag van de test, en dan kan je ook een beetje zien waar de politieke partij voor staat. Ja, ik heb er niet zo veel verstand van. Dus ik dacht ja het zal wel eigenlijk.

s. ik dacht meer ja ik hoef nog niet te stemmen. Dus het maakt niet zo veel uit. Ik had ook de stemwijzer ingevuld maar ik weet niet meer zo zeker wat er uit kwam.

d. toen ik 16 was ging ik ook gewoon die test doen, en dan kwamen er andere dingen uit dan dat ik wilde en dan ging ik die test gewoon weer opnieuw doen. Zodat er iets anders uit kwam.

/verder? Moet je daarna een opdracht maken?

S/d. Weet ik niet. Misschien een smenvatting mkaen met wat je er van vindt.

/en je vertelde al maatschappijleer op de middelbare? Wat leer je daar?

d. wij hadden wel echt toetsen dat je uit je hoofd moest leren met deze partij is links en rechts. Maar dat weet ik echt niet meer uit mijn hoofd.

s. ik had gewoon maatschappij en economie enzo. Maar wij hadden niet echt diep op de politieke partij ingegaan. Ook omdat we nog te jong zijn.

/waarover ging de les?

s. meer gewoon over onderwerpen die toen in het nieuws waren. De actualiteiten. Ik kan het me niet eens echt herinneren.

d. wij hadden gewoon een werkboek. Ik moest er zelfs examen in doen. Mens en maatschappij heette dat.

/hoe is dat anders dan nu?

d. ik moet zeggen, we hebben burgerschap nu pas sinds dit jaar. Dus ik kan dat nog niet echt zeggen.

/ en andere vakken?

s. ja we krijgen straks keuze vakken. Maar niet perse heel erg ook nog burgerschap daar in.

d. wanneer moeten wij die keuze maken? Ik ga sws voorbereiding hbo doen. Je moet er 3 kiezen.

s. ja ik ook.

/theorie. Leren jullie nu ook nog over stemmen, partijen, etc..

d. alleen vorige toetsweek.

s. toen gingen we wel echt diepen op politieke partijen in. En op wie wil jij stemmen, ga je stemmen. Toen merkte ik wel dat de meeste mensen die kunnen stemmen, die stemmen niet.

/en waarom?

s. ja dan zeggen ze van oh ja mijn stem maakt toch niet heel veel uit. Het is toch maar 1 stem.

d. veel mensen zijn ook niet echt op de hoogte. Het wordt er niet echt bij ons ingegoten. Het is meer van, oh ja we moeten stemmen. En dan doe je z'n testje, komt er uit partij van de dieren, ja... we zijn er best heel laks in onze generatie denk ik. Terwijl juist de oude generatie is meer van ja stemmen!

/wat zou je zelf nodig hebben om te gaan stemmen.

d. dat weet ik eigenlijk niet.

s. ik ook niet. Maar ik denk dat ik sowieso wel ga stemmen.

/zelf ook het gevoel mijn stem telt niet mee

s. nee want de lessen die ik nu heb gehad zeggen ook dat als je niet stemt gaat je stem naar de grootste partij. En dan denk ik wel nee.. dat wil ik niet.

d. ja want dan wordt de keuze voor jou gemaakt.

/is het dan dat de keuze voor jou gemaakt wordt, of dat je zoiets hebt van niet dat het naar de grootste gaat.

s. alletwee denk ik

d. nu is de grootste pvda toch?

s. idk?!

/het ligt er ook weer aan of het om gemeente, landelijk of . gemeente was 16 maart.

d. dat wist ik niet eens.

s. ja je hebt toch overal die posters met hun gezichten erop.

/daar heb je partijen die in den haag zitten of alleen in de gemeente. Volgend jaar is ook nog weer waterschaps.

s. wij hadden een filmpje gezien van lubach erover. Ik dacht echt die waterschapsverkiezingen, het klinkt heel raar.

/had je er al eens van gehoord/

s. ik wist niet eens wat het was.

d. ik wel maar ik heb wel zoiets van, wat is het nou precies. Is er echt invloed als er nou iemand anders daar zou zitten. Wat is het. Wat doet het.

/gemeente gaat bv meer over dingen in de stad, in de straat; een nieuwe boom. Landelijk is meer ook grotere dingen, de zorg. En nog provinciale, de provincie zuid holland. Wat doen we met provinciale wegen.

d. er zijn zoveel losse dingen. Maak het gewoon kleiner. Misschien als je er echt tijd in invest dat het wel snapt.

/zou je at doen?

d. nee

s. nee. Ik denk dat ik het maar gewoon houd bij de landelijke verkiezingen

/waarom alleen landelijk?

d. dat heeft het meeste invloed. Ook met de zorg enzo. Die man nou ook die bij ons de burgemeester, die dan een boompje in mijn straat wilt zetten, ja doe je ding. Dat doet me niet zo veel.

s. gemeentelijke verkiezingen zie ik het nut niet heel erg van in.

d. ja bijvoorbeeld soms, hier waren ze de stoep aan het dwijlen. Waarom doe je dat. Met z'n was auto. Waar gaat ons geld naartoe.

s. het gaat toch regenen

d. het heeft geen nut mensen lopen er toch weer met hun poepe schoenen overheen.

/vind je dat soort dignend us niet belangrijjk? En dan denk je ik stem liever voor landelijk?

d. ja

/zijn er andere onderwerpen, als je daarover mee zou mogen denken, zou ik daar wel een mening willen geven of mijn stem laten horen.

s. ik denk niet echt dat ik zo ben.

d. ik ben ook nog niet echt zo.

s. ik ben nog een beetje te jong om daar over te denken. Misschien als ik 18 ben dan ga ik er anders overdenken.

d. ik denk nog steeds hetzelfde.

/waarom nu nog te jong?

s. nog 1,5 jaar ben ik 18. In 1,5 jaar kan er heel veel veranderen. Ik kan nu wel een beetje kijken welke politieke partij wat doet, maar over 1,5 jaar kan het totaal anders zijn. Alsof politieke partijen altijd dezelfde standpunten zouden hebben. Dat is ingewikkeld.

/en op school? Kan je daar weleens meedenken? Of je mening geven. Je stem laten horen?

D. Op school denk ik niet.

s. nee we hebben dat niet.

d. ik denk dat niemand op onze leeftijd daar iets mee heeft uberhaupt

s. de meeste mensen zijn denk ik een beetje laks. Gewoon ik ga naar school, en verder wil ik er ook niks aan doen.

d. net als met die politieke partijen, het gaat over stemmen, ga je stemmen, ze knikken ja. Maar ze gaan er niks bij doen.

/en bijvoorbeeld in je eigen stad. Zou je daar wel mee willen denken? Dat je hebt, als ik de baas zou zijn, dan zou ik dit anders doen.

s. ik woon niet in Rotterdam. Maar in nootdorp. En daarvoor in zuid, maar ik kwam nooit buiten dus het maakt mij niet uit.

d. ik zou niet eens perse iets anders oden. Maar bv. Die stoep dwijlen, ga wat anders doen. Ik vond het echt lachwekkend. Ik snap het wel bij de markthal, het is hier mooi en er komen toeristen. Maar de stoep dwijlen...

/stel zou je de gemeente een berichtje kunnen sturen. Zou je dat doen?

d. nee ik vond het gewoon grappig ofzo. Ik zou denk k niet echt een bericht willen sturen van waarom doen jullie dat. Het interesseert me niet zo veel. Niet perse van het boeit me allemaal niet. Maar het is niet dat ik er snachts van wakker lig. Als jullie de stoep willen vegen, doe dat, ik heb mijn lolletje gehad.

/dus niet echt een duidelijk beeld van dingen die je belangrijk zou vinden dat ze anders zouden zijn..

d. nee.. ik denk ook eerlijk gezegd dat dat de reden is dat veel mensen van onze generatie niet stemmen. Niemand is er echt mee bezig. Het is ook niet echt onze prioriteit. Als nu een andere partij wint, ja.. dan liggen ze er niet van wakker. Heel veel invloed heeft de politiek op ons als jongeren den , bv ouderenzorg zou het wel invloed op hebben. Maar op ons als jongere denk ik niet.

s. ja misschien de zorg ofzo. Maar ik denk ook niet dat het heel erg met ons te maken heeft.

d. ja misschien op je oma, als je uit het bejaarde tehuis wordt gegooid door een nieuwe partij. Dat is 0,01% dat dat gebeurt. In principe denk ik door alle regels hier in Nederland dat het eigenlijk vrijwel hetzelfde blijft. Dat het toch niet zo veel uit maakt.

/wat is nodig om meer een beeld te hebben dat het effect kan hebben. Of interesse te wekken.

s/d. weet ik niet...

d. onze les nu is wel echt leuk waardoor het ook interessant is. Maar ik ga niet denken van oh ik moet echt stemmen nu daardoor. Misschien als we later schrikken en hele erge dingen laten zien wat kan gebeuren dan misschien wel. Maar in NL zijn er zoveel partijen, rijkswaterstaat, de gemeente, provinciale, eigenlijk denk je er zijn zoveel partijen zoveel regels, zoveel wetten, het kan niet ineens van hier naar hier gaan.

s. we zijn nu al heel erg bezig met politieke partijen en dat soort dignen. De lessen, het is interessant maar ik denk niet dat als mensen nu mogen gaan stemmen ze het zullen gaan doen. Ik weet niet waarom.

d. het is lastig.

/wat maakt dat ze z'n les dat de discussie hebben het wel leuk is.

s. het komt ook echt door de docent.

d. ja dat ook en ook door elkaars mening en gedachtes leren. Of dat het nou over een schoonmaak gaat of een politieke partij.

s. discussieren is altijd wel leuk.

/wat vinden jullie daar leuk aan?

s. gewoon even je mening laten horen over het onderwerp. Het ligt er wel aan wat voor onderwerpen denk ik.

/bij welke onderwerpen wel en welke niet.

d. wij hadden vorig jaar hadden het wel eens over, we hadden net stage, en we hadden gesprekken over dingen die bij stage hoorden. Dingen als; een corrigerend tikje mag. Maar wat is een corrigerend tikje. Voor de ene is een tikje normaal en voor de ander is het kinder mishandeling.

s. discussies voor mij zijn vaak, ik ga er echt meer op in, alleen als het dingen zijn waar in ik geïnteresseerd in ben. Bijvoorbeeld ja... ik weet niet racisme, seksisme dat soort dingen. Dan ga ik er wel heel snel in.

d. dat is het, politiek heeft geen invloed echt op ons.

s. nee ook niet echt op dat soort onderwerpen.

d. als het is jij vind iemand mag niet meer werken, ja dan vind jij dat. Maar als het gaat over of iemand niet gay mag zijn is het een heel ander ding.

s. dat zijn meer morale dingen ook.
d. dat zie je heel erg, er zijn zoveel verschillende culturen. Normen en waarden zijn echt heel anders. Dat is heel verschillend.
/dat maakt het ook leuk? Hebben jullie ook wel eens, je hebt best een uitgesproken mening, dat is belangrijk..
s. ja ik ben een heel stil persoon tot het om dat soort onderwerpen gaat.
/wat maakt dat je er dan wel iets over wilt zeggen?
s. Het is ook gewoon door opvoeding enzo. Ik heb een hele sterke mening, en ik ben niet bepaald Nederlands. Niet helemaal, dus alsnog heb je vanuit huis, vanuit cultuur heb je wel een mening mee gekregen. Dan kun je als je ouder wordt ook gewoon je eigen mening ontwikkelen.
d. vroeger ook, racisme was racisme, en nu wordt alles daarop gegooid en op seksisme. Dat is wel de moeilijke discussie. Alles is nu rasicme, snap je wat ik bedoel?..
s. nee.
d. als ik nu bijvoorbeeld iemand laat vallen, dan zeggen ze al dat ik racisme ben.
s. dat jij racisme bent?!..
d. racistisch ben. Het is nu deze generatie, ja hoe moet ik het zeggen. We leven in een hele gekke tijd.
/er gebeurt een hoop in ieder geval. Je zei al, je krijgt veel van thuis mee. Hebben jullie het thuis over dit soort odnerwerpen?
d. nee...
s. ja ik wel.
d. met wie?
s. shut up!

Als ik dan bij mijn moeder thuis ben, en mijn nichten zijn erbij. Mijn ene nicht is een tweeling, de ene werkt bij de gemeente. En door hun hebben we ook een hele sterke mening gekregen ook over onderwerpen als racisme en seksisme. Dan hebben we ook gewoon geleerd, het kan gewoon niet. Ik weet niet hoe ik het moet uitleggen. Het is heel erg gewoon, op gegroeid in zon omgeving. Dat is het ook heel erg.

/omdat het dichtbij staat?
d. ja het zijn ook de dingen die je mee maakt. Kijk ik ben wit. Maar ik ben niet helemaal Nederlands. Als ik met mijn moeder loop is er niks aan de hand. Maar al ben ik met mijn vader, hij is wit he, maar toch. Als ze zijn achternaam zien is het gelijk klaar. Ik heb een spaanse achternaam en ik kom op een sollicitatie, dan zijn ze verbaasd dat ik wit ben. Ja dan hoeft het van mij niet meer, dat hoeft niet uit te maken. En dan heb ik niet eens echt te maken met racisme. Als zulke kleine dingen al uitmaken, dan stel je voor als...
ik snap niet waarom iemand gaat nadenken dat jij anders bent. Als jij om je heen kijkt denk je ook niet oh zij heeft een kleur of zij heeft een hoofddoek. Je moet gewoon denken een mens is een mens. Het is gewoon stom.
s. dat is ook heel erg opvoeding en cultuur en hoe je bent opgegroeid. Het hoeft niet eens te maken hebben met je familie, maar ook in welke wijk je bent opgegroeid. Bijvoorbeeld in Rotterdam zuid.
d. en als je dan in de klas komt met een hendrik diederik nog wat. Een kakker, die denken dank dat zij beter zijn. Nouja hoeft niet eens een kakker.
s. ik woon nu ook in een kakker buurt, en je merkt het echt. Als ik op straat loop, ik wordt aangestaard. Echt heftig aangestaard. En al helemaal in de avond. Mijn zus is best een luid persoon en dan moet ik echt tegen haar zeggen hou je stem laag voordat er mensen uit huis komen.
d. kleine kinderen ook die gewoon lef hebben.
s. ik wordt altijd gewoon aangestaard. Terwijl ik ben nog gewoon half Nls half Surinaams. Bij mij is het ook heel dubbel, als ik met mijn vader liep vroeger, wordt je minder aangestaard dan wanneer ik met mijn moeder liep. Voor mij is het alweer minder erg dan voor iemand die helemaal Surinaams is of iemand met een hoofddoek.
/ja dat is gek. Dat is het lastige, ook met het politieke. Er zijn zoveel dingen.

s. in een politieke partij hebben ze het niet heel erg over dit soort onderwerpen vind ik. Daar gaat het echt meer over andere dingen.
d. als er een politieke partij is, misschien is die er wel maar weet ik het niet, die echt focust op het menselijke, het racisme, het je mag niet met werk, of afgewezen worden op tatoeages. Maar ze doen echt wel onder het mom van iets anders ik vind wel dat daar meer op gecontroleerd mag worden. En als je daar naartoe komt naar gemeente of politiek, dat het dan serieus genomen wordt. Ik denk met onze generatie als dat meer naar boven komt zouden we veel meer daarin mee gaan.
s. ik denk ook de mensen die nu de macht hebben, zitten niet in onze generatie dus zij zullen nooit snappen hoe wij denken. Daardoor denk ik dat heel veel mensen niet stemmen. Maar ze weten niet hoe het is voor onze generatie.
D. net als geert wilders, die uitspraken. Waarom de fuck is hij nog steeds zo hoog. Hij zou allang weg moeten zijn, maar wie gaat hem dat zeggen en daarvoor zorgen. Het wordt gewoon getollereerd, dus wat kunnen wij doen, ja niks, je kna stemmn op een andere partij maar..
s. er zijn heel veel mensen met zulke uitspraken ook. Niet alleen geert wilders. Ik denk dat het pas veranderd als er andere mensen aan de macht gaan. Mensen van onze generatie, als wij allemaal ouder zijn. Dan pas verander het.
D. maar ook als geert Wilders wordt aangepakt, we zouden dat zien, zouden we ook meer denken van ohja, ze staan aan onze kant. Wij denken ook het is al een verloren zaak. Hoe kan je met zoiets weggkomen. Je kan niet zo onmenselijke dingen zeggen en dan wel zon grote partij hebben en regeren over het land.
s. ik denk dat veel jongere nu denk ik niet stemmen daarom. Ook de gene die nu stemmen, zijn mensen van zijn

generatie.
/als meer mensen zijn die jong zijn, die dezelfde normen en waarden ehbben, daar zou je op kunnen stemmen. Zou je het sneller odne.
s. 100%
d. niet alleen jonger, want je moet ook je ervaring hebben in de politiek. Als er nu iemand zou zijn met dezelfde standpunten als wij en echt iets wil veranderen zou ik daar op kunnen stemmen. Ook al is hij 60 of 70.
s. het licht inderdaad meer aan de kijk op de wereld. Als je nu een kijk hebt zoals 50 jaar geleden, niemand van ons gaat op je stemmen. Maar als je je verdiept in wat er nu bij ons gaande is. Ik denk dat jogneren dan echt zouden gaan stemmen.
d. want waarom zouden wij op Rutte stemmen. Ik zou op Rutte stemmen omdat ik weet, het is nu opzich wel gewoon goed. Hij zit er lang. Ik zie meme's van hem van zijn nuchtere gedrag, dan denk ik jij hij is ook wel gewoon een normale man. Ik denk ook tuurlijk zijn er dingen met het gas dat je denkt oei, buiten dat hebben we altijd wat te zeuren.
/als jullie nu in de politiek mogen gaan, zou je het doen?
s. Nee ik ben daar niet ontwikkeld genoeg voor.
d. ik ook niet. Ik ben roekeloos en ik ben niet netjes genoeg daarvoor.
s. ik ben ook niet geschikt. Ik weet er ook niks van.
d. buiten dat, als wij dan zo waren, nejtes, weten wat politiek is. Zou je het dan doen?
s. als ik echt heel veel kennis ervan zou hebben dan zou ik het misschien wel doen. Maar alleen als ik serieus zou worden genomen. Dat is ook een ding.
/zou dat nu niet zo zijn?

d. omdat ik 19 ben. Ik kom net uit mijn luiers. En dan moet ik mensen van 70 zeggen stem maar op mij.
s. ik zit nu al in de klas met mensen van 20, dat is gek. Dat is echt gek.
d. de oudere generatie is ook al een gekke generatie, ze hebben niet echt een brede wereld kijk.
/dus oude mensen hebben te weinig een idee van jullie perspectief
d. ik denk als er een groep jongere en oudere zouden gaan zitten, oudere mensen oudere generatie. Dat daar heel veel disucssies en meningen overheen gaan. Ik wil echt niet brutaal zijn en niet leke ouder persoon zijn. Maar opas en omas en oude mensen zijn echt niet zo lief en zo leuk. Maar earn mijn respect, ik ga je niet respecteren als jij mij ook geen respect geeft.
s. misschien zelfs als ik 18 zou zijn en ik zou een politieke partij beginnen, ik zal alsnog niet serieus genomen worden. Je telt niet meer mee. Omdat je te jong bent. Dat merk ik ook in de klas, als je een docent hebt die jonger is, dan wordt er meer naar je geluisterd en serieuzer genomen. Ook een oudere docent, en die behandeld ons niet als kleine kinderen, of die kijkt gewoon naar ons als volwassenen.
d. wij hebben een best wel oude rekendocent, hij kwam binnen en we dachten al echt ohjee dit wordt wat. Hij probeert een beetje mee te doen met onze generatie.
s. ik heb kevin, hij is chill, hij is echt in de 20.
d. wij hadden hem vorig jaar, hij zei kijk maar wat je doet. Of je nu komt of niet of je opdrachten maakt.
s. dan zie je wel, dat juist mensen echt echt wel doen. Je moet ons gewoon behandelen als personen. En ons serieus nemen. We zijn hetzelfde als jij, we hebben ook een brein.
d. als zeg je tegen mij je gaat weg als je het hebt gemaakt, dan ga ik weg, al moet ik door je heen. Het is meer de attitude die iemand dan heeft.
s. ja het is heel erg houding. Ik kan een ouder persoon, ik respecteer ze echt wel, ik zeg tegen iedereen u. maar als een persoon van 50 en ze zouden gewoon bezig zijn met dingen van nu, in de politiek, en niet die oude denkwijze hebben, zou ik veel meer respect voor je hebben dan iemand die nu in de politiek zitten.
d. zij denken, ja zij zijn jong en ze weten het niet.
s. daarom vind ik het heel raar dat de mensen die nu aan de macht zijn in de politiek bepalen voor ons. Voor onze toekomst. Terwijl het klopt eigenlijk helemaal niet als je erover nadenkt. Je bent en veel ouder, een ander kijk punt op de wereld. Ik denk ook dat jongeren daarom ook denken, het heeft geen nut.
/wat is er nodig dat ze denken dat het wel nut zou hebben?
s. ik denk pas wanneer er andere mensen in de politiek zijn.
d. en als ze ons willen horen. Als ze ons willen horen en als zij al zouden zeggen, we willen dit en dit weten. Dat we al meer geïnteresseerd zouden zijn. Als ze ons meer om onze mening zouden vragen. Ik denk als mark rutte nu een enquête zou maken voor mensen tussen 16 en 23, dat er gewoon op gereageerd zou worden. Dat veel meer mensen respect voor hem zouden hebben.
/hoe zou je dan het liefste benaderd worden? Bv. Gasprijzen, of met solliciteren.
s. het makkelijkste via school en een enquête.
d/s. ik zou het sowieso wel invullen.
s. je hebt die mensen die gewoon maar dingen aanklikken, maar ook mensen die het echt wel serieus zouden nemen.
/nog andere manieren om je mening serieus te nemen?
s. social media denk ik. Er zijn van die standaard accounts die ook actualiteiten plaatsen, ook over het nieuws. In de comments zie je dat ook best veel mensen er een sterke mening hebben, en het reposten.
/wat voor accounts
? En volgen Julie dat ook?

s. ja ik volg ze altijd. Cestmocro. hij heeft altijd echt veel en ook echt dingen qua politiek. Omdat hij ook jong is. En niet alleen Nederlands, maar ook laatst, er was in een gaybar geschoten. Als ik die comments lees wordt ik echt misselijk hoor. Verschrikkelijk die comments.

d. mensen kijken daar wel echt op, ook dingen over zwarte piet, maar ook politiek. Ik denk als hij aan de macht zou zijn zouden alle jongen op hem stemmen.

s. maar hij heeft zelf geen mening, die geeft hij niet. Hij post gewoon wat er gebeurt, en laat de rest zijn mening geven.
/verschillend emeingen onder zon post?

s. ja hier bijvoorbeeld, schietpartij in gaybar. Die comments als je dat leest, vol met haat. Mensen die het supporten. Echt heftig. Als dat is hoe onze generatie dan ook is, dan bah...

d. ook op facebook, als je dat soort dingen ziet, waar mensen het mee eens zijn... oude mannen vaak.

s. 9/10 coments zijn allemaal jongens.

d. ik vind dat sowieso, als mannen op mannen vallen. Dan vallen mensen daar heel erg overheen vallen. Stel jij zou nu gay uitkomen, zou ik denken okay my G. terwijl bij mannen gaat het heel anders, alsof je op iedereen valt.

s. ik denk dat vrouwen veel sneller dingen accepteren.

d. ook als mannen met mannen zoenen voor de lol kan het niet, maar vrouwen met vrouwen is het een trend.

s. ik vind ook wel in de politiek, er moet meer een ding van gemaakt worden. Maar het is wel heel erg dubbel.

d. maar ook bijvoorbeeld, pedo's, het mag niet; duh. Maar er is nog steeds een boek van uit, over hoe je kinderen moet lokken. Ik woonde vroeger in een flat met een pedo, die had zelfmoord gepleegd omdat hij het zo erg vond dat hij daar op viel. Maar ga dat maar eens tegen mensen zeggen. Ik keur het niet goed, maar het is wel hoe die man dan denkt. Het gaat er wel om hoe zij er mee om gaan als je zo bent.

s. het ligt er ook aan of je weet dat het fout is of niet.

d. nederland laat ook wel veel dignen toe, hoe is er een boek uitgebracht over hoe je kinderen moet lokken. Het wordt nog verkocht, je kan het op internet vinden. Wat denk je dan dat we voor vertrouwen hebben in de regering als je zulke dingen toe laat. Er was zelfs bijna een politieke partij voor pedos.

s. politiek is een heel gevaarlijk ding hoor.

d. ik snap de wetten van vrijheid van meningsuiting. Dat dat allemaal kan, en we hebben het zo goed. We hebben echt wel wat de zeuren met hoge prijzen enzo. Maar we hebben eht goed. We laten wel te veel toe. Hoe wil jij een poltieke partij op richten voor pedo's. hoe moet ik dan vertrouwen erin hebben dat jij voor mij en voor NL kan zorgen als je zulke dingen al toe laat. We zien ze soms een beetje als een grap als dat soort dingen gebeuren.

s. ik denk dat het de politiek van nu is.

d. ik denk wel vroeger, de ouder generatie, je mocht stemmen. Dat er veel gebeurde. Nu is het een beetje een uitgespeeld spelletje.
/komt het ook doordat eht nieuws enzo, je volgt veel op insta. Maar een stemwijzer bijvoorbeeld zit allemaal op andere kanalen. Zou dat ook meespelen? Dat er daardoor meer een gat is tussen jongeren en overheid?

d. ja het moet op social media.

s. als ze weten dat ergens veel jogneren zijn. Het moet toegankelijk zijn.

d. rutte enzo zitten op twitter en daar doen ze uitspraken enzo. Ja dan denk je wil je het nog bonter maken of wil je nog gaan winnen. Ik denk als zij via een school jogneren willen bereiekn dan zou dat ze lukken. Dat zou beter werken.

s. school en social media is wel belangrijk met deze generatie. School is het makkelijkste, bijna iedereen zit op school. Als daar dan gezegd wordt, je moet dit even invullen. Dan vullen we het in. Als je het via social media doet, krijg je veel meer bereik en echte meningen. Als je het dan invult doen ze het 100% vrijwillig dan willen ze hun stem laten horen en ze willen het invullen.

d. Rutte heeft vast ook insta, maar dat gaat alleen maar op politiek, maar als hij laat zien dat hij net als al die memes dat hij fietst en zwaait en net als ons. Dan heb je meer respect voor hem. Geert Wilders, ten eerste maakt hij die opmerkingen en hij bestaat uit politiek. Rutte is gewoon een burgertje af en toe.

s. wij zien de mensen in de politiek niet als mensen maar als machthebbers. Ze zijn niet relateable aan ons.

d. rutte meer door die dingen. We zien hij is ook gewoon mens. Memes enzo over hem dat is leuk. Je gaat hem anders zien daardoor.

s. Dat maakt het wel wat luchtiger.
/is de politiek nu heel zwaar?

s. ja, heel erg moeten, hoog. Ingewikkeld.

d. politiek voelt als politiek.

s. ze voelen niet als mensen die een verschil willen. Het zijn ook vaak dezelfde mensen heel lang.

d. en ook je acties en je woorden moeten meer hetzelfde dat is nu niet zo. Misschien is het ook wel heel anders, we verdiepen ons er niet echt in. Misschien doen ze wel heel veel achter de schermen.
/dat is ook ingewikkeld, er gebeurt zo veel.

d. het is gewoon een heel ingewikkeld web.

s. ze moeten het echt iets luchtiger maken.

d. ja toen ik net echt dat toen we begonnen en jij zei, politiek en burgerschap enzo. Toen dacht ik echt zij gaat niks aan ons hebben. Dat dacht ik eerst echt.
/is het dat ook? Dat het in het begin afschrikt? Maar zodra

d. dit is eigenlijk wat in de klas gebeurt, iemand zegt iets je reageert, waardoor je meer in het gesprek komt.

s. ik denk ook dat wat oudere mensen denken ja jongeren dat ze geen mening hebben hierover. Wij zeiden in het begin ook dat we geen mening hierover hadden. Maar kijk hoe lang we er nu over aan het praten zijn. Er valt altijd wel een gesprek te voeren ook. Of te maken. Als je gewoon de moeite doet om dat gesprek te starten.
/een ander startpunt?

s. ja, ook gewoon in het begin, net als het gesprek van nu, laat het luchtiger klinken. Politiek nu is gewoon echt heel zwaar en serieus.

d. daarom gaan wij ook denken, dat is niet ons plaatje. Wij weten dat niet.
/als ik jullie zo hoor, dan komt er heel veel interessants uit. Ze beslissen over onze toekomst maar weten niet hoe wij erover denken dat is gek. Waarover zou je met iemand in gesprek gaan?

s. ik stap zelf niet op mensen af.

d. ik ook niets, het is wel wat we moeten doen.

s. ik denk wel een banner met het wordt. Kom ik gesprek.

d. zet er niet bij politiek, dan komt er niemand.
/wat dan?

s. als je begint over jogneren en je toekomst.

d. het is ook veel allemaal om over na te denken. Want je hebt school, jezelf, sport. Hoe kan je in hemels naam nog tijd voor je zelf en dan ook nog politiek.... Dat is echt veel.

Appendix 31.

This appendix contains the setup and insights of .....

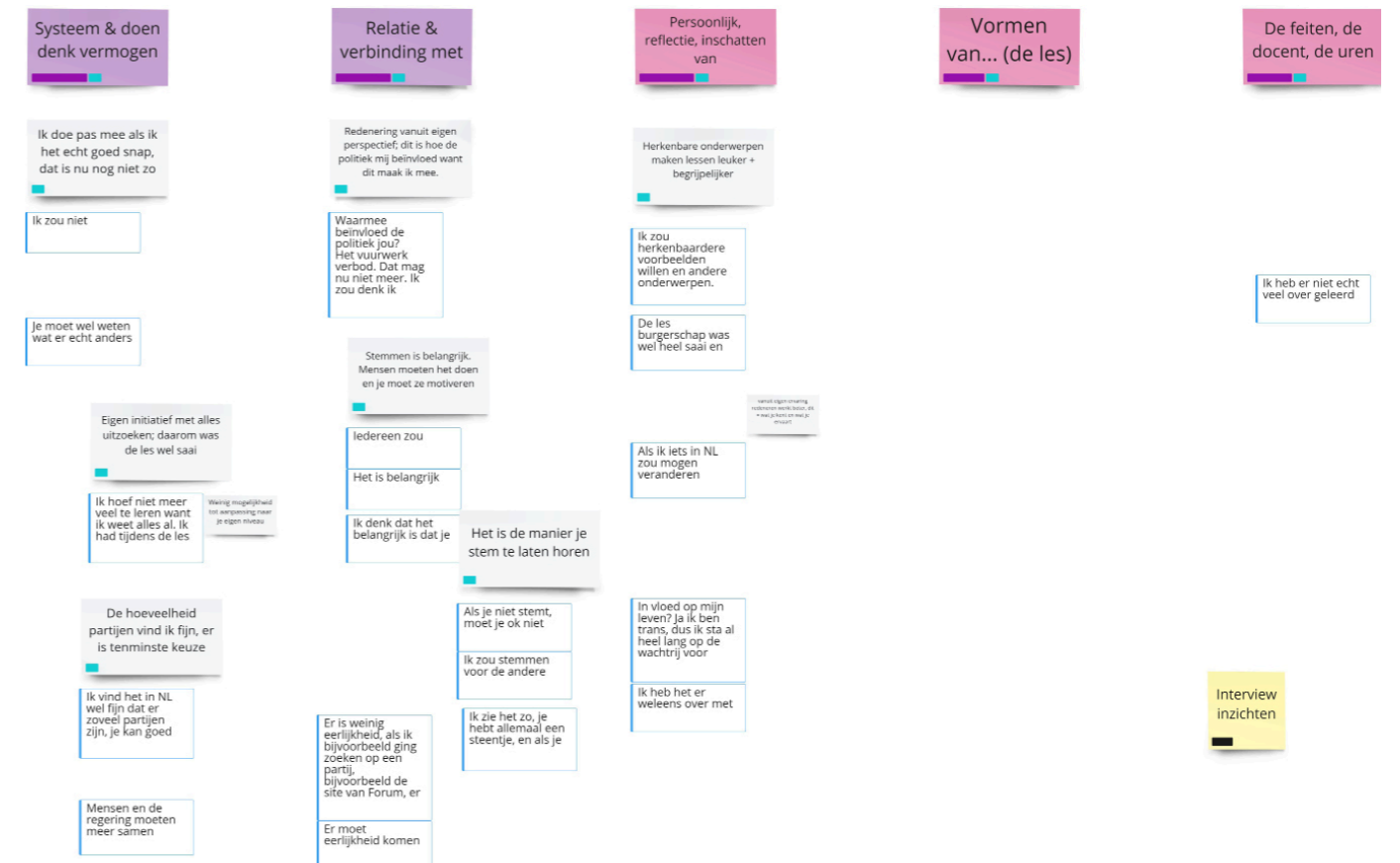
Interview setup (YI4)

- Ik ben benieuwd, als je iets in NL zou kunnen veranderen, wat zou het dan zijn?
- » heb jij ideeën over hoe de overheid jou het leven makkelijker kan maken in NL?
- Wat denk jij dat de politiek doet / inhoud
- » Welke dingen in jou dagelijkse leven beslist de politiek over?
- Heeft dit invloed op jou leven?
- » Merk je dit soort dingen?
  - » Houd je er mee bezig?
  - » Vind je het belangrijk er meer over te weten?
  - » Hoe leer je erover op school?
- Hoe heb jij invloed op de politiek?
- » Oefen je dat uit?
  - » hoe kan het?
  - » waarom wel waarom niet?

Interview insights (YI4)

12 jaar, 1e klas
Ik zou herkenbaardere voorbeelden willen en andere onderwerpen. Bijvoorbeeld het vuurwerk verbod, of dat je geen elektrische stepjes mag in NL dat je daarvoor niet verzekerd bent. Dat is iets wat ik me wel afvraag hoe dat zit. En dat ken ik. Ik zou niet stemmen omdat ik het nog niet echt goed snap.
De les burgerschap was wel heel saai en heel ingewikkeld. Ik zou het dus liever over andere onderwerpen hebben.
Als ik iets in NL zou mogen veranderen zouden het meer veilige wegen zijn. Ik wordt best vaak bijna aangereden.
Waarmee beïnvloed de politiek jou?
Het vuurwerk verbod. Dat mag nu niet meer. Ik zou denk ik zeggen dat je samen moet gaan zitten met alle mensen waarom wel waarom niet. Ik zou het ook wel snappen waarom niet. Bijvoorbeeld als mensen er bang voor zijn of er gaat wel veel kapot.
Het is de regel dat het niet mag, maar mensen doen het toch wel.
15 jaar 4e klas
Ik hoef niet meer veel te leren want ik weet alles al. Ik had tijdens de les burgerschap eigenlijk alles zelf al uitgezocht. Dus toen vond ik het tot het einde heel saai omdat ik alle theorie al kende.
Het is belangrijk dat meer mensen stemmen.
Ik zou stemmen voor de andere mensen, voor de hele maatschappij, niet alleen voor mijzelf.
Iedereen zou moeten stemmen om het beter te maken in NL.
Ik denk dat het belangrijk is dat je mensen motiveert om te gaan stemmen.
Als je niet stemt, moet je ok niet zeuren dat je ontevreden bent. Dit is wel je manier om te veranderen.
Ik vind het in NL wel fijn dat er zoveel partijen zijn, je kan goed zoeken welke partij bij je past. Bv zoals in Amerika of Engeland, met maar 2 partijen, dat is veel te weinig en dan kan je helemaal niet goed kiezen.
25 jaar
Mensen en de regering moeten meer samen doen. Ze moeten de mensen laten meedenken, het draait immers om de burgers.
14 jaar
Je moet wel weten wat er echt anders gaat worden als je op een partij stemt.
Ik heb er niet echt veel over geleerd omdat ik de les niet heb afgemaakt. Ik ging weg van school.
Er is weinig eerlijkheid, als ik bijvoorbeeld ging zoeken op een partij, bijvoorbeeld de site van Forum, er stond dan dat ze socialistisch zijn.. maar volgens mij klopt dat helemaal niet. Als de info dan online niet klopt en ze zijn niet eerlijk, dan

weet je helemaal niet wat nou waar is en wat niet. Het is belangrijk dat partijen eerlijk zijn als je op ze wilt stemmen.
Er moet eerlijkheid komen anders weet je alsnog niet waar je echt op moet stemmen en of het klopt.
Ik mote er ook meer over leren om te weten waarop je echt stemt.
In vloed op mijn leven? Ja ik ben trans, dus ik sta al heel lang op de wachtrij voor hormonen. Ik vind dat heel lastig. Dat beïnvloed mij wel.
Ik zou dus wel stemmen op meer LGBTQIA's. Er moet verandering komen.
Ik zie het zo, je hebt allemaal een steentje, en als je verandering wilt kan je die verleggen. 1 steentje is niet veel, maar alle steentjes bij elkaar is wel heel veel.
Ik heb het er weleens over met mijn moeder, maar niet heel uitgebreid, ik ben nog een beetje jong.

Appendix 32.

This appendix contains the insights of YI5. This interview is seen as a double interview. It has functioned both as a youth interview as well as an Expert Interview, due to the fact that the interviewee has joined Young010 & Lokaal as a youngster. The interview insights are shared below and more details can be found in Appendix “25. Interivew ExI8 - Stichting Lokaal & Young010” on page 77

Appendix 33.

This appendix contains the setup and insights of Youth Interview 6.

Interview setup

This interview was structured as a co-reflection. The image at the end of this appendix shows the materials that were used within the setup of this interview.

Vellen invullen. Je kan er steeds kort even overna denken en dan de vellen invullen.

Wat vind je fijn? Dat jij het zelf invult? Of dingen op post its? Mag ik het opnemen?

Allereerst een opwarmertje met stellingen.

1. op basis van het eerste vel gaan we nu ideeën verzinnen. hoe kunnen we zorgen dat jij meer connect met de politiek?

Hoe zou jij anders willen leren over burgerschap?

2. Concepten. ik heb 3 concepten. Wat is je eerste indruk? wat zie je? Zou dit nuttig zijn? zou je dit gebruiken

Doorvraag vragen;

1. Hoe ervaar je

- Wat maakt het nuttig?
- Niet leuk?
- Waarom heeft het wel geen zin
- Waarom heeft het wel niet met je te maken?
- Hoe doe jij wel niet mee?

2. Hoe kun je

- Hoe dan wel leren over de politiek?
- Hoe inzien dat stemmen zin heeft?
- Hoe meer verbinding met jongeren en politiek?
- Hoe inzien dat het wel effect heeft?

3. Concepten delen

- Wat zie je?
- wat is je eerste indruk?
- waarom zou het wel / niet werken?

Interview insights

Burgerschap = nuttig? Ja / nee

Je leert meer over de maatschappij en de mensen om je heen enzo.

Ik zou het wel kiezen ik vind het wel belangrijk om te leren.

Politiek is leuk om over te leren

Nee ik niet, ik vind het saai. Ja gewoon, je doet niet zo veel.

Ja dat is wel zo, er wordt heel veel verteld.

Ik hoor ook wel van andere klassen dat ze gewoon opdrachten maken.

Ja dat is wel chill, ik vind het wel leuk. Het is leuk om te leren over iedereen om je heen.

Politiek niet, het gaat alleen maar over politiek. Ik hoef er niet over te leren je komt er vanzelf wel achter hoe het in elkaar zit.

Stemmen? Ja..

Ja het heeft wel zin.

Deels wel deels niet, ze doen niet alles wat je zegt.

Zou je mee doen?

Nee. Ik zie wel hoe het gaat. Of mijn ene stem nou zo veel uit maakt voor de politiek denk ik niet. Ik denk dat ze toch wel gewoon hun eigen plan trekken.

Ik zou wel stemmen maar verder niet echt iets doen met politiek, als je niet stemt komt je stem bij de grootste groep. Dat is vooral de reden.

Politiek invloed op mij?

Op dit moment? Nee. Vgm niet.

Ja wat zouden wij nu al met politiek moeten hebben.

Leren wat jij belangrijk vindt.

Ja niet, omdat het belangrijk is voor later. Je hebt een stem en die mag je laten horen. Je moet ook weten dat je ook mee telt.

Ik zou nu nog niet mee doen. Het is het ding van de politiek, doen zij het maar.

Ik denk ook nog niet dat we nu al zouden weten wat we zouden willen in de maatschappij.

Omdat we er nog geen les in hebben gehad. Als we nu al zouden mogen stemmen zouden we er wel les in moeten krijgen.

Als we nu al zouden moeten stemmen zou het wel makkelijker moeten. Ik denk als we 18 zijn hebben we nog wel wat levenservaring erbij. Dus dan zou het denk ik niet hoeven. Dan weten we het wel denk ik.

Heb je het ooit met je ouders over politiek?

Nee.

/Zou je iets veranderen?

De manier van lesgeven zou misschien wel anders moeten. We worden allemaal op dezelfde plek gezet, maar gaan allemaal een andere kant. Wat we leren snap ik ook niet allemaal. Bijvoorbeeld wiskunde, veel mensen zouden daar toch niet iets mee doen.

Als er geen regels waren zou het ook wel een puinhoop zijn.

Ik weet het niet, waar zou je moeten beginnen.

BLAD 2

Op zijn minst moet je toch leren hoe het in elkaar zit. Door het in de leerstof te verwerken.

Ik denk met een werkstuk, dan leer je opdrachten maken. Dit denk ik dat het beste is. Met opdrachten dan moet je het gewoon invullen.

Nee helemaal niet, die opdrachten zijn zo vaag.

Als het een duidelijke opdracht is is denk ik een PO beter dan een toets.

/in je eentje of samen?

In je eentje, ik zou het niet samen willen maken. Dan moet je weer rekening houden met de ander.

De les is vooral luisteren.

Ik vond naar school gaan vroeger wel leuk, maar nu niet meer zo. Ik vond het in de 1e en 2e leuk, nu wordt het allemaal te serieus.

Ja er is nu wat meer druk.

BLAD 2.

Een gastles. Iemand die een stemlocatie organiseert en daarover komt vertellen. Iemand die dan komt vertellen zo ziet stemmen eruit. Ja met voorbeelden geven, iets opzetten. En je echt het gevoel geeft.

Voor mij persoonlijk, echt een goed gesprek aan gaan werkt het beste. Erover praten, vragen stellen. Met de docent of met mijn ouders.

BLAD 3.

/eerste indruk?

Ingewikkeld en niet mijn interesse. Ja het stikstof probleem, dat is niet voor mij. Ik weet niet waarom ik dat meteen denk.

Ik heb er wel van gehoord maar het is moeilijk om er zelf iets aan te veranderen.

Ja dat er heel veel keuzes staan en je veel dingen kan aankruisen.

/stel dit zou tijdens de les zijn.

Ja saai denk ik. Dat is mijn eerste ingeving erbij. Meneer ... kan heel lang praten dus dat maakt het wel saai.

/wat is het?

Ja ze stemmen om te kijken wat het beste idee is om het probleem op te lossen.

Het hoeft niet van mij, maar als het moet dan zou ik het wel doen. Tijdens aardrijkskunde hebben we het wel over dit soort dingen.

/waarover dan meedenken. schoolreisje?

Ja als er meerdere opties zijn dan misschien.

/wordt er weleens gevraagd wat jullie ergens van vinden?

Ja als we ergens heen zijn gegaan dan misschien wel.

Ja techweek. Dat was wel leuk.

Ja je mag allemaal een ander onderwerp kiezen, ik vond het wel saai. Ik heb niet goed opgelet. Iemand die er gespecialiseerd in was vertelde erover. Het was steeds hetzelfde onderwerp. Het zijn van die nerds die het dan uitleggen. Niet echt iemand die het enthousiast vertelt. Het zou wel anders zijn als iemand anders het verteld.

Ik had a16 en houweling. Ik wist eigenlijk niet echt wat ik daar moest doen. Ik zat in de tweede en had niet goed opgelet.

Dit jaar hadden we T&T week. Voor het vak technologie en toepassing.

Je leert daar niks nieuws.

Het is wel leuk.

/zou je van te voren mee willen beslissen over de T&T week?

Ja, dan ga je wel echt iets doen waarin je geïnteresseerd bent. Dan zou je automatisch meer geïnteresseerde leerlingen hebben. Je kan beter 20 opties geven en dan leerlingen uit laten stemmen wat de leukste opties zijn.

/ zou het werken op school=I? stemmen op een onderwerp

Niet perse iedere week. Maar wel af en toe dat ze onze mening meenemen.

/Je mening geven over stikstof probleem?

Dat lijkt me wel ingewikkeld. Als dat over zon onderwerp moet gaan.

Ik denk niet dat het werkt, er komen vast een paar pipo de clowns die het niet serieus invullen. Ik zou het denk ik ook niet serieus invullen.

Het is ook te veel tekst. Het moet gewoon duidelijk, gewoon een zin.

PLAATJE 2.

Eerste indurk:

Moeilijk.

Vaste keuzes maken. Je kan niet echt wat invullen dus je moet ergens uit kiezen.

Politiek. En stemmen want dat staat in het paars.

/ken je stemwijzer?

Geen idee.

Ik zou denken dat ze vragen over hoe is de les van meneer .... Dat je van die kruisjes moet invullen.

Andere docent;

Toen de directeur er was had ze ineens alles voorbereid. Anders doet ze echt niks. En als ik een vraag stelt zegt ze dat ik opnieuw de opdracht moet doorlezen.

Het heeft geen zin om dit te leren in de klas. Want we mogen zelf nog niet stemmen. Dus dan heeft het geen zin.

/straks opdracht politieke partij oprichten.

Een beetje gemixt. Het is wel voor je toekomst enzo. Maar voorlopig doe je er niks mee dus dan denk je waarom doe je dit.

/liever op de vervolg opleiding leren?

Ja.

Ja ligt eraan welke opleiding, als je automonteur wordt heeft het geen zin om daar over de politiek te leren. De politiek helpt niet om die auto te laten maken.

/Als je mag stemmen ga je het doen?

Nee. Ik weet ook niet zo goed op wie ik het moet doen. Dus dan beter maar van niet.

Ik zou het denk ik wel doen maar wil wel weten waarop. Ik zou dan zon ding invullen en erachter komen op wie.

Ik weet denk ik al wel een beetje op wie ik moet stemmen. Ik had het er met mijn ouders over gehad.

OPDRACHT 3

/wat zie je?

Ja iets over de zorg, een rekening. Over de kosten van de zorg.

Ik dacht aan willem. Onze koning willem, leest altijd de kosten voor op zon dag.

Ik dacht aan een kunstwerk ofzo

Ik weet het niet echt.

/wat komt erbij kijken ? wil je leren over wat het kost

Ja ligt eraan of je interesse erbij ligt.

Ik denk het niet. Het is gewoon niet iets waarin ik geïnteresseerd in ben.

Nee ik zou ook niet willen weten wat het kost.

Het is iets voor grote mensen om over na te denken.

Je kan het wel wegstrepen, maar het is ook niet dat wij erover gaan. Ik denk dat de mensen in de zorg beter kunnen beslissen wat er weg moet dan ik.

Het is meer een taak voor de overheid.

/discussiëren jullie wel eens in de klas? Je mening geven.

Nee totaal niet. Het is altijd luisteren.

/envelop?

Ja het zijn de vragen die de grappenmakers stellen zegmaar.

En sommige dingen over zijn leven die ik ook echt niet wil weten.

Ik kan zelf geen vraag bedenken maar het zijn nu te veel dezelfde vragen.

Ik denk niet dat de les niet veel leuker kan. Stel je zit op K heb je nog leuke vakken waar je wat kan doen maar hier is het alleen maar theorie.

Als er een interessant onderwerp is zou ik wel opletten. Maar iets waar je interesse ligt, dat is er nu niet zo...

34. Interview YI7 - Coreflectie Wijkraadslid

Appendix 34.

This appendix contains the setup and insights of Youth Interview 7. Involving a young neighborhood council member.

Interview setup

This interview is structured as a co-reflection. The following questions have been asked involving corresponding worksheets.

Doorvraag vragen;

- Hoe ervaar je
  - Wat maakt het nuttig?
  - Niet leuk?
  - Waarom heeft het wel geen zin
  - Waarom heeft het wel niet met je te maken?
  - Hoe doe jij wel niet mee?
- Hoe kun je
  - Hoe dan wel leren over de politiek?
  - Hoe inzien dat stemmen zin heeft?
  - Hoe meer verbinding met jongeren en politiek?
  - Hoe inzien dat het we effect heeft?
- Concepten delen
  - Wat zie je?
  - wat is je eerste indruk?
  - waarom zou het wel / niet werken?

Interview insights

Ik werkte bij de AH daar had ik het niet naar mijn zin. Toevallig kreeg ik een brief, er komen wijkraadsverkiezingen, dat is iets nieuws en als 16 jarige kan je al opgeven. Toen had ik een beetje rondgevraagd bij vrienden, hebben jullie die ook gehad? Wat doen jullie er me? Veel zeiden, nee dat is niks voor mij, maar voro jou is het misschien wel wat. Toen dacht ik wel ja misschien past het meer bij me dan een albertheijn baantje. Je kan er wel wat mee verdienen. Het is echt een bjobaantje voor me, , het is iets wat ik leuk vind en je kan er wat mee verdienen. Toen dacht ik ja wil ik dit wel.. je moet ook met een foto, je komt op borden in de stad. Voor mijn school borden van mij heel groot. Dat vond ik minder maar het was best grappig. Wonderbaarlijk genoeg had ik ook nog eens stemmen, dat had ik niet verwacht.

Door die brief ging je het proberen?
Ja klopt. Toen zag ik ook pas overal om me ehen die borden. Als ik die brief niet had gehad was het me waarschijnlijk allemaal niet eens zo opgevallen zijn. Daarvoor was ik helemaal niet bezig met politiek. Er stond zoeits van je kan mee doen, mee doen in de buurt. Je krijgt wat verantwoordelijkheid. Hiervoor wilde ik er nooit wat mee doen. Maar het sprak me toch aan denk ik.
Toevallig kwam het op de mat, nu ik er eenmaal in zit ben ik er wel echt veel mee bezig en wil je van alles veranderen. Je kijkt er met andere ogen naar. Dat is zich bij mij meer gaan ontwikkelen.
Je krijgt telkens een inijkje over hoe dingen bij de gemeente werken, je leert hoe het in elkaar zit, hoe werkt het met macht en politieke spelletjes. Ik ben zelf niet aangesloten bij een politieke partij. Daarom heb ik ook nog niet zo snel mijn mening vast, dat hebben anderen om mij heen wel. Ik weet ook nog niet van alles hoe het zit. Ik weet nog niet precies wat ik alles overal van vindt.

/
We hebben nu een wijkakkoord opgesteld. Door te praten met wijkbewoners, maar ook met ambtenaren van de wijk.

We hadden met jonge wijkraadsleden een ongevraagd advies uitgezet over

1. Hoe ervaar je...

Over ervaring op de uitdaging op het land

Hoe ziet de burgerschaps politiek eruit?

- Je hebt meer invloed op de politiek
- Je hebt meer stemmen
- Je hebt meer invloed op de politiek
- Je hebt meer stemmen
- Je hebt meer invloed op de politiek
- Je hebt meer stemmen
- Je hebt meer invloed op de politiek
- Je hebt meer stemmen
- Je hebt meer invloed op de politiek
- Je hebt meer stemmen

Op welke manieren doe jij mee in de politiek?

Hoe ervaar je verbinding met de politiek?

2. Hoe kun je...

Het kunnen we verbinden met de huidige situatie een beetje beter te maken

Op welke manier leer jij het beste over de politiek?

- Op school
- Op de radio
- Op de tv
- Op de internet
- Op de radio
- Op de tv
- Op de internet
- Op de radio
- Op de tv
- Op de internet

Hoe kan jij beter connecten met de politiek?

3. Wat vind je hiervan?...

Hoe goed je het kunt verbinden met de huidige situatie

Positieve punten

- Makkelijk te doen
- Je hebt meer stemmen
- Je hebt meer invloed op de politiek
- Je hebt meer stemmen
- Je hebt meer invloed op de politiek
- Je hebt meer stemmen
- Je hebt meer invloed op de politiek
- Je hebt meer stemmen
- Je hebt meer invloed op de politiek
- Je hebt meer stemmen

Waarom zou het wel/niet werken?

- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?

3. Wat vind je hiervan?...

Hoe goed je het kunt verbinden met de huidige situatie

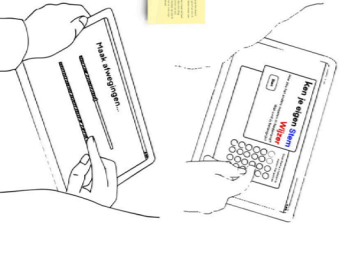
Eerste indruk

Moeilijk

- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?

Waar kijk je naar?

- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?

3. Wat vind je hiervan?...

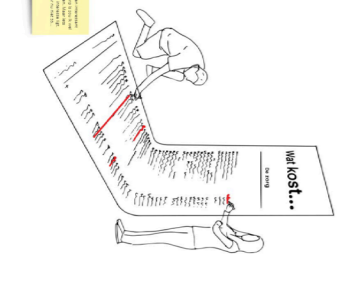
Hoe goed je het kunt verbinden met de huidige situatie

Eerste indruk

- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?

Waar kijk je naar?

- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?
- Waarom zou het wel/niet werken?

Interview Y17 - Coreflectie Wijkraadslid

1. Hoe voel je het?

/Hoe voel je het?

Ik heb het leuk. Het is leuk om ervaringen uit te wisselen, zeker met leeftijdsgenoten dan zit je sneller op een lijn. Uiteindelijk hebben we dus mee onze handtekening gezet onder een project van schiekade. Met de boodschap, vraag eens meer aan jongeren om advies.

jongerenparticipatie. Dan is het toch wel vet als je naam eronder staat, wijkraadslid Crooswijk.

Je wordt best in eht diepe gegooid, en ehbt ook niet echt een idee wat je aan het doen bent. Het is leuk om ervaringen uit te wisselen, zeker met leeftijdsgenoten dan zit je sneller op een lijn. Uiteindelijk hebben we dus mee onze handtekening gezet onder een project van schiekade. Met de boodschap, vraag eens meer aan jongeren om advies.

/hoe jongeren zich aangesproken laten voelen?

Het is lastig. Veel mensen denken het speelt heel ver weg af. Je hebt misschien niet zo door dat het binnen je eigen stad afspeelt. Je weet wel Rutte is den haag. Maar wat er allemaal in je stad afspeelt, heb je niet zo door. Je weet meestal wel wie de burgemeester is, maar meer dan dat, geen idee. Als je iemand in je omgeving hebt die zich verkiesbaar heeft gesteld herken je het ineens. Dan zie je hé dat is...

Hoe meer mensen je deel maakt van de politiek hoe meer je die omgeving bereikt. Meer mensen maken dan kennis van die politiek als ze iemand kennen die erin deelnemen.

/reacites?

Er kwamen positieve reacites, maar ook huh vindt je dat interessant? Of hoe kom je er bij. Je moest je ook al in januari verkiesbaar stellen, daarna was ik het eignelijk alweer een beetje vergeten, dan denk je ineens ohja... dat is wel spannend ook. Je hebt je verkeisbaar gesteld dus je moet ook iets van campagne voeren. De campagne vond ik wel het minst leuk. Het voelt toch beschamend op de een of andere manier. Omdat je echt op zon foto moest, met zon witte achtergrond en witte flits. Het voelde niet heel stoer ofzo om verkiesbaar te staan. Nu achteraf misschien wel, maar toen niet.

/waarom toen niet?

Het is wel lastig, zeker die tijd was corona heel erg dat iedereen er klaar mee was. Vooral als je steeds hoort ja het is poitiek, niemand heeft er vertrouwen in. Dan ga je er tcoh deel van uit maken als je je verkeisbaar stelt. Misschien speelt dat wel mee. Dat wrodt toch van bovenuit opgelegd in de politiek. En als je dan in een wijkraad zit, gooien ze je op een hoop met alle politiek. Dat hoort bij elkaar. Ik denk ook wel daarom.

/het vertrouwen in de politiek, hoe ervaar je dat?

Ja dat vind ik wel lastig, want ik heb geen idee wat er echt precies daar omgaat. Ik spreek wel msenen die wel echth bij zon partij zitten. Als ik dan met hen spreek, het is ook een soort spelletje, dus het is wel logisch dat je het niet snapt. Het is niet zwart wit, dus dat is lastig aan politiek, er moet toch een keuze komen. Zo voelt het ook wel, als je naar debatten kijkt. Het is niet zwart wit. Er moten een soort van keuzes gemaakt worden en er is niet altijd een geode keuze. Het debat gaat nu misschien meer over het winnen ipv met elkaar in gesprek gaan. Dat mis ik denk ik wel vaak.

Eindpresentaite. Hoe kan je nou het gesprek hebben zonder dat er meteen een uitkomst uit moet komen, dat je wel naar elkaar luistert en de standpunten naar voren komen. Een debat gaat heel snel echt over het winnen. Dat is voor mij niet perse waar de politiek over hoort te gaan. Dat voel tniet helemaal juist.

/in de wijkraad debatten?

Bij ons is het soms, we hebben de pieten discussie gehad. Ik had niet direct zoiets ik ga mijn mening over tafel gooien. Voor mijn gevoel zitten we er voor wat het beste is voor de wijk. We hbben wel die momenten gehad, ik hoorde ook wel andere wijkraden waar het anders is.

/burgerschap/ maatschappijleer op school?

Ik zit op de vrije school. We hebben het niet als vak. Ik heb het nooit gehad op die manier. Bij ons zit het verwerkt in periodes. We hebben allerlei periodes zoals geschiedenis enzo. We hebben wel wat gehad over de politiek in NL dan mochten we zelf politieke partijen oprichten, iemand was minister president. Je moest jou partij, dat was gewoon ingedeeld door de docent. We hebben in heel veel periodes dat het terug komt. Ook bij biologie periodes komt het wel terug. Het is niet letterlijk als vak maar het wordt ook verwerkt in andere periodes. Burgerschap komt bij ons in elke periode wel terug. Ik heb nu architectuur, dan krijg je les over de stijl, hoe zie je dat terug, dan ga je rondjes naar de kerk of het depot. Uiteindelijk ga je je huis schetsen en op schaal en het bouwen.

/partij naspelen? Enige politiek

Eerst dus een week echt les en de uitleg. Daarna speelden we een week dat spel. Dit jaar hebben we sociale driegeleding. Dat gaat ook over economie, vrijheid gelijkheid broederschap. En een periode maatschappij geschiedenis. En we hebben ook nog stage enzo, hoort ook bij maatschappijleer. Een maatschappelijke stage, bij een klas of een vrijwilligers organisatie. Die periode politiek was politieke besluitvorming. Grote denkers en rechtstaat, over Freud en dat soort dingen. Maar ook verzorgingsstaat.

/voorbeeld school, het heeft niks met mij te maken

Ik denk een eigen partij oprichten zet je heel erg zelf aan het denken. Betrek het op jezelf, wil je een vliegveld ja of nee. Neem hele extreme voorbeelden, dat kan duidelijk maken dat het ook betrekking heeft op jou. Maar ook concrete voorbeelden zoals langs op het stadhuis, of iemand van de gemeente bij jou op school, of tweede kamer. Dat je meer laat zien dat het dichterbij is. En ook debatteren ik denk dat dat dat wel leerzaam is. Het groot jongerendebat dat klinkt wel heel leuk.

Zoiets moet ook inbouwen, het eerste jaar vind iedereen dat misschien niet zo heel bijzonder. Ik denk dat dat ook wel samenvalt met burgerschap en maatschappijleer. Ookal binnen de school kan je een verschil maken zoals een leeringenraad en studentenraad. Dan heb je ook wel door dat je via daar ook een soort mini politieke kan starten.

/zelf mensen om je heend ie er minder mee bezig zijn?

2. Hoe voel je het?

/Hoe voel je het?

Ik heb het leuk. Het is leuk om ervaringen uit te wisselen, zeker met leeftijdsgenoten dan zit je sneller op een lijn. Uiteindelijk hebben we dus mee onze handtekening gezet onder een project van schiekade. Met de boodschap, vraag eens meer aan jongeren om advies.

Ja ik denk bij mij in de klas dat veel mensen er niet heel erg mee bezig zijn. Laatst kwam ik erachter dat een paar vrienden, iemand zat ook bij een politieke partij. Je moet er toch een beetje achter komen, niemand spreekt zich er echt over uit. Als je een hele sterke mening hebt kan je er ook mee naar beneden gehaald worden. Ik denk dat dat er ook wel voor zorgt dat als je dan bij een politieke partij zit, weet je hoe snel mensen het met je oneens kunnen zijn. Dan kom je er ook niet zo snel achter wie het interessant vindt.

Er is een soort stereotype waar mensen veel aan denken, bv ik zit bij groen links dus je wilt alleen maar plantjes. Je moet super sterk in je schoenen staan. Er zijn zoveel meningen, het vergt super veel moed en wilskracht om je zo uit spreken.

Je moet het maar durven om er zo iets van te vinden.

/je meot ook alles weten om mee te kunnen doen?

Ja als je het kleinste al niet weet is dat al niet goed genoeg. Kan je op onderuit gehaald worden.

Ik vind zelf dat het niet zou hoeven, iedereen die zou willen mee doen moet mee kunnen doen. Er zijn veel manier waarop dat kan, een bewoners initaitef. Heel veel mensen weten ook niet dat dat er is. Zichtbaarheid is ook wel een van de grootste punten. Er is politiek in den haag dat weten we allemaal wel. De zichtbaarheid dat het ook dichtbij jou is is wel het belangrijkste. Daar hebben wij het in onze wijk ook over, hoe kan het nou dat het zichtbaar is. Er zijne cht goede dingen maar als het niet aankomt werkt het niet.

Het was ook pas toen ik verkeisbaar was dat ik zag, overal op elke hoek van de straat zie je in poster. Ookal staat het overal en het komt op tv. Maar toch is de opkomst zo laag, maar 30% in mijn wijk dat is echt heel weinig. Daar gaat ook iets mis terwijl er alleen maar goede bedoelingen achter zitten.

3. Hoe voel je het?

COREFLECTIE

1. J

Je zou een soort van op school stemmen? Ja dat klinkt wel leuk. Het is anoniem dus iedereen kan zijn mening zeggen. Er zijn alleen maar goede ideeën en je kijkt naar een oplossing dus dat werkt dan wel fijn denk ik. Ik denk dat dit soort vragen mensen wel aanspreken omdat je dit ook wel vaak hoort.

Ik denk dat dit mensen meer aanspreekt dan weer een les NL ofzo. Het zal ook wel echt even inkomen zijn. Je moet ook leren om je mening te geven enzo. Je kan je mening geven en misschien zelfs wat schrijven om uitleg te geven bij je onderwerp. Ik weet niet of het echt stemmen moet heten. Want het is meer wat zou jij doen, een eigen interpretatie. Dat past dan niet helemaal bij elkaar. Maar je mening geven, zeker als iet sis wat je vaak hoort. Het zou ook kunnen gaan over roken of zoiets. Alcohol roken ofzo, hogerejaars over een mbo, dat leerlingen daar wel treffende dingen uit kunnen zeggen. Misschien verzamel je alles en zoek je de mooiste dingen uit en stuur je dat op naar de politiek. Dan stel je samen iets op.

/2

Stemwijzer in de klas? Ik heb zelfs wel een stemwijzer ingevuld, ik vind het altijd vragen, je wil dat er de beste oplossing uit komt. Maar met heel veel dingen wee tje het niet, je kan die vragen niet beantwoorden. Je kan 100 voordelen opnoemen maa rook 100 nadelen. Of belasting, ik weet er nog niet echt iets van dus dan kan je ook je mening niet geven. Ik wil het beste maar kan nu niet verzinnen wat he beste is. Het zijn onmogelijke vragen, wat logisch is want de politiek is onmogelijk. Maar dat maakt wel snel dat je denkt, ja laat maar.

Wat je zou kunnen doen is dat je 10 begrippen moet noemen die nu het eerst in je opkomen. De ene noemt misschien groen of natuur, en een ander noemt meer vrijheid of dat soort dingen. Dan komen er misschien op die manier dingen naar voren die jij belangrijk vindt. En vul vooral in wat het eerste in je opkomt.

Als je begint met wat vind jij nou belangrijk, dan begint het in ieder geval bij jezelf. Als je meteen het zo groot maakt, kunnen veel jongeren het ook nog helemaal niet overzien. Stel je zou later een normale kieswijzer maken. Dan kan je zeggen heb je nog wel gedacht aan... al die moeilijke woorden erin dat helpt ook zeker niet mee.

/kinder stemwijzer?

Ja ik denk wel een simpele kieswijzer voor mensen die moeite hebben en het niet overzien dat dat wel een hele goede is om het te overzien. Dan hoeft het niet eens stemwijzer te heten, maar wat vind ik nou belangrijk. Dan kan je het later de volgende les pas hebben over goh, dit is nu dus ook de politiek. Ik denk dat je daar winst behaalt. Mensen haken heel snel al af als je zegt we gaan een politieke stemwijzer invullen.

/3

Bij dit plaatje ga je zelf kijken naar wat voor bedragen erin en uit gaan bij de Nederlandse kas. Ik kan me herinneren dat wij ook een keer gekeken hebben naar wat voor schulden landen nou eigenlijk hebben. Dat zijn echt bizarre bedragen. Het is wel heel interessant om te kijken, van nou we hebben geld, maar eigenlijk ook niet want we staan in de min. Dat snap ik nog helemaal niet. Ik denk ook dat niet iedereen dat snapt. Soms valt het me ook echt tegen juist hoe weinig die hoge piefen kunnen uitleggen, dat merk ik dan omdat je een vraag stelt.

De wereld draait natuurlijk om geld dus het is wel interessant om daarnaar te kijken.

Appendix 35.

This appendix contains the setup and insights of Youth Interview 8. Involving a young neighborhood council member.

Interview setup

This interview is structured as a co-reflection. The following questions have been asked involving corresponding worksheets.

Doorvraag vragen;

1. Hoe ervaar je
  - Wat maakt het nuttig?
  - Niet leuk?
  - Waarom heeft het wel geen zin
  - Waarom heeft het wel niet met je te maken?
  - Hoe doe jij wel niet mee?
2. Hoe kun je
  - Hoe dan wel leren over de politiek?
  - Hoe inzien dat stemmen zin heeft?
  - Hoe meer verbinding met jongeren en politiek?
  - Hoe inzien dat het we effect heeft?
3. Concepten delen
  - Wat zie je?
  - wat is je eerste indruk?
  - waarom zou het wel / niet werken?

Interview insights

Wijkraadslid

- Hoe oud ben je
- Waar zit je op school
- Sinds wanneer houd je je bezig met politiek?
- Wijkraadslid sinds?...
- o Waarom
- Hoe is het om als jong iemand in een wijkraad te zitten
- Samen met je vader?

School

- Het vak burgerschap/ maatschappijleer
- Hoe vind je het vak burgerschap op school?
- Hoe zou het meer gegeven moeten worden?
- Hoe meer jongeren actief krijgen?
- Wat moet je nou leren over... om te gaan stemmen etc.

Tilburg. Journalistiek. 2e jaar
18 havo. Enige dorpsraad.

Veel contact gehad met jongerenwerk in rozenburg. Mn vader zat in de gebiedscommissie. Ik moest iets doen voor mn profielwerkstuk dus zo daar al bij gekomen. Sportactiviteiten georganiseerd oor de jeugd in het dorp. Toen zei mh vader die zei dorpsraad, kan je ook aan mee doen. En interessant om te leren hoe het in elkaar zit bij de gemeente. Gesproken met mensen in de gebiedscommissie of het wat was.

Ja het bevalt, maar soms een heleboel gedoe. Brug is kapot, pond eruit, hele actie groep. Gedemonstreerd. Zeker wat we voor elkaar gerkegen hebben met de jonge wijkraadsleden. Ingesproken voor de provnicie. Jammer dat we op zon manier aandacht vragen. Dorpsakkoort ging wat stroef. Soms verdwaal je in de ambtelijke wereld. Wijk aan zet, het hele gebeuren met de wijkraden. Het leefde niet onder de bevolking. Zeker niet in rozenburg. Hyperlocals, super lokaal nieuws. Wij zijn de oren en e ogen van de wijk. Dat

The image shows a collection of materials used for the interview. At the top, there are 12 yellow sticky notes arranged in two columns of six. Below the sticky notes are three worksheets, each titled '3. Wat vind je hiervan?...' and containing sections for 'Eerste indruk', 'Waar kijk je naar?', and 'Waarom zou het wel/niet werken?'. The worksheets are illustrated with line drawings of people interacting with the materials.

Interview Y18 - Coreflectie Wijkraadslid

concept staat me wel aan. Maar dan moeten ze ons wel seirues nemen. Dat gebeurt

Gemeente niet zo politiek wel. Ik studeer journalistiek. Dus dan moet je er wel wat vanaf weten. Ik wilde altijd al iets met de media doen. Voor mijn contacten is het nu wel heel handig. Ik weet gewoon hoe het in elkaar zit. Als ik er later een stuk over ga schrijven weet ik wel hoe het werkt. Vrienden moet ik heel erg aan trekken. Met jongeren en young010 jongeren participatie georganiseerd. Het werkte wel, maar alleen de groep probleem jogneren die altijd in het huis van de wijk waren die waren er wel. De jongeren van mij in de basisschool waren er niet. Ik heb niet het gevoel dat ze niet voor iets willen vechten. Geïnteresseerd zijn is een en er dan nog wat mee doen is nog een stap. Maar ik wil me wel hard maken voor de jogneren daar. Als we ooit ergens gestudeerd hebt wil je terug. Het is voor mij het belangrijkste dat ik er zelf veel van leer. En iets veranderen is mooi meegenomen. Zonder vergoeding had ik het ook niet gedaan. Heel veel dingen doen naast mijn studie ook nog en nog wijkraad. Kan ik nog onderweg doen. Gemiddeld een keer per week een vergadering. 2 uur en dan voorbereiden 4 uur per week minstens.

/asl jong iemand in de vergadering
Soms is het ook heel saai. Sommige onderwerpen gaan me niet aan. We hebben ook iemand van 80. Sommige mensen kunnen zich helemaal druk maken over dingen, bv bomen kappen. Soms heb ik een vergadering niet gezegd. Dan baal ik wel van mezelf. Van zeg nou gewoon wat. Ook informele overleggen zei ik ook weinig. Ik doe theater, dus ik ben niet bang om mh mond open te trekken. Het is een hele nieuwe setting. Wij doen echt echt wel fomerler in rozenburg. We waren tot 12 jaar terug zelf een gemeente. Als ik het hoor van andere wijkraads leden. Morgen vergadering. Het heeft ook te maken met hoe je wijkraad in elkaar zit. Of het goed klikt.

/maatschappijleer
Ook alweer even geleden. Ik weet wel dat ik dat hele lokale, dat het zo dichtbij kan zijn, dat heb ik wel eens gemist. Maar ook dat het heel leuk kan zijn om je er mee bezig te houden. Politiek wordt gezien als een heel formeel iets. Je weet wie de vvd is. Hoe de 2e en 1e kamer in elkaar zit. Daar ga je soms wat dieper op in en soms niet. Je moet bijbrengen dat het heel leuk kan zijn. Je moet jogneren erin trekken want het is hun toekomst. Dat he heel leuk kan zijn om met politiek bezig te zijn. Handiger om aan iemand te vragen die het niet interessant vindt. Voor de gene die het wel leuk vinden moet je het duidelijk maken van is het zo makkelijk.

Ik noem nooit het woord politiek. Ik werk voor de gemeente zeg ik dan. Als ik het er met mensen over heb dan zijn ze ook wel geïnteresseerd. Laatst voorbeeldje uit de kroeg, was ik er met iemand over praten. Die zij jij kan ook alleen maar politiek lullen.

Vorig jaar haddenw ij nog maatschappij vakken, politiek economie en recht. Een niveautje hoger. Het was veel theorie. Het is me niet speciaal bijgebleven.

Ik denk dat het belangrijk is om het op henzelf te betrekken. Wat heb ik er nou indirect mee te maken. Als je politiek zegt denk je meteen aan de tweede kamer. Onze inwoners verwachten snel verandering. Als dat niet geregeld word krijgen wij senl het verwijt. De oude mensen zullen vast zeggen dat het nog bere wat toen we zelfstandig waren. Er is een facebook pagina, rozenburgs wel en wee.

Wijkraad is ook een keer in de vier jaar. Het is maar een bepaald moment waarop je je kan opgeven. Wij hebben een kinderburgemeester geahd, dei kan wel de belangen behartigen, ze willen de speeltuin.

//26.
Eerste indruk dat je gaat stemmen. Wat daar uitkomt zou dan de mening van de school precies. Iemand die een stembiljet invult. Bij bewonersinitatieven gemerkt. Zodra het niet leeft. En niet bekend is. Gaat het niet werken, gaat er neimand stemmen. Het moet bekend zijn. Week telling, dan zou het wel kunnen werken. Begin eens met eens in de maand. In de maatschappij les dan is het wel wekelijks en interessant en dan wellicht daarover in debat. De politiek in school. Je gaat niet

Ohja setmwijzer. Online. Hetzelfde als net. Een stemwijzer. Stemwijzer voor de stemwijzer. Dat zou denk ik wel werken omdat je begint met eigen interesses. Dan snap ik wel dat je naar stellingen gaat die zij belangrijk vinden. Dan krijg je een partij die daarbij overeen komt. Niet om jogneren meteen aan een partij te binden, wat kan jij doen binnen de partij of voor deze onderwerpen. Wat kan jij hieraan doen. Iets dwingen werkt averechts. Door dingen aan te raden. Wat ik bedoelde met, het leek net alsof je vind dit belagrijk dus je moet dit doen. Denk hier eens overna...

De miljoenen nota onder elkaar. Is dat wat ik zie. Ik weet niet echt wat ik zie. Je gaat in op het zorg systeem. Wat is wel wat is niet nodig. Waar je op kan bezuinigen of waar meer geld naar toe moet. Het is wel een grappig idee, leuk om ermee bezig te zijn. Als je het er dan overhebt hoe je ze mee krijgt. Politiek bewust zijn wel, zoveel geld waar moet het naartoe. Waar we het net over hadden het deelnemen. Dat zie ik hier dan weer minder. Je eigen land en je belastingen binnen zien te halen. Mini game.

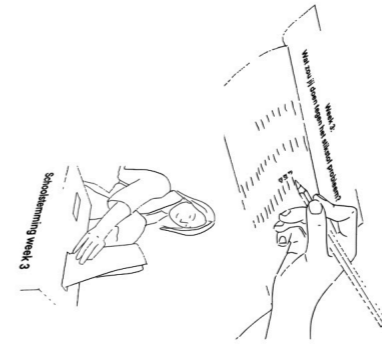
3. Wat vind je hiervan?...

Wat denk je dat onderstaande onderwerpen inhoudend? Spreek het je aan? Waarom wel, waarom niet?

Eerste indruk?

Waar kijk je naar?

Waarom zou het wel/niet werken?

3. Wat vind je hiervan?...

Wat denk je dat onderstaande onderwerpen inhoudend? Spreek het je aan? Waarom wel, waarom niet?

Eerste indruk?

Waar kijk je naar?

Waarom zou het wel/niet werken?

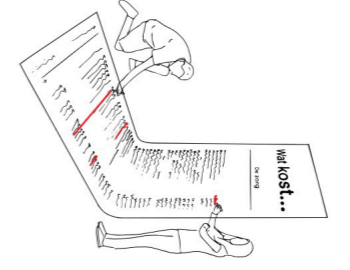
3. Wat vind je hiervan?...

Wat denk je dat onderstaande onderwerpen inhoudend? Spreek het je aan? Waarom wel, waarom niet?

Eerste indruk?

Waar kijk je naar?

Waarom zou het wel/niet werken?

Appendix 36.

This appendix contains the setup and insights of youth interview 9. Involving an MBO student who is also a board member at JOB MBO.

Interview setup

Intro Anna

- Over mezelf; delft, IO Tu Delft, Stage dus afstuderen
- Elke stem telt
- Onderzoek burgerschap; daar het verschil maken
- hoe ervaren jongeren de les + hoe (verwachten) ze te participeren

Korte Intro X

- Wie ben je?
- Welke opleiding?

JOB MBO

- Wat doen jullie allemaal?
  - inzetten voor MBO'er → hoe doen jullie dat?
- Hoe is JOB opgezet? Ook volwassenen, als baan die dit mee doen?
- Waarom heb je gekozen voor dit jaar

JOB MBO & burgerschap

- Onderzoek; MBO studenten geven burgerschap een 5.8
  - niet veilig voelen, niet om hun mening gevraagd, docent; veilig, kwaliteit, manier van bevraging
- Jaarplan; beter burgerschap
- Hoe hebben jullie dit onderzoek gedaan?
- Wat zien jullie vooral?
- Wat denk je dat het belangrijkste is?

ONTWERP STAPPEN

Kort mijn framework laten zien + ontwerprichtingen.

- Welke richting zou jij kiezen en denk je dat het meest waardevol is?
- Wat zou het meest effectief zijn?

IVAR als MBO student

- Hoe ervaar jij zelf het MBO en burgerschap?
- Hoe ervaar jij zelf de politiek?
  - Voel jij je betrokken?
  - Doe jij mee?
  - Snap je hoe het werkt?
- Wat zou je zelf graag anders zien?
  - Bij burgerschap?
  - Bij de politiek?

Interview insights

LOB burgerschap en cultuur. Ik zet me nu volop in voor het studentenleven in van MBO studenten. Studie Multi media design.

Bij job gekomen; JOB vertegenwoordigd alle mbo studenten maar JOB heeft als achterban studentenraden van scholen in heel Nederland, ik zat in zo'n studentenraad. Zo terecht gekomen bij job. Door een evenement, een corona

brainstorm op de UVA ook mede georganiseerd door ISO en wij konden meedoen als studenten het was een hele toffe avond. Ik vond het een trigger, zeker omdat het best wel verdeeld was zowel mbo hbo als wo. Wo studenten waren zo verbaasd, dat MBO studenten ook mee wilden denken. Dus toen dacht ik hier is nog wel een slag te slaan.

Ik hoor vaak dat mensen dan zeggen oh die studie, doe je HBO. Nee MBO, dan zijn ze helemaal verbaasd, van oh wat leuk dat je dan helemaal hier bent om mee te denken. Alsof het een uitzondering is dat MBO studenten meedenken over corona vraagstukken.

Studentenraad; Ik werd in eerste instantie gekozen als klassenvertegenwoordiger, dan kom je in de deelraad. Toen ze een voorzitter moesten kiezen vonden mensen mij wel geschikt, ik dacht ja laat ik het maar proberen. Het beviel wel goed.

Medezeggenschap ik lagen opgedeeld; kaslensvertegenwoordig, deelraden, voorzitter deelraad; die is landelijk. CSR; laten we het gewoon proberen.

Bestuur elk academisch jaar gekozen; eind vorig jaar ingehamerd nu tot juni, je mag zolang je mbo student solliciteren voor bestuursjaar.

/Wie solliciteerd vooral voor nieuw bestuur?

Nu vooral vanuit de lokale medezeggenschap moeten we het van hebben, daar solliciteren de meeste studenten uit. We proberen vooral veel jongeren te inspireren om dat te doen. Als je solliciteert en je hebt al enige ervaring met dit soort dingen heb je wel een voorsprong.

/hoe zijn jullie de stem van MBO, je inzetten voor MBO zijn?

Twee jaarlijks onderzoek, JOB monitor; 22000 keer ingevuld. Dat is een grootschalig onderzoek. Maar ook onderzoeken in kleinere groep; in gesprek met studenten. Februari een debat in de tweede kamer. Dus we doen elke keer weer een ander thema te pakken waarop studenten input kunnen geven.

Met die input gaan we naar de politiek; met fracties, met het ministerie van onderwijs, met mbo raad, vertegenwoordigers van alle ROCs in Nederland, zo proberen we het te lobbyen.

/ onderzoek JOB mbo

Job monitor 2022 resultaten. Afgelopen jaar hadden we dus een respondentie van ongeveer 45 %.

Als JOB mbo proberen we ook studenten en politiek dichterbij elkaar brengen. Daarom zijn we ook heel erg blij dat we een evenement in de tweede kamer hebben. We organiseren het Met fractie denk.

Heel weinig mbo studenten in de kamer zitten, werkelijk eigenlijk geen. Studenten voelen zich niet perse gehoord, het is nooit echt over het mbo gegaan. Daar zien wij wel dat je er bruggen in kan slaan. ; representatie.

Burgerschapsonderwijs helpt daar wel bij, de interesse begint er wel; maar je moet eigenlijk meer toegankelijke initiatieven hebben. Die echt de politiek bij de studenten gaat zetten. Door te doen gaan men het ook leuker vinden. Ik had nooit voor een bestuursjaar gekozen als ik niet naar die evenementen geweest en die input had gegeven.

Het probleem tackel je als er meer initiatieven zoals wij doen.

14.13

Debat; iedereen die zich heeft aangemeld, dan debateren over ons jaarplan.

20.00

Docenten;

In het begin van het jaar bestuursgenoot eruit gestapt. Toen nam ik portefeuille lob burgerschap en cultuur over. Het ministerie nodigde ons vaak uit om daarover in gesprek te gaan. Wij hebben dan interactieve sessies over het burgerschapsonderwijs.

Tegenstelling; wij zijn heel erg van de five lifeskills in het burgerschap. Vooral hoe jij een goede burger bent. Het aanvragen van verzekeringen, belasting betalen, etc. waar studenten echt wat aan hebben en de verplichting die je hebt als burger maar waar je eigenlijk niet over leert. Je ziet wel dat met name wat oudere docenten hebben zoiets van we hebben al zo weinig burgerschap dan hebben we te weinig tijd over voor de politieke dimensie. Maar je leert letterlijk om een goede burgerschap te zijn. De politieke dimensie, daar hoeft wat ons betreft niet

Appendix 37.

heel veel verdieping in, maar je moet het dicht bij het individu houden. We zijn ook voor het afschaffen voor landelijke examens. En liever niet als een test; abc. Maatschappelijke stage. We willen dat scholen er vrij in zijn om dat zelf te kunnen betalen, mits ze voldoen aan de Examencommissie voldoen. Dat is nu dus de discussie burgerschap wordt op heel veel verschillende manieren gegeven, we vinden dat het gecontroleerd moet owordne. In amsterdam spelen er weer andere dingen, daarvoor vinden we dat die inspanningsplicht erin moet. Maar schriftelijke examens hoeft niet. Iedere school is er nu echt vrij in, het mag vrij blijven maar de kwaliteit van het onderwijs moet blijven. Onafhankelijke examencommissie van burgerschap wordt nu vormgegeven.

26;50.

Burgerschap opnieuw indelen.

Die lifeskills willen we graag doorvoeren. Het echt bij de student houden. Het leifst zien we daar ook voor maatchappelijke stage. Wij zeggen gewoon dat schoeln daar vrij in zijn. Maar we willen af vand at schriftelijke examen. Door ervaring en medezeggenschap willen we mensen motiveren. Om maatschappelijker betrokken te zijn en te weten wat je moet doen als burger, mentaal welzijn en gezond leven etc.

Politici zijn eigenlijk ook maar mensen. ze zijn niet heel anders dan jongeren. Na een informatieve avond doen we meer mee.

Gek voorbeeld; AsVa; gevraagd. alle hbo en wo studenten en ze willen dat ook met mbo studenten. ik ben toen gevraagd voo rhun sollicitatie commissie voor het nieuwe bestuur.

LAKS

correspondent; artikel doorsturen naar Ivar.

bevoegdheid gaat veranderen.

in de klas; studenten zich niet comfortabel voelen. met de invloed van docenten hoe dat wordt gegeven. als je echt verandering wilt maken. verandering begint in de klas. het gebeurt allemaal in de klas. We bekenken vanalles bovenaf maar in de klas, daar moet het gebuieren. laten we wel zijn dat onderzoek wordt nu uitgevoerd. het wordt gepubliceren, gaat het gebuieren in de klas.

het staat in de werkagenda, fijn opgelost, we kunnen weer door.

per klas per situatie.

Huidige portefeuille houder burgerschap,

stuur vooral studentenraden van scholen een mailtje; die staan er voor open.

vertegenwoordigers van scholen van Rotterdam praten we vaak over thema's in mbo.

This appendix contains the setup and insights of the questionnaire after the province game in Overijssel. In total 105 youngsters filled out the questionnaire.

Interview setup

A questionnaire with eight questions was shared with in total 105 youngsters.

The following quesitons were askes;

- Hoe oud ben je?
- Wat vond je niet leuk aan deze les?
- Wat voor nieuws heb je geleerd?
- Hoe kijk je (na deze les) naar de provinciale staten en wat zij doen?
- Ga je stemmen voor de provinciale staten?
- Waarom ga je wel, of juist niet stemmen?
- Stemmen heeft zin [likert; 1-10]

Interview insights

Below a few of the answers and the main insights are shared.

Onderwaardering: huh doe jij mbo?

Klassenvertegenwoordiger, raad, bestuur...

Geen mbo'ers in de kamer, we voelen ons niet gehoord

Ik hoor vaak dat mensen dan zeggen oh die studie, doe je HBO. Nee MBO,

Ik ben bij JOB gekomen omdat ik eerst in een studentenraad zit. Ik werd in eerste instantie gekozen

Heel weinig mbo studenten in de kamer zitten, werkelijk eigenlijk

Burgerschapsond erwijs helpt daar wel bij, de interesse begint er wel; maar je moet eigenlijk meer toegankelijke initiatieven

Tegenstelling; wij zijn heel erg van de five lifeskills in het burgerschap. Vooral hoe jij een goede burger bent. Het aanvragen van verzekeringen, belasting betalen, etc. waar studenten

We zijn ook voor het afschaffen voor landelijke examens. En liever niet als een test; abc. Maatschappelijke

Die lifeskills willen we graag doorvoeren. Het echt bij de student houden. Het leifst zien we daar ook voor maatchappelijke

in de klas; studenten zich niet comfortabel voelen. met de invloed van

wat vond je leuk aan de les		niet leuk aan de les		wat voor nieuws heb je geleerd		hoe is je houding naar provinciale staten veranderd tov voor de les		ga je stemmen?	
De meningen	Je eigen mening	dat niemand het	De korte pauze	Meer geleerd over de potjes van de	Lang doordenken, veel nieuwe	Hetzelfde	Super leuk	Ja,Omdat ik het	Nee, Niet zoveel
Het was grappig, leerzaam en een	Mochten een	Nou was niet met	Praten	Dat ver moet door	Hoe het werkt in	Normaal	Lijkt me wel leuk	Ja,Elke stem telt	Nee,ik doe niet
Leerzame les op een mooie locatie. Ook het nadenken	Discussies	geklier van andere	Debatteren, omdat ik dat	Dat veel moet	Over wat de taken zijn van d	goed	Anders	Ja,wel	Nee,ik weet er te
We mochten een eigen partij kiezen	Keer in t echt zien	Het praten in een	Dat we niet de	Hoe het gaat in	Wat onder	Het interesseert	Hetzelfde	Ja,Omdat ik dat	Nee,ik ben nog
Discussie	De camera als je	Lang stil zitten	Veel praten	Wat de provincie bepaald en waar	Hoe je een debat	Dat iedereen	Ik weet we meer	Ja,belangrijk	Nee,Omdat ik
Dat we konden	Heel leuk om met	De tijd. Had het	Ik kon er soms niet helemaal tussen komen	Hoe zo'n provincie	Hoe het hier gaat	Erg belangrijk	Hetzelfde	Ja,meer voor	Nee,ik heb echt
Heel leerzaam en	Alles	Dat je moest praten en dat je	Uitleg alles	Hoe zo'n	meer van de	Niet veel anders	Het is lastiger dan	Ja,Is belangrijk.	Nee,Daar ben ik te
Ik vond het wel	Het discussiëren	Het heeft niks met onze opleiding te	Andere partijen	Hoe het werkt	Hoe het gaat dat	Niks anders dan	best veel taken	Ja,ik stem altijd	
Discussies voeren	discussies voeren	Langdradig		Hoe het hier	nieuwe	Meer informatie	Ja leuker dan		
Door de	dat je kunt zien			Dat je niet mag	Hoe je moet	Niet anders	Leuk		
Dat we konden	De meningen van			Niks		Ik heb er meer informatie over			

Appendix 38.

Insights questionnaire

Liked...

Educational lesson in a beautiful location. Thinking about daily difficulties is also difficult to think about.
Giving your opinion
I liked to debate with each other

Disliked...

The talking in a big group
It has nothing to do with our education...

New things learned...

About the tasks of the municipality and provincial states
I learned more about financial expenses of the government
How to have a debate
Changed opinion towards Provincial states...
It is harder than I expected
It was more fun than expected

Are you going to vote?

No, I know too little about it.
No, not so important for me
No, I am too lazy
Yes, it is important, so things can change
Yes, every vote counts

This appendix contains the setup and insights of the Elke Stem Telt workshop.

Interview setup

A total of x participants joined a session organized by team Elke Stem Telt. Two people from ProDemos, two from stichting Lokaal and four from the municipality of Rotterdam joined the session. Including four of team Elke Stem Telt.

Interview insights

Educatie programma's voor lange termijn. Ook herkenning is belangrijk (via educatie verbeteren?)

Er is gebrek aan info.

Niet stimuleren om in jongeren raad te gaan want dat houdt geen stand

Onderzoek: niet gaan stemmen, geen herkenning. 'Waarom zou ik stemmen want wat heb ik hieraan?'

Je moet het dichterbij brengen

Gemeente communiceert met standaard handelen. dan bereik je dus ook de standaard mensen die je altijd al bereikt.

Mensen in haar flat: 'Ze stellen me heel veel vragen over ... omdat ik bij de gemeente werk' - Ze is turks, ze kennen haar, ze is hetzelfde als hen maar heeft meer kennis.

Hele flat aan mensen die niet bereikt wordt...

'Je moet weten waarom je stem telt en wat het doet' → dat is een voorwaarde om te gaan stemmen

'ik stemde ook niet omdat het mij niet interesseerde, ik dacht de mensen die stemmen weten wel wat het beste is. Maar dat is niet zo, elke stem telt.'

'Mensen die geen interesse hebben laten zicht niet informeren?'

Mensen die niet bereikt willen worden.

Politici geven ook aan dat ze het heel leuk vinden om te horen wat er leeft bij jongeren.

Miniverkiezing op school; klimrek en schommel

→ maak het eigen en ervaar dat je stem telt.

→ kinderen delen dat dan ook weer met hun ouders. Enthousiasme van kinderen steekt aan maar kan ook juist het beeld geven; je bent nog maar een kind en naiëf.

Regelmatig stemmen → wat als stemmen een gewoonte wordt? Bv. je mening geven in de supermarkt. (partijen hebben vaak vraagstukken, maak inspraak daar dmv van een stembiljet de normaalste zaak van de wereld.)

Onderwijs is makkelijk te bereiken, het is georganiseerd.

Waar komen jongeren, en waar komen ze dingen tegen?

Appendix 39.

Bezwaren verslag doornemen. → persoon verscheurd formulier..

Dynamiek, met heel veel factoren. Je kan mentaal klaar zijn om te stemmen; maar als je dan de drempel niet over komt.

This appendix contains the content and insights of Grondfest democracy festival in Nijmegen. The festival was visited on the 30th of September 2022 in Nijmegen. In total three activities were visited. First of all the reading by Eva Rovers on citizen assemblies. Secondly a workshop by VGN on the project #mijnstemtelt, sharing insight on youth participatory projects. And finally an observer role within a meeting with three MBO students, from ROC Nijmegen who had the ability to talk to an Alderman. The aim of visiting the festival was to gain insight on existing youth participation and learn from youngsters, in what way do they experience democracy.

Worksh op setup (W1)

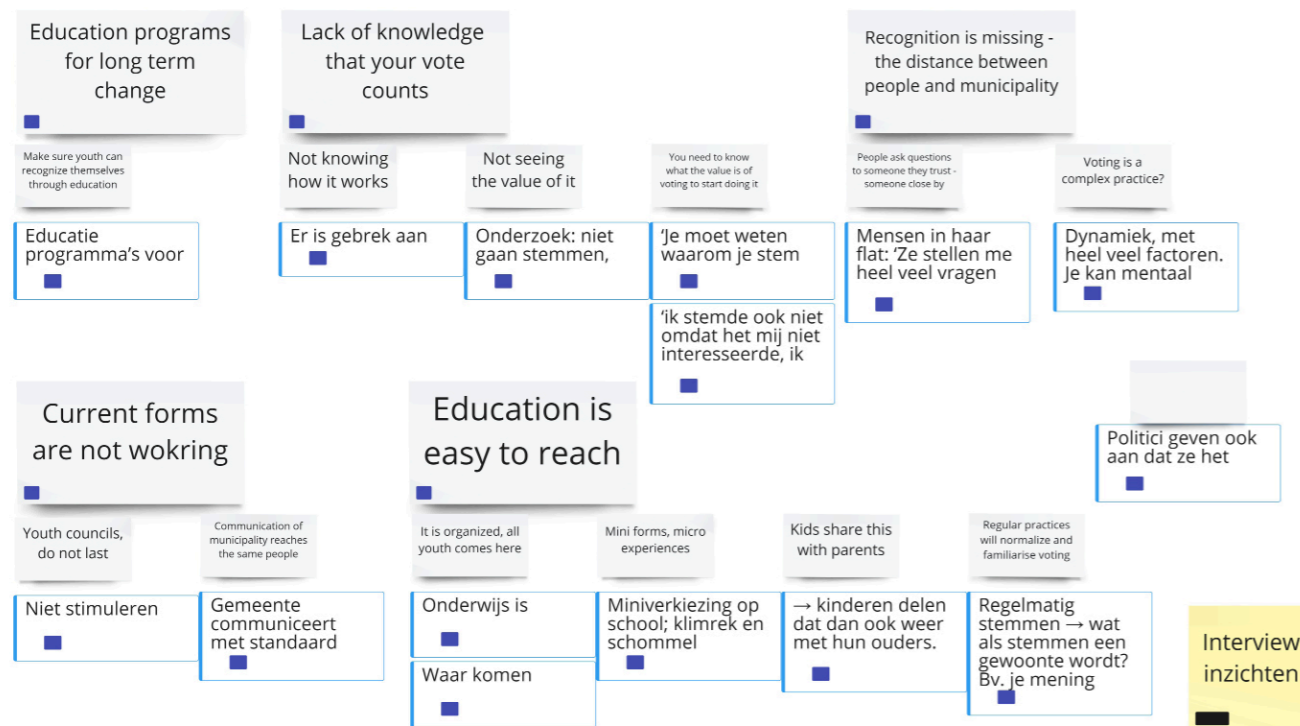
The workshop #mijnstemtelt by VNG focused on sharing insights on six youth participation pilots in six municipalities in the Netherlands. The results of the pilots were translated and presented on a manifest on which feedback was given by the participants.

Workshop insights (W1)

Figure , on the next page shows the Miro board.

Main insights within this session were:

- » youth councils are not always taken serious
- » reward participation, youth is also busy with other thing
- » jong geleerd; practice with societal projects at school
- » trust is important in both directions

Appendix 40.

This appendix contains the content and insights of Grondfest democracy festival in Nijmegen. The festival was visited on the 30th of September 2022 in Nijmegen. In total three activities were visited. First of all the reading by Eva Rovers on citizen assemblies. Secondly a workshop by VGN on the project #mijnstemtelt, sharing insight on youth participatory projects. And finally an observer role within a meeting with three MBO students, from ROC Nijmegen who had the ability to talk to an Alderman. The aim of visiting the festival was to gain insight on existing youth participation and learn from youngsters, in what way do they experience democracy.

Reading setup (R1)

The reading by Eva Rovers was about her book, 'Nu is het aan ons' about citizen assemblies. The goal of visiting this reading was to learn more about the values of citizen assemblies which could potentially function as well in citizenship education.

Reading insights (R1)

Main insights within the workshop is the complexity forming opinions of the current democratic system due to disinformation, lobby, polarization but also lack of representation. The values of a citizenship assembly could be used within the design, enabling participants to form fully informed opinions and provide advice. Finally, the democratic system is focused on 4 years, whereas societal problems need long term focus in party program.

- » Forming opinions is hard; disinformation, lobby, polarization, lack of representation
- » Real participation needs: specific question, enough time, mandate for results, dialogue, politicians who trust citizens, publicity amongst rest of society
- » Party programs focus on 4 years, societal issues need long term focus

41. Reading R2 - NJR 'Je bent jong en je wilt wat'

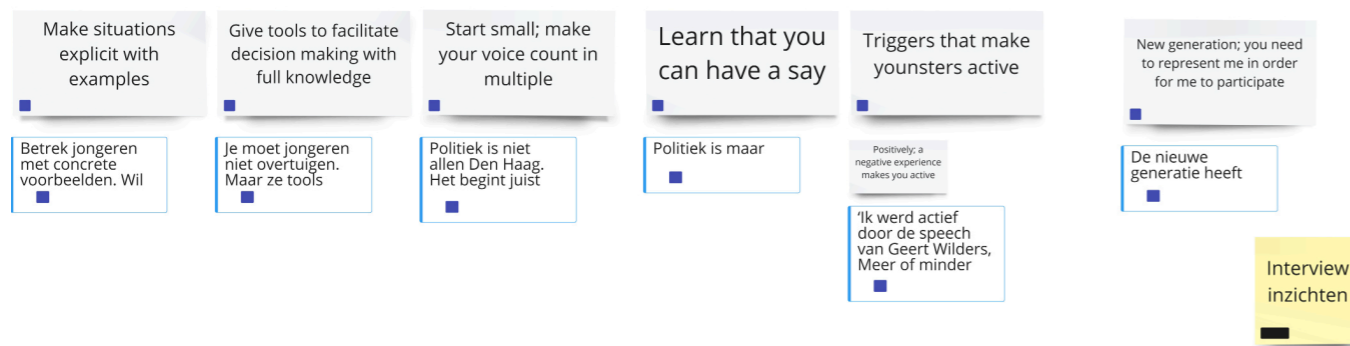
Appendix 41.

This appendix contains the setup and insights of the youth event 'Je bent jong en je wilt wat' by the NJR Neverlandse Jeugdraad. The event took place on the 13th of October in Amsterdam, Pakhuis de Zwijger. During the event several readings and panel talks. The reading 'Je bent jong en je wilt politieke invloed' (You are young and want political influence) was visited. The aim of the visit was to gain insights in current insights on methods for youth to increase their political influence.

Reading setup (R2)

The reading about political influence consisted of three panel speakers. From 'Represent Jezelf', 'Stem op een jongere' and from NJR. The talk was mainly about the organizations, in what way they are trying to involve youth in politics and the audience had the ability to ask questions.

Reading insights (R2)

42. Clustering the data

Appendix 42.

This appendix shares details of the clustering process of the data gathered in the Empathy step.

Session setup

All the interviews were printed out on paper. This created an overview that was used to create labels. These labels were put on the most important quotes.

Session insights

The following labels were derived from this activity:

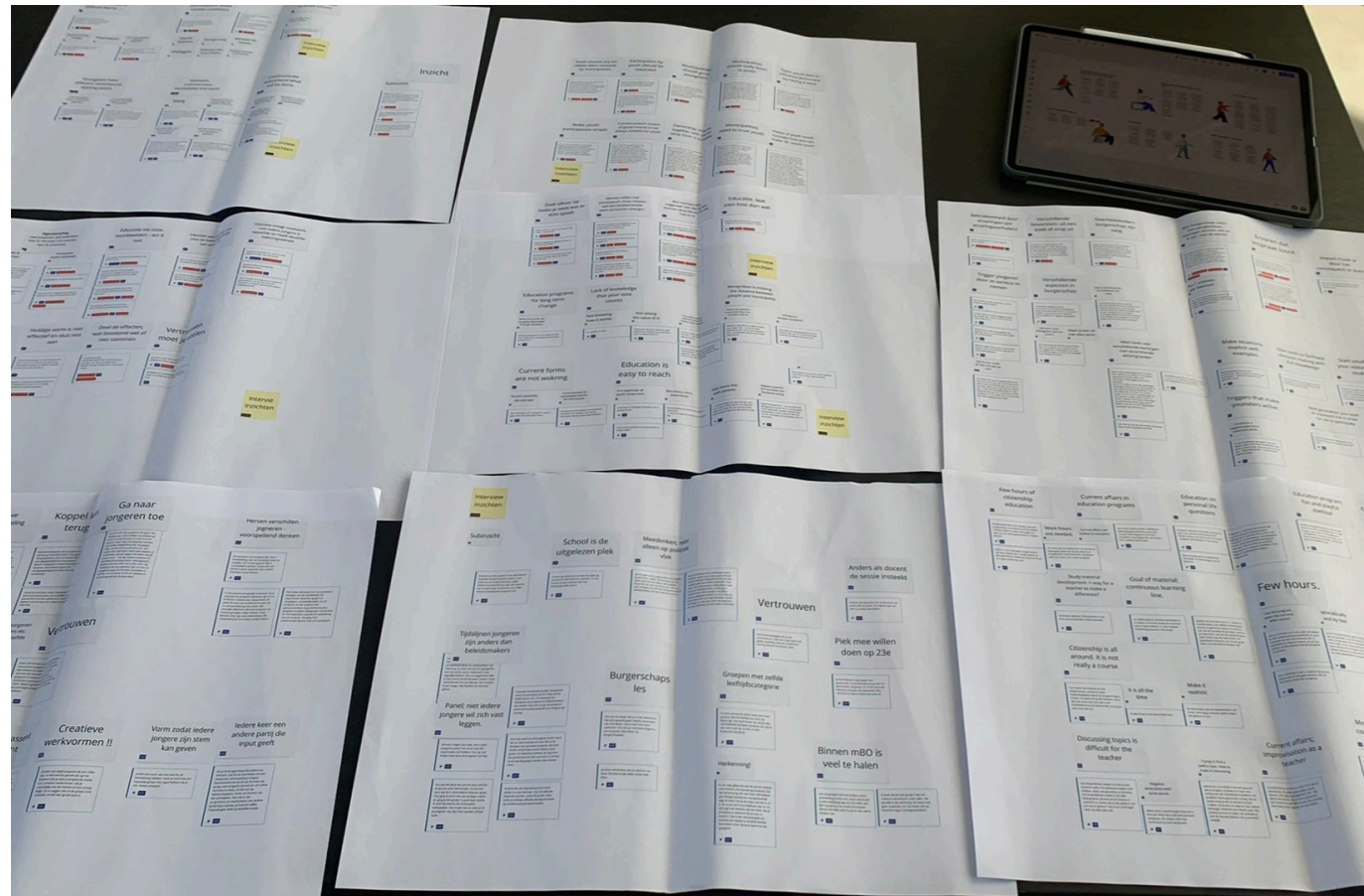
Citizenship education

- » The class
  - » Theoretical class
  - » Practice class
  - » Discussion class
- » Facts, teacher and hours
  - » The teacher
  - » The school system and -board
  - » The hours
- » Learning to reflect and form opinions
  - » Forming opinions
  - » Reflecting
  - » Learning about voting

Political participation

- » Relation and connection with.
  - » I do not feel addressed
  - » The topics are boring / difficult
  - » It does not suit me
  - » I am not represented
- » The system vs 'doen en denkvermogen'
  - » The system is complex
  - » I do not see the relation that 'this' is politics
  - » The system is not on my level

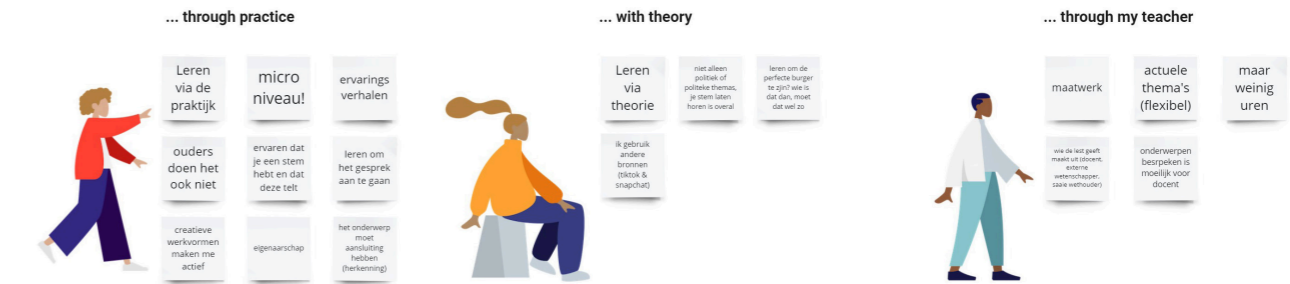
Clustering the data

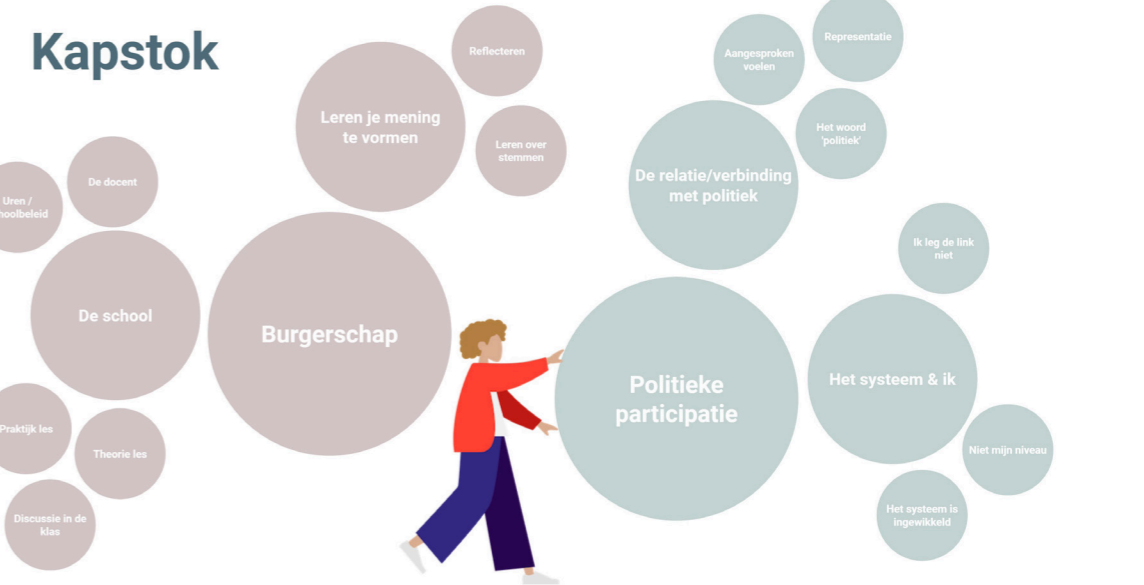
43. Versions of the map Appendix 43.

This appendix shares the different versions of the map.

At my school and environment I learn ...

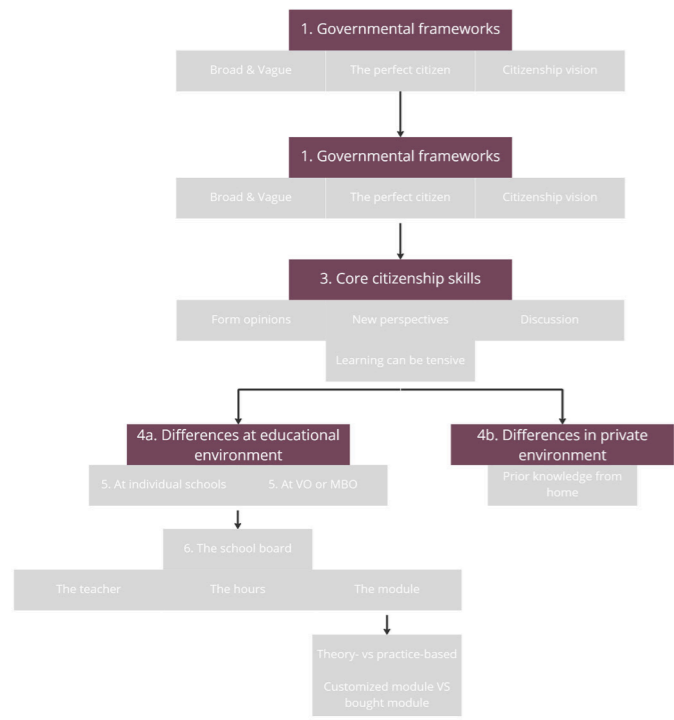

If I want to participate I experience...

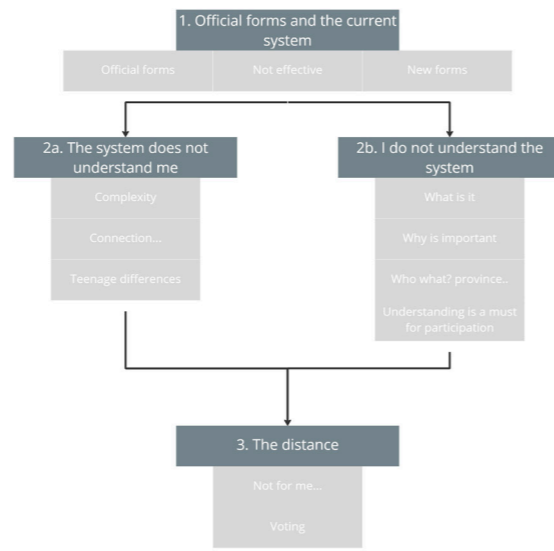

Versions of the map

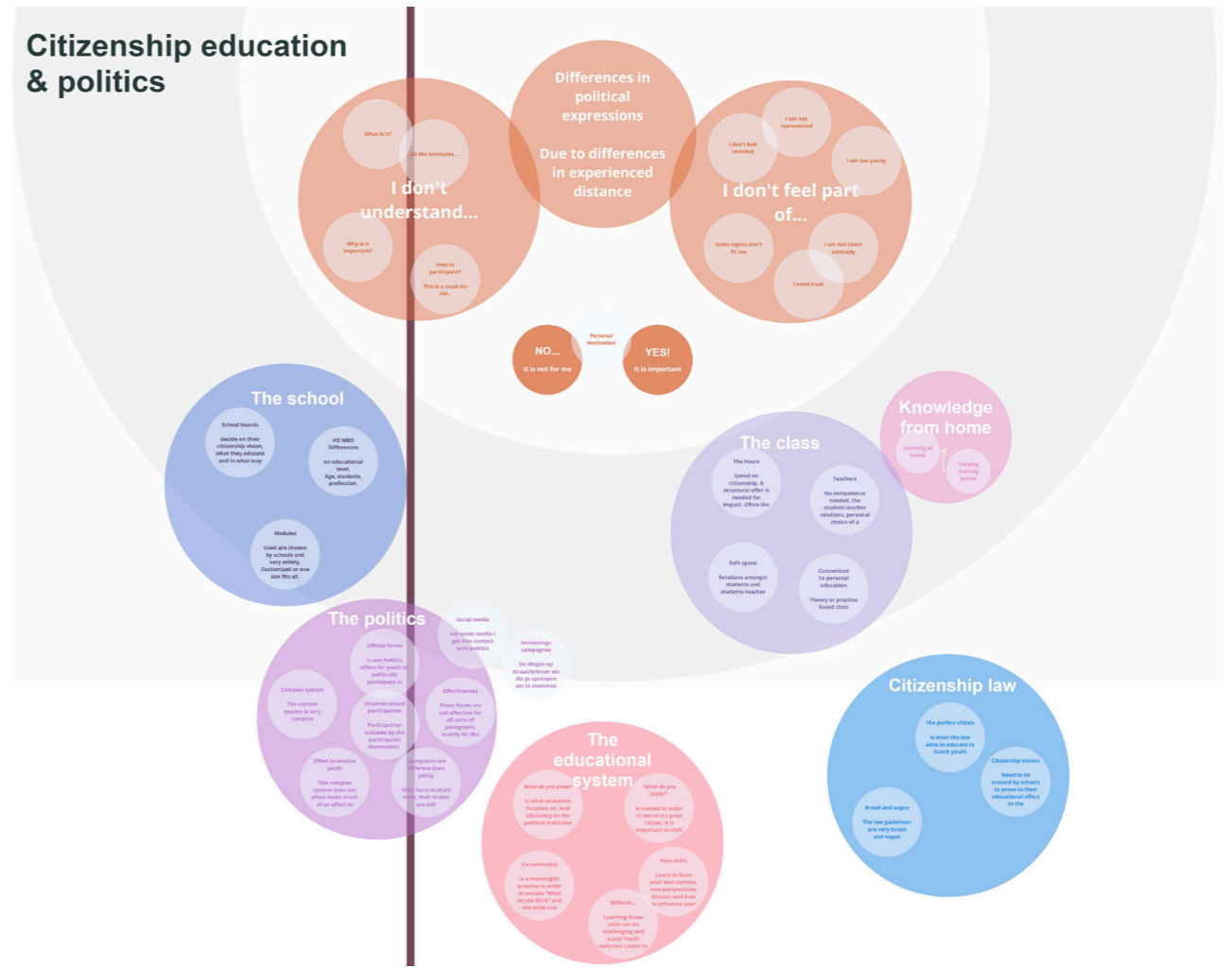
Citizenship education

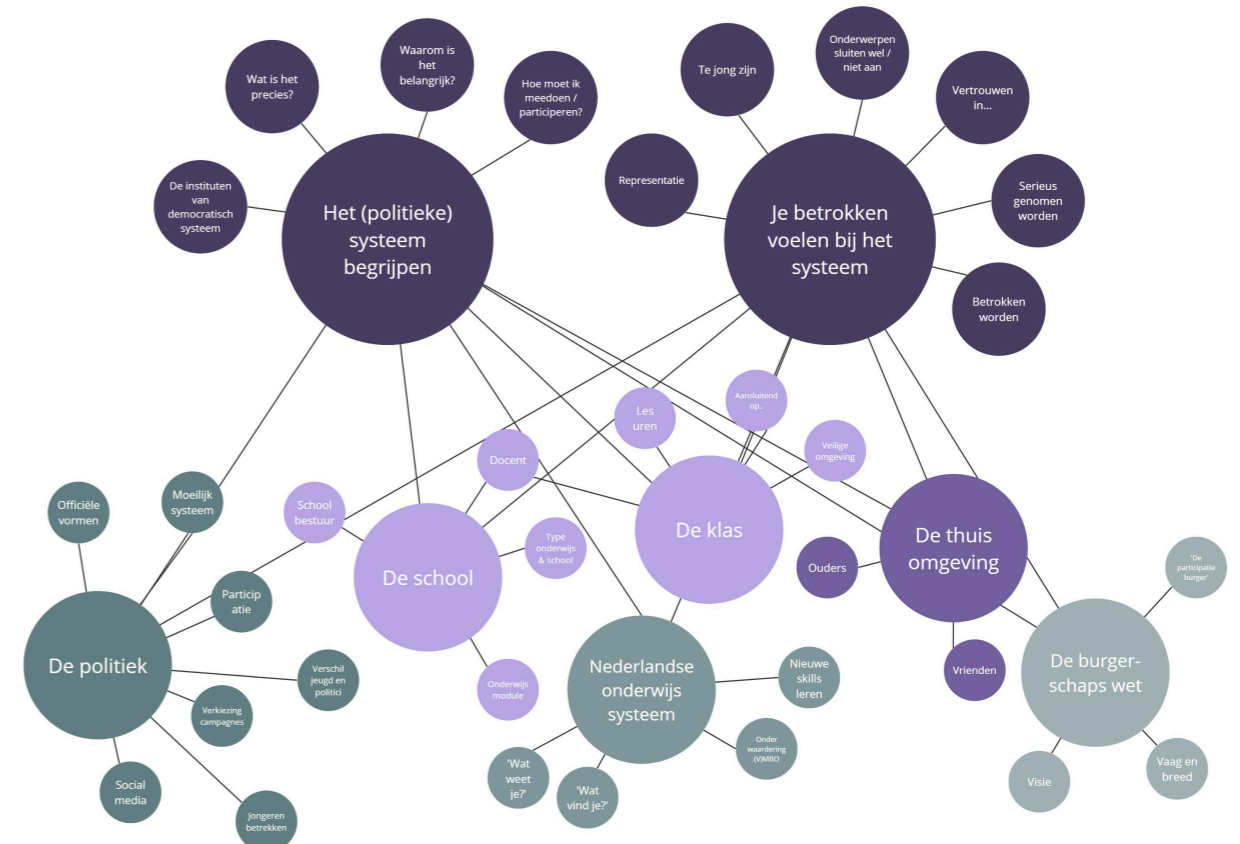
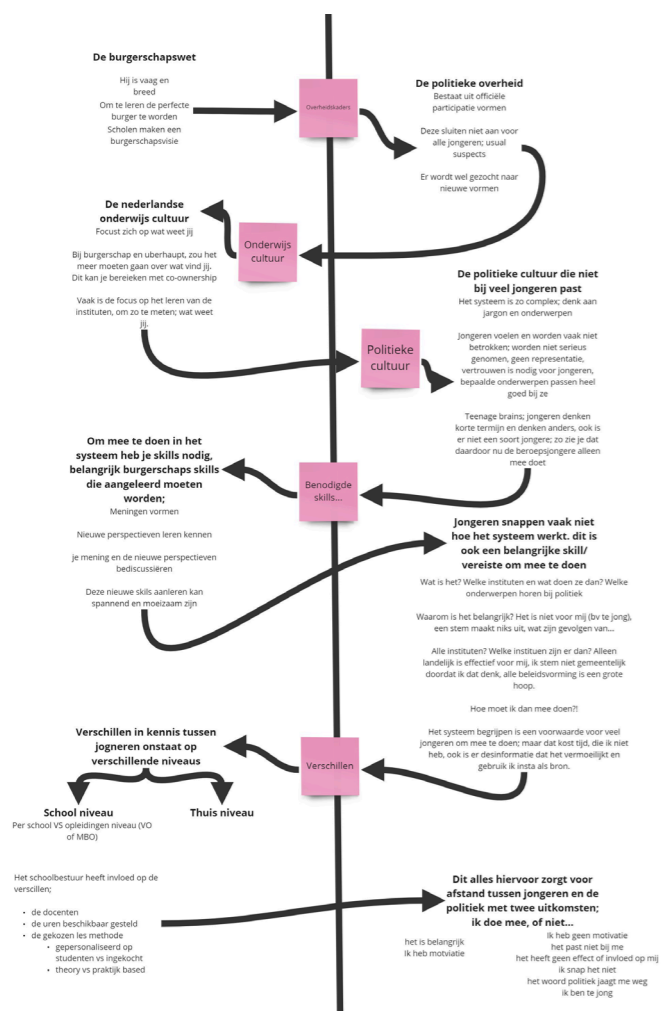
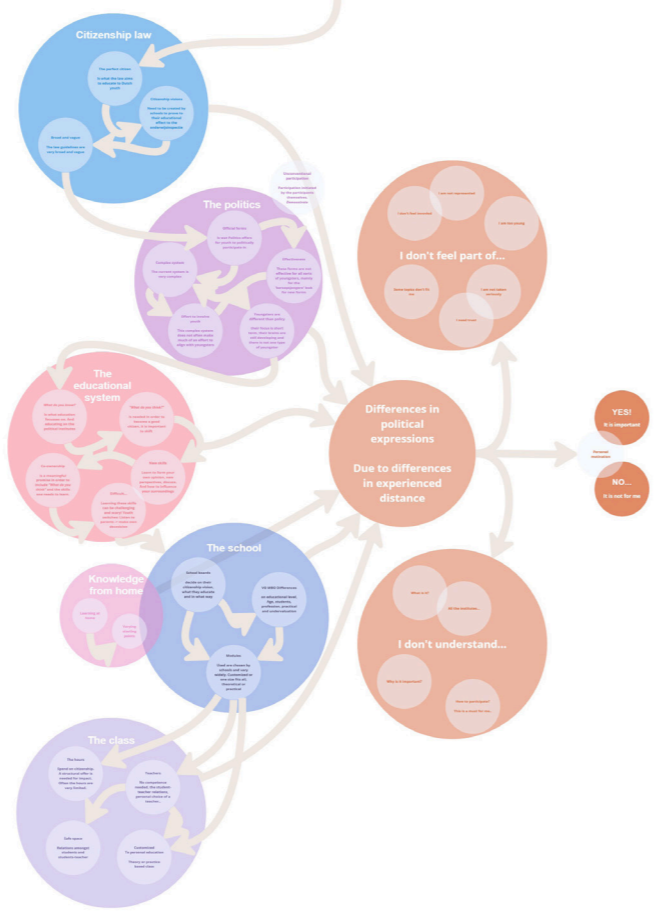
Political participation

Citizenship education & politics

Citizenship

Versions of the map

2018-2019

2017-2018

2016-2017

2015-2016

2014-2015

2013-2014

2012-2013

2011-2012

2010-2011

2009-2010

2008-2009

2007-2008

2006-2007

2005-2006

2004-2005

2003-2004

2002-2003

2001-2002

2000-2001

1999-2000

1998-1999

1997-1998

1996-1997

1995-1996

1994-1995

1993-1994

1992-1993

1991-1992

1990-1991

1989-1990

1988-1989

1987-1988

1986-1987

1985-1986

1984-1985

1983-1984

1982-1983

1981-1982

1980-1981

1979-1980

1978-1979

1977-1978

1976-1977

1975-1976

1974-1975

1973-1974

1972-1973

1971-1972

1970-1971

1969-1970

1968-1969

1967-1968

1966-1967

1965-1966

1964-1965

1963-1964

1962-1963

1961-1962

1960-1961

1959-1960

1958-1959

1957-1958

1956-1957

1955-1956

1954-1955

1953-1954

1952-1953

1951-1952

1950-1951

1949-1950

1948-1949

1947-1948

1946-1947

1945-1946

1944-1945

1943-1944

44. Quotes of the map

Appendix 44.

2018-2019

2017-2018

2016-2017

2015-2016

2014-2015

2013-2014

2012-2013

2011-2012

2010-2011

2009-2010

2008-2009

2007-2008

2006-2007

2005-2006

2004-2005

2003-2004

2002-2003

2001-2002

2000-2001

1999-2000

1998-1999

1997-1998

1996-1997

1995-1996

1994-1995

1993-1994

1992-1993

1991-1992

1990-1991

1989-1990

1988-1989

1987-1988

1986-1987

1985-1986

1984-1985

1983-1984

1982-1983

1981-1982

1980-1981

1979-1980

1978-1979

1977-1978

1976-1977

1975-1976

1974-1975

1973-1974

1972-1973

1971-1972

1970-1971

1969-1970

1968-1969

1967-1968

1966-1967

1965-1966

1964-1965

1963-1964

1962-1963

1961-1962

1960-1961

1959-1960

1958-1959

1957-1958

1956-1957

1955-1956

1954-1955

1953-1954

1952-1953

1951-1952

1950-1951

1949-1950

1948-1949

1947-1948

1946-1947

1945-1946

1944-1945

1943-1944

1942-1943

1941-1942

1940-1941

1939-1940

1938-1939

1937-1938

1936-1937

1935-1936

1934-1935

1933-1934

1932-1933

1931-1932

1930-1931

1929-1930

1928-1929

1927-1928

1926-1927

1925-1926

1924-1925

1923-1924

1922-1923

1921-1922

1920-1921

1919-1920

1918-1919

1917-1918

1916-1917

1915-1916

1914-1915

1913-1914

1912-1913

1911-1912

1910-1911

1909-1910

1908-1909

1907-1908

1906-1907

1905-1906

1904-1905

1903-1904

1902-1903

1901-1902

1900-1901

1899-1900

1898-1900

1897-1900

1896-1900

1895-1900

1894-1900

1893-1900

1892-1900

1891-1900

1890-1900

1889-1900

1888-1900

1887-1900

1886-1900

1885-1900

1884-1900

1883-1900

1882-1900

1881-1900

1880-1900

1879-1900

1878-1900

1877-1900

1876-1900

1875-1900

1874-1900

1873-1900

1872-1900

1871-1900

1870-1900

1869-1900

1868-1900

1867-1900

1866-1900

1865-1900

1864-1900

1863-1900

1862-1900

1861-1900

1860-1900

1859-1900

1858-1900

1857-1900

1856-1900

1855-1900

1854-1900

1853-1900

1852-1900

1851-1900

1850-1900

1849-1900

1848-1900

1847-1900

1846-1900

1845-1900

1844-1900

1843-1900

1842-1900

1841-1900

1840-1900

1839-1900

1838-1900

1837-1900

1836-1900

1835-1900

1834-1900

1833-1900

1832-1900

1831-1900

1830-1900

1829-1900

1828-1900

1827-1900

1826-1900

1825-1900

1824-1900

1823-1900

1822-1900

1821-1900

1820-1900

1819-1900

1818-1900

1817-1900

1816-1900

1815-1900

1814-1900

1813-1900

1812-1900

1811-1900

1810-1900

1809-1900

1808-1900

1807-1900

1806-1900

1805-1900

1804-1900

1803-1900

1802-1900

1801-1900

— YI 1

— YI 2

— YI 3

— YI 4

— YI 5

“I don’t need to learn about it, I’ll find out how it works on my own eventually.” – YI 6

Why do you think you are too young to participate now? ‘In 1.5 years I’ll be 18. A lot can change in 1.5 years. I can look at what political parties are doing a bit now, but in 1.5 years it could be completely different. It’s not like political parties always have the same positions. That’s complicated.’” – YI 3

“I’m still a bit too young to think about that. Maybe when I’m 18, I’ll think about it differently.” – YI3

Topics

“Discussions, I really engage more with them when they’re about things I’m interested in. For example, I don’t know, racism, sexism, things like that. Then I do engage.” – YI3

Untill the moment when it is about you, then it becomes clear how it works and what it is about.. – EI 5

Trust

“I don’t think my one vote makes that much of a difference in politics. I think they’ll just do their own thing anyway.” – YI 6

“But trust is an important aspect. The further young people stand from policy, the less often they feel trust.” – ExI2

How am I supposed to have trust in you to take care of me and the country when you allow such things? We sometimes see them as a joke when those kinds of things happen.” – YI 3

Involvement serious

“After a session, we invited a council member, and he went to almost all young people afterwards, telling them that they really needed to make their voices heard. You could tell it was really good. Young people then feel personally approached. Something like that is necessary.” – ExI8

“If politicians would just ask for our opinions people would be more interested I think. If Mark Rutte would make a questionnaire for people between 16 and 23, I think a lot of people would reply.’ – YI3

Home

Parents

My youngest brother will join the debate team at school, that is also because he has been practicing at home for 13 years. Especially practicing at home, in a situation which is safe, in general. – EI5

Social economic factors have shown in research to be of influence, they are a relevant factor for students successes. – ExI NR

Friends

I got a letter from the neighborhood council and asked my friends about it. They said it could be something for me, which made me think, it might fit me better than a supermarket job. – YI7

The class

Teacher

“We had a very young teacher. We could choose ourselves wheter or not we would come to class and make our homework. That resulted in students actually doing homework. If you take us seriously and treat us as human beings. We are the same as you, we have brains too...” - MBO student

Often you see teachers who give citizenship as a side course. They did not study for it. Sometimes you do have people who really have a feeling for it. – ei1

Sometimes its just not your day, no energy to have a long discussion with your class. I don’t feel 100% all the time when I am in front of a class. – EI4

Hours

The average students leaves high school with 10 hours of political education, that is just too little. – EI5

When a current affair appears, you need to spend time on it. However, if you only get limited hours as a teacher, they need to do things like that additionally. It is very sporadically and by gut feeling. – EI3

Now it is just one activity per period, which will only make limited impact. It should be way more consistent. – EI 1

“You have to respond to the situation. War in Ukraine, you can’t talk about the Second Chamber. There’s something

happening,

something

that concerns

young people.

Some can do

that very well.

Others follow

the book.” – EI4

Safe space

It is very important that there is trust and safety in the group. Also amongst the students, before they can really dare to voice their opinions – ExI2

What didn’t you like about the class? ; Debating, because it is scary. & Talking a lot in a big group – YI2

Modules

The bad thing is that in VO there is a lot of focus on the organogram and institutes. It is important, but not the end all be all. Politics is not just about the Hague and first and second chambre.’ – EI5

Citizenship is getting to know the world, you need to go outside, out of the classroom – EI1

Ik ben ontmoetingen gaan organiseren rondom het thema vooroordelen. Ik merkte dat studenten dat super interessant vonden. Dat ze zelf konden kiezen met wie ze wilden praten, dan mochten ze er 3 kiezen uit 14 mensen. Dan hebben ze keuze en een beetje eigen regie. Studenten waren heel erg betrokken. Omdat het echt mensen zijn met echte levensverhalen. Dat is heel anders dan dat je verteld over een groep als docent.

Mark Rutte

Ik ben zelf groot voorstander van dingen vertellen, en ga maar wat doen met die informatie. Dat slaat ook aan bij studenten door iets te doen en zo te leren. Ipv maar een vragenlijstje invullen en klaar.

Mark Rutte

Daarnaast Studenten in het mbo zijn graag in actie. Niet zo zeer uit boeken leren of een uur lang technisch theoretisch verhaal. Dan is het dus belangrijk dat politiek een Den Haag achtig sausje kan hebben. Maar dat politiek ook in je beroep en in je privé en de fysieke ruimte zit. Dat hele frame van politiek zou ik wat rekbaar willen maken. Juist ook om die ingang te vinden bij studenten. Niet alleen hoe veel kamer zetels er zijn, maar eerder ook andere dingen.

The school

The school board & teacher

De ene school is echte een koploper, keurig mooie visies, alle locaties geven daar vorm aan. Werken daar aan mee. Het zit in het beleidsplan opgenomen. Toetsing is bij alle studenten bekend. Ook scholen die echt in de kinderschoenen staan. Bij de ene locatie wordt een week burgerschap gegeven en dan afgevinkt, bij andere 1 uur per wek op rooster. Scholen zijn ermee aan het stoeien.

Mark Rutte

Het is de vraag wat we erin moeten doen, het is nu te veel om uit te kiezen. Je kan niet zeggen het is belangrijker om uit de schulden te blijven. Je moet een duidelijke visie hebben als school.

Mark Rutte

Veel docenten zitten boordevol ideeën om uit te voeren. Je moet echt groen licht krijgen, zowel van je leiding gevende en je moet bereid zijn vrijwilligers werk te doen. Dat is wel een dingetje.

Mark Rutte

Daarnaast kan de opleiding of het mbo zelf een bepaalde methode aangeschaft hebben. Je werkt aan de burgerschapsmethode. Bij andere opleidingen wordt het niet eens als vak aangeboden. De overheid zegt wil we willen zien dat het wordt gegeven. Binnen die kaders mag de opleiding het vormgeven. Sport of beveiligers opleiding, kiezen voor een hele week sportactiviteiten, op die manier zeggen ze vinkje, we hebben het afgevinkt. Het staat opent ter discussie of dat de manier is.

Mark Rutte

Sinds dit jaar een online module. LOB zit in hetzelfde programma. 1e en 2e jaars lopen het nieuwe programma af. We gaan binnenkort overleggen of het nogmaals op de boekenlijst komt. We zijn er echt niet tevreden over.

Het is een meervoudig probleem. Stofinhoudelijk is het heel zwak. Het vervelende aan burgerschap geven is dat het vak feitelijk door iedereen gegeven mag worden. Ik heb zelf maatschappijleer achtergrond dus het ligt mij goed. Maar dat is niet overal zo. Naar mijn idee speelt de module in op een docent die ook weinig kennis heeft over burgerschap. De module is heel algemeen.

Vo and MBO differences

Ja echt heel groot verschil tussen VO en MBO. Nu geef ik dan les op een opleiding waar leerlingen echt voor kiezen. Ik merk voornamelijk bij de 3e jaars, als je er dingen bijhaalt die in het land gebeuren, hebben ze een veel grotere herkenning vanuit hun stage. Leerlingen op het VO hebben nog niet echt praktijk ervaring.

d. wij hadden gewoon een werkboek. Ik moest er zelfs examen in doen. Mens en maatschappij heette dat.

Besides these differences, signs of differences in the type of citizenship education offered to VMBO or HAVO/VWO students also show. Citizenship education at VMBO focusses more on adjustments to societal norms, whereas HAVO/VWO education also focusses on critical self-reflection towards society, forming their own opinions and having the ability to adjust this society (Nieuwelink, 2016 & Eidhof et al., 2020).

Mbo; vmbo, halverwege havo, of andere mbo opleiding of praktijk vo, of ouderen volwassenen die bij willen leren. Sommigen al hbo begonnen en toch vastlopen. Grote verschillen. Je ziet alle opleidingen. Sommigen hebben al van alles gedaan of actief geweest bij jong Nederland, of in hun eigen wijk. Of actief met mantel zorgen. Of hun ouders spreken geen NL dus moeten ze alles regelen voor hun ouders, digitaal, de huisarts. Sommigen zijn heel beschermend opgevoed of hebben nog niet zo veel meegemaakt. Sommigen zijn volwassen al.

Sociaal juridische opleiding. Zijn al veel bezig met regels en wetten. Ik kan me voorstellen dat je het over de politiek hebt, het tot stand komen van regels en wetten. Het daarmee omgaan dat zij wel een voorsprong hebben. De verzorgende opleidingen, hebben een voorsprong op vitaal burgerschap. De zorgverzekering, zij weten daar een stapje in voor. Vanwege een stage plek.

Ik denk dat dat een groep is die zich sowieso overal buiten voelt vallen. Die gevoelens zijn wel heftig. Ze voelen zich geen studenten, etc. Zij voelen zich op meerdere lagen ondergewaardeerd.

What do you know

Wij onderwijs, het vervelende is dat bij maatschappijleer VO gigantisch de nadruk wordt gelegd op het organogram, hoe zit het machtenveld eruit. Wederom, belangrijk, maar niet the end all be all. Als ze bij mij binnekomen zeggen ze de politiek gaat over de 1e en 2e kamer, maar het gaat ook over demonstraties en maatschappelijke debat. Wat vinden we van bepaalde dingen. Maar daar wordt in het VO al geen aandacht aanggegeven, ik kan me voorstellen als je leert in het VO politiek is dat hele machtenveld, dat je dan denkt ja daar heb ik helemaal niks mee.

Ook het saaie stukje moet je doorheen. Het weten dat er een 1e kamer is, links rechts, sociaal liberaal. Dat zijn de wat moeizamere lessen.

What do you know

Wat dat betreft besteden we in het onderwijs veel te weinig aandacht aan wat vind jij nou. Het gaat veel te veel over, ergens begrijpelijk, alles in het onderwijs wordt gemeten over wat weet jij al. Wat vind jij nou is een hele andere vraag. Ik snap hem wel maar die shift moet wel komen.

Dat is ook iets waar ik de nadruk op leg. Dat politiek juist niet alleen gaat over de eerste kamer en de tweede kamer. Dan zie je inderdaad dat ze in eerste instantie zeggen ik weet helemaal niks van politiek. Maar als je vraagt; wat vind je dan van de vluchtelingen crisis. Nou bam dan ligt het antwoord klaar. Maar dat is het, precies dit is politiek.

het begin, en hen een stem had gegeven met het inrichten van het online onderwijs.

Het onderwijs schiet net zo tekort in de 21e eeuw als het openbaar bestuur. Het onderwijs is ook niet meer toereikend. Wij zijn als ouders een basisschooltje begonnen om onze dochter wel klaar te maken voor een werled waarni ze terecht gaat komen. Wij moeten de wereld veel meer inrichten op mede eigenaarschap. Moet je dan nog wel weten wat worteltrekken is met wiskunde?

Undervaluation

New skills
Onze eigen module eindigt met de eindopdracht is een kamerdebat. Dat gaat dan natuurlijk minder over wat zij er persoonlijk van vinden, maar als partij. Ik merk wel met 2 van de 3 klassen dat ze daarna veel beter het gesprek met elkaar aan gaan. Dan heb je de vaardigheid om een gesprek te voeren over een onderwerp waar je misschien niet heel veel verstand van hebt maar wel een mening over hebt. Het leren praten over iets waar je niet heel veel verstand van hebt en je eigen mening vormen zijn twee losse vaardigheden die je moet leren.

Het is heel belangrijk dat er een vertrouwen is, naar ons, maar ook in de groep onderling. Voordat ze echt hun mening, durven en kunnen uiten.

Complex system

Gemeente; ook in de gemeente weet niet iedereen zelfs hoe de gemeenteraad werkt en wat de functie van hen is. de griffie is daar vaak mee bezig om dat te delen en communiceren – Anne dekker griffie.

–het systeem is gewoon heel ingewikkeld. – Emma boeringa
Conventional and unconventional participation
Je hebt natuurlijk groepen die mee doen in de officiële inspraak, zoals NJR, LAKS, studenten. Veel Rotterdamse jongeren voelen zich totaal niet betrokken bij zoiets. Zij zeggen, die jongeren representeren mij niet
Details
[a.2.1 Ingewikkeld systeem][a.1.4 Representatie][a.1.3 Het past niet bij me][Ex12]
Nog maar 1 jong mens is lid geworden van een jongeren partij. Van de zoñ 40.000 jonge mensen die ooit meededen . En te leren over de huidige manieren van invloed uitoefenen. Als jullie dat niet zien zitten, 1 keer in de vier jaar stemmen, hoe wil je het dan wel? Het lukt wel om ze enthousiast te krijgen, het duurt even. Als ze even in het spel zitten zijn het net mensen. Dat spel element is mooi.
Nog meer 1 jong mens, die zo bevlogen is geworden dat ze lid werd van een jongerenpartij. In de `14 jaar. Zon 40000 jonge mensen door die molen.
[a.1.3 Het past niet bij me][b.3.2. Praktijk les][M12]

mensen die succesvol een kraakpand runnen. ik wil niet ongehoorzaamheid stimuleren – marjolein bach (zie notion) je kan ook mensen stimuleren dat je onofficieel mee kan doen/ het systeem ‘tegen kan gaan?!’ unconventional
Nodig jongeren uit zelf campagne te doen;
ga zelf jongeren uitnodigen om opkomst sessies te doen. Ga het maar regelen. Motiveer je soortgenoten, je gelijkgestemden om wel te gaan stemmen. Het gaat om miljarden euros. Die utigegeven owrden in jou leef omgeving. Als je iets belangrijk vind. Dat gaan de jongeren zelf zeggen, niet wij.
[a.1.1 Aangesproken][M11]

Differences youth and system

Docent achteraf; “Er is ook te veel jargon. Het sluit niet aan. Die ene jongen kon helemaal niet zo goed Nederlands maar dat had de wethouder niet door omdat hij vooral veel vertelde.”

De hersenen van jongeren zijn nog in ontwikkeling. Een van de dingen waar ze mogelijk wat minder goed in zijn is voorspellend denken. Ik vind dat zelf absoluut geen argument dat ze geen inbreng kunnen hebben.

Het is belangrijk om te weten dat de tijdslijnen van jongeren heel kort zijn en van beleidsmakers en onderzoekers zijn heel lang. Je moet niet pas terugkoppelen aan het einde van je onderzoek, maar eigenlijk meteen. Dit is er opgehaald. Niet in een soort email notuleen manier, maar bijvoorbeeld met een filmpje. Dan maakte ik een vlogje. Hier hebben we het over gehad.

Wel heel belangrijk, dat je achteraf ze ook iets terug moet laten horen. Dus geef die terugkoppeling, zodat ze merken dat er ook daadwerkelijk iets mee gebeurt. Binnen YoungXperts experimenteren we daarmee. Bijvoorbeeld geven we terugkoppelingen een week later via socialmedia.

Politics online

Politics online

Politics online

s. ja ik volg ze altijd. Cestmicro. hij heeft altijd echt veel en ook echt dingen qua politiek. Omdat hij ook jong is. En niet alleen Nederlands, maar ook laatst, er was in een gaybar geschoten. Als ik die comments lees wordt ik echt misselijk hoor. Verschrikkelijk die comments.

d. mensen kijken daar wel echt op, ook dingen over zwarte piet, maar ook politiek. Ik denk als hij aan de macht zou zijn zouden alle jongen op hem stemmen.

s. maar hij heeft zelf geen mening, die geeft hij niet. Hij post gewoon wat er gebeurt, en laat de rest zijn mening geven.

Ik zie meme’s van hem van zijn nuchtere gedrag, dan denk ik jij hij is ook wel gewoon een normale man. - Y13

Ooks chrikbarend, veel neiwus van instagram en tiktok en snapchat halen. Ze geven aan dat hun bronnen zijn.

Het is een ver van mijn bed show, ik moet ze soms dwingen tot het kijken naar nieuws. Een opdracht in politiek juridische dimensie, 3 weken het nieuws kijken. Wie heeft gekekn, wat is er aan de hand, in het buitenland. Dan zie je ooh ja dat heb ik gezien.

Toen zag ik ook pas overal om me ehen die borden. Als ik die brief niet had gehad was het me waarschijnlijk allemaal niet eens zo opgevallen zijn. Daarvoor was ik helemaal niet bezig met politiek.

[Y17]

The law

The law

Broad and vague

Burgerschap is super breed, participatie democratie, maar ook accepteren va

The participating ctizens

Hoe je een burger vormt voor in de toekomst. Wie ga je neerzetten in de maatschappij. Een verantwoordelijke burger, die zicht ook betrokken voelt met de medemens in straat. Maar ook weet hoe die met geld gaat omgaan. De perfecte burger eigenlijk zou je bijna zeggen.

Details

[b.1.2. Leren over PP][b.1.1. Leren mening vormen][E14][b.2.4. BS = breed]

Citizenship vision

De ene school is echte een koploper, keurig mooie visies, alle locaties geven daar vorm aan. Werken daar aan mee. Het zit in het beleidsplan opgenomen. Toetsing is bij alle studenten bekend. Ook scholen die echt in de kinderschoenen staan. Bij

de ene locatie wordt een week burgerschap gegeven en dan afgevinkt, bij andere 1 uur per wek op rooster. Scholen zijn ermee aan het stoeien.

Details

[b.2.2 het schoolsysteem/beleid][E14][b.2.3. De uren][b.2.5 MBO & VO leerlijn][b.2.1. De docent][b.2.4. BS = breed]

Het is de vraag wat we erin moeten doen, het is nu te veel om uit te kiezen. Je kan niet zeggen het is belangrijker om uit de schulden te blijven. Je moet een duidelijke visie hebben als school.

Details

[b.2.2 het schoolsysteem/beleid][E11][b.2.4. BS = breed]

45. Co-creation CC0 - Two peer sessions to iterate the map

Appendix 45.

Co-creation CC0 - Two peer sessions to iterate the map

Appendix 46.

This appendix contains the setup and insights of the Creative Facilitation sessions. The graduation project participated in the course creative facilitation as a case owner. Three students received a case description by Anna. In several meetings we focussed to the main goal of the sessions. Each facilitator facilitated a 2,5 hour session to five students per group. In total 15 students participated within the sessions.

Session setup (x)

Case description:

Design for citizenship education at MBO schools in Rotterdam

Case description The show up of 2022 elections in Rotterdam were historically low. This low show up rate questions the inclusivity of the democratic system. A group that often misses within the democratic system are youngsters and especially MBO students. However youngsters can be seen as the future of democracy, the earlier involvement of youth starts, the bigger their stake will be later on.

Citizenship education proves to be a promising context for increasing youth participation. The aim of citizenship education is to educate students to become 'good citizens' who know how to participate within society on multiple levels. However the quality of citizenship education in the Netherlands could be improved.

The current attitude of youngsters towards democracy varies widely. Everything you experience, at school, in class, at home, within a political context, the context of the educational system and the citizenship law influences the attitude youth develops in a direct and indirect way. These experiences result into two overall feelings for youngsters; the level of understanding the democratic system and the feeling of belonging within the democratic system.

Problem definition The question stated for this case description is part of a graduation project. The first part of the research shown that there are multiple ways in which students create positive or negative attitudes towards the political system: regarding their understanding and their belonging to it. In order to achieve a positive attitude we can design to improve citizenship education.

Session goals & design directions The next step is to generate ideas for the context of citizenship education that enable students to create a positive attitude and experience towards politics regarding understanding and belonging. I hope to receive possible concrete ideas for the design directions within the context of citizenship education that will enable students to develop a positive attitude towards democracy. In order to develop this more positive attitude the main goal is to:

1. Create the realization of the relation and connection between the student's daily life and political decisions.
2. Create the realization that students have the competence to influence the political system.

The two possible design directions will be:

1. Support the teacher in order to adjust existing citizenship education on the spot
2. Connect the municipality of Rotterdam to citizenship education at an MBO school in Rotterdam.

Contact information Anna Smulders anna@afdelingbuitengewonezaken.nl 06-39362635

Session insights (x)

The results of the session are presented with three reports by the students.

Client report
Design for citizenship education at MBO schools in Rotterdam
 Facilitator: Chia Yu Lin

Problem Analysis

Anna, the problem owner, seeks to find ideas to increase the engagement of MBO students in politics. In light of the low turnout rate of young voters in the 2022 elections in Rotterdam. She envisions two steps to achieve this: the first is to create the realization of the relation and connection between the students daily life and the political decisions, and the second is to create the realization that students have the competence to influence the political system. However, the facilitators suggested that the problem owner should focus on one step in the creative session to obtain a more specific outcome. After the client intake, the problem owner formulated the PaQC: "How to create a realization for MBO students about how politics influences their lives?"

During the problem finding diamond process, the resource group (RG) identified key ideas, such as "visible results from their involvement", "translating politics into daily life," and "curiosity." The RG agreed that "curiosity" is the first step in the chain effect, and they reframed the PaQ into the PaP: "How can we get MBO students curious about how politics affects them?"

Session Results

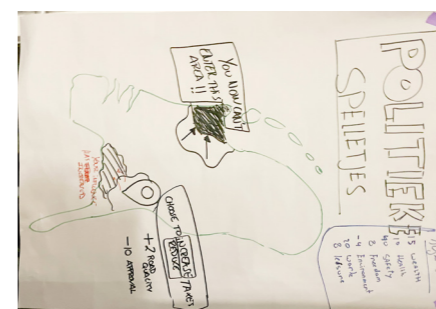
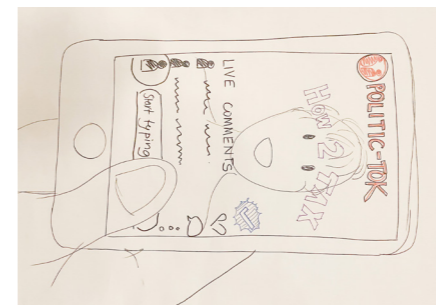
Two ideas were created in the end of the creative session:

Idea 1: Politic-Tok

Politic-Tok aims to tackle the feeling among MBO student that "I don't understand enough" to participate in politics. By creating a neutral social media account featuring politicians and citizens, Politic-Tok creates a platform where people can share knowledge and discuss thoughts on the topics that matter to the youngsters. Using short films, the platform brings political issues into the daily lives of MBO students.

Idea 2: Politieke Spelletjes

"What does this policy mean to me?" There is no easy answer. But how about you can test it by yourself? Politieke Spelletjes is a game for MBO students to play with different political scenarios and understand their impact on their lives. The game gamifies complex political issues to spark curiosity among students and shows them that they have the ability to influence politics for their future.

Client report

Wouter Bakkeren – 4841921

Creative Facilitation, 2022 / 2023 Q3

Introduction

This report contains all the output of the creative session on Wednesday February 22nd, at 19:00 in Werkhoven. The session was facilitated for Anna Simulders on behalf of Adeling Buitengwone zaken, discussing the topic of Design for citizenship education at MBO schools in Rotterdam. The Problem as Given (PAG) was: "Create a realization for MBO students how politics influences their life."

The resource group (RG) that executed this session consisted of 4 people, all aged 22-25, with some interesting connections to MBO, Rotterdam, politics, or some without any connection at all. This made for a well-rounded RG that was able to complement each other.

This report will go through the entire session step by step, discussing the result of each content-providing step along the way. The report ends with some conclusions and recommendations. The results of each step of the session are written in red so it's clear what the original plan was (written in black) and what the result was. All photos are also already shared via a shared Google Drive in higher quality.

Detailed session plan with results

Introduction and Icebreaker

- Goal: get to know each other, get in the mood
- Standing up
- Name, age, random post-it (each person different) and why.
  - Favourite colour sky blue (reminds me of skiing)
  - Favourite hobby wood working (hands on and create something useful or fun)
  - Favourite food sushi (lots of combinations of flavours, healthy)
  - Favourite TV show Suits (funny, interesting, great story line, easy to watch)
  - Favourite sport rowing (team effort, outside, something new, full body)
  - Favourite drink beer (social drink)

Purge

- Goal: clear our minds
- Sitting down
- Example: if you already have thoughts about MBO, or you think: I should not forget to call my mum, or take medicine

Parking lot

- If any thoughts come up during this session but are not related to the current topic, put them in the parking lot.
- Goal: clear mind, but not forget about a possible important thing.

In the end, no post-its were put in the parking lot.

Who oh who?

- Goal: empathise with our persona
- Sitting down
- MBO student is still broad, we are at WO, narrow down a bit or at least make clear for ourselves what we are talking about and why they do not know how it influences their lives.
- Task: each create a dating profile about an imaginary MBO student. Give him/her a name, smiley face, post-its for: where you live, what you do on a daily basis, hobbies, what you hate/love, how you travel to school, interesting fact, what annoys you, etc.

Results are not shared, as discussed with the RG in order to keep their somewhat controversial assumptions about the target group for themselves. The end result and insights are discussed in the next step.

Speed dating and combining

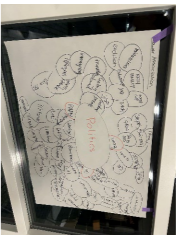
- Goal: gain insight on each other's created persona's, afterwards combine those into 1 persona that we can work with. Set context
- Standing up
- Task: put poster on wall somewhere, 30 second 'elevator pitch' about you,
- Second task (once everyone has been): combine into a new character

Conclusions and recommendations

As a facilitator and session designer, I would recommend to consider the listed point for the future sessions:

1. To have representatives from different stakeholders in the resource group. The composition could be: MBO students, teachers, designers, and politicians. The main goal is to utilize the creative session to create common understanding of different parties and check assumption quickly.
2. With RG that is not familiar with the topic and key stakeholders, a proper information intake and sensitizing activities are recommended. I used "role-play" to help the RG get into the shoes of MBO students, while there are different methods available.

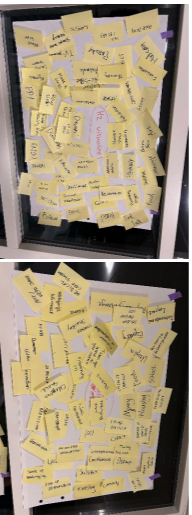
- Standing around wall

This flower association, starting with the word 'politics', helped the RG to start thinking about politics, all that it entails and could provide inspiration in later steps of the creative process. I think it is also valuable as a problem owner (PO) to see what connotations people have with politics.

Brainwriting

- Goal: get useful and innovative ideas
- Anything is okay
- Sitting down
- Possible: H2s for more specific directions
- During activity: make space for C-box

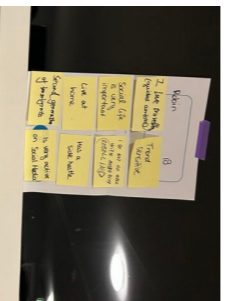

Two brainwriting sessions were executed, starting with the following words: 'H2 visualizer' and 'advantages of (engaging in) politics'. Here, the RG (and me) found out that the word 'visualize' was maybe not the correct word to use in Pap after all, since it is limiting any way of 'communicating' through other senses. Options like podcasts, radio, interviews, "mind transfer" are all excluded by just looking at visualizing something. During the session, it was decided upon to let go of regarding to visualize as just sensing with the eyes.

I think these two brainwriting sessions are really valuable for Anna to serve as inspiration for possible solutions to the given problem and to see what aspects of politics are interesting to focus on for MBO students.

C-box

- Goal: divide into 4 quadrants
- 2 axis titles
- Gut feeling to put them in there, all post its from brain writing and possibly purge
- Afterwards: break 😊

In the picture above and below in text, the dating profile of the combined dating profiles is shown.

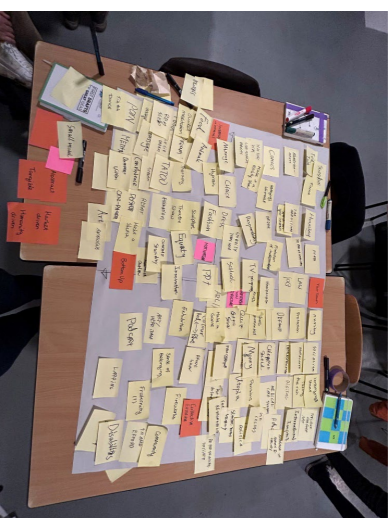
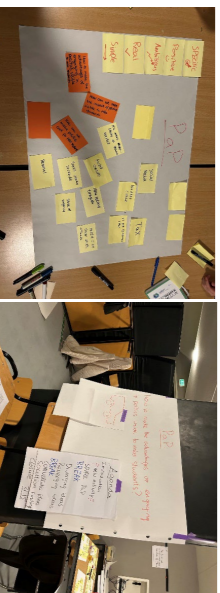
- Robin, 18 years old
- Loves travelling
- Trend sensitive
- Social life is very important
- I do not go well with authority
- Lives at home
- Has a side hustle
- Second generation of immigrant
- Very active on social media

This was an extremely useful activity. To give some insights from the RG at the reflection:

- Nice activity to get in the right mood and dive deep into the subject
- Helps to empathise with the target group, especially if the RG is not the target group.
- Insights from people with different backgrounds and connections help to make the combined MBO dating profile less biased.
- It is a fun activity!
- It is a good activity to get early presumptions out.

Restating the problem

- Goal: all have an understanding of PaG and form a SPARK Pap
- Specific/sharp, positive, ambitious, real, keep it simple
- Afterwards, break 😊

A C-box was created, with the aim of eventually helping to decide on the best solution for the Pap. The axes were created, with the aim of eventually helping to decide on the best solution for the Pap.

- Abstract vs tangible
- Market driven vs humanity driven
- Bottom up vs top down (implementation structure)
- Individual / internal vs collective / external (motivation)

In the end, the last two options were chosen. After sorting all post its in the 4 created quadrants, it becomes clear that there are not as many 'top down approach to create internal motivation' and 'bottom up approach to create external motivation' solutions. Nevertheless, the two concepts that are eventually developed do come from those quadrants, showing that they are interesting design directions to follow up on.

Break

Energizer

- Get energy going, get in the quick decision making mindset
- Task: Would you rather:
  - Pizza or fries
  - Do sports or watch tv
  - Drink coffee or tea
  - Travel by bike or car
  - Celebrate Christmas or New Years Eve → end with a happy one 😊

Hits and dots

- Goal: choose ideas
- Square root of ideas stickers per person and 1 or 2 different colour for really interesting or novel
- Quick! Gut feeling

Problem Analysis:

Due to Anna's clear brief on the subject and the amount of research she has already done, the most important thing to understand the PaG was familiarising with the target group. MBO students. As already discussed in more detail, the 'who oh who?' technique really helped to empathise with MBO students and understand their situation.

Based on this 'profile' of the MBO student, the RG was able to understand what they value and helped this to highlight aspects that could help shape the Problem as Perceived (Pap). Some aspects were: need for guided comfort, tangibility, money, a sense of urgency and social media.

In an effort to try to turn the PaG into a SPARK (specific, positive, ambitious, relevant, keep it simple) Pap, the RG focussed on the tangibility / visibility aspect, making the influence of politics concrete for MBO students. There was some debate between the words 'tangibility' and 'visibility', because the advantages are not always tangible, nor are they always something to sense with your eyes. In the end though, the RG chose to go with the visibility route, ending with a Pap as follows:

"How to make the advantages of engaging in politics visible to MBO students?"

The phrase 'engaging in' was discussed to be in any way, shape or form, either by participating in parliament, going voting or reading about politics in the news. The target group 'MBO students' was not further defined to a certain age group, field of work or background but there was a general agreed-upon understanding of an 'MBO student' due to the 'who oh who' exercise.

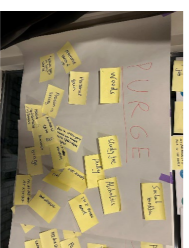
Break

Energizer

- Get energy going, fluency mindset
- Task: round of association, go around the RG 3x. Start with 'water'

Purge

- Goal: clear our minds
- Sitting down
- Example: if you already have idea thoughts, thought of something in the break, etc.

Flower association

- Goal: Get creative process going
- 1 keyword in the middle
  - Influence
  - Legislation
  - Any other word from Pap (think of during the break)

Appendix 47.

This appendix contains the setup and insights of FXIME

Session setup

x

Session insights

x

'Out of context'

Kies een context kaart, plaats deze in het veld en schrijf op een post it welke waarden deze context bevat.
Hoe leren jongeren in deze context?
Hoe voelen jongeren verbinding in deze context?
Schrijf dit in kernwoorden op post its.

How to involve MBO students within a conversation on politics?

'Out of context'

Kies een context kaart, plaats deze in het veld en schrijf op een post it welke waarden deze context bevat.
Hoe leren jongeren in deze context?
Hoe voelen jongeren verbinding in deze context?
Schrijf dit in kernwoorden op post its.

'Out of context'

Kies een context kaart, plaats deze in het veld en schrijf op een post it welke waarden deze context bevat.
Hoe leren jongeren in deze context?
Hoe voelen jongeren verbinding in deze context?
Schrijf dit in kernwoorden op post its.

Session with Baas van Noord Holland; How to involve MBO students within a conversation?

Who participated?

- People from province of NH who sometimes provide guest lessons to MBO students

What did we do?

- Identify the problems experienced
- Out of context brainstorm
- In context brainstorm

Insights:

- A flexible conversation; to make it fit the students interest. But hard for guest teachers to prepare
- Not just talking, but also doing!
- Only a game element takes away the attention of the learning aspect. Start with the conversation instead of the game, make a quiz out of what the tasks of the municipality are

Appendix 49.

This appendix contains the setup and insights of user test 1.1 an 1.2.

Interview setup

This user test involved two similar tests with one participant per test. The goal of the test was to investigate the use of first two steps, the form and discuss the other steps of the final concept direction.

Interview insights

User test notes;

Variant 1.1

Eens oneens is wel makkelijk maar hierdoor ontstaat er niet zo snel een gesprek. Je hoeft er minder hard over na te denken. Een thema is te complex om eens oneens te antwoorden.

Variant 2.1

Vragen zijn beter maar de blokjes werken niet fijn zo.

Filmpje ter link is goed.

Variant 1

- Thema kiezen:

Ik zou iets dieper in willen gaan op de waarom.

Discriminatie vind ik wel belangrijker dan parkeren. Ik zie wel de link heel erg met politiek. Ik kies iets dat ik zelf belangrijk vindt.

3 thema's kiezen; daardoor moet je met vragen beantwoorden kiezen voor welk thema je de vraag beantwoord of je moet heel veel vragen beantwoorden

- Eens en oneens vragen;

Ik vond het leuk om uit te pluizen waarom ik het heb uitgekozen.

Vrije keuze van vragen kiezen is fijn.

Ik zou de antwoorden wel ergens vast willen leggen, er worden denk ik toch interessante antwoorden komen.

Iedereen verplicht wat laten zeggen om zo actief te worden.

Kort een rondje doen met wat ligt er nu; wat hebben we allemaal besproken.

Ook bespreken ligt er nu iets dat je anders zou neer leggen. Om de beurt een blokje leggen.

Variant 2

- Thema kiezen

Meer info? Ik weet van sommige dingen niet zo veel af, dus dan zou ik wel wat achtergrond informatie willen hebben.

Sommige vragen zou ik wel voor allemaal willen beantwoorden. Maar het zijn wel veel vragen, maar ik raak wel de focus kwijt daardoor.

Eerst allemaal vragen beantwoorden daarna pas reageren op elkaar zodat het wat opener is. Niet te veel discussie maar vragen stellen.

Het oneens eens laat misschien remmen zodat het winnen of verliezen is.

Werken met de blokjes

Vragen in blokjes zetten kost veel meer werk

Het is mooier als de vraag gewoon al op het blokje staat.

Poppetjes toevoegen voor om wie gaat het.

Appendix 50.

This appendix contains the setup and insights of user test 2 with a program maker from ProDemos.

Interview setup

In the second user test the concept was presented online in a scenario sketch. The aim of the test was to evaluate the setup of the steps of the program and see what we could improve.

Interview insights

'Ik word hier heel enthousiast van dat ten eerste'

Ik ben zelf nooit z'n voorstander van stellingen. Eens oneens faciliteerd een wedstrijd. Het eens en oneens kan ervoor zorgen dat leerlingen die zich misschien niet zo goed kunnen verwoorden aan de kant worden gezet omdat ze niet meteen kunnen uitleggen waarom ze het eens of oneens zijn. Iemand die geen goed punt weet uit te brengen wordt sneller ondergesneeuwd.

Deep democracy; uitsreken van wat je vind waar ook anderen een standpunt in mogen delen en veranderen. Bv. eens en oneens maar dan in de ruimte staan, in het midden is meer eens dan oneens. Naarmate je meer leert mag je ook veranderen van positie en standpunt

Een oneens, het is ook niet een juist antwoord politiek is complexer dan dat. Gesprek over politiek hoeft geen debat te zijn dat moet je juist ook leren. Ik vind debateren maar een beetje rijkeluis spelletje

Stap 3; met wie heeft het te maken

Is het in een groep? Misschien met poppetjes lastig te communiceren wie het is. Is het mijn transgendor neef of gaat het over een gemeenschap? Misschien met whiteboard delen zelf opschrijven op het bordje om wie het gaat. of een neutraal poppetje maar je wilt ook arm en rijk. hoe beeld je dat dan uit.

wie kan heel abstract zijn misschien moet je het poppetje aankleden? Of juist uitschrijven of tekenen om wie het gaat...

stap 4; wat

het verzinnen kan je juist open laten. Schrijf het op teken het uit. wat is de beste manier voor hen. het hangt ook af van het thema hoe ze ideeën kunnen verzinnen. De vraag is prima, het geeft een lijdraad misschien een instructie; je bent vrij om zelf uit te beelden en schrijven wat een oplossing kan zijn.

idee kiezen; groep laten bepalen welk idee is het beste. misschien presenteert de groep hun manifest aan de klas. kies van alle groepen wat je het beste vindt. het nadeel daaraan is wel dat het lang kan duren.

stap 5; link naar politiek

heel leuk, ik liet mijn leerlingen vaak mailen naar een Europees parlementslid. ze reageren zelf terug! Vaak gaan zij heel goed op een mail van een groep leerlingen. van te voren bv. per thema uitdenken wat doet de gemeente hierbinnen om zo de link te laten zien.

het is heel waardevol dat je eerst zelf gaat zoeken en dan is het; verassing dit is politiek!

stap 6;

- » een kader kan bv. een mail. Miss wat richting

Themas;

- » circulaire economie is lastig; misschien duurzame economie
- » iets meer verdieping door achterop wat extra uitleg te geven
- » schulden en armoede is dubbel

- » mobiliteit; toegankelijkheid; bv met rolstoel
- » autoluw herschrijven... auto vrij
- » ev.t toevoegen
- » stikstof; leerlingen zijn bekend met deze term. het is een thema uit de media
- » migratie
- » Europese samenwerking (ook linken aan migratie)
- » onderwijs; stage vergoeding stage plekken!

Thema kiezen	Thema uitpluizen dmv vragen	Wie beïnvloedt dit thema nu?	Wat moet er gebeuren om dit op te lossen?	Link leggen naar politiek	Advies & afsluiting
Niveaus van vragen: 1. Welke thema's spreken je het meeste aan? 2. Welke 3 thema's ga je als groep mee aan de slag?	Niveaus van vragen: 1. Hoe is het nu? 2. Hoe vind jij dat het in de toekomst zou moeten?	Niveaus van vragen: 1. Wie wordt er door dit thema geraakt? 2. Wie beïnvloedt dit thema?	Niveaus van vragen: 1. Wat kunnen we verzinnen om dit thema te verbeteren? (toekomst) 2. Wat is het meest veelbelovende idee?	Niveaus van vragen: 1. Wij zijn hiermee bezig in de gemeente raad... We vinden het lastig en zijn benieuwd naar jouw advies.	Niveaus van vragen: 1. Uitbrengen van advies mbv uitgestippelde route van blokjes 2. Reflectie gesprek

Appendix 51.

This appendix contains the setup and insights of the third user test. Two MBO students were asked to perform the steps of the concept. Some decisions were already made on the functioning of the concept, therefore the main focus was on one version of the prototype.

Interview setup

This user test involved two MBO students. The user test was executed at the library of Rotterdam. A prototype was used to let the students explore the steps of the concept. At the end a plenary discussion was done and the students were asked to use the system map to circle what aspects they saw within the concept.

Interview insights

Interview notes;

Opvallend

- Thema's kiezen was heel makkelijk! Wel alles uit dezelfde categorie; ze gaven al aan misschien dat je per categorie iets moet kiezen. Maar over duurzaamheid weet ik niet zo veel.. ik vind het wel belangrijk maar dan zou ik de vragen niet kunnen beantwoorden
- Ik zou dan iets meer achtergrond informatie moeten hebben. Wat houdt het dan in?
- D.m.v. een scenario omdat je zo je kan verplaatsen in waar het om gaat.

Stap 1

Kiezen was best makkelijk, dit zijn de dingen die ons aangaan. Van de andere onderwerpen weten we denk ik ook niet genoeg.

Ja misschien studenten ov. En verkeersveiligheid; maarja wat wil je doen nog meer stoplichten neerzetten..

Of we weten er al wat van of het is niet passend.

Aardgas is voor ons in het dagelijks leven niet echt relevant maar deze andere thema's wel. Het is leuker om na te denken over iets dat ons aangaat.

Stap 2

Je zou het allemaal wel kunnen beantwoorden. 'zijn er problemen rondom dit thema' ik vind van wel daarom heb ik in ieder geval deze thema's gekozen. Armoede is dagelijks, ik kom het niet heel erg tegen zelf maar je hoort het wereldwijd elke dag. Ik denk dat er meer aan gedaan kan worden. Stage vergoeding, ik vind dat het wel wat meer mag zijn, wij lopen 2 hele dagen stage en krijgen 113 euro, ja het is niet weinig maar ik kan daardoor niet werken. Sommige stages krijg je helemaal geen vergoeding, ga dan maar iets vinden dat wel geeft. Discriminatie, ja elke dag... net zagen we nog iets van VVD, de Nederlanders centraal zetten en dan zag je een filmpje en zag je alleen maar witte mensen. Ja dat zijn niet de Nederlanders. Misschien vatte ik het verkeerd op of het is een verkeerde boodschap. Het voelt niet goed.

S; kom je dit thema in je dagelijks leven tegen. Armoede niet echt. Met stage vergoeding wel, ja ik heb geen tijd om een baan te zoeken door de tijden. De stage vergoeding maakt het me lastig. Discriminatie, ja dagelijks, vooral nu ik vlechten heb. Ik wordt zo erg aangestaard.

Reageren?

Je kan reageren als het erbij past. Je moet niet gaan zeggen dat iets wel of niet waar is. Je kan instemmen of iemand anders kan terug vragen; en jullie?

1 iemand brengt de vraag in en het gaat de rest rond.

Ik zou eigenlijk op alle vragen kunnen en willen reageren.

Wat maakt dit thema belangrijk; omdat het heel veel mensen beïnvloed, dat is voor alle drie zo.

Als er een thema tussen zit waar ik niks van weet zou ik niet weten wat voor

antwoord ik moet geven. Als er meer context omheen zou zijn zou het wel makkelijker zijn. Misschien 1 of twee zinnen met een korte uitleg of een scenario.

De thema's zijn allemaal een beetje hetzelfde, sommigen, als je ze wat breder maakt krijg je totaal verschillende antwoorden. Dus misschien is dat wel beter.

'Wat zou je doen als' 'Hoe zou jij reageren, hoe zou jij je voelen'. Dan kan je ook beter na denken over een thema waar je wat minder vanaf weet.

Ik zou de blokjes als een soort mindmap om de thema's heen zetten. Of je wilt vragen die horen bij een bepaald thema; dan kan je niet overal hetzelfde antwoord op geven. Themata per categorie. De vragen 1 voor 1 per thema beantwoorden. Iedereen beantwoordt de vraag; dus je gaat rond. Geen max aantal vragen maar zet een timer.

- Uitpluizen; het bleef redelijk aan de oppervlakte. Wel snel voorbeelden van hen persoonlijk maar deze zouden ze niet willen delen in een groep waarin ze zich niet vertrouwd voelen.

Stap 3;

Wie wordt er door het thema geraakt. Alle studenten die stage moeten lopen. Discriminatie alle groepen die gediscrimineerd kunnen worden.

Iedereen kan gediscrimineerd worden. Het kan ook omdat je tatoeages hebt, of schulden.

Armoede kan iedereen gebeuren.

/ hoe duidelijk aangeven om wie het gaat?

Kleine studenten. Grote is de hele samenleving.

Discriminatie ja wie niet; ik kan me niet voorstellen dat mensen daar nog niet mee te maken hebben gekregen.

Wie;

Ja alleen hogere mensen kunnen het beïnvloeden.. ik zelf niet zo.

Misschien de poppetjes nog een kleurtje geven ofzo.

Ik twijfel, wie heeft er invloed op het thema.. er is altijd wat aan te doen, maar we doen het gewoon niet. B.v. bij de Mac Donalds kan je ook 20 cent doneren maar dat doe ik ook niet.

Dit zijn gewoon onderwerpen [discriminatie & armoede] die nooit echt weg zouden kunnen gaan.

Wie wordt er door geraakt; het poppetje moet anders staan bij dit thema worden er meer mensen geraakt.

- Wie; bleef ook algemeen; ja iedereen heeft er wel invloed op en iedereen kan het beïnvloeden. Je kan bv 2 euro geven ofzo.. ja maar ja dat doe je ook niet

- Heel erg het beeld dat thema's als armoede, discriminatie niet zo te

beïnvloeden zijn.

- Nu met stemmen; de politiek zou hier ook niet zo mee bezig zijn.
  - 'Stel je zou een dag de politiek mogen zijn wat zou je dan doen?' oh dan!!
- Vroeg beginnen met uitleg op een basisschool over discriminatie een kind word niet racistisch geboren. Ze aanleren wat goed en fout is. Andere onderwerpen?; het enige waar ik aan wat proberen zou te doen is milieu maar ik zou geen idee hebben hoe ik al deze dingen moet aanpakken. Stagevergoeding zou ik een minimum inzetten per uur.

Zou ik stage vergoeding op max, iets doen aan armoede ... dan kwamen de ideeën wel. Maar het wie heeft er invloed of wat kan er anders was lastig en ging juist heel erg vanuit eigen perspectief.

bij armoede? Lastig

Duurzaamheid wel; je kan altijd zeggen ik wil er aan doen, maar wat, ik heb echt geen idee. Alles kan wel beter, vooral nu met klimaat verandering; willow project, dat soort dingen.

'Hoe kan het in dit spel makkelijker zijn om te verzinnen wat er anders zou kunnen?' geen idee... op school hebben we het hier ook niet over met de docent. Ik heb nu geen burgerschap meer.

- Idee: gebruik scenario kaarten; wat als...
- Idee 2; gebruik context kaarten; heeft iemand bij jou uit de straat te maken met dit thema? En waarom?
- Het moet misschien toch met schrijven en eerst echt individueel.

Voor sommigen is het een te groot onderwerp om groepen op te noemen. Het verschilt ook per thema. Met stage vergoeding kan je makkelijker het in het hokje zetten van studenten.

Je persoonlijke dingen delen in de klas? Ik zou het niet in iedere groep willen. De groepsdynamiek is heel belangrijk dan. Je eigen groepjes kiezen zou ik meer delen.

Thema waar je niks van weet;

Duurzaamheid heb je zonne energie etc. ik zou niet weten of ik daar een vraag op zou kunnen beantwoorden. Maar misschien milieuvervuiling of klimaat verandering wel. Heel de wereld wordt geraakt door het thema. Impact op de samenleving; We kunnen niet overleven.

Stap 4; thema verbeteren

Ik vind de verschillende vragen een beetje hetzelfde. Ze horen bij elkaar maar zijn wel anders. De meest algemene vraag zou ik dan kiezen want dan kan ik alle andere vragen ook beantwoorden. Als je het iets algemener doet zou je mensen zelf kunnen laten nadenken.

Hele diepe vraag om te beantwoorden...

Discriminatie; ja hoe ga je dat verbeteren... hoe lang zijn we al mee bezig... ja tuurlijk heb je een wet maar mensen draaien er toch wel omheen. Je kan het nooit echt oplossen het is een soort verloren zaak. Je kan van alles doen. We groeien ermee op er wordt verteld dat het fout is. Maar er verbeterd niks.

Armoede; ja je kan in je eentje niet zo veel doen. Ja organisaties kunnen er niet echt iets aan oden. In je eentje kan je niet zo veel doen.

Vooroordeel is er ook. Daklozen opvang; mijn moeder werkt daar. Maar je denkt het is je eigen schuld maar het is echt niet zo.

Het klinkt heel rot maar wat kan alleen mijn stem doen aan armoede.

Als je niet goed weet hoe of wat, ja laat het dan maar over aan de mensen die er vanaf weten.

Ik zou blanco stemmen, ik heb er geen onderzoek naar gedaan. Ik denk ook niet dat er iets goeds tussen zit. Er is geen partij waarvan ik wil dat ze aan de macht komen. Bij elke commercial denk ik, jou vibe is het niet. Het zijn allemaal oude mensen.

Stel een partij zou voor deze thema's staan. Ja je kan ervoor staan maar je moet er wel iet smee doen.

Politiek kan wel invloed hebben op armoede maar net op discriminatie. Discriminatie qua woorden ofzo kan je niet echt iets aan doen.

Een dag in de politiek? Wat zou je doen?

Ik zou op basisscholen vroeg beginnen met uitleg over discriminatie, een kind wordt niet racistisch geboren maar zo gemaakt. Wat zou je ze willen leren; wat goed en fout is.

De andere onderwerpen; ik zou milieu iets aan proberen te doen. Maar ik zou echt niet weten hoe ik die dingen zou moeten aanpakken.

Met stage vergoeding; per uur een minimale basis.

Armoede?

Duurzaamheid; je kan altijd zeggen ik wil er iets aan doen maar wat dan is moeilijk. Alles kan wel beter, the willow project, dat soort dingen.

Hoe makkelijker ideeën verzinnen?

Op school hebben we het niet echt zo over dit soort dingen. We hebben nu ook geen burgerschap meer.

MAP RONDJES

- Waarom is het belangrijk omdat die vraag hier stond. Wat maakt het thema belangrijk.
- Veilige omgeving; je stelt je meer open als je met je vrienden zit
- Participatie burger; wat kunnen we er zelf aan doen hadden we het ervoer
- De visie; leren wat jou visie is
- Wat vind je; dat is de vraag die echt werd gesteld.
- Moeilijk systeem; wij gaven al aan we snappen er niks van
- Verschil jeugd en politici'; ze richten zich op de volwassenen en vergeten ons. Maar wij zijn juist de toekomst. Wij zijn het...
- Jognere betrekken en social media. Het is veel belangrijker om ons erbij te nemen. Wij worden zo niet betrokken bij de politiek, wij willen blanco stemmen omdat we zo erg niet weten hoe en wta. En straks gaat er dan niemand meer stemmen...

Alle dingen die we hier hadden besproken had ik omcirkelt.

Hoe moet ik mee doen, gaat ook over participeren.

- Serius genomen worden & betrokken worden; het gebeurt nu niet in het leven.. gewoon de campagnes ook aanpassen naar jeugd. Ons bij dat wat ze zeggen betrekken. Ons benoemen.
- Representatie; mensen die op je lijken dan ga je meer denken oh het is toch wat voor mij.

En door op deze manier in gesprek gaan?

Ik denk het wel, doordat we het er nu over gehad hebben ga ik misschien wel

stemmen zo. Het is toch het planten van een zaadje.
Ik denk oprecht dat het spel wel wat kan doen. Door het erover te hebben dat is toch het begin.

Scenario delen

Ik denk dat als je na dit nog een filmpje laat zien dat niemand meer concentratie heeft. Dan is er veel meer informatie. Een filmpje van 5 minuten halen we niet. Een filmpje kan je aan het begin laten zien, onthoud het.

Alsnog nadenken is het dan wel leuk?

Aan het begin laten zien en dan terugkoppelen. Laten zien hoe denken jullie hierover.

Advies uitbrengen?

Dit kan maar niet verplicht. Als je wil kan je het uitwerken. Of als je ideeën hebt. Het moet geen moetje worden.

Ik zou het niet doen, ik ben niet heel erg geïnteresseerd in politiek. Ik zou niet mogen stemmen.

We hebben nu alles wel besproken maar ik zou niet weten wat ik zwart op wit op papier zou moeten zetten. Dit spelletje is leuk. Maar het moet niet te veel een opdracht worden.

Je moet het meer brengen als een challenge ipv een opdracht. Dat er 3 dingen zijn die je zou veranderen. Dan kan je ook de dingen van de ander meenemen. Het was wel duidelijk. Het is ook niet echt ingewikkeld dat je heel erg hoeft na te denken, wel over je antwoorden.

Hoe helpen om makkelijker over grote thema's na te denken; wat zou je doen als....

- Filmpje achteraf; dan heeft niemand meer aandacht zelfs niet 1 minuut. Je kan het vooraf doen de thema's waarmee we bezig zijn hebben we jullie advies voor nodig

- Advies; misschien moet iedereen 3 dingen opschrijven die ze anders zouden willen. Dan kan je deze uiteindelijk in een doos stoppen. Anders wordt het meteen weer heel erg een school opdracht en dat wil je ook niet.

- Blokjes waren leuker want dat is leuk vast houden en dat magnetische is fijn.

- Bubbels aankruisen; heel focus op serieus genomen worden, betrokken worden, dat gevoel is heel sterk. 'De politici denken niet aan ons'

- Ik ga niet stemmen omdat ik niet weet hoe ik me erin moet verdiepen. Een stemwijzer invullen... ja daar komt steeds niet de partij uit die ik zou willen. Je moet dan Blanco stemmen!! Maar dat maakt toch geen verschil?

- Ja zoh spel spelen heeft wel effect want nu gaat ze gewoon stemmen! Het gaat erom dat je erover aan het nadenken bent.

Appendix 52.

This appendix contains the setup and insights of the fourth user test. Four participants were asked to perform the steps of the citizenship program. The main goal of the testing session was to find out in what way the steps of the program were interpreted and how it triggered a discussion. The focus was also on evaluating the concept in relation to the design requirements.

Interview setup

- » A short explanation of the research project and the results of the map so far by showing the interactive map.
  - » Put the toolkit on the table
  - » Ask them to perform the steps of the toolkit
  - » After performing the steps; a discussion on experiences and suggestions
- Methods used within this test were observation and an interview afterwards.

Interview insights

Step 0 Introducing the class:

Does the teacher form groups? Or make them themselves? I think it would indeed be good if they would form their own groups, you will learn best in an environment you will feel safe.

- Further elaborate on what way the lesson is introduced. Provide clear explanation on;
  - Forming groups
  - Clarifying one person to be the leader of the group.
  - + Choosing your own group stimulates a feeling of a safe environment

Step 1 Choosing a theme

Should you choose something you know a lot about?

I think an MBO student would not necessarily choose this theme?...

It does make it easier to think about them if you have chosen the theme yourself it will trigger interest

- Clarify the time available to choose a theme
- + Choosing a theme will trigger interest & make it more easy to think about it

Step 2 Question

Taking a moment for yourself to choose a question and think of your answer is good.

Only asking questions is really nice. Then it is not a discussion right away but asking guided questions is really nice.

- Make sure all questions are fully open ended
- Clarify what person will have to start; e.g. 'the person next to the leader starts to share
- Asking clarifying questions in the group; participants were very aware that they had to ask each other questions, and provide guiding questions to do so

- the separate tiles is not working very clearly, participants did not right away understand where to put it; another shape where it does not really matter how you build it

- Maybe a max amount of questions?
- Questions trigger to include your own opinion
- Provide a special extra explanation for the game leader
- + Ideas come around quite quickly when asking questions; create space to write down answers & ideas in the mean time

Step 3; what if

To the leader; can you read the assignment again?...

Do I answer this step from my own perspective of from the person involved within the topic?

- It's still difficult to approach the 'what if' questions broadly; testing how we can align these questions with all topics."

- OPTION: "Choose one 'what if' question as a group and still have some 'more general what if cards.' What would this mean? How can others support you in this? Why is this a problem?"

- "Should I now place this with my own card? I think it makes sense to place it with your own question. Then I can still see what the questions were."

- "But it's also nice if it becomes a one thing..." "Share them one by one; what if; they start coming up with solutions very quickly? That actually works well."

- "What if you're not heard; seek help in guidance, work together with peers and like-minded people."

- "Regarding housing; I would say you should help them find a suitable home, and if that doesn't work, help them utilize their skills to build their own home. There are surely people who are skilled at that. Should they be able to live there for free?"

Step 4; who is it about

- Writing instead of puppets
- I think writing is definitely better
- Order of the "who" question
- Can't the "who" questions be included with the "what" questions?

Would that skip a step?

- Shouldn't the "who" question come earlier? First figuring out who it's about and what all is involved; after choosing the theme?

- Then there would be fewer opinion-based questions;
- You can still keep it broad in terms of who it might involve
- Better starting point to be able to see more perspectives

Step 5 ideas

- Formulating ideas and solutions is unclear; consistency is needed.
- Does this align with the "who"?
- Here you are really addressing a problem and then solving it. That's a good step.
- But earlier you also came up with ideas? But individually.
- Trigger on the card; have any ideas come up beforehand? Write them down.
- Generate solutions in all directions?
- In the group, choose two "problems" and come up with ideas for them.

- Need some guidance?
- "Idea" is a difficult word; I would call it "What possible solutions could you come up with?" Idea feels too broad.
- You can also look at existing solutions.
- You can link it to the "what if" question, but that's not always easy.
- Did you interpret it as coming up with ideas for the "what if" question?
- That's possible; you can guide it; look back at what you have discussed so far.
- If there is little knowledge, it stops at identification.
- You can link it back to the first step; what is important to your city, and come up with ideas for that.
- Clearly state: look back at the questions and answers. But also think outside the box; what would you like to do to change it? How to solve it?
- Maybe a clear problem statement step is needed?
- Write it down as "What ideas can you come up with for what you have discussed?"
- Alternate between individual and group brainstorming!!

Step 6 advice

- You give advice to the municipality.
  - Collecting ideas; that's probably good.
  - It can also trigger active participation, where you have to do a pitch afterwards.
  - Would you do this per group or individually?
  - I think as a group! Then it's more like a municipal council idea; different opinions but you come up with an idea together. Coming to a conclusion together.
  - It's also easier to summarize if it's done as a group.
  - If it's done as a group, this step is also easier to use for sharing; what has your group decided?
  - Include the topic in your presentation; what was your problem and what is your advice?
  - That's good; otherwise, you miss the chance to learn from the others in the group.
  - It's also interesting if two groups have the same theme but comes up with different ideas.
- Great job! It also looks really nice.

General

Writing out answers in the meantime?

- I would also like to write on paper.
- Yes, I just had something, during the conversation I thought, hey, I actually like this too.
- And it's nice to be able to add it, you can look back on the conversation more easily when you see it again. So you can also see the questions.

How to encourage students to ask real questions and be active?

- Choose 1 leader.
- Provide a card with example questions for the leader in case it becomes silent.
- And what do you think?
- And what would someone else think who disagrees with you?
- 1 note-taker.
- Separate question cards? - they would have to be quite specific.
- Optionally; how would someone think about it who disagrees with you?
- 1 person as question responsible; if no question is asked, you have to do it.
- Give people a role beforehand; you are in favor and you are against.

Adding your own opinion?

- The questions are already positive and negative; I interpreted my question differently again; what if you can't find work from your own perspective? This way, personal opinions and input will come in. Based on how you interpret it yourself.

Timer

- A large timer on the board so you know how far you are.
- You have to be strict with time; it can quickly become too much. You also have to prevent it from being too short for too long.

Individual vs. Plenary

- The individual takes quite a bit of time.
- You can also do things plenary to make it go faster.
- You can have your own opinion, but we are just discussing the theme; we write everything down.
- The individual and taking time for yourself is really nice. Taking a moment of peace is good, otherwise, everything gets mixed up.
- And you can easily overshadow each other too quickly.

Main insights:

Clarify instructions

- Some text extra explanation
- Game leader & guidance for leader

Timer

- For each step

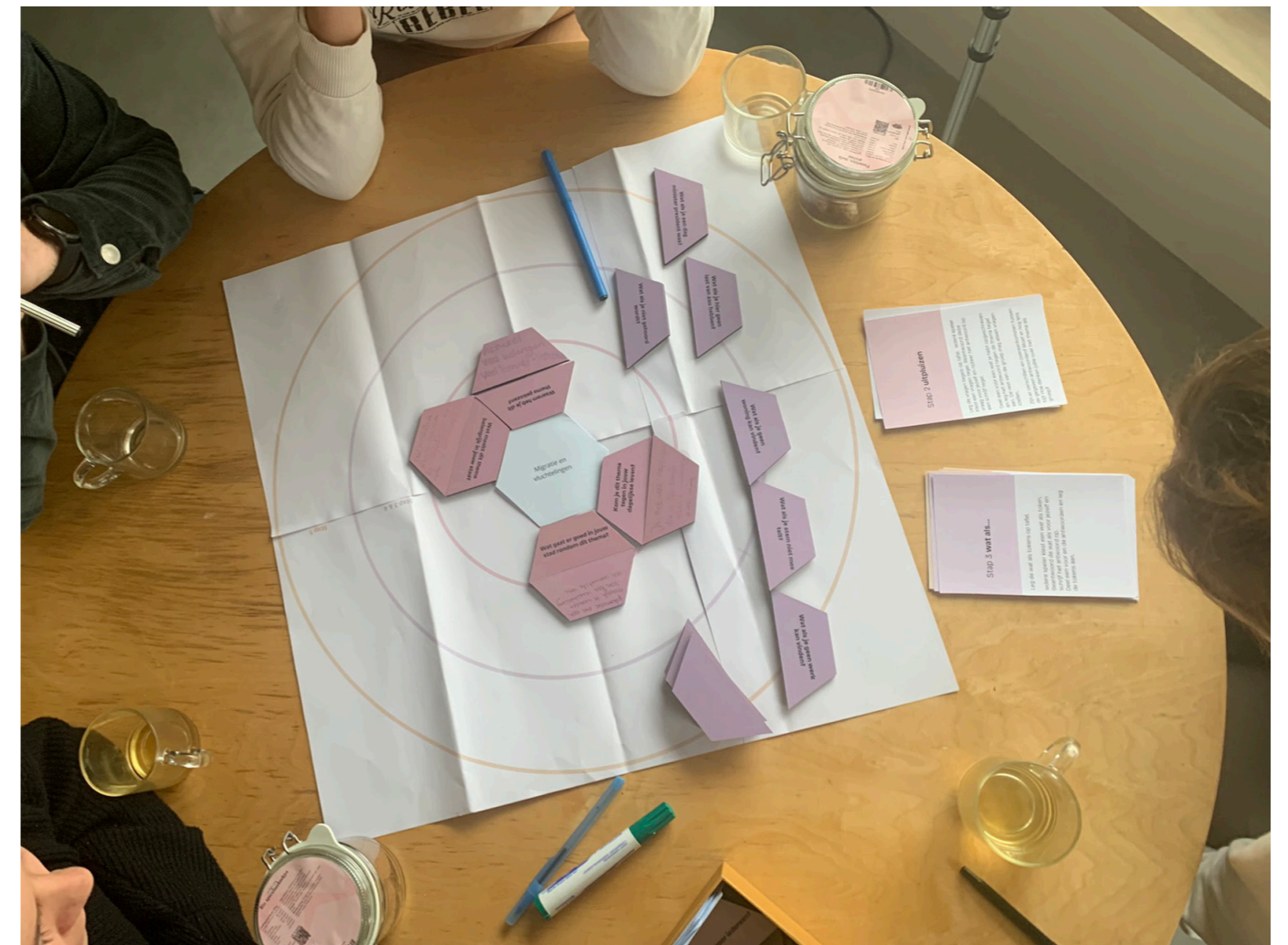
Order of steps

- Start with who

Adjustments individual, plenary

- What if; plenary choosing of question but answer individually with extra trigger cards?!

- Advice; write an advice card as a group & present this plenary

Appendix 53.

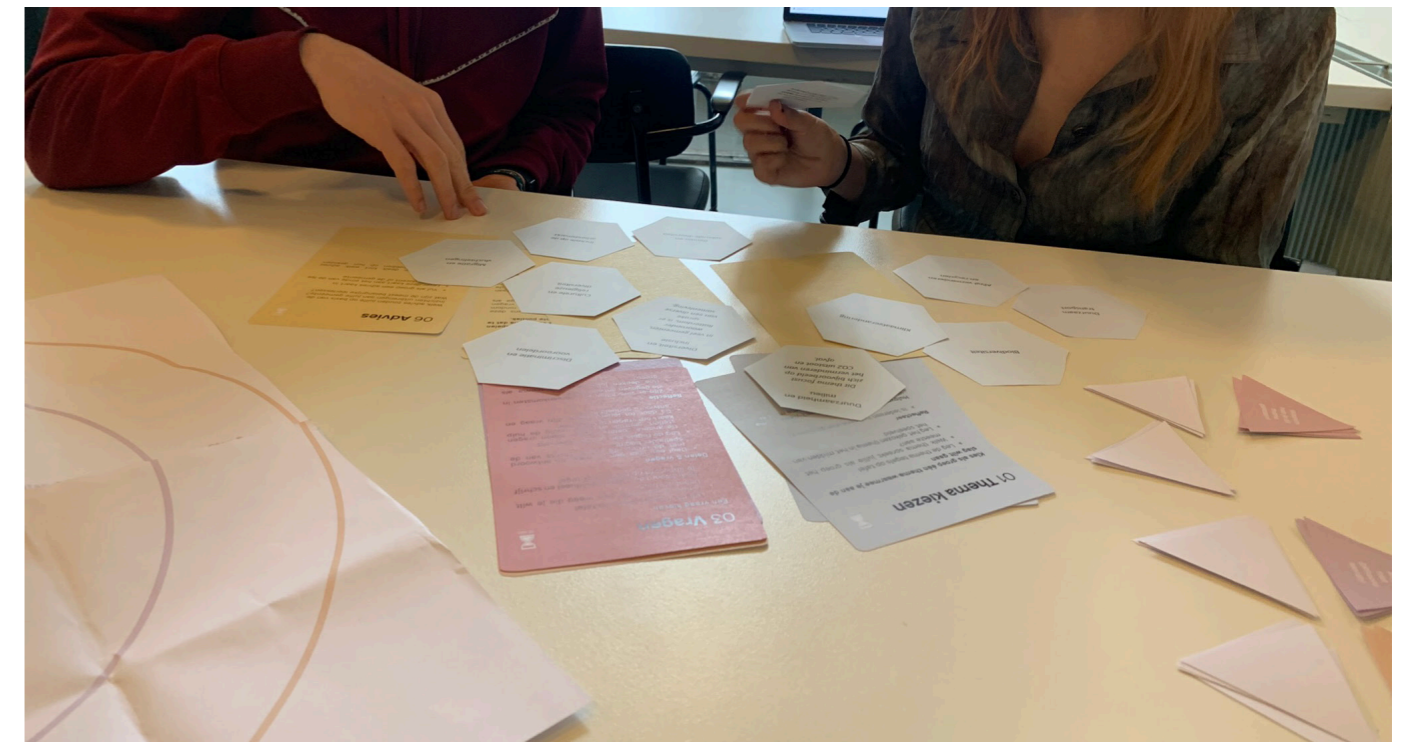
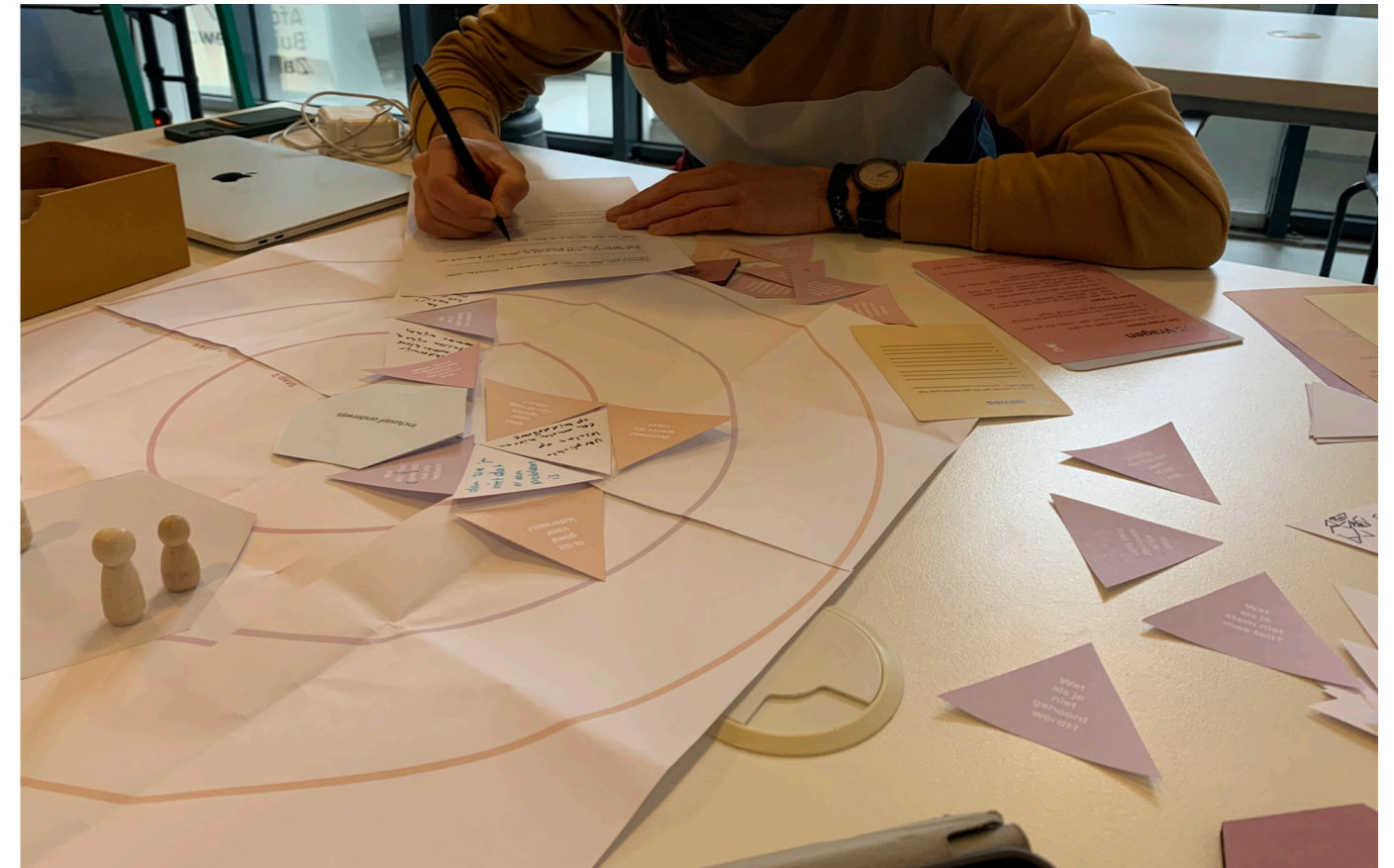
This appendix contains the setup and insights of user test 5. Two participants from Afdeling Buitengewone Zaken were asked to test the concept. The main goal of the testing session was to find out in what way the steps of the program were interpreted and how it triggered a discussion. The focus was also on evaluating the concept in relation to the design requirements.

Interview setup

- » A short explanation of the research project and the results of the map so far by showing the interactive map.
  - » Put the toolkit on the table
  - » Ask them to perform the steps of the toolkit
  - » After performing the steps; a discussion on experiences and suggestions
- Methods used within this test were observation and an interview afterwards.

Interview insights

- Introduce the class by showing what is expected; show a visual map of all the tiles laid out. This can support for adding a lot of tiles.
  - Name in the beginning that the students will create advice at the end. Or let the municipality tell this.
- Step 0
- Shorten the instructions
  - Change the visual of all the materials that are included
- Step 1
- Guide; Visualize what materials you need in each step
  - Tiles just one side; do not need to turn it over
- Step 2
- Guiding questions! Add this.
- Step 3
- Make questions personally; so add; what makes this important in your city
- Step 5
- Write it more activating to stimulate students to generate as many ideas as possible.
- Step 6

Appendix 54.

This appendix contains the setup and insights of user test 6. Four non-designer peers were asked to participate and test the concept. The main goal of the testing session was to find out in what way the steps of the program were interpreted and how it triggered a discussion. The focus was also on evaluating the concept in relation to the design requirements.

Interview setup

- » A short explanation of the research project and the results of the map so far by showing the interactive map.
  - » Put the toolkit on the table
  - » Ask them to perform the steps of the toolkit
  - » After performing the steps; a discussion on experiences and suggestions
- Methods used within this test were observation and an interview afterwards.

Interview insights

x

type font Intro pag.
 bevroegen dat is tijd bij moet houden
 Op het papertje → aanpakken om wie
 wat gaat.
 - verschil per vraag in kleur?

Klar: iemand tijd bijhouden

Vragen step 03 → vertice miss met logisch
 antwoord de 4th pag.
 wat
 → puntjes lezen is nu 1 voor 2
 dat is wat onhandig. → alle in 2 x
 Vragen stellen miss onduidelijk: vragen kaart?
 is dat nodig?

Wat als er wel echt een discussie komt?
 → moet de docent dan ingrijpen om dit te stoppen of laten gaan
 Op zijn weg toch niet echt te lezen? → zwarte letters
 Door de discussie komen er toch al wel vragen.

Teagis aanpakken ging weg met telmaat: dat
 onduidelijk vervalpen → pattern bevroegen
 - bevroegen: als het vent-
 teagis zijn dan wordt het
 onduidelijk/ logisch te aan
 te vragen

Wat als 04

- teagis thama sluit niet heel goed aan op deze
 step → wat dit op te lossen...
- suggesties?...
- stem met tell, dat waait nu niet zoveel uit.
 het boot nu niet opening.
 → mag anders stellen?
 → wanneer kan dit te heel rig steren

Oplossingen 05

- the hoop op het eventje zetten.
 nu lijkt het meteen alsof je zert de tabel
- oplossing: 'ideeën' voor thama
 → suggesties niet meteen dat er een
 probleem is.
- 'verbeteren'
- logischer als te eerst duidelijker ideeën voor
 verduut en dan nu pas de reflectie terug
 → of is het niet nu al te meteen reflectie?
- reflectie vragen zijn wel breed genoeg.
 → wat er invullen dat magen nog meer ideeën
 laten opschrijven?

06 ondertrager moet echt opdat plat zijn → dit is te
 naakte zodat het papertje er op of van staan

Advies 06

Miss gewoon 4 blaadje met
 dan tekenen? → stimuleren dat ze eerder
 ochal tekenen
 → hoe zorgen dat het heel specifiek wordt.

Hoe zorg te dat er echt iets kan gebeuren
 met de ideeën? → rendo aan geven

→ woraf al duidelijke que
 maken dat dit advies eruit
 komt

Appendix 55.

This appendix shares details of the final evaluation test at Albeda college.

Session setup

In total fifteen students participated in the test. The students were divided in groups of four and performed the steps of the product. The testing and evaluation process took about 1.5 hours. The test was executed at Albeda college Rotterdam Weena. Students follow level 4 education, second year, CEO economics and entrepreneurship legal training.

Methods used were observation and a question form. The question form is presented on the next pages. An image of the materials used is added.

Session insights

Test form

For each of the design requirements a question was formed.

Observation notes

Introduction

- A little loud and noisy class

Link to policy

- No clear reaction

Make it very explicit who the person in the video is, in what way they relate to policy, what they expect from the students and what the students can expect from them. Make it more interesting / professional video

Step 1

- All groups chose quite similar themes; inequality; discrimination etc.
- Choosing themes went smoothly, not hard for the groups to choose a theme
- Sustainable topics were not valued as very interesting

Experiment when providing students with a topic

Step 2

- The questions were a little unclear, a few groups asked for help on this step
- Adding the stickers to the puppets was unclear too
- Students added their own names instead of those who were involved
- With topics such as discrimination it is quite hard to identify who it is about

Make explicit why students can do this, and that they can look back at it later on.

Give triggers for who it is about; stickers with potential stakeholders to choose from and empty stickers to allow or own additions

Maybe different colors for those who influence and those who are influenced with the topic?!

Clarify the text in the handleiding

Step 3

- Questions were useful
- Asking other group members questions about their answers when sharing did not really happen but might be very important

Make the handleiding more simplified. Increase visual clarity on what is introduction text and what are the actual steps you need to perform

Include question cards or some sort of obligatory way to ask a question

Clarify the text in the handleiding

Step 4

- What if questions were a little unclear sometimes.
- Due to the answers; the questions are sometimes very steering; and therefore took the focus away from the previous question might be better to make this a bit more general? In that sense that is could align better for all types of answers in step 3

Clarify text here in the handleiding

Add more what if questions; dive deeper into in what way this could trigger the students to start to think of other perspectives

Stimulate more for a discussion here

More general questions; that could align more easy with the previous steps. Follow up questions instead of steering towards specific 'problems'

Step 5

- Not very clear for the students sometimes that they had to find ideas for the things they had discussed so far
- Not very clear that you first need to create ideas and then later on use the reflection questions to analyze your ideas
- Generate the ideas based on the previously taken steps could be clarified better

Adjust the text from solution to ideas; clarify that this is the stage where they can brainstorm in what way they see possible improvements for the topic. Relate this clearly to the stakeholders.

Test in what way it maybe does not matter that you first use the reflection questions to analyze your ideas; for some groups it seemed to work as well; dependent on what ideas were generated so far

o Maybe an extra step? 1.

Step 6

- Advice cars were filled in quite easily; as for the fact that the students have generated the ideas in step 5; these could be used to fill out the cards
- Sharing the insights in class was very valuable; good for students to summarize in what way

Make more explicit that the municipality will gather this input? That it is valuable for them to receive this.

Using the materials

- Students started to collect and organize all materials, allow for a box in which everything is collected and clearly visualize what materials belong to what step so not everything is at the table at once.

- Some students finished the steps very quickly; set a timer and let students work on each step for as long as it takes.

Keep on answering questions until the timer is finished. Make it in that sense more classical to increase the structure of the class

- Some students were a little distracting and unfocused
Allow for a more structured role for the teacher or guest lecturer. Tell the teacher to actively make sure the groups keep working and stay active

- The students have a short attention span
Vary more often between group work and classical sharing. Perhaps halfway through the class; share with everyone the chosen topic, the stakeholders involved & questions answered.

- Topics; very similar topics are chosen, which is good but on the other hand it might also be valuable to let students explore topics they are not yet very involved within to broaden their insights

Test with providing students with a topic and clearly show the

connections between policy, their lives and actuality.

Answers question form

General

Hoe was het om deel te nemen aan deze les?

Ik vond het een leuke en leerzame les. Ik vond het leuk om iets met de klas te doen en om samen te werken met anderen was leuk en gezellig. Veel geleerd over medestudenten en over het onderwerp ik vond het erg leuk en interessant om deel te nemen ik vond het een leuke en gezellige les. Vond het interessant om over hoe andere in mijn groepeer over dachten te leren ik vond het erg leuk en gezellig, het was ook leerzaam het was heel leerzaam om deel te nemen aan de les en ook interessant om er over te praten het was best wel leuk en best wel interessant een leuke ervaring was leuk iets anders dan andere lessen ik vond het heel leuk en interessant om deel te nemen aan deze les leuk en interessant om over deze onderwerpen na te denken het was interessant om alle ideeën te horen het was leuk en leerzaam leerzaam, interessant het was anders maar zeker leerzaam

All students experienced the class as fun and informative.

A few students mentioned something positive about working together with their classmates.

A few students mentioned that the class was interesting. Through talking about the topic and hearing other perspectives.

A few students mentioned

Feeling of understanding

Begrijp je door deze les beter waar de gemeente over gaat en zich mee bezig houdt? Hoe komt dat?

Ik begrijp een deel van de gemeente beter. Niet alles. Het ging niet allemaal over politiek. Dit vond ik een leuker onderwerp om te doen omdat het mij interesseert. Bij politiek liggen mijn interesses niet zo

want het is een serieus onderwerp. Veel mensen krijgen geen woning wegens discriminatie of geen werk wegens afkomst of geloofsovertuiging

ja omdat je over een onderwerp veel aan het praten en er meer achter komt wat er aan gedaan kan worden

ja eerst wist ik niet echt waar de gemeente deed en nu doordat wij de vragen hebben behandeld

ja je begrijpt het beter doordat je zelf over het onderwerp gaat praten en brainstormen

ja want er zijn veel mensen met een andere gedachten over bepaalde onderwerpen. En ze moeten proberen veel burgers blij en tevreden te houden

ja door de onderwerpen die we hebben besproken

ja door de onderwerpen weet ik dat

ja door veel info → onderwerpen op de verschillende kaarten

ja door middel van deze kaartjes begrijp ik het beter

ja je gaat er automatisch meer over na denken

ja want je gaat het bespreekbaar maken dus kom je meer te weten

ja je gaat je dan meer verdiepen in t onderwerp en t bespreekbaar maken

ja wel

Feeling of belonging

Door deel te nemen aan deze les voel ik meer verbinding met dit onderwerp en de gemeente, hoe komt dat?

Ja dat klopt. Ik voel dat meer mensen het hier niet mee eens zijn en dan voel je

je toch wel verbonden met anderen

het is een onderwerp waar weinig over wordt gesproken

omdat je met elkaar over het onderwerp aan het praten bent en dus meer over het onderwerp te weten komt

omdat ik er nu gevoel bij heb dat ik mee kan werken en oplossingen kan geven aan de gemeente

het komt omdat we ons er erg in hebben verdiept. En veel oplossingen hebben proberen te vinden

dit komt omdat ik zelf ook wel eens te maken heb gehad met dit onderwerp en je leert er ook naar kijken vanaf een ander perspectief

doordat ik er zelf met klasgenoten heivoer had

omdat we er specifiek over gesproken hebben

ik voel me wel verbonden met dit onderwerp maar niet met de gemeente

ja omdat je een bepaalde mening hebt

niet per se, ik hield me al bezig met dit onderwerp

je ziet en hoort andere perspectieven van de andere mensen

je kijkt het op een andere perspectief

doordat je kijkt en luistert naar anderen perspectief

nee niet echt

Safe environment & learning by doing

1. Tijdens deze les kan ik vrijuit mijn mening delen

2. Ik voelde me vrij een andere mening te hebben dan de rest van de groep

3. Iedereen in de groep kon actief mee doen

4. De les zorgt voor leren door te doen

1 2 3 4 uitleg

4 3 5 5 ik zat met mensen met wie ik mijn mening kan vertellen. Dit is wel fijn. Ook omdat we het ermee eens waren dat de verdeling

in de groep ook beter was en dat was wel heel prettig

5 5 5 5 het is een breed onderwerp, er kan over alles besproken worden. En veel meningen geven

5 5 5 5 omdat we goed samen hebben gewerkt als groep

5 5 5 5 omdat ik veel kon delen van mijn eigen mening en advies

5 5 5 5 omdat iedereen zijn eigen mening en ideeën vertelde

5 5 5 4 ik voelde me vrij om mijn mening te geven en er over na te denken

5 5 5 5 het was een fijn groepje en we hadden precies dezelfde gedachten wat wel echt fijn was en het was heel gezellig

5 5 5 5 omdat ik mijn mening kon delen

5 5 5 5 omdat iedereen goed en actief mee heeft gedaan

3 3 5 4 1. kon ik al. 2. meningen waren vrij hetzelfde;

3. ja iedereen deed mee; 4. je leert terwijl je actief een spel deed

5 5 5 4

5 5 5 3

5 5 5 4 doordat iedereen open en eerlijk kan zijn

5 5 5 5 omdat ik van de les eigenlijk hebben kunnen genieten

4,8 5 5 5

Link to daily life,

what do you think & skills

5. Ik voel me verbonden met het onderwerp dat werd behandeld

6. Dit onderwerp heeft te maken met politiek

7. De vragen lieten mij nadenken over mijn eigen mening

8. Ik heb meer geleerd mijn mening te vormen en hierover te discussiëren

Final test Albeda college

5	6	7	8	uitleg
4	3	5	4	ik vind dat ik veel heb geleerd over dit onderwerp. Ik heb hier zelf ook mee te maken.
Alleen geef ik dit niet toe. Om dit onder ogen mee te komen, leer ik ook hiermee om te gaan				
5	5	5	5	ik ben helemaal met de vragen eens. Het is een belangrijk onderwerp, en heeft invloed in de maatschappij en samenleving
4	5	5	5	
4	5	5	5	
5	5	5	5	omdat we veel tijd hebben besteed aan dit onderwerp
5	3	5	4	dit heb ik zo ervaren omdat ik me verbonden voel met het onderwerp
1	3	5	5	
2	1	5	1	
5	5	3	5	
4	4	4	3	
3	3	4	3	
5	3	5	5	ons onderwerp is een belangrijk iets in de politiek
5	3	5	5	
5	3	5	5	doordat ik hier ook regelmatig mee te maken heb
5	3	5	5	omdat ik een sterke mening erover heb
4	4	5	4	

Undervaluation & understanding

9.	Ik kon waardevolle input leveren voor de gemeente			
10.	Ik snap nu beter waar politiek over kan gaan			
11.	Ik zie waarom de gemeente belangrijk voor mij kan zijn			
12.	Ik weet nu welke onderwerpen bij de gemeente horen			
9	10	11	12	uitleg
4	3	3	3	Ik begrijp niet alles over de gemeente daarom dat ik het op neutraal heb gelaten
5	4	2	4	Zag weinig via de kant van gemeente en politiek. Ze spreken er weinig over
4	4	5	5	
5	4	5	5	omdat we advies konden geven
5	5	5	5	omdat ik er nu meer over weet
5	4	4	4	niet echt
5	3	3	4	
2	3	2	1	
3	3	3	5	
5	4	3	5	omdat je nu veel meer over de gemeente weet
2	2	3	3	het kan belangrijk zijn om oplossingen via de gemeente te verkrijgen
3	4	3	4	politiek is niet zo belangrijk voor mij
3	5	4	4	
1	3	4	4	
3	3	3	3	ja ben niet echt bezig met dat maar het zou wel zo zijn
4	3,6	3,5	3,9	

Understanding & belonging

13.	Ik weet hoe ik mee kan doen in de gemeente			
14.	Ik voel me te jong om deel te nemen aan gemeente participatie			
15.	Ik voel me serieus genomen door de gemeente			
16.	Ik voel me betrokken bij de gemeente			
13	14	15	16	Uitleg
3	3	2	3	Ik ben 18 jaar, maar zo voel ik me niet. Soms voel ik me nog te jong om begrepen te worden
3	1	4	3	Neutraal
3	3	3	3	omdat ik niet echt veel denk aan wat de gemeente doet
3	5	2	4	omdat ik nooit de gemeente heb gezien of gehoord dat ze aan jongeren of de samenleving
echt een vraag stellen				
3	3	4	4	omdat ik vind dat ik nog te jong ben om deel te nemen aan de gemeente
3	3	1	2	dit is een beetje hoe ik erover denk
3	3	3	3	ik heb er geen mening over want ik voel me niet echt betrokken bij de gemeente
3	2	3	2	

Final test Albeda college

1	5	3	3	
5	2	3	4	ik vind dat iedereen serieus moet worden genomen door de gemeente
3	4	3	3	ik vind wel dat je onder de 18 niet veel te zeggen hebt
2	4	3	3	
3	5	2	3	
3	5	2	3	
3	3	3	3	omdat ik niet zou willen nog
2,9	3,4	2,7	3	

Feedback over de les

Ik hoor graag van jou hoe je deze les hebt ervaren!

Hoe was het om deel te nemen aan deze les?

Begrijp je door deze les beter waar de gemeente over gaat en zich mee bezig houdt? Hoe komt dat?

Door deel te nemen aan deze les voel ik meer verbinding met dit onderwerp en de gemeente. Hoe komt dat?

	<i>Helemaal mee oneens</i>	<i>Helemaal mee eens</i>
1. Tijdens deze les kan ik vrijuit mijn mening delen	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
2. Ik voelde me vrij een andere mening hebben dan de rest van de groep	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
3. Iedereen in de groep kon actief mee doen	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
4. Deze les zorgt voor leren door te doen	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Kan je uitleggen waarom je vraag 1 t/m 4 zo hebt ervaren?

	<i>Helemaal mee oneens</i>	<i>Helemaal mee eens</i>
5. Ik voel me verbonden met het onderwerp dat werd behandeld	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
6. Dit onderwerp heeft te maken met politiek	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
7. De vragen lieten mij nadenken over mijn eigen mening	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
8. Ik heb meer geleerd mijn mening te vormen en hierover te discussiëren	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Kan je uitleggen waarom je vraag 5 t/m 8 zo hebt ervaren?

	<i>Helemaal mee oneens</i>	<i>Helemaal mee eens</i>
9. Ik kon waardevolle input leveren voor de gemeente	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
10. Ik snap nu beter waar politiek over kan gaan	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
11. Ik zie waarom de gemeente belangrijk kan zijn voor mij	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
12. Ik weet nu welke onderwerpen bij de gemeente horen	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Kan je uitleggen waarom je vraag 9 t/m 12 zo hebt ervaren?

	<i>Helemaal mee oneens</i>	<i>Helemaal mee eens</i>
13. Ik weet hoe ik mee kan doen in de gemeente	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
14. Ik voel me niet te jong om deel te nemen aan gemeente participatie	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
15. Ik voel me serieus genomen door de gemeente	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
16. Ik voel me betrokken door de gemeente	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Kan je uitleggen waarom je vraag 12 t/m 16 zo hebt ervaren?

